БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
Ј Ч 46
1994

РАД МАТИЦЕ СРПСКЕ

31

НОВИ САД
1994

МИ ДОЛЕ ПОДПИСАНИ

добровољно се слажемо и установљавамо једно Дружство, као једно тело, које равним, и једним јединим духом за ползу и славу народну дише.

I. Повод и намерение. – Начин намерения получити. – Повод к заведенију овога Дружства јест једина љубов и ревност к општему благу; а намерение јест распространение књижества и просвештенија народа Србског, то јест, да се Књиге Србске рукописне на свет издају и распространавају, и то сад и отсад без престанка за свагда.

(4/16. фебруара 1826. године)

ОСНИВАЧИ МАТИЦЕ СРПСКЕ
у Пешти 1826. године

Гаврило Бозитовац, 1798–1856
Јован Деметровић, 1778–1830
Јосиф Миловук, 1793–1850
Петар Рајић, 1780–1855
Андрија Розмировић, 1798–1835
Ђорђе Станковић, 1782–1853
др Јован Хаџић, 1799–1869

YU ISSN 0350–042 \ UDK 061.229(497.113)(06)

РАД МАТИЦЕ СРПСКЕ

БРОЈ 31
ГОДИНА CLXVIII
ОД ОСНИВАЊА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
1994

Библиотеци Матице српске
Милена Вуксановић, Нови Сад

РАД МАТИЦЕ СРПСКЕ
Гласило Матице српске
(Излази повремено)

Чланови уредништва:
Миро Вуксановић
Милорад Грујић
Мирослав Ранков
Лепосава Шелмић

Уредник
Мирослав Ранков

Секретар Уредништва
Петар Мишић

Лектори
Милица Бујас,
Гојко Јањушевић

Технички уредник
Слободан Панић

Коректор
Владислава Ђелап

Уредништво: Матица српска, улица Матице српске 1, Нови Сад
Телефон 28-901 и 615-599 (централа)
Чланови Матице српске добијају *Рад* бесплатно
Штампа: „Графо-офсет", Нови Сад
Штампано у 2000 примерака
Штампано у јануару 1995.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ
Инв.бр. 66822

С А Д Р Ж А Ј

Сазив 122. редовне Скупштине Матице српске 5
Извештај о четворогодишњем раду Матице српске (1991-1994) 7
Извештај о раду Надзорног одбора и финансијском пословању Матице српске од 1. I 1990. до 31. XII 1993. године 41
Извештај о четворогодишњем раду Библиотеке Матице српске (1991-1994) . . 43
Извештај о четворогодишњем раду Галерије Матице српске (1991-1994) 55
Извештај о четворогодишњем раду Издавачког предузећа Матице спрчске (1991-1994) 65

Матица српска

Извештај о раду Матице српске у 1994. години 70
Сава Вуковић, Ризница нашег духовног блага 103
Сима Ћирковић, Рајићева *Историја* и почеци модерне српске историографије 106
Бошко Ивков, Бритке и неутешне песме Стевана Тонтића 110
Награда „Младен Лесковац” 112
Никша Стипчевић, Глас Младена Лесковца 112
Мирослав Егерић, *Лаза Костић – песник XX века* Драгише Живковића . . 113
Драгиша Живковић, Младен Лесковац као историчар књижевности . . . 115
Дејан Медаковић, Основа наше духовности 117
Мирослав Ранков, Стотридесетогодишњица прве скупштине Матице српске у Новом Саду 119
Божидар Ковачек, Змај – преводилац и поштовалац Петефијеве поезије 121
Драго Ћупић, Нови правопис Матице српске 123
Берислав Берић, *Историја медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине* 126
Младен Стојанов, Велико дело Радомира Лукића 128
Борислав Хложан, Суптилне интерпретације 130

Библиотека Матице српске

Извештај о раду Библиотеке Матице српске у 1994. години 131
Митар Пешикан, Драгоцени каталог 135
Миро Вуксановић, О легатима у Библиотеци Матице српске 136
Марија Клеут, На белинама Његошевих књига 138
Дародавци Библиотеке Матице српске 140

Галерија Матице српске

Извештај о раду Галерије Матице српске у 1994. години 143
Мирослав Тимотијевић, Тема мученишта и активна побожност у зидном сликарству Драче 151
Мирослава Костић, Иконостас капеле Успења Богородице у Дању 153

Издавачко предузеће Матице српске

Извештај о раду Издавачког предузећа Матице српске у 1994. години 155
Душица Потић, Два лица смрти 159
Предраг Бребановић, Есејистички cogito 161

In memoriam

Берислав Берић 163
Преминули чланови Матице српске 165

САЗИВ 122. РЕДОВНЕ СКУПШТИНЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

122. редовна Скупштина Матице српске одржаће се у недељу, 2. априла 1995. године са почетком у 10 часова у Матичиној свечаној сали.

ДНЕВНИ РЕД

1. Отварање Скупштине
2. Избор радних тела
3. Извештај Верификационе комисије
4. Доношење Пословника о раду Скупштине
5. Измене и допуне Статута Матице српске
6. Измене и допуне Правилника о чланству у Матици српској
7. Извештај о четворогодишњем раду Матице српске (1991-1994)
8. Извештај о раду Надзорног одбора и финансијском пословању Матице српске од 1. I 1990. до 31. XII 1993. године
9. Извештај о раду Надзорног одбора и финансијском пословању Матице српске од 1. I 1994. до 31. XII 1994. године
10. Извештај о четворогодишњем раду Библиотеке Матице српске, Галерије Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске (1991-1994)
11. Избор председника, потпредседника и секретара Матице српске
12. Избор Управног одбора Матице српске
13. Избор Надзорног одбора Матице српске
14. Избор сталних чланова сарадника, реизбор чланова сарадника и избор нових чланова сарадника
15. Потврда пријема нових редовних чланова
16. Извештај Изборне комисије
17. Програм Матице српске
18. Одлука о чланарини у Матици српској
19. Предлози чланова Матице српске

Овим се позивају сви чланови Матице српске да Скупштини присуствују. Редовни чланови који нису уплатили чланарину једном за навек треба благовремено да измире дужну чланарину.

Председник Матице српске
академик Бошко Петровић, с. р.

Извештај о четворогодишњем раду Матице српске (1991-1994)

Временски период од 1991. до краја 1994. године, од 121. до 122. редовне Скупштине Матице српске, био је један од тежих у безмало стоседамдесетогодишњој историји овог најстаријег српског књижевног, културног и научног друштва – оптерећено драматичним, преломним догађајима за судбину и опстанак српскога народа. Распад југословенске државне заједнице, обрушавање полувековног владајућег политичког система, ратни сукоби, страдања и разарања предодређивали су судбину и егзистенцију како појединаца и институција тако и целог народног колективитета. Наметнуте санкције и ембарго прекидали су природну комуникацију људи и идеја, културних и научних вредности.

Матица српска, као упориште српске духовности, била је свесна историјске одговорности која је претешко оптерећује, али и обавезује да истраје у сабирању духовне, стваралачке, интелектуалне и моралне енергије ради остваривања својих програмских циљева и задатака. У протекле четири године у свом раду и деловању Матица српска се ослонила на сарадњу 252 стална члана сарадника, 990 чланова сарадника и преко 1000 редовних чланова са целог српског духовног простора и иностранства. Суочена са све већом егзистенцијалном бедом, духовним осиромашавањем, девалвацијом научних и уметничких вредности, бујањем ефемерног и маргиналног, Матица српска је настојала да стане у одбрану трајних и традиционалних вредности, да очува континуитет свога рада и деловања.

У напору да истраје у освновној обавези да изучава, негује и унапређује језик, књижевност, уметност, културу и историјско памћење српскога народа, Матица српска је – нашавши се у озбиљним финансијским тешкоћама, захваћена хиперинфлацијом која је (нарочито у 1993. години) често доводила у питање основне егзистенцијалне потребе Матичиних радника и сарадника – била принуђена да одреди приоритет: а) у издавачкој делатности – континуирано објављивање, пре свега, *Летописа Матице српске* и научних зборника (истина, у смањеном обиму и тиражу) и б) у научноистраживачкој делатности – рад на капиталним, лексикографским и лексиколошким пројектима (*Правопису* и речницима српског језика, *Српском биографском речнику* и *Лексикону писаца Југославије*) која чине основу сваке развијене националне културе.

Следећи оснивачке циљеве и задатке „да се књиге Србске рукописне на свет издају и распространьавају" Матица српска је, уз изузетне напоре, помоћ и подршку надлежних министарстава и добротвора, успела да оствари садржајну, разноврсну, па и обимну издавачку делатност. Најстарија и најзначајнија тековина – *Летопис Матице српске*, у нешто измењеној концепцији, у време свеопште кризе књижевних часописа, редовно је излазио из штампе. Осам Матичиних зборника, уз помоћ и сарадњу истакнутих научника из земље и иностранства, објављивањем научних резултата из многих области друштвених и природних наука, континуираним излажењем свезака (уз мања закашњења, у смањеном обиму и тиражу), успевало је да следи савремену научну мисао. Гашење многих научних часописа повећало је значај редовног излажења зборника Матице српске. За разлику од зборника, у протекле четири године објављено је мање *Свезака Матице српске* са грађом и прилозима из друштвених и природних наука него у претходном периоду. Поред научне периодике Матица је успела да објави преко 40 наслова посебних издања која садрже резултате често вишегодишњих научних истраживања у оквиру Матичиних пројеката или, пак, кореспондирају са Матичином програмском делатношћу. У обавези према младој генерацији књижевних стваралаца Матица српска је, као и претходних 35 година, објављьивањем 19 књига у едицији „Прва књига" представила јавности прва

прозна, песничка и есејистичка дела младих који тек ступају на књижевну позорницу.

У целини узев, савладавајући многе тешко премостиве препреке, Матица српска је остварила у протекле четири године богату издавачку делатност, у обиму и броју који надвисује опште кризно и критично стање издаваштва у Србији.

Традиционално негујући књижевне и културне вредности, као интегрални део европске и светске цивилизације, Матица српска је, следећи вишедеценијску оријентацију, ширила делокруг свога рада на хуманистичке научне дисциплине. Заснивала је научноистраживачку делатност одељења реализујући преко 25 научних пројеката, по правилу дугорочних, често од прворазредног значаја за национално духовно богатство. У немогућности да подједнаким интензитетом ради на реализацији свих научних пројеката, у условима који су сужавали могућности истраживања, Матица српска је настојала да очува континуитет научноистраживачке делатности, поготово рад на пројектима од капиталног значаја и трајне вредности за српску националну културу. Захваљујући преданом залагању Матичиних сарадника, у овом кризном периоду, није обустављен рад ни на једном пројекту него је започет на новим а настављен је и приведен крају рад на многим дугорочним научним задацима. У протекле четири године завршен је и објављен нови *Правопис српскога језика* и приведен у завршну фазу рад на *Речнику савременог српскога језика*, окончани су и објављени резултати истраживања и рада на историји Матице српске од 1864. до 1880. године, као и на историји медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине од праисторије до почетка XVIII века, предат је на слагање IV том *Лексикона писаца Југославије* и настављен рад, у измењеној концепцији, на припреми наредних томова, сачињен је Азбучник Српског биографског речника (19.500 личности) као основа за писање биографија значајних личности од првих писаних споменика до 1918. године, обрађени су пренумеранти на српску књигу од 1794. до 1880. године, састављена је библиографија некролога значајних личности у српској периодици од XVIII века до 1917. године – обављени су и многи други научни задаци у оквиру посебних пројеката и појединих тема из друштвених и природних наука.

Многи резултати у издавачкој и научноистраживачкој делатности остварени су у сарадњи са Српском академијом наука и уметности, институтима, катедрама и факултетима, универзитетима у Новом Саду и Београду, Вуковом задужбином, Народном библиотеком Србије, Институтом за књижевност и уметност у Београду и са научним сарадницима и институцијама у иностранству. И у време културне блокаде и изолације Матица српска је сачувала основне нити међународне научне и културне комуникације, узајамне споне и односе са научним установама у свету, као и са личностима од стручног, научног и књижевног угледа у ширим европским просторима.

Издавачку и научноистраживачку делатност Матице српске пратили су многи научни, стручни, књижевни и уметнички (традиционални, радни, свечани, јубиларни и пригодни) скупови који су програмски произилазили из свеукупне Матичине активности као књижевног и културног друштва.

Да би обезбедила правне оквире и стабилне изворе финансирања за своју културну и научну делатност, остваривање циљева и задатака ради којих је и основана, Матица српска је покренула 1989. године иницијативу да се донесе републички Закон о Матици српској. Управни одбор Матице српске је дефинисао битне упоришне тачке новог Закона који би требало да осигура трајне интересе Матице српске. Имајући у виду историјску улогу коју је Матица српска имала у развоју српске књижевности, науке и културе, у очувању идентитета српског народа, Народна скупштина Србије је 16. јула 1992. године усвојила нови Закон о Матици српској. Овим Законом је уважена историјска чињеница да је Матица српска јединствена и непоновљива културна тековина и задужбина српскога народа, која својим радом и деловањем обухвата целину

српског духовног простора. Потврђена је аутономност и самосвојност Матице српске као књижевног, културног и научног друштва којим управљају њени чланови, које ради на основу свога Статута и подлеже контроли једино свога чланства. На тај начин су остварене правне претпоставке за културну и научну делатност Матице српске изван свих шема и система постојећих институција који би ограничавали и спутавали њен рад. Као делатности „од општег интереса" Закон наводи припрему и издавање капиталних дела из области књижевности, науке, културе и уметности, *Летописа* и научних зборника, заштиту архивске и рукописне грађе и других културних добара, доделу Змејеве и Бранкове награде као и научноистраживачки рад у области друштвених и природних наука – што је требало да подразумева обавезу буџета Републике Србије да обезбеди средства за основну делатност Матице српске. Најзад, Законом су оснажена нека од оснивачких права Матице српске у односу на Библиотеку, Галерију и Издавачко предузеће Матице српске (које је својевремено основала ради остваривања својих програмских циљева и задатака), али су изворна и неотуђива власничка права остала изван законске регулативе.

Иако је Закон о Матици српској навео Матичине делатности „од општег интереса" и обавезу буџета Републике Србије да обезбеди средства за остваривање њених циљева, дотације надлежних министарстава ни приближно нису пратиле финансијске потребе за реализацију основне делатности Матице српске, што је сужавало, ограничавало и успоравало рад, онемогућавало преко потребну компјутеризацију, девалвирало ниво ауторских хонорара.

Матица српска је настала и опстала захваљујући родољубивим добротворима, легаторима, дародавцима и приложницима – у току своје историје имала је преко 70 стипендијских и књижевних задужбина. Протекле четири године управни органи Матице српске у више наврата подносили су захтев надлежним органима да се државном принудом одузете задужбине и легати, зграде и земљишни поседи врате Матици српској и њиховој изворној намени, поштујући завештања и преузете обавезе – међутим, резултати су изостали. Штавише, и поред упозорења па и одлука о привременој забрани, многе задужбинске зграде су отуђене у општој распродаји „друштвене имовине". У протекле четири године новчана средства задужбина и легата су такође отуђена од Матице српске: у време галопирајуће инфлације динарска средства су до те мере обезвређена да су у целини ишчезла, а девизна средства „заробљена" у Југобанци Матица српска није могла да користи за књижевну и културну делатност, нити да испуни преузете обавезе на основу завештања дародаваца.

Матица српска успела је једино да користи средства од закупа зграде Лазара Стојковића (у 1993. години сведена на симболичан износ), земљишног поседа Богдана Кишдобранског и Веселина Лучића, а захваљујући доброј вољи Издавачког предузећа Матице српске успела је да врати задужбинску зграду Велимира Бугарског.

Међутим, охрабрује чињеница да у последње четири године оживљава (једно време скоро потпуно замрла) традиционална институција добротвора, задужбинара, дародаваца и приложника. Са свешћу о значају Матице српске, поједина државна, јавна, друштвена и приватна предузећа, као и многи појединци (предузетници, трговци, земљопоседници), све значајнијим новчаним прилозима, у време свеопште оскудице и сиромаштва, потпомагали су Матичину књижевну, културну, научну и издавачку делатност. Међу њима ваља нарочито истаћи континуирану трогодишњу финансијску подршку Војвођанске банке која је омогућила редовно објављивање *Летописа Матице српске*, научних зборника и посебних издања Матице српске, као и достојно обележавање значајних јубиларних годишњица из српске књижевне и културне историје. Војвођанској банци 1993. године придружио се „Прогрес" из Београда и Нафтна индустрија Србије 1994. године, омогућивши финансијским средствима богатију и садржајнију основну – књижевну, културну, научну и издавачку делатност Матице српске.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ

Летопис Матице српске у периоду 1991-1994. доживљава известан програмски преображај, условљен колико познатим друштвеним и културним променама толико и унутарњом, овом гласилу иманентном логиком тихе еволуције у којој се, као по правилу, измирују традиција и савременост, континуитет и промена.

Настављајући у доброј мери напоре старе редакције (Мирјана Д. Стефановић, Владимир Копицл, Милан Блануша и Бошко Ивков, главни и одговорни уредник), ново уредништво (Милица Мићић-Димовска, Владимир Копицл, Селимир Радуловић, Војислав Карановић и Славко Гордић, главни и одговорни уредник), изабрано крајем 1991, током минуле три године настојало је да унесе извесне концепцијске новине. Наговештен, унеколико, и променом дизајна, дух новог *Летописа* се огледа пре свега у новим рубрикама: Акценти – доносе огледе и чланке инспирисане актуелним друштвеним, научним, књижевним и језичким тренутком, Вибрације – „ирегуларне" ауторске записе исповедног, путописног, дневничког и афористичког карактера, Наслеђа – нове увиде и подсећања на културну прошлост, Разговор – дијалоге са домаћим и страним писцима, научницима, уметницима и културним посленицима. Поезија и уметничка проза, есеји, студије и критике, као и преводи из светске књижевности, такође теже очувању и јачању улоге *Летописа* као угледног књижевног и научног часописа који претендује да буде не само веродостојно огледало, већ и релевантан чинилац укупног духовног живота српског народа. Уредништво се посебно старало да обезбеди сарадњу врхунских стваралаца и интелектуалаца чија дела и погледи обележавају време у којем живимо.

У жељи да оснажи присуство *Летописа* у културној јавности и провери његову програмску оријентацију, Уредништво је у неколико наврата (у Новом Саду, Београду, Подгорици и Врбасу) уприличило промоцију и разговор с читаоцима. Постигнут је такође и известан напредак у обезбеђивању медијског одјека нашем часопису. Трајнијег су значаја, макар у погледу аспирација, четири Округла стола (о савременој поезији, прози, есеју и новим „критичким хоризонтима") које је *Летопис* у протекле три године организовао и забележио.

У протеклом четворогодишњем периоду изашло је осам књига (447, 448, 449, 450, 451, 452, 453 и 454) *Летописа*, свака са по шест свезака, укључујући шест двобоја. Обим одштампаних књига *Летописа* износи 490 штампарских табака, а тираж је са 1.750 у 1991. години смањен у другој половини 1992. године на 1.350, у другој половини 1993. на 1.050, а у току 1994. године *Летопис* је излазио у тиражу од 1.000 примерака.

Зборници Матице српске

Зборници Матице српске као израз научног стваралаштва, уз *Летопис Матице српске*, представљају једну од најзначајнијих Матичиних тековина. Кроз Матичине научне зборнике у континуитету су праћени резултати различитих научних дисциплина у природним и друштвеним наукама. У оквиру концепције уредништава која су сачињавали угледни научни радници из Београда и Новог Сада, објављивани су оригинални научни радови, расправе, научна саопштења, прикази научних скупова, књига и часописа. Тематски, зборници су били веома разноврсни.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

У четворогодишњем периоду (1991-1994) Уредништво *Зборника за књижевност и језик* радило је у саставу: проф. др Драгиша Живковић, главни и одговорни уредник, проф. др Томислав Бекић, проф. др Марија Клеут, проф. др Зоран Константиновић, проф. др Новица Петковић и проф. др Мирон Флашар.

С обзиром на отежане материјалнė и финансијске могућности мора се пре свега нагласити да је *Зборник* са занемарљивим закашњењима излазио по предвиђеном плану и то: књ. XXXVIII/2, 3 за 1990. годину; књ. XXXIX/1,2,3 за 1991. годину; књ. XL/1,2 за 1992, (св. 3 предвиђена је као регистарска свеска за период од 1973. до 1992); књ. XLI/1,2-3 за 1993. а књ. XLII/1-3 за 1994. налази се у штампи.

На већ устаљени начин *Зборник* је доносио прилоге у оквиру рубрика Студије и чланци, Прилози и грађа, Ситни прилози, Оцене и прикази, али је уведена и нова рубрика, Реферативне студије, у оквиру које се објављују прилози методолошког и теоријског карактера. Такође су и у овом периоду, одређеним поводом, објављивани блок-прилози којима су обележени значајни датуми у историји српске књижевности. Тако је свеском 1 за 1991. обележена смрт покретача и дугогодишњег уредника овог *Зборника* – академика Младена Лесковца, свеском 3 за 1991. стопедесетогодишњица рођења Лазе Костића, свеском 2 за 1992. стогодишњица рођења Ива Андрића а свеском 2-3 за 1993. стогодишњица рођења Милоша Црњанског. Свеска 2 за 1991. пак, посвећена је историји српске периодике са прилозима сарадника Института за књижевност и уметност у Београду, при чему ова свеска чини тематску целину са свеском 2 за 1989. која је такође била посвећена историји српске књижевне периодике. Књига XLII за 1994. годину, која се налази у штампи, чиниће једну целину, пошто су све три свеске, обједињене у једну целину, одлуком Управног одбора Матице српске посвећене осамдесетогодишњици проф. др Драгише Живковића, главног и одговорног уредника *Зборника* од 1979. године до данас. За ту књигу сакупљено је преко 70 прилога из целе наше земље, па ће тако на одговарајући начин бити обележена годишњица једног од наших најплоднијих и најзначајнијих историчара књижевности.

И у овом периоду је уредништво успело да ангажује значајан број нових сарадника и то из млађе и најмлађе генерације књижевних историчара, што је на свој начин допринело и извесном проширењу тематике, поготово у подручју теоријске мисли и истраживања књижевности.

У протекле четири године објављено је (укључујући и XLII књигу) укупно 13 свезака *Зборника за књижевност и језик* у тиражу од 9.421 примерка и у обиму од 147 штампарских табака, односно 2.352 странице.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

У последње четири године, и поред свих проблема, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* одржао је и ритам излажења, и свој међународни карактер, и висок научни ниво, и обим, дакле – сва она обележја по којима је та публикација постала препознатљива у породици сродних научних часописа од њених првих бројева пре скоро четири деценије.

Током 1991, 1992. и 1993. године објављене су књиге XXXIII/2, XXXIV, XXXV, XXXVI, са по две свеске годишње, чији се појединачни обим кретао између 200 и 250 страница и имао устаљену тематску структуру: Чланци и расправе, Ситни прилози, Хроника, Критике и прикази. У шест свезака објављено је 77 чланака и расправа, 5 ситних прилога, три хронике, 33 критичка осврта и једна библиографија. У штампи је и XXXVII књига *Зборника* (за 1994), посвећена шездесетпетогодишњици професора Вере и Јована Јерковића; књига ће имати око 65 ауторских табака, а текстова је за њу приложило преко 80 аутора.

О *Зборнику* брине Уредништво у којем се налазе: академик Милка Ивић, академик Павле Ивић (главни и одговорни уредник), проф. др Јован Јерковић (за књиге XXXIV-XXXVI), проф. др Александар Младеновић, проф. др Драгољуб Петровић и проф. др Миодраг Радовановић, а технички га уређује, лекторише и о коректури брине проф. др Александар Младеновић.

У протекле четири године објављено је девет свезака *Зборника* (укључујући и XXXVII књигу) у тиражу од 6.569 примерака и обиму од 154 штампарска табака, односно 2.952 странице.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЛАВИСТИКУ

У претходне четири године (1991-1994) Уредништво *Зборника за славистику* радило је у саставу: проф. др Милорад Живанчевић, главни и одговорни уредник, академик Милосав Бабовић, академик Јан Кмеђ, проф. др Предраг Пипер, др Бојана Стојановић-Пантовић и проф. др Михал Харпањ. У 1994. години за главног и одговорног уредника именован је проф. др Миодраг Сибиновић који је предложио нови састав редакције. За протекли период штампане су свеске 39, 40, 41, 42, 43, док се остале налазе у припреми.

Зборник је објављивао прилоге у рубрикама Студије и расправе, Прилози и грађа, Библиографија, Прикази и Хроника. И поред отежаних материјалних и организационих околности, одзив сарадника је био задовољавајући. *Зборник* је настојао да обезбеди прилоге из свих словенских књижевности који су штампани на свим словенским језицима. Посебно треба истаћи компаратистички засноване студије, посвећене како међусловенским књижевним и културним везама, тако и проучавању односа словенских књижевности према другим европским књижевностима. Од великог значаја су и прилози у другим рубрикама, који пружају низ научних и стручних информација о појединим славистичким темама и о новим славистичким публикацијама.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

Зборник Матице српске за друштвене науке је у протеклом четворогодишњем периоду следио своју концепцијску оријентацију. Уређивачка настојања су ишла за тим да *Зборник*, између осталог, прати и покрива истраживачке области Одељења за друштвене науке. Отуд се *Зборник* оријентисао на објављивање радова: а) који су настали из истраживачких пројеката Одељења (осим историографских истраживања која је пратио *Зборник за историју*) и б) радове аутора чија су истраживања употпуњавала истраживачку оријентацију Одељења. То је реализовано кроз „тематске бројеве" и као „тема броја" *Зборника*. На овај начин се ширио круг сарадника и на научне раднике који из разних разлога своја истраживања нису остваривали у оквиру Одељења за друштвене науке, али су обрађивали теме из одељенског програма.

Зборник је настојао да буде отворен за све научне прегаоце. Зато су се из свеске у свеску, поред старих сарадника, увек јављала и имена нових аутора. Уредништво је планирало теме и подстицало ауторе да о њима пишу.

Зборник Матице српске за друштвене науке оријентисао се на широку лепезу научних дисциплина. Готово редовно се објављују радови из области филозофије, социологије, антропологије, демографије, културологије, права, урбанологије, политикологије и економије док, је сарадња са ауторима из неких других области друштвених наука нешто слабија.

У протекла четири године објављене су: 86-87, 88, 89, 90, 91, 92-93, 94. и 95. свеска, у тиражу од 6.097 примерака, у обиму од 119 штампарских табака. Уредништво су сачињавали: проф. др Младен Стојанов (главни и одговорни уредник), проф. др Бранислав Ђурђев, проф. др Сава Живанов, мр. Златомир

Милошев, проф. др Милован Митровић, проф. др Милијан Поповић, проф. др Љубинко Пушић, академик Војислав Становчић и проф. др Славко Царић.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ИСТОРИЈУ

У периоду од 1991. до 1994. објављено је десет свезака *Зборника Матице српске за историју* (40-49) а једна свеска (50) се налази у штампи, што значи да је излажење часописа било редовно. Финансијску оскудицу у 1993. години овај часопис пребродио је тако што се уместо две посебне свеске појавио двоброј (47-48).

Редакција се доследно придржавала програма и начела утврђених у првом броју *Зборника*. У средишту пажње била је и остаје историја српског народа у целини, а посебно у оквиру бивше Карловачке митрополије и Хабзбуршке монархије до 1918, али и у периоду бивше Југославије.

Часопис је имао устаљене рубрике: расправе и студије, прилози и грађа, историографија, методологија, наративни извори, критике и рецензије.

Проучавана су кључна питања сеоба, миграција и колонизација, културно-политички развитак Срба од средњег века до XX века, тематика Кнежевине и Краљевине Србије и Југославије, Први српски устанак, четрдесет осма у Војводини, аграрни проблеми, градови и градска привреда, трговина, занатство, друштвени сталежи, привилегијално питање, школство и култура у ширем смислу.

Сарадници су били претежно из Новог Сада и Београда, али и из Сарајева, Сремске Митровице, Беле Цркве, Темишвара, Москве, Минска...

Сваки број *Зборника* снабдевен је именским и предметним регистром, као и резимеима на страним језицима.

Влада опште мишљење да је овај *Зборник*, уз *Историјски часопис* Историјског института САНУ и *Глас* САНУ у Београду, најугледнија историјска публикација у Србији и у Југославији.

У протекле четири године објављене су 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47-48. и 49. свеска у тиражу од 7.335 примерака и обиму 142 штампарска табака. Уредништво су сачињавали: академик Славко Гавриловић (главни и одговорни уредник), проф. др Никола Гаћеша, др Ранко Кончар, академик Василије Крестић, академик Чедомир Попов и академик Сима Ћирковић.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ПРИРОДНЕ НАУКЕ

Зборник Матице српске за природне науке покрива област основних природних наука и математике. У протеклом четворогодишњем периоду објављено је осам свезака *Зборника* а девета (87) предата је у штампу.

Своје прилоге у *Зборнику* објављивали су многи угледни истраживачи са научних института и универзитета из Југославије, Енглеске, Немачке и Сједињених Америчких Држава. Размена *Зборника* обављена је са иностраним институцијама – библиотекама и научним институтима из 22 земље. *Зборник* се по начину припреме и објављивању резултата кроз размену и присутност у рефералним часописима укључивао у светске научне токове.

Значајно увећана могућност вредновања научних резултата које обезбеђује објављивање на светским језицима битно је утицала на уредништво да се *Зборник* почне објављивати на енглеском језику. Прва свеска (84) на енглеском језику објављена је 1993. године.

У оквиру *Зборника* објављена је и посебна тематска свеска (85) посвећена XIII југословенском симпозијуму „О физици кондензовања материје", који је одржан 1993. године у Врњачкој Бањи.

У протекле четири године објављено је осам свезака (79-86) *Зборника Матице српске за природне науке*.

Уредништво *Зборника* радило је до 83. свеске у саставу: проф. др Слободан Глумац (главни и одговорни уредник), проф. др Лазар Довниковић, проф. др Љубомир Ћаковић, проф. др Рудолф Кастори (секретар), академик Радивој Милин, проф. др Иван Михаљев, проф. др Меланија Обрадовић и проф. др Слободан Ћурчић, а од 84. свеске у саставу: проф. др Слободан Глумац (главни и одговорни уредник), проф. др Владимир Аксин, академик Бериславб Берић, проф. др Дарко Капор, проф. др Рудолф Кастори (секретар), проф. др Војислав Марић и проф. др Слободан Петровић.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Зборник Матице српске за ликовне уметности својим садржајем и тематиком гради велики лук у проучавању уметности од средњег века до почетка XX века и омогућује сарадницима да објаве теме и наслове – од теоријских и иконографских до топографских и монографских. Уредништво *Зборника Матице српске за ликовне уметности* закључно са 26. књигом радило је у саставу: академик Дејан Медаковић (главни уредник), др Динко Давидов, проф. др Миодраг Коларић, проф. др Сретен Петковић, проф. др Анка Стојаковић и мр Лепосава Шелмић (секретар). На основу одлуке Управног одбора од 22. новембра 1993. године *Зборник* уређује академик Дејан Медаковић уз сарадњу мр Лепосаве Шелмић и већег броја рецензената из редова сарадника Матице српске.

У протеклом четворогодишњем периоду објављене су две књиге *Зборника* (25. за годину 1989. и 26. за годину 1990) у обиму од преко 100 штампарских табака и тиражу од 1.740 примерака. Објављене књиге *Зборника* имају устаљене рубрике (расправе и прилози) и резимеа на страним језицима, а 26. књига је опремљена и регистром. Током 1994. године прикупљени су радови за 27. и 28. књигу и започет рад на регистру за књиге 1-25. У оквиру 27. и 28. књиге, уз расправе и прилоге који не одступају од основних начела уређивачке концепције *Зборника*, биће објављени и радови са научног скупа „Српска култура у првој половини XVI века" а на основу позитивних мишљења академика Војислава Ј. Ђурића и академика Симе Ћирковића. Књига 27 закључена је 20. јуна 1994, редакцијски је обрађена и предата у штампу.

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЦЕНСКЕ УМЕТНОСТИ И МУЗИКУ

Зборник Матице српске за сценске уметности и музику осмишљен је тако да обухвата радове из сценске уметности и музикологије. У првом делу су обимније студије у којима се саопштавају резултати нових истраживања, а у другом делу *Зборника* су грађа и прикази публикација везаних за поменуте области. Намера уредништва је била, а у томе је и успевала, да објави што више радова истраживача који раде на пројектима Матице српске (Токови српске уметности и њени европски оквири), дакако, уз услове да испуњавају високе научне стандарде које поставља редакција. У *Зборнику* су се нашли и прикази млађих истраживача који научно стасавају у оквиру рада на поменутом пројекту. Прилози иностраних сарадника били су у вези са нашом културом из одређене области истраживања. У оквиру *Зборника* објављивани су и радови са научних скупова које је Одељење организовало („Народна музичка традиција Подунавља", радови са научног скупа посвећеног Јоакиму Вујићу и радови са скупа посвећеног Доситеју Обрадовићу).

Компоновање појединих свезака заснива се на хронолошком принципу у оквиру тема на које се односе групе радова у *Зборнику* (I студије, чланци, расправе, II сећања, грађа, прилози, III прикази).

У периоду од 1991. до 1994. *Зборник* је излазио у двобројима (8-9, 10-11, 12-13). Тираж *Зборника* био је 2.261 примерак а обим 45 штампарских табака. У

овим свескама радове је објавило 65 сарадника, од тога 18 из иностранства. На страним језицима објављено је 20 прилога. Сви објављени чланци и расправе имали су резимеа: на енглеском 52 и француском 2, зависно од врсте текста и од изражене жеље сарадника. Сви чланци и расправе имали су апстракт. Часопис у сваком погледу испуњава међународне стандарде.

Уредништво су сачињавали: проф. др Божидар Ковачек (главни уредник), проф. др Мирјана Веселиновић, проф. др Каталин Каич, проф. др Петар Марјановић, др Даница Петровић (заменик главног уредника) и академик Димитрије Стефановић.

Посебна издања

Као плод вишегодишњег рада на Матичиним и другим истраживачким пројектима објављено је више посебних и повремених издања, као и монографија како из области природних тако и друштвених наука. Највећи број монографија потиче из Матичиних пројеката – као што је проучавање Вршачких планина и Фрушке горе, историје Матице српске итд.

У оквиру дугогодишње и веома успешне сарадње са другим институцијама културе Матица српска имала је у протеклом периоду и неколико значајних издавачких пројеката заједно са Српском академијом наука, Вуковом задужбином, Народном библиотеком Србије, Институтом за књижевност и уметност, Покрајинским заводом за заштиту споменика културе, „Дечјим новинама" и „Суботичким новинама".

Многа издања Матице српске наишла су на повољан одјек у стручној, научној и књижевној критици. О вредновању Матичиних издања говоре, између осталог, и значајна признања и награде: Награду за есеј и критику „Ђорђе Јовановић" добила је др Хатица Крњевић за књигу студија и есеја *Вековита јабука Лазе Костића;* Награда Вукове задужбине за науку у 1992. годину додељена је академику Живану Милисавцу за II том *Историје Матице српске; Правопис српскога језика* проглашен је за издавачки подухват године на Међународном сајму књига у Београду; аутори *Правописа* (академик Митар Пешикан, проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица) добили су награду Радио телевизије Србије за унапређење језичке културе.

У протекле четири године објављена су следећа посебна издања:

1991. година

Марко Пеић и Грго Бачлија, *Речник бачких Буњеваца* (2.000 примерака, 28 ш.т.)

Манфред Јенихен, *Југославистичке теме* („Студије о Србима" 1.000 примерака, 13,12 ш.т.)

Српско-словачке књижевне и културне везе (зборник радова, 1.000 примерака, 15,5 ш.т.)

Милош Д. Радојчин, *Товаришево – из прошлости села и становништва* (1.000 примерака, 27,50 ш.т.)

80 година градског саобраћаја Новог Сада, 1911-1991, група аутора, (2.500 примерака, 15,62 ш.т.)

Љубинко Пушић, *Град – знаци времена* (1.000 примерака, 16 ш.т.)

Новине Србске из 1819 (фототипско издање, 1.000 примерака, 65,5 ш.т.)

Божидар Ковачек, *Српско свештенство око 1825. године на територији данашње Републике Хрватске* (700 примерака, 3,75 ш.т.)

Верица Пекановић, *Шумска вегетација Вршачких планина* (1.000 примерака, 6,75 ш.т. + 16 мапа)

Мирјана Вучковић, *Ливадско-степска вегетација Вршачких планина* (1.000 примерака, 6 ш.т. + 9 мапа)

Марија Шупут, *Споменици српског црквеног градитељства*, XVI-XVII в. (1.500 примерака, 19,50 ш.т.)

1992. година

Српско-словачке књижевне и културне везе (зборник радова, 1.000 примерака, 15,62 ш.т.)

Зоја Карановић, *Народне песме у „Даници"* (1.000 примерака, 5,61 ш.т.)

Хатица Крњевић, *Вековита јабука Лазе Костића* (1.000 примерака, 8,6 ш.т.)

Традиционално и модерно у српским часописима 1895-1914. (зборник радова, 600 примерака, 24,62 ш.т.)

Марија Циндори-Шинковић, *Летопис културног живота*, 1904-1907. (800 примерака, 30,37 ш.т.)

Живан Милисавац, *Историја Матице српске*, II део, 1864-1880. (1.000 примерака, 44 ш.т.)

Бранислав Буторац, *Вегетација фрушкогорског лесног платоа* (1.000 примерака, 10,26 ш.т. + 6 мапа)

О актуелним проблемима регулације фертилитета код душевно поремећених и ментално недовољно развијених особа (зборник радова, 300 примерака, 6,75 ш.т.)

Мирјана Веселиновић, *Уметност и изван ње – поетика и стваралаштво Владана Радовановића* (1.000 примерака, 14 ш.т.)

Ђурђевка Љубибратић, *Стражилово II – предметни регистар* (1.000 примерака, 20,50 ш.т.)

Стеван Бугарски, *Дневник Саве Текелије* (800 примерака, 12 ш.т.)

1993. година

Петар Момировић, *Стари српски записи и натписи у Војводини*, књига 1 (1.000 примерака, 27,25 ш.т.)

Иштван Пот, *Српско-мађарски културни односи у XIX веку* („Студије о Србима", 1.000 примерака, 9,75 ш.т.)

Прилози проучавању српско-руских књижевних веза X-XX века (зборник радова, 1.000 примерака, 6,67 ш.т.)

Јавор Рашајски и *Иштван Пеле, Птице Вршачких планина* (1.000 примерака, 6,87 ш.т.)

Монографија Вршачких планина, II том (500 примерака, 27 ш.т.)

Иштван Кефер и Магдалена Веселиновић-Шулц, *Јужнословенски народи у мађарској периодици, 1780-1800.* I том (500 примерака, 25,37 ш.т.)

Стојан Трећаков и Владимир Шовљански, *О Црњанском – архивалије* (1.000 примерака, 10,62 ш.т.)

Спасоје Граховац, *Српска периодика у XIX веку на тлу данашње Румуније* (500 примерака, 15,50 ш.т.)

1994. година

Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурица, *Правопис српскога језика* (10.000 примерака, 32 ш.т.)

Предраг Степановић, *Говори Срба и Хрвата у Мађарској* („Студије о Србима", 1.000 примерака, 11 ш.т.)

Јозеф Шиц, *Географска топографија у српскохрватском језику* („Студије о Србима", 1.000 примерака, 8 ш.т.)

Анте Вујић и Смиљка Шимић, Surhidae incesta diptera *Вршачких планина* (500 примерака, 10,62 ш.т.)

Анка Динић, *Експериментална фитоценологија шумских екосистема Србије* (500 примерака, 10 ш.т.)

Алекса Кнежевић, *Монографија флоре васкуларних биљака на слатинама у региону Баната* (500 примерака, 8 ш.т.)

Анте Вујић и Слободан Глумац, *Фауна осоликих мува Фрушке горе* (500 примерака, 5,12 ш.т.)

Славко Црнчевић, *Коровска вегетација воћњака Фрушке горе* (500 примерака, 6,50 ш.т.)

Корнелије Станковић, *Српско народно црквено појање* (700 примерака, 23,25 ш.т.)

Историја медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине, I том (1.000 примерака, 22,12 ш.т.)

Пет векова српског штампарства (1.500 примерака, 49 ш.т.)

У штампи су:

Мићо Цвијетић, *Литерарне везе Лужичких Срба и Југословена у књижевној периодици*, 1840-1918, (500 примерака, 17 ш.т.)

Жељко Ђурић, *Пребражај Д'Анунцијевог витализма* – компаративна студија (500 примерака, 10 ш.т.)

Марко Пеић и Грго Бачлија, *Именослов бачких Буњеваца* (1.000 примерака, 12 ш.т.)

Петар Момировић, *Стари српски записи и натписи у Војводини*, II том (740 примерака, 20 ш.т.)

Бранислав Ђурђев, *Послератно насељавање Војводине* (500 примерака, 10 ш.т.)

Велимир Вукмановић, *Ветерник* (2.000 примерака, 18 ш.т.)

Петар Петровић, Милена Душанић и Олга Брукнер, *Фрушка гора у античко доба* (500 примерака, 10 ш.т.)

Едиција „Прва књига"

И у овом четворогодишњем периоду објављиване су у континуитету прве књиге младих песника, прозаиста и есејиста. Под уредништвом Зорана Ђерића, Милована Марчетића, Ђорђа Писарева, Михајла Пантића и Васе Павковића (главног и одговорног уредника) у серији „Прва књига" објављена су три нова кола:

У 1991. години

167. Владимир Ђурић, *Хвалисави роман Супер* (новеле)
168. Бранка Вуковић, *Сакрални концерт* (песме)
169. Мирослав Петелин, *Амион и Тамара* (проза)
170. Иванчица Ђерић, *Отвореност* (песме)

У 1992. години

171. Зоран Милутиновић, *Негативна и позитивна поетика* (есеји)
172. Владимир А. Милић, *Архитекстура* (есеји)
173. Веселин Марковић, *Шта пропусте они који умиру у сну* (проза)
174. Дивна Вуксановић, *Мадона дугог врата* (песме)
175. Ненад Милошевић, *Поспаност* (песме)

У 1993. години

176. Јован Попов, *Ослобођени читалац* (огледи)

177. Предраг Старовић и Миљан Војновић, *Ловостај на душе* (песнички пројекат)
178. Јелена Росић, *Далилин прстен* (приче)
179. Младен Вурна, *Племе* (песме)
180. Андреј Михаљчишин, *Август* (приче)

У 1994. години предате су у штампу:

181. Снежана Радојичић, *Док су душе лутале* (приповест)
182. Дарко Калезић, *У репу звезде падалице* (приповетке)
183. Предраг Брајовић, *Демо(сте)нологије* (песме)
184. Тања Таубнер, *Мрак над креветом* (поезија)
185. Тамара Кутлешић, *Човек гледа тугу што га гледа* (проза)

СВЕСКЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Свеске Матице српске, које објављују грађу и краће радове из области књижевности и језика, друштвених наука, уметности и природних наука, у протеклом периоду првенствено због недостатка финансијских средстава излазиле су у мањем броју.

Објављено је укупно шест *Свезака* у тиражу од 3.415 примерака и обиму 22 ш.т. (две *Свеске* из серије књижевности и језика, две *Свеске* из серије уметности, једна *Свеска* из серије друштвених наука, једна *Свеска* из серије природних наука). Тематски веома разноврсне и садржајне, *Свеске* су окупиле већи број угледних Матичиних сарадника.

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД

У претходном периоду Матица српска је разгранавала и умножавала научноистраживачки рад ширећи га на нова подручја, пре свега у области хуманистичких научних дисциплина. У овом извештајном периоду, пак, превасходно се, уз крајње материјалне и интелектуалне напоре, усредсредила на капиталне научне пројекте. Настојала је да приведе крају или да се несмањеним интензитетом настави рад на дугогодишњим лексикографским и лексиколошким задацима од општег културног значаја. Научни пројекти из области књижевноисторијских, лингвистичких и историјских научних дисциплина били су у овом периоду у средишту истраживања Матичиних сарадника. У крајње поједностављеној организацији (без иједног стално запосленог научног радника попут научних института), окупљени на основу научних афинитета, Матичини сарадници су, у мери својих могућности, остваривали научноистраживачку делатност у оквирима планова и програма рада појединих одељења Матице српске.

Лексикографско-биобиблиографско одељење

ЛЕКСИКОН ПИСАЦА ЈУГОСЛАВИЈЕ
(Руководилац пројекта: Живојин Бошков)

Лексикон писаца Југославије је капитални енциклопедијски пројекат Матице српске започет још давне 1960. године, који обухвата био-библиографију писаца, критичара, теоретичара, хроничара и других књижевних посленика почев од стварања словенске писмености до наших дана.

Као резултат претходног рада и истраживања завршен је IV том *Лексикона писаца Југославије* и предат на слагање. Рукопис обухвата обраде писаца чија презимена почињу словима М, Н, Њ и садржи 1.210 обрада на 275 ауторских табака (са око 700 фотографија и илустративног материјала).

У протекле четири године настављен је рад на припреми V и VI тома *Лексикона* (од слова О до слова Ш). Прикупљено је око 300 нових обрада на 120 ауторских табака, као и пратећи илустративни материјал.

СРПСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК
(Руководилац пројекта: академик Чедомир Попов)

У протеклом четворогодишњем периоду завршени су изузетно обимни истраживачки послови чији је резултат Азбучник са 19.500 личности Срба значајних за историју српскога народа, као и 5.500 личности странаца чија је делатност везана за српски народ. Сакупљена је грађа за 20.000 личности које неће ући у *Српски биографски речник*, али могу послужити за рад истраживачима у оквиру других научних пројеката и истраживачких тема. Припремљена су упутства за писање биографија, чиме се ушло у фазу писања биографија. Брзина рада на писању биографија зависиће од динамике опремања Матице српске са персоналним рачунарима, оспособљавања потребног стручног кадра и финансијских средстава намењених за ауторски рад истраживача.

На потпројектима, *Пренумерација на српску књигу* и *Некрологика српске периодике*, завршени су истраживачки послови. Припремљена је библиографија 527 пренумерисаних књига (урађено је око 100.000 досијеа личности) као и библиографија некролога личности од значаја за српску историју.

БИБЛИОГРАФИЈЕ
(Руководилац пројекта: проф. др Предраг Пипер)

До 1992. године при Рукописном одељењу био је регистрован вишегодишњи научноистаживачки пројекат „Библиографије" и до тада је објављено 18 књига према најсавременијим библиографским стандардима. Обједињавањем свих библиографских и лексикографских послова у Лексикографско-библиографско одељење овај пројекат и едиција „Библиографије" прешли су у надлежност новооснованог одељења где је настављен рад на четири библиографије: *Садржај Летописа Матице српске 1970-1980, Библиографија „Српске пчеле", Библиографија Матице српске 1980-1984. и Библиографијам југословенске лингвистичке русистике 1986-1990.*

Одељење за књижевност и језик

ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА
(Руководилац пројекта: академик Митар Пешикан)

Правопис српскохрватскога језика (1960), који је произишао из закључака Новосадског договора (1954), временом је застаревао, а поједине области или нису биле обрађене или су пак биле дате непотпуно. Српски лингвисти су се под окриљем Матице српске подухватили рада на његовим изменама и допунама, и сачинили *Прилоге Правопису*. Почетком 1991. године Матица српска је групи својих сарадника (на челу са академиком Митром Пешиканом) поверила израду новог правописног приручника српскога језика с намером да он замени *Правопис* двеју матица из 1960. године. Одбор за књижевност и језик Матице

српске прихватио је предложену концепцију и рад на овом пројекту уврстио у приоритетне послове Матице српске. Научна група Матичиних сарадника (академик Митар Пешикан, проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица) окончала је рад средином 1993. године и, након уобичајеног поступка рецензирања, *Правопис српскога језика* је дат у штампу. Прво издање (у двема верзијама – екавској и ијекавској) изашло је из штампе у априлу 1994, а друго, неизмењено, већ у септембру исте године (укупни тираж 10.000 примерака). Правопис је оцењен као „најсадржајније и уједно најстудиозније и најпродубљеније дело ове врсте". Исти аутори урадили су и сажету верзију *Правописа српскога језика* која је намењена ширим круговима корисника, а у првом реду школама – да буде погоднија и доступнија ђацима као ослонац у реализацији правописног дела програма у основним и средњим школама.

РЕЧНИЦИ САВРЕМЕНОГ СРПСКОХРВАТСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА
(Руководилац пројекта: проф. др Мато Пижурица)

У оквиру овог пројекта рад се одвијао на двема темама: а) *Речник савременог српскога језика* – једнотомни (носилац теме: др Егон Фекете); б) *Речник српскохрватскога књижевног језика* – шестотомни (носилац теме: проф. др Јован Јерковић). Петогодишњи рад на једнотомнику, који ће имати око 100.000 речи, је у завршној фази – у првим месецима наредне (1995) године рукопис ће бити завршен; предстоји редакторски део посла и дефинитивна припрема рукописа за штампу. Рад на шестотомнику је настављен ексцерпцијом и сакупљањем нове грађе (ексцерпирано је и уазбучено 24.372 листића) и сређивањем постојеће документације (уазбучено је око 30.000 листића). Сва прикупљена грађа је истовремено и проверена у речницима (издвојено је и уазбучено око 8.000 нових речи, а више од 5.000 је сређено помоћу компјутера). У Одељењу за књижевност и језик Матице српске започете су консултације око концепције овог вишегодишњег и трајног посла, трајне бриге и обавезе Матице српске у измењеним околностима (дефинитивног српско – хрватског језичког раскола и последица које из тог проистичу). Наравно, овим се не доводи у питање нити целисходност и вредност досад урађеног посла на допунама и изменама шестотомника, нити потреба постојања оваквог једног пројекта. Обавезе Матице српске, Института за српски језик САНУ и других научних и културних институција и установа само су увећане и обимом послова и хитношћу њихових извршавања.

ДИЈАЛЕКАТСКИ РЕЧНИК ВОЈВОДИНЕ
(Руководилац пројекта: проф. др Драгољуб Петровић)

У оквиру овог пројекта урађени су следећи послови:

1) Завршен је и изашао из штампе *Речник бачких Буњеваца* Марка Пеића и Грга Бачлије, уз сарадњу и у редакцији проф. др Драгољуба Петровића.

2) Исти аутори, такође уз сарадњу са проф. др Драгољубом Петровићем, завршили су обиман истраживачки посао и припремили за штампу *Именослов бачких Буњеваца* (речник личних имена и презимена). Књига је у штампи.

3) Настављени су послови на сабирању дијалекатске лексичке грађе (или теренским истраживањима, или исписивањем из дијалекатских текстова). Прикупљена грађа се проверава, лексикографски обрађује и сређује формирањем јединствене картотеке.

РЕЧНИК СЛАВЕНОСРПСКОГ ЈЕЗИКА
(Руководилац пројекта: проф. др Александар Младеновић)

Настављено је са ексцерпирањем и сређивањем грађе. Од 1991. до 1994. године ексцерпиран је 32.291 листић. Руководилац пројекта, у складу са материјалним и кадровским могућностима, у рад укључује и нове сараднике.

НАРОДНА УМЕТНОСТ НА ТЛУ ВОЈВОДИНЕ
(Руководилац пројекта: др Миодраг Матицки)

У оквиру овог пројекта радило се одвојено на две теме: а) *Библиотека усмене књижевности* (носилац теме: др Миодраг Матицки); б) *Народна уметност* (носилац теме: проф. др Марија Клеут). У оквиру прве теме настављен је рад на изучавању и припремању за штампу најзначајнијих и тешко доступних збирки усменокњижевних творевина, рукописних и расутих по листовима, часописима, алманасима и календарима. У *Библиотеци усмене књижевности*, као заједничка издања Института за књижевност и уметност и Матице српске, објављено је шест књига, а радило се на припреми рукописа: *Народне песме у српским рукописним песмарицама XVIII и XIX века*, *Богишићева збирка народних песама из XIX века*, *Народне песме у српској периодици прве половине XIX века*, *Народне умотворине у „Шумадинки" и „Шумадинчету"*, *Народне приповетке у „Вили"*, *Народна књижевност у „Матици"*, *Народна књижевност у „Јавору"*, *Народне приповетке у Летопису Матице српске*. Сврха истраживања друге теме (*Народна уметност*) јесте да изучи различите облике народне књижевности и народне музике, који су постојали или још увек егзистирају на тлу Војводине, као посебности различитих националних култура и њихове узајамне утицаје. Истраживања се односе на реконструкцију прошлости и на изучавање савременог стања, односно на изучавање обредног и обичајног контекста.

УПОРЕДНА ПРОУЧАВАЊА КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРЕ
(Руководилац пројекта: проф. др Мирон Флашар)

У оквиру овог пројекта радило се на две теме: а) *Античка и српска књижевност – упоредна и типолошка истраживања* (носилац теме: проф. др Мирон Флашар); б) *Српски хронографи* (носилац теме мр Мирјана Бошков). У оквиру прве теме, радило се на три научна задатка: први задатак је обухватио неколико видова Костићевог коришћења и тумачења античких митова и истовремено је сагледан историјат односа између мита и религије на простору старе Европе; у другом задатку је настављено испитивање грађе у вези са преводом античке филозофске терминологије, посебно Лукрецијевог дела; трећи научни задатак је обухватио наслеђе античке реторике у делима српских реторичара, посебно у теоријским списима Аврама Мразовића и Ђорђа Малетића. Одабрани задаци показали су се као простране и захвалне области испитивања. Полазећи од њих сарадници су били у прилици да уђу у расправљање питања која су од кључнога значаја за проучавање рецепције антике у нашој књижевности и на нашим просторима. Друга тема (*Српски хронографи*) бави се проучавањем српске рецепције хронографа где је текстолошки установљено руско посредство у стварању и ширењу појединих редакција списа и фонда такозване литературе посреднице. Пажња је била посвећена и делима која изворно припадају српској баштини (као родослов, односно читаво Житије Стефана Лазаревића), а у сачуваним споменицима испољавају трагове секундарне хронографске прераде.

Одељење за друштвене науке

НАСЕЉА И СТАНОВНИШТВО
(Руководилац пројекта: проф. др Јелена Попов)

Рад на овом дугогодишњем пројекту Одељења за друштвене науке Матице српске и током минуле четири године задржао је концепцију мултидисциплинарности и обједињавања историјских, социолошких, етнолошких и неких других истраживања у форму монографских студија. Засебне теме на овом пројекту су: а) *Социолошки аспекти руралног и регионалног развоја Војводине* и б) *Антрополошки аспекти промене структуре популације у Шајкашкој.*

а) *Социолошки аспекти руралног и регионалног развоја Војводине* (носилац теме: проф. др Милован Митровић). – Истраживања на овој теми указују на потребу валоризовања социолошких аспеката приликом израде модела руралног и регионалног развоја у постојећим и алтернативним условима. Резултати истраживања су публиковани у иностраним часописима и зборницима Матице српске.

б) *Антрополошки аспекти промене структуре популације у Шајкашкој* (носилац теме: проф. др Живојин Гавриловић). – Истраживањима ове антрополошко-социолошке теме добија се потпунији увид у промене структуре популације у нашим старим селима насељеним српским становништвом од краја прошлог столећа па све до данашњих дана. Резултати истраживања су публиковани у Матичиним гласилима и на научном скупу у Љубљани.

Пројекат се ради у сарадњи са Српском академијом наука и уметности. У овом извештајном периоду резултати научних истраживања на овом пројекту изложени су у новим монографским студијама проф. др Љубинка Пушића, Милоша Д. Радојчина, проф. др Бранислава Ђурђева и др Радослава Субића.

ИСТОРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ
(Руководилац пројекта: академик Живан Милисавац)

Истраживања на овом дугогодишњем значајном пројекту Матице српске имају за циљ обраду свеукупне историје Матице српске од оснивања до наших дана. И у ове протекле четири године аутори III и IV тома за периоде 1880-1918 и 1918-1941 наставили су са истраживањима и припремали рукописе за објављивање. Рукопис IV тома аутора др Душана Попова завршен је и налази се на рецензирању.

АРХЕОЛОШКО-ИСТОРИЈСКА СЛИКА ФРУШКЕ ГОРЕ
(Руководилац пројекта: др Никола Тасић)

Овај дугогодишњи пројекат Одељења за друштвене науке део је укупних мултидисциплинарних истраживања Фрушке горе. Научноистраживачки рад на овом пројекту подразумева прикупљање и обраду грађе праисторијског, античког и средњовековног периода. Истраживања су организована по периодима: праисторија Фрушке горе, Фрушка гора у античком периоду и Фрушка гора од времена сеобе народа до турских освајања. У минуле четири године, због ограничених финансијских средстава, рад је био ограничен на вантеренска истраживања и нека мања рекогносцирања терена. У овом извештајном периоду предат је у штампу рукопис књиге који обрађује праисторију Фрушке горе. Истраживања на осталим периодима настављена су припремом рукописа и континуираним публиковањем резултата истраживања у археолошким часописима.

Сремска жупанија у средњем веку (носилац теме: академик Сима Ћирковић). – Ова тема део је мултидисциплинарног истраживања Фрушке горе. У протекле четири године највише је урађено на систематском прикупљању документације. Ексцерпирани су мађарски зборници дипломатичке грађе и из њих је бележена, преписивана или снимана релевантна грађа која се односи на Срем.

ИСТОРИЈА ВОЈНЕ ГРАНИЦЕ У ХАБЗБУРШКОЈ МОНАРХИЈИ ОД XVI до XIX ВЕКА

(Руководилац пројекта: академик Славко Гавриловић)

У оквиру научноистраживачког рада на овом дугогодишњем пројекту Матице српске проучавају се до сада запостављени аспекти Војне границе. У протеклом четворогодишњем периоду истраживачи су се бавили војном и друштвеном проблематиком Шајкашке у XIX веку, економско-социолошким аспектима Војне границе после развојачења, правно-историјском проблематиком Границе, обичајним правом и судством у Крајини, историјом Банатске војне границе, крајишком епиком, миграционим процесима, историјом Посавске и Подунавске границе прве половине XIX века. Резултати научних истраживања објављивани су током ове четири године у научним публикацијама или саопштавани на научним скуповима или дискусионим састанцима о појединим темама из граничарске прошлости.

ИСТОРИЈА СНАБДЕВАЊА ВОДОМ И КАНАЛИЗАЦИЈА ГРАДСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ НОВОГ САДА

(Руководиоци пројекта: проф. др Милан Стојшић и проф. др Никола Воргић)

У претходном четворогодишњем периоду започета су истраживања на овом новом пројекту Одељења за друштвене науке Матице српске. Утврђени програм истраживања је: а) Природни услови, развој градске заједнице и технички аспекти водоснабдевања и канализације и б) Правно-економски аспекти водоснабдевања и канализације. Истраживања су подељена у три етапе: до 1918. године; 1918-1945; 1945-1993. Формирани су научни тимови који су започели са прикупљањем релевантне грађе за ову проблематику.

ИСТОРИЈА БАНКАРСТВА У ВОЈВОДИНИ

(Руководилац пројекта: проф. др Станко Радмиловић,
заменик руководиоца пројекта: проф. др Никола Гаћеша)

Предмет истраживања овог пројекта је банкарство као део привредног система у савременом значењу тога појма. Истраживањем се обухватају сви привредни субјекти који су се на тлу Војводине кроз историју јављали, уколико су се професионално бавили новчаним, депозитним и кредитним пословима, без обзира на њихов назив и организациону форму (банке, штедионице, новчани и кредитни заводи, задруге). Истраживања обухватају период од средине XIX века до данашњих дана и подељена су у четири велике целине: 1) Општа питања од значаја за целокупни период истраживања, 2) Банкарство у Војводини у периоду до завршетка Првог светског рата, 3) Банкарство у Војводини у периоду од 1918 до 1945. године и 4) Банкарство у Војводини после Другог светског рата. Истраживања су током 1994. године била у застоју.

Одељење за природне науке

ИСТОРИЈА МЕДИЦИНЕ И ЗДРАВСТВЕНЕ КУЛТУРЕ НА ТЛУ ДАНАШЊЕ ВОЈВОДИНЕ

(Руководилац пројекта: академик Бериslав Берић)

Пројекат *Историја медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине* је дугогодишњи мултидисциплинарни пројекат који своје научноистраживачке циљеве остварује у сарадњи са сарадницима Одељења за друштвене науке Матице српске. У протекле четири године истраживања су текла према утврђеном програму рада: истраживања по периодима, медицинским дисциплинама и специјалним областима. У претходне четири године завршена су истраживања на првом периоду и објављена у монографској студији, настављена су истраживања на другом периоду као и на специјалним областима (*Историја апотекарства* и *Историја ветерине*).

ПРОУЧАВАЊЕ ВРШАЧКИХ ПЛАНИНА

(Руководилац пројекта: проф. др Небојша Царић)

Дугогодишњи интердисциплинарни пројекат Матице српске, *Проучавање Вршачких планина*, у овом извештајном периоду реализован је према раније утврђеном програму рада, проучавањем 1) становништва, 2) пољопривреде, индустрије, терцијарних делатности и 3) насеља. Границе истраживане области обухватају: Вршац, Месић, Сочице, Мало Средиште, Марковац, Гудурић, Велико Средиште и Јабланка. У овом периоду завршени су рукописи на све три теме и допуњени су из области привредне географије и пописа становништва због нових статистичких података из 1991. године.

БИОЛОШКО АКТИВНИ САСТОЈЦИ БИЉАКА ФРУШКЕ ГОРЕ

(Руководилац пројекта: проф. др Олга Гашић)

Овај пројекат Одељења је део свеукупног проучавања Фрушке горе у оквиру посебних пројеката Матице српске. Истраживање обухвата хемијско детерминисање сваке биљке понаособ почев од аминокиселина, преко масних киселина, до етерских уља, фенола и алкалоида. У овом извештајном периоду завршен је већи део истраживања, а рукопис књиге је у фази финализације и превођења на енглески језик.

ТУРИЗАМ И ЛОВСТВО ФРУШКЕ ГОРЕ

(Руководилац пројекта: проф. др Момчило Вукићевић)

Пројекат *Туризам и ловство Фрушке горе* је наставак дугогодишњих истраживања Фрушке горе у Матици српској. У протекле четири године обављени су сви почетни организациони послови, започета истраживања (прикупљена је и обрађена научна грађа и стручна литература) и приступило се писању монографије. Научноистраживачки задаци на овом пројекту остварују се у сарадњи са сарадницима Одељења за друштвене науке Матице српске.

Одељење за ликовне уметности

УМЕТНИЧКЕ ТОПОГРАФИЈЕ ГРАДОВА У СРБИЈИ
(Руководилац пројекта: др Оливера Милановић-Јовић)

Сврха истраживања је да се описом и анализом архитектонских објеката, дела ликовне и примењене уметности установи вредност културног наслеђа града од праисторије до наших дана.

Истраживања су се одвијала у оквиру две теме: 1) *Уметничка топографија Новог Сада* (носилац теме: др Оливера Милановић-Јовић) и 2) *Уметничка топографија Земуна* (носилац теме: проф. др Бранко Вујовић). Сарадници на пројекту наставили су са прикупљањем грађе за уметничке топографије и систематско проучавање архитектонских објеката.

СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА МИНИЈАТУРА И ИСТОРИОГРАФИЈА
(Руководилац пројекта: проф. др Сретен Петковић)

Руководилац пројекта привео је крају рукопис *Студије Владимира Петковића*, а завршетак корпуса о српској фигуралној минијатури од XV до XVIII века одложен је због отежаних услова рада.

СРПСКИ СРЕДЊОВЕКОВНИ ЖИВОПИС И ИКОНОПИС
(Руководилац пројекта: проф. др Сретен Петковић)

У оквиру пројекта обављена су теренска истраживања у манастирима на територији Србије и Македоније.

СРПСКА УМЕТНОСТ XVIII И XIX ВЕКА
(Руководилац пројекта: академик Дејан Медаковић)

У оквиру овога пројекта рад се одвијао само на теми *Српска уметност у румунском Банату* (носилац теме: проф. др Миодраг Јовановић). Истраживачи су у више наврата боравили у Румунији истражујући споменике српске културе у манастирским комплексима Бездина, Ходоша, Златице, Кусића и др.

СРПСКА УМЕТНОСТ XX ВЕКА
(Руководилац пројекта: др Станислав Живковић)

Руководилац пројекта радио је на припреми рукописа *Српско сликарство XX века*; др Драгутин Танић, *Српска изложба у Сомбору 1910. године* и проф. др Миодраг Јовановић *Историзам у српској уметности на преласку у XX век*.

Одељење за сценске уметности и музику

ТОКОВИ СРПСКЕ УМЕТНОСТИ И ЊЕНИ ЕВРОПСКИ ОКВИРИ
(Руководилац пројекта: проф. др Божидар Ковачек)

Пројекат *Токови српске уметности и њени европски оквири*, у који су се слиле 24 теме различите по садржини али и по методологији научног рада, остварује се у сарадњи са Академијом уметности у Новом Саду. Теме су груписане у две области: наука о сценским уметностима и наука о музици. Театролошких тема има 14, а музиколошких 10. У Одељењу за сценске уметности и музику Матице српске ради се на 7 театролошких тема, од којих су 4 заједничке за Матицу српску и Академију уметности у Новом Саду, и на 6 музиколошких тема. Осталих 7 театролошких тема и 4 музиколошке Академија уметности ради самостално.

Четворогодишњи рад на пројекту дао је резултате који су објављени у 26 радова у часописима и у 4 посебна издања. Више радова је припремљено и прихваћено за штампу.

ТЕАТРОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Дунавско народно позориште у Панчеву (1942-1944) (носилац теме: др Зоран Јовановић)

Драмско стваралаштво југословенских народа на сценама професионалних мађарских позоришта у Југославији (носилац теме: проф. др Каталин Каич).

Руски писци на сцени Српског народног позоришта у Новом Саду (носилац теме: проф. др Богдан Косановић).

Српски писци и њихов однос према позоришту (носилац теме: проф. др Божидар Ковачек).

Драмски писци XIX и XX века (носилац теме: проф. др Петар Марјановић).

Позоришни прегалац Владан Ђорђевић (носилац теме: проф. др Душан Михаиловић).

Редитељ, дело, представа (носилац теме: проф. др Душан Рњак).

У оквиру појединих тема обављена су истраживања у архивима, Позоришном музеју, Рукописном одељењу Матице српске и др., сакупљена је грађа из дневних листова, проучавани и анализирани драмски текстови и естетски и социолошки аспекти појединих представа и сл.

МУЗИКОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Етномузиколошка истраживања (носилац теме: проф. др Драгослав Девић).

Фундаментална истраживања за историју српске музике (носилац теме: др Даница Петровић).

Српска црквена музика у XVIII и XIX веку (носилац теме: др Даница Петровић).

Токови савремене српске музике (носилац теме: проф. др Мирјана Веселиновић).

Исидор Бајић – живот, рад и стваралаштво (носилац теме: др Хранислав Ђурић).

У оквиру тематских целина истраживачи су сакупљали грађу на терену, обрађивали архивску грађу, сакупљали и анализирали музички теоријски материјал неопходан за рад на темама и сл.

Као резултат рада на истраживачкој теми *Српска музика XVIII и XIX века*, која се обрађује у оквиру музиколошких истраживања, Одељење за сценске

уметности и музику и Музиколошки институт САНУ (уз сарадњу Културно-просветне заједнице), организовали су научни скуп „Црквена музика у прошлом и нашем времену". На овом научном скупу који је одржан у оквиру првог новосадског фестивала духовне музике, насловљеног „Путевима првославља", учествовало је 17 стручних и научних радника. Поднесена саопштења о научним аспектима црквене музике обогатила су сазнања из ове области духовног стваралаштва.

Научни и стручни скупови

преглед

1991.

„Друштвене науке о Србима у Румунији" – округли сто – са Српском академијом наука и уметности и Удружењем књижевника Србије (26-27. април)

„Лаза Костић и српски и европски романтизам", са Међународним славистичким центром (10-15. септембар)

„Лаза Костић – зачетник телесног вежбања и спорта", са Српским друштвом за историју физичке културе и Војвођанским музејом (24. октобар)

1992.

„Српско народно позориште јуче, данас и сутра", са Српским народним позориштем и Стеријиним позорјем *(2. јун)*

„Оснивање ботаничке баште у Новом Саду" – округли сто – (9. јун)

„Српско-руске књижевне везе X – XX века", са Институтом за славистику и балканистику Руске академије наука у Москви (24-25. јун)

„Иво Андрић у своме времену", „Лексичко-семантички систем српскохрватског језика", са Међународним славистичким центром (15-20. септембар)

„Први југословенски симпозијум о вантелесној оплодњи", са Гинеколошко-акушерском секцијом Српског лекарског друштва, Секцијом за фертилитет и стерилитет УГОЈ-а и Клиником за гинекологију и акушерство Медицинског факултета у Новом Саду (30. октобар)

1993.

„Трајање и трајност Трифковићевог књижевног дела", са Стеријиним позорјем и Позоришним музејом Војводине (31. мај – 1. јун)

„Модерно у прозном дискурсу српске књижевности XX века" и „Стилистички аспекти проучавања српског језика", са Међународним славистичким центром (14-19. септембар)

„Седамдесетогодишњица присаједињења Војводине Србији", са Огранком Српске академије наука и уметности у Новом Саду (15. новембар)

1994.

„Нормирање српског језика" и „Почеци и развој модерне српске лирике", са Међународним славистичким центром (13-18. септембар)

„Црквена музика у прошлом и нашем времену", са Музиколошким институтом САНУ и уз сарадњу са Културно-просветном заједницом Новог Сада (13-14. октобар)

АРХИВИСТИЧКА ДЕЛАТНОСТ

У протеклом четворогодишњем периоду Рукописно одељење Матице српске је пре свега обављало архивистичке послове, а потом научноистраживачку и издавачку делатност. Неки послови су напредовали брже, неки спорије, неки стагнирали, али у целини гледано основни задаци су испуњени и обављени у планом предвиђеном обиму.

Архивистичка делатност обележава Рукописно одељење као потпун документационо-информациони систем класичног типа. У протеклом периоду у збирци манускрипата обрађено је 855 рукописа, односно 27.337 страна, за фонд Матице српске 1.419 предмета, 4.372 списа, 30 досијеа и настављено преузимање грађе, за збирку писама инвентарисано је 1.854 писама, за збирку фотографија архивски је обрађено 2.727 фотографија.

Услужна и јавна делатност одређена је бројем истраживача и учесталошћу њихових посета читаоници. Током протеклог периода Рукописно одељење посетило је 317 истраживача 852 пута. Истраживачи су долазили из целе Југославије и из иностранства. Телевизијске екипе су десетак пута снимале документарни материјал за емисије о Матици српској, Сави Текелији и архивски материјал за потребе школског програма.

У протеклом периоду Рукописно одељење је откупом и добијањем грађе на поклон значајно обогатило своје збирке. У складу са материјалним могућностима и понудом откупљен је вредан и разноврстан архивистички материјал.

Већ традиционално велик број грађана, пријатеља и сарадника Матице српске поклања драгоцене манускрипте, писма, фотографије и документа. Леп и традиционалан обичај поклањања обогаћује фонд Рукописног одељења и чини га јединственим. (Дародавци су поименично наведени у годишњим извештајима.)

Као резултат рада у Рукописном одељењу на српско-мађарској контактној библиографији објављен је рукопис проф. Иштвана Кефера и др Магдалене Веселиновић-Шулц под насловом *Југословенски народи у мађарској периодици* (1780-1789), а у оквиру теме „Библиографије листова и часописа": *Стражилово* II (предметни регистар) Ђурђевке Љубибратић.

Из овог одељења, изашла је књига архивске грађе о Милошу Црњанском коју су приредили Стојан Трећаков и Владимир Шовљански, као и књига Вељко Петровић – Писма (приредили Соња Боб, Стојан Трећаков и Владимир Шовљански).

КУЛТУРНА И НАУЧНА САРАДЊА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Програмски циљеви и задаци упућују Матицу српску да сарађује са академијама наука, универзитетима, научним и културним установама у земљи и иностранству.

Матица српска је у протеклом четворогодишњем периоду наставила дугогодишњу плодну сарадњу са Српском академијом наука и уметности, институтима и катедрама на универзитетима у Новом Саду и Београду, Вуковом задужбином, Народном библиотеком Србије, Српском књижевном задругом, Институтом за књижевност и уметност, Међународним славистичким центром, српским културним друштвима и организацијама у СР Југославији, Републици Српској, Републици Српској Крајини, као и у Мађарској и Румунији, у појединим земљама Европе и Северне Америке.

Залажући се за духовно јединство српскога народа на просторима бивше Југославије Матица српска је потпомагала делатност српских културних друштава; представници Матице српске учествовали су у раду I и II конгреса

српских интелектуалаца у Сарајеву и Београду, сарадници Матице српске били су на културним манифестацијама у Вуковару, Книну, Петрињи, Требињу и другим местима, многе библиотеке у манастирима Србије и на ратом захваћеним просторима снабдевене су издањима Матице срспке.

У настојању да потпомогне очување, неговање и развој српске националне културе својих сународника у суседној Мађарској и Румунији Матица српска је успоставила сталну и непосредну комуникацију са српским установама, друштвима и организацијама у овим земљама. У протеклим годинама представници Матице српске и Српског демократског савеза из Мађарске и Демократског савеза Срба и Карашевака из Румуније су у непосредним контактима разматрали могуће видове књижевне, културне, стручне и научне сарадње са одговарајућим институцијама у Мађарској и Румунији. Чланови и сарадници Матице српске у више наврата боравили су у Будимпешти, Чонграду, Сегедину и Кишкерешу, у Темишвару, Араду, Бездину и Базјашу, као што су и српски књижевници, стручни, научни и просветни радници из Мађарске и Румуније долазили у Матицу српску и Матичине институције. Обележавањем стопедесетогодишњице смрти Саве Текелије у Новом Саду, Араду и Темишвару, стогодишњице рођења Милоша Црњанског у Новом Саду, Чонграду и Темишвару, деведесетогодишњице смрти Јована Јовановића Змаја у Кишкерешу оснажена је традиционална Матичина спона са сународницима у Мађарској и Румунији. Пригодна, стручна и научна предавања како у Новом Саду тако и у Темишвару омогућила су да се и шира јавност упозна са књижевном, уметничком и културно-историјском проблематиком Срба у Румунији. Темишварски одбор Матице српске у сарадњи са Српском академијом наука и уметности и другим културним институцијама и организацијама подстицао је заштиту српског духовног наслеђа и истраживања културне историје српске националне мањине у Румунији, као и историјске и културне везе српског и румунског народа.

Матица српска је у протекле четири године настојала да успостави непосредне везе са Србима у расејању на ширим европским и светским просторима, да потпомогне њихове напоре у очувању националне самосвести, језика и културе. Посета делегације Српског конгреса уједињења из САД и Аустралије, учешће представника Матице српске на Првом европском скупу српских удружења и организација из Европе, учешће на скуповима у организацији Светске српске заједнице, боравак српских књижевника и научника из европских земаља, САД и Канаде у Матици српској допринели су да се успостави, обогати и ојача комуникација са Србима у расејању.

Матица српска је настојала, у овом изузетно тешком раздобљу културне и научне блокаде и изолације, да очува достигнути ниво међународне сарадње, да се у мери своје интелектуалне моћи и ауторитета супротстави насилном и једностраном прекиду вишегодишњих веза, односа, спона и сарадње.

У условима сужене, ограничене и спутаване културне и научне комуникације у овом периоду изузетно је значајна била сарадња књижевника и научника из европских земаља, САД и Канаде у *Летопису Матице српске* и Матичиним научним зборницима. Размена књижевних и научних часописа, путем Библиотеке Матице српске, са 212 националних и универзитетских библиотека, библиотекама академија наука и славистичким центрима у 40 земаља широм света, била је једна од ретких могућности за узајамно упознавање културних и научних вредности, слободну циркулацију дела и идеја. Уважавајући потребу и у жељи да нашој научној и стручној јавности приближе рад и стваралаштво страних слависта Матица српска, Вукова задужбина и „Дечје новине" из Горњег Милановца покренули су заједничку едицију „Студије о Србима" и објавили четири наслова слависта из Немачке и Мађарске (Манфред Јенихен, *Југославистичке теме*; Иштван Пот, *Српско-мађарски културни односи*, Предраг Степановић, *Говори Срба и Хрвата у Мађарској* и Јожеф Шиц, *Географска топографија у српскохрватском језику*). Представљање страних слависта, у оквиру посебне едиције, у традицији је како *Зборника Матице српске за славистику* и међународних

славистичких скупова тако и изучавања српско-руских или српско-словачких књижевних и културних веза и утицаја.

Као и претходне две деценије тако су и ових година Матица српска и Међународни славистички центар, у Вукове дане, организовали међународне научне скупове у Београду, Новом Саду и Тршићу уз учешће домаћих и страних слависта – са посебно унапред дефинисаним научним темама: 1991 „Лаза Костић и европски романтизам" (60 домаћих, 22 страна учесника); 1992 „Иво Андрић у своме времену" и „Лексичко-семантички систем српскохрватског језика" (100 домаћих и 18 страних учесника); 1993 „Модерно у прозном дискурсу српске књижевности XX века" и „Стилистички аспекти проучавања српског језика" (93 домаћа и 20 страних учесника); 1994 „Нормирање српског језика" и „Почеци и развој модерне српске лирике" (78 домаћих и 20 страних учесника).

Скоро двадесет пет година Матица српска у континуитету сарађује са Институтом за балканистику и славистику Руске академије наука изучавајући међусобну комуникацију књижевних вредности у широком временском распону од X до краја XX века, о чему сведоче четири зборника научних радова који су објављени под општим насловом *Руско-југословенске књижевне везе*. У Матици српској је 1992. године одржан научни скуп на којем је учествовало 13 сарадника Матице српске и Института за славистику и балканистику Руске академије наука. За разлику од ранијих истраживања која су била окренута превасходно књижевном стваралаштву XIX века, на овом скупу је знатно проширен тематски и временски оквир – обухвативши период средњовековне књижевности, народно стваралаштво и књижевност XX века. Резултати саопштени на овом научном скупу објављени су 1993. године у *Прилозима проучавању српско-руских веза X-XX века* (зборник радова) и стављени на увид ширем кругу и суду стручне и научне јавности.

Полазећи од чињенице да духовна комуникација српског и словачког народа сеже у далеку прошлост, да је изузетно интензивна у прошлом столећу, настављена је сарадња са Матицом словачком објављивањем прве свеске заједничког зборника *Српско-словачке културне везе* (на српском и словачком језику), као и договором представника двеју матица о даљим видовима и садржајима културне и научне сарадње (на пример, обележавање 200. годишњице Павела Јозефа Шафарика).

Полазећи од искуства и резултата сарадње са руским и словачким научним и културним институцијама Матица српска је успоставила прве непосредне контакте са Институтом за уметност, фолклор и етнографију „М.Т. Рильски" Академије наука Украјине и предложила заједничка истраживања српско-украјинских културно-историјских узајамних веза и односа.

Вековити и богати узајамни преплитаји српске и европске књижевности, културе, уметности и научне мисли пружају велике могућности како за садашња тако и будућа научна истраживања српске и европске књижевне и културне историје.

Темишварски одбор

Сарадња са Србима у Румунији

У протеклом четворогодишњем периоду Темишварски одбор је радио у следећем саставу: проф. др Смиља Аврамов, Стеван Бугарски из Темишвара, проф. др Милорад Велисављев, др Сава Вуковић, Миро Вуксановић, проф. др Никола Гавриловић, академик Славко Гавриловић, др Динко Давидов, Бошко Ивков, Добрила Јерков, проф. др Миодраг Јовановић (председник), проф. др Божидар Ковачек, Небојша Крстић из Темишвара, Никола Кусовац, др Мирјана Малуцков, др Војислав Матић, академик Дејан Медаковић, др Миодраг Милин из Темишвара, проф. др Александар Младеновић, проф. др Сретен Петковић, проф.

др Драгољуб Петровић, др Душан Попов, академик Чедомир Попов, Боривој Поповић из Темишвара, Душан Сабљић из Темишвара, академик Радован Самарџић, Радомир Станић, Љубомир Степанов из Темишвара, академик Димитрије Стефановић, проф. др Младен Стојанов, др Нице Фрациле и мр Лепосава Шелмић, Секретаријат је радио у саставу: проф. др Никола Гавриловић, Добрила Јерков, проф. др Миодраг Јовановић, проф. др Божидар Ковачек, др Душан Попов, проф. др Младен Стојанов, др Нице Фрациле и мр Лепосава Шелмић, а Уредништво *Темишварског зборника*: проф. др Смиља Аврамов, проф. др Миодраг Јовановић, проф. др Божидар Ковачек, главни уредник, др Војислав Матић, др Мирјана Малуцков, др Душан Попов и академик Чедомир Попов.

Током овог изузетно тешког и санкцијама оптерећеног периода Темишварски одбор је остварио неколико изузетно значајних подухвата у сарадњи са најугледнијим научним и културним институцијама у Југославији и Румунији.

Организована је изложба „Уметничко благо Срба у Румунији", припремљена у сарадњи са Народним музејом и Галеријом Матице српске, која је показала развој ликовног стваралаштва код Срба у Румунији у периоду од краја XVII до почетка XX века. Изложба је приказана 1991. године у Београду у Народном музеју (отворена 17. маја), у Новом Саду у Галерији Матице српске (отворена 6. септембра) и у Темишвару у Епископском двору (отворена 9. новембра). У оквиру изложбе у Галерији Матице српске приређено је шест предавања из књижевне и културне историје српскога народа у Румунији.

У сарадњи са Српском академијом наука и уметности и Удружењем књижевника Србије 1991. године одржан је Округли сто на тему „Друштвене науке о Србима у Румунији" на којем се разматрало стање и перспектива развоја друштвених наука код Срба у Румунији. Историјска, правна, етнографска, демографска, економска, социолошка и културолошка проблематика саопштена на овом скупу научних, стручних и културних радника из Србије и Румуније објављена је, 1994. године, у првој свесци *Темишварског зборника*.

Представљање прве свеске *Темишварског зборника*, у Матици српској,
18. новембра 1994. године

Свечана промоција *Темишварског зборника* одржана је 7. новембра 1994. године у Темишвару и 18. новембра у Матици српској. На промоцијама су говорили Његово преосвештенство епископ др Сава, проф. др Божидар Ковачек, академик Милош Мацура, академик Чедомир Попов и Љубомир Степанов, уз присуство угледних званица из Румуније и Србије.

Обележавање 150 година од смрти Саве Текелије припремано је са обе стране, у Румунији и Србији. Прослава у Араду и Темишвару 4. октобра 1992. протекла је врло свечано. Откривању спомен-плоче на кући у Араду, у којој је живео Сава Текелија, парастосу и светој архијерејској литургији коју су служили епископ др Сава и епископ др Данило присуствовали су и изасланици румунских власти и румунског епископа. Истог дана увече у Епископском двору приређена је свечана академија на којој су говорили проф. др Миодраг Јовановић, академик Славко Гавриловић, академик Живан Милисавац и Стеван Бугарски. Две седмице касније свечаност посвећена Сави Текелији одржана је у Новом Саду, уз изложбу портрета, књига и рукописа. Као посебно издање појавио се 1992. године издавачки првенац Темишварског одбора *Дневник Саве Текелије* (приређивач Стеван Бугарски). Књига је представљена јавности 4. октобра у Темишвару и 18. октобра у Новом Саду. Наредне године издата је књига др Спасоја Граховца *Српска периодика у XIX веку на тлу данашње Румуније*. Књига је успешно представљена у Кикинди, Новом Саду и Темишвару.

Темишварски одбор је веома успешно сарађивао са Међуодељенским одбором за проучавање мањина и људских права Српске академије наука и уметности ради што ефикасније помоћи српској националној мањини у Румунији. Одбори су предложили обнову међудржавних уговора са Румунијом, стипендирање и школовање научних кадрова, разматрали стање српских школа, часописа и новина. Посебно успешна сарадња остварена је са Српским православним викаријатом захваљујући Његовом преосвештенству др Сави, епископу шумадијском и администратору темишварском и викару Владимиру Марковићу.

Током четворогодишњег периода делегације и чланови Темишварског одбора, у отежаним условима, посећивали су Румунију (Темишвар, Арад, Ченеј, Чаково, Бездин, Базјаш), држали су предавања (проф. др Божидар Ковачек, проф. др Миодраг Јовановић, др Душан Попов, мр Лепосава Шелмић, академик Живан Милисавац, академик Славко Гавриловић), учествовали на научном скупу „Барок у Банату" (проф. др Миодраг Јовановић, др Војислав Матић, др Мирослав Тимотијевић и Вукица Поповић), присуствовали обележавању значајних јубилеја везаних за Српску гимназију, Доситеја Обрадовића, Милоша Црњанског и Теодора Илића Чешљара, водили разговоре о културној сарадњи са представницима Демократског савеза Срба и Карашевака, Српске гимназије, Викаријата српске православне цркве, Конзулата СРЈ у Темишвару, Музеја Баната и представницима Арадске и Темишварске жупаније. Матица српска је током 1992. године новооснованој Српској читаоници у Темишвару поклонила преко 4.000 књига, што се сматра за „највећу помоћ из матичне земље коју је наш живаљ добио".

КУЛТУРНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ

У протеклом четворогодишњем периоду Матица српска је организовала традиционалне свечане седнице, светосавске беседе, пригодне свечаности поводом значајних јубилеја српске науке и културе, предавања, промоције књига, концерте, књижевне вечери, свечане академије, све уз учешће еминентних научника и уметника. Чланови Матице српске су учествовали на великом броју културних манифестација у земљи и иностранству (на Конгресу словенских култура у Москви, Светском конгресу мађарских филолошких друштава). У Матичиним просторијама одржане су многе културне манифестације у органи-

зацији других књижевних, културних, научних друштава, установа и институција.

Рад Катедре Матице српске као јавне, непосредне и живе трибине програмски је произилазио из свеукупне Матичине активности. Катедра је излазила из Матичине зграде и оглашавала се у другим срединама наше земље. Одбор у саставу: др Динко Давидов, проф. др Војислав Јовановић, Владимир Копицл, проф. др Иван Михаљев, академик Чедомир Попов, проф. др Младен Стојанов, академик Димитрије Стефановић и Бошко Ивков, уредник, имао је свесрдну помоћ многих чланова управе, сарадника и пријатеља Матице српске.

Свечане седнице Матице српске 16. фебруара биле су посвећене:

1991. Лази Костићу, беседом песника, драматичара и есејисте Јована Христића, *Лаза Костић, још увек отворено питање*

1992. Иви Андрићу, беседом књижевника Бориславa Михајловића Михиза, *Профилом окренут прошлости, лицем свету*

1993. Милошу Црњанском, беседом проф. др Новице Петковића, *Паралелни светови Милоша Црњанског*

1994. *Историји* Јована Рајића, беседом академика Симе Ћирковића, *Рајићева „Историја" и почеци модерне српске историографије.*

Светосавска беседа, обновљена 1992. године о Светом Сави речима академика Бошка Петровића, председника Матице српске и пригодним уметничким програмом, прихваћена је од свих чланова Матице српске. Проф. др Божидар Ковачек беседио је 1993. године, а академик Дејан Медаковић 1994. године.

Од 1991. до 1994. године обележено је у Матици српској неколико изузетно значајних јубилеја: петстогодишњица штампања *Октоиха*, двестопедесетогодишњица рођења Јована Мушкатировића, двестогодишњица *Историје* Јована Рајића, двестогодишњица рођења Ђорђа Магарашевића, стопедесетогодишњица смрти Саве Текелије, стопедесетогодишњица рођења Лазе Костића, стопедесетогодишњица рођења Косте Трифковића, стогодишњица рођења Иве Андрића, осамдесетогодишњици смрти Јована Скерлића, и седамдесетпетогодишњица присаједињења Војводине Србији.

Богата издавачка делатност традиционално је у Матици српској пропраћена представљањем посебних издања и значајних свезака периодичних публикација. Публикације су представили најугледнији и најеминентнији стручњаци из области којој припада књига, рецензенти и аутор. По правилу то су мале свечаности са приказима и предавањима, посећене од великог броја слушалаца. Као посебно успешне могле би се поменути промоције: *Речника бачких Буњеваца* Марка Пеића и Грге Бачлије у Матици српској и Суботици, *Дневника Саве Текелије* Стевана Бугарског у Новом Саду и Темишвару, *Старих српских записа и натписа у Војводини* Петра Момировића, другог тома *Историје Матице српске* академика Живана Милисавца, *Српског народног црквеног појања Корнелија Станковића* др Данице Петровић у Сремским Карловцима и *Правописа српскога језика* у Новом Саду, Београду, Суботици, Сремској Митровици Бијељини и Вуковару.

Посебно су биле успешне промоције едиције „Прва књига" са веома много публике и младих учесника, књижевне вечери Милисава Тешића у Ужицу, Сомбору и Бајиној Башти, као и Ивана В. Лалића у Новом Саду.

У Матици српској су организовани скупови, разговори и округли столови о Ботаничкој башти, Српском народном позоришту, Читаоницама у Срба у XIX веку. *Летопис Матице српске* представљен је у Новом Саду, Београду, Подгорици и Врбасу.

Током протекле четири године одржано је преко педесет музичких вечери са преко три стотине учесника из земље и иностранства. У пријатном амбијенту Матичине сале успоставља се присан и срдачан контакт између публике и уметника. Скоро све концерте снимао је радио, многе и телевизија, а редовно су објављивани прикази музичких вечери као и интервјуи са учесницима. Еминен-

тни уметници учинили су да музичке вечери Матице српске постану саставни део културних догађаја у Новом Саду.

Матица српска је у протеклом периоду поставила три спомен-обележја: на згради Платонеума у Новом Саду, где је било прво седиште Матице српске (1864-1865) у Новом Саду, у Араду на кућу у којој је живео Сава Текелија а у Кишкерешу, у парку спомен-биста преводилаца Петефијеве поезије, биста Јована Јовановића Змаја (рад Павла Радовановића).

У холу испред свечане сале редовно су се припремале пригодне изложбе у сарадњи са Библиотеком Матице српске.

Сви програми Матице српске наилазили су на веома леп пријем код публике, у културној јавности и средствима јавног информисања.

НАГРАДЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Традиционална *Змајева награда Матице српске* за најбољу збирку поезије на српском језичком простору, установљена 1954. године, о педесетогодишњици смрти песника и у његову част, додељује се сваке године 16. фебруара, о дану оснивања, на свечаној седници Матице српске. За четири деценије одржала се као једна од најугледнијих књижевних награда у земљи. У протекле четири године *Змајеву награду* за поезију добили су:

– 1991. године: Бранислав Петровић за књигу *Да видиш чуда* (у издању НИРО „Јединство") и целокупно песничко дело;

– 1992. године: Милосав Тешић за збирку песама *Кључ од куће* (у издању Издавачког предузећа Матице српске), која је потом добила и Награду „Бранко Миљковић", а жири критичара „Борбе" прогласио ју је за најбољу објављену књигу у 1991. години;

– 1993. године: Ђорђо Сладоје за књигу поезије *Трепетник* (у издању Српске књижевне задруге):

– 1994. Стеван Тонтић за збирку *Сарајевски рукопис* (у издању издавачких кућа „Време" и „Публикум").

Поводом стогодишњице смрти Бранка Радичевића, 1953. године, Матица српска је установила *Бракову награду Матице срспке*, најпре за темате из области књижевности за студенте и ученике виших разреда средњих школа, а потом – за најбоље семинарске и дипломске радове студената књижевности са српског језичког простора. Подстичући и негујући стваралаштво младе генерације Матица српска је редовно четири деценије додељивала *Бранкову награду* студентима филолошких и филозофских факултета. У протеклом четворогодишту *Бранкову награду Матице српске* за најбоље семинарске и дипломске радове из историје српске и светске књижевности добили су – прву награду: Невен Ђулибрк (1991), Наташа Киш (1992) и Татјана Ђорђевић (1993); другу награду: Бранкица Микић (1991), Душанка Ђого (1992) и Владимир Димитријевић (1993); трећу награду: Сандра Видачек и Снежана Милосављевић (1991), Биљана Одоровић и Недељко Поповић (1992), Слађана Стојановић и Сандра Урбан (1993). Награђеним студентима *Бранкова награда* је била прво јавно признање за стваралачке прилоге из историје српске и светске књижевности.

Награда професора Лазара Стојковића – установљена 1986. у спомен и по жељи проф. Стојковића, Матичиног добротвора и дугогодишњег потпредседника Матице српске, првог декана Пољопривредног факултета и ректора Новосадског универзитета, превасходно за запажене научне радове из области агроекологије и агроекосистема – у овом извештајном периоду није додељена.

У спомен Михајла Пупина, стипендисте и добротвора Матице српске, установљена је 1986. године *Пупинова награда Матице српске* за студентске радове из техничких и природно-математичких дисциплина, која у протекле четири године није додељена.

Ценећи и уважавајући Младена Лесковца, дугогодишњег члана, сарадника и председника Матице српске, као неоспорног ерудиту и књижевног историча-

ра, есејисту и књижевног критичара од поузданог суда и особеног стила, Управни одбор Матице српске утемељио је 1992. године *Награду „Младен Лесковац"* за најбоље научно дело из области историје српске књижевности које је објављено у протекле три године.

Први добитник *Награде „Младен Лесковац"*, додељене о деведесетогодишњици рођења Младена Лесковца, је проф. др Драгиша Живковић за књигу *Лаза Костић – песник XX века* (у издању Библиотеке „Карло Бијелицки" у Сомбору). Награда је свечано уручена 11. јануара 1994. године.

Одлуке о свим наградама Матице српске доносили су самостално чланови жирија за поједине награде, проглашаване су и уз образложење уручиване лауреатима на пригодним свечаностима у Матици српској.

На седници Управног одбора Матице српске, 4. новембра 1991. године, изабрани су за чланове жирија:

– *Змајеве награде Матице српске*: Бошко Ивков, др Славко Леовац, Павле Поповић, академик Љубомир Симовић и Божидар Тимотијевић;

– *Бранкове награде Матице српске*: мр Сава Дамјанов, мр Јован Делић, др Живан Живковић, др Горан Станивуковић и Зоран Суботички;

– *Награде професора Лазара Стојковића*: академик Новица Вучић, проф. др Иван Михаљев, проф. др Имре Молнар, проф. др Петар Циндрић и директор Института за ратарство (по функцији):

– *Пупинове награде Матице српске*: проф. др Војислав Марић, проф. др Марија Марковић, проф. др Радован Попов и проф. др Слободан Царић.

На седници Управног одбора Матице српске, 22. новембра 1993. године, изабрани су за чланове жирија:

– *Награде „Младен Лесковац"*: проф. др Мирослав Егерић, проф. др Зоран Константиновић, др Славко Леовац, академик Мирослав Пантић и академик Никша Стипчевић.

Управни одбор Матице српске је у овом мандату, на предлог Одбора Одељења за књижевност и језик, Одбора Одељења за природне науке и Извршног одбора Матице српске, усвојио измене и допуне свих правилника о наградама који су донесени у ранијем периоду, уважавајући реалне околности и могућности – очувавши континуитет изворно утемељеног садржаја и суштине награда.

РАД МАТИЧИНИХ ОРГАНА

УПРАВНИ ОДБОР

После 121. скупштине Управни одбор је са изабраним председником академиком Бошком Петровићем, потпредседницима проф. др Слободаном Глумцем, проф. др Божидаром Ковачеком, академиком Чедомиром Поповим и секретаром мр Мирославом Ранковим радио у саставу: проф. др Томислав Бекић, академик Берислав Берић, академик Славко Гавриловић, проф. др Никола Гаћеша, академик Војислав Ј. Ђурић, проф. др Мирослав Егерић, академик Милорад Екмечић, проф. др Драгиша Живковић, академик Павле Ивић, проф. др Јован Јерковић, проф. др Марија Клеут, проф. др Светозар Кољевић, др Станко Кораћ, академик Василије Крестић, Иван В. Лалић, проф. др Војислав Марић, др Војислав Матић, др Миодраг Матицки, академик Дејан Медаковић, Борислав Михајловић Михиз, мр Душан Михалек, проф. др Иван Михаљев, академик Мирослав Пантић, академик Светозар Петровић, академик Љубомир Симовић, академик Драгослав Срејовић, академик Димитрије Стефановић, академик Никша Стипчевић, проф. др Младен Стојанов, др Никола Тасић, академик Добрица Ћосић, проф. др Слободан Ћурчић, проф. др Мирон Флашар, проф. др Славко Царић и Флорика Штефан.

Управни одбор је на девет одржаних седница разматрао најзначајнија питања рада и деловања Матице српске. Нарочито је детељно припремао доношење Закона о Матици српској да би обезбедио њену самосталност, континуитет и

посебан статус најстаријег српског књижевног, културног и научног друштва. Настојао је да заштити имовину Матице српске, имајући у виду нерешену и нову законску регулативу имовинских односа. Управни одбор се залагао за несметано функционисање Библиотеке Матице српске, Галерије Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске у оквиру остваривања основних програмских активности и задатака Матице српске као целине. Управни одбор је прихватио одлуку о подели Издавачког предузећа Матице српске и споразумну деобу имовине под условом да се новоорганизовано Издавачко предузеће трансформише у деоничко друштво у мешовитој својини, са својинском доминацијом Матице српске. Након имовинске трансформације Управни одбор је именовао представнике Матице српске у Скупштину Издавачког предузећа и предложио пет чланова Управног одбора. Такође је покренуо иницијативу код надлежних државних органа за враћање национализованих стамбених објеката и конфискованог и национализованог земљишта. Имајући законски основ Управни одбор је 16. новембра 1992. године именовао на период од четири године управне и надзорне одборе Библиотеке Матице српске и Галерије Матице српске, као и њихове управнике. Такође је дао сагласност за избор директора и главног и одговорног уредника Издавачког предузећа МС. На седницама је расправљано о издавању *Правописа српскога језика* и подржан је рад академика Митра Пешикана, проф. др Јована Јерковића и проф. др Мате Пижурице. Са Српском академијом наука и уметности разматран је предлог Закона о Српској енциклопедији, предложен Уређивачки одбор и закључено да ће се приступити изради концепције рада на Српској енциклопедији када Скупштина Репбулике Србије усвоји Закон и именује Уређивачки одбор. Управни одбор је установио Награду „Младен Лесковац" која ће се додељивати за најбоље објављено научно дело из области историје српске књижевности и изабрао жири. На свакој седници примани су новоуписани редовни чланови.

Седница Управног одбора Матице српске, 21. децембра 1994. године

Током протеклог четворогодишњег периода основни задатак Управног одбора био је да очува виталне функције и основне тековине Матице српске, заштити Матичину имовину и на прихватљив и најцелисходнији начин обезбеди деловање Матице српске као јединствене институције и задужбине српског народа.

ИЗВРШНИ ОДБОР

На Првој седници Управног одбора Матице српске, после 121. скупштине, одржаној 22. априла 1991. године, на основу члана 26 Статута Матице српске изабран је Извршни одбор Матице српске у следећем саставу: академик Бошко Петровић, проф. др Слободан Глумац, проф. др Божидар Ковачек, академик Чедомир Попов, мр Мирослав Ранков, академик Берислав Берић, проф. др Никола Гаћеша, проф. др Слободан Глумац, проф. др Славко Гордић, проф. др Јован Јерковић, проф. др Миодраг Јовановић, академик Димитрије Стефановић, Миро Вуксановић, мр Лепосава Шелмић и директор Издавачког предузећа Матице српске. Извршни одбор је одржао близу педесет седница на којима су по правилу разматрани и припремани материјали за седнице Управног одбора, програми рада, извештаји о раду, финансијски планови и извештаји о финансијском пословању, периодични и завршни рачуни, издавачки програми, планови научно-истраживачког рада. Извршни одбор је одређивао висину ауторских и других хонорара, старао се о обезбеђивању средстава из редовних извора финансирања, спонзорских средстава и средстава задужбина и легата. На седницама су разматране информације о посетама Матици српској, као и о учешћу Матичиних представника на културним манифестацијама и научним скуповима. Покретане су многобројне иницијативе за обележавање значајних годишњица, подизање спомен-обележја и сарадњу са институцијама у земљи и иностранству. Донете су многобројне одлуке о поклањању Матичиних публикација српским књижевним, културним и просветним установама. Поред тога Извршни одбор је решавао персонална питања и текуће послове за које је по Статуту Матице српске овлашћен.

Извршни одбор је разматрао и усвојио Уговор о неимовинским односима Матице српске и институција које је основала и Уговор о имовинској трансформацији Издавачког предузећа Матице српске, који су и потписани.

Извршни одбор је током четворогодишњег периода радио у изузетно тешким условима. Велике промене, економска криза, материјалне тешкоће упућивали су Извршни одбор да ради ефикасно и рационално, да доноси важне одлуке како би се сачувала основна делатност Матице српске.

ЕКОНОМСКИ ОДБОР

После 121. скупштине, на Првој седници Управног одбора у Економски одбор Матице српске изабрани су: Слободан Бељански, академик Берислав Берић, проф. др Никола Воргић, Драган Ивковић, Вељко Јерков, Мирко Лубурић, Тома Милић, Миша Стојановић, Никола Стојшић, проф. др Славко Царић (председника) и Иван Шенк. Економски одбор је током овог четворогодишњег периода разматрао Предлог нацрта Закона о Матици српској, нацрте Закона о Српској енциклопедији, Закона о финансирању културе и Закона о задужбинама. Највише пажње посвећено је захтевима и предлозима решења за повраћај имовине одузете Матици српској и проблемима који се могу јавити у имовинским односима Матице српске, Библиотеке Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске. Посебна пажња посвећена је реорганизацији Издавачког предузећа Матице српске, уз основни закључак да се подела и издвајање, као и имовинска трансформација Издавачког предузећа Матице српске не може обавити без воље

и сагласности Матице српске као оснивача. Целокупна реорганизација и сви материјали који су пратили трансформацију разматрани су детаљно на седницама уз активно учешће сваког члана понаособ.

Поред ових значајних послова чији је основни циљ био заштита и очување интереса Матице српске, Економски одбор је подржао сарадњу са Војвођанском банком и иницирао споразум са Нафтном индустријом Србије. Остали покушаји окупљања добротвора и дародаваца показали су много скромније резултате него што се очекивало.

СТАТУТАРНА КОМИСИЈА

За чланове Статутарне комисије на Првој седници Управног одбора изабрани су: проф. др Зоран Арсић, Слободан Бељански (председник), Миро Вуксановић, Марија Дондур, проф. др Божидар Ковачек, Бранко Маљковић, мр Мирослав Ранков, Лазар Хаџић, проф. др Славко Царић, мр Лепосава Шелмић и Јудита Шалго.

На седницама су детаљно разматрани нацрти Закона о Матици српској, Српској енциклопедији, фондовима и задужбинама, финансирању културе. Са посебном пажњом се приступило раду на Нацрту закона о Матици српској и упућене су многобројне суштинске примедбе и сугестије Влади Републике Србије. Примедбе су се односиле на заштиту самосталности и самосвојности Матице српске, очување Матице српске и њених институција као целине и заштиту оснивачких права Матице српске у односу на Библиотеку, Галерију и Издавачко предузеће МС. Такође су детаљно разматране могућности законског решења да се врати Матичина имовина. На седницама су разматрани, упућиване сугестије и примедбе на статуте Библиотеке Матице српске, Галерије Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске. Предложено је да се у статутима Библиотеке, Галерије и Издавачког предузећа, у оним деловима на које Матица српска даје сагласност, на сличан начин и у складу са законским прописима регулише делатност, седиште, фирма, облик својине и избор управних и надзорних одбора и управника, као и директора, главног уредника и представника у Скупштину Издавачког предузећа МС. Сви статути су упућени Управном одбору на сагласност са конкретним предлозима и решењима. Статутарна комисија је припремила Уговор о неимовинским односима Матице српске и институција које је основала.

Статутарна комисија је припремила и текст Статута Матице српске усклађеног са Законом о Матици српској, који је после расправа на свим Матичиним органима поднет 122. скупштини на усвајање.

*

Током овог четворогодишњег периода одржане су четири заједничке седнице Надзорног одбора, Економског одбора и Статутарне комисије. На седницама су разматрани преднацрти Закона о Матици српској, Српској енциклопедији, фондовима и задужбинама и финансирању културе. Највише пажње је посвећено преструктуирању Издавачког предузећа Матице српске, сагледавању стања и проблема у остваривању функције Издавачког предузећа, реализацији издавачког плана, вођењу пословне и кадровске политике, као и о имовинској трансформацији у деоничко друштво у мешовитој својини са имовинском доминацијом Матице српске.

Одбори одељења Матице српске

ОДБОР ОДЕЉЕЊА ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Проф. др Томислав Бекић, мр Мирјана Бошков, Миро Вуксановић, проф. др Славко Гордић, др Никола Грдинић, проф. др Мирослав Егерић, проф. др Драгиша Живковић, академик Милка Ивић, академик Павле Ивић, Бишко Ивков, Гојко Јањушевић, проф. др Јован Јерковић (секретар), мр Мирјана Јоцић, проф. др Марија Клеут, Владимир Копицл, проф. др Слободан Ж. Марковић, др Миодраг Матицки, академик Живан Милисавац, Милица Мићић-Димовска, проф. др Александар Младеновић, мр Васа Павковић, др Јожеф Пап, проф. др Драгиња Перваз, проф. др Драгољуб Петровић, академик Митар Пешикан, проф. др Мато Пижурица, проф. др Милорад Радовановић, проф. др Јелка Ређеп, проф. др Живојин Станојчић, др Драгао Ћупић, проф. др Мирон Флашар, проф. др Михал Харпањ, Јудита Шалго, Флорика Штефан.

ОДБОР ОДЕЉЕЊА ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

Др Мила Босић, др Олга Брукнер, академик Славко Гавриловић, др Велика Даутова-Рушевљан, Данница Димитријевић, проф. др Нила Капор-Стануловић, мр Александар Касаш, проф. др Драган Коковић, академик Василије Крестић, др Мира Малуцков, академик Андреј Митровић, проф. др Милован Митровић, проф. др Бранко Петрановић, др Јелена Попов, проф. др Милијан Поповић, проф. др Лазар Ракић, проф. др Младен Стојанов (секретар), др Никола Тасић, проф. др Милан Трипковић, академик Сима Ћирковић, проф. др Небојша Царић, проф. др Славко Царић, проф. др Љубинко Пушић, проф. др Бранислав Ђурђев, Павле Станојевић.

ОДБОР ОДЕЉЕЊА ЗА ПРИРОДНЕ НАУКЕ

Проф. др Владимир Аксин, академик Берислав Берић (секретар), др Љиљана Будаков, проф. др Милан Вапа, проф. др Милорад Велисављев, академик Новица Вучић, проф. др Живојин Гавриловић, проф. др Славка Гајин, проф. др Олга Гашић, проф. др Лазар Довниковић, проф. др Петар Драча, проф. др Љубомир Ђаковић, инж. Драган Ивковић, проф. др Божидар Д. Јовановић, проф. др Дарко Капор, проф. др Рудолф Кастори, проф. др Војислав Марић, проф. др Радослав Маринковић, проф. др Михаљ Микеш, проф. др Душан Миљковић, проф. др Миладин Мирилов, проф. др Слободан Петровић, проф. др Драгиша Поповић, проф. др Иван Михаљев, проф. др Милена Протић-Банић, мр Илија Савков, академик Богољуб Станковић, проф. др Слободан Ћурчић, проф. др Петар Циндрић, проф. др Смиљка Шимић, проф. др Слободан Глумац (руководилац).

ОДБОР ОДЕЉЕЊА ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Проф. др Бранко Вујовић, др Иван Ђорђевић, проф. др Станислав Живковић, др Миодраг Јовановић (секретар), др Вера Јовановић-Дуђин, др Мирјана Лесек, проф. др Војислав Матић, Олга Микић, др Оливера Милановић-Јовић,

мр Слободан Милеуснић, проф. др Сретен Петковић, проф. др Анка Стојаковић, академик Гојко Суботић, др Мирослав Тимотијевић, др Бранислав Тодић, др Драгутин Тошић, мр Лепосава Шелмић.

ОДБОР ОДЕЉЕЊА ЗА СЦЕНСКЕ УМЕТНОСТИ И МУЗИКУ

Арбо Валдма, др Мирјана Веселиновић, Сава Вукосављев, проф. др Драгослав Девић, др Зоран Јовановић, др Каталин Каич, проф. др Петар Марјановић, др Нице Фрациле, проф. др Душан Михаиловић, мр Ненад Остојић, др Даница Петровић, Душан Плавша, проф. Бранко Плеша, мр Мирослав Радоњић, проф. др Душан Рњак, академик Димитрије Стефановић (секретар).

ОДБОР ЛЕКСИКОГРАФСКО-БИОБИБЛИОГРАФСКОГ ОДЕЉЕЊА

Проф. др Владимир Аксин, проф. др Томислав Бекић, Бранко Бешлин, Живојин Бошков, др Зоран Будимац, мр Милица Бујас, проф. др Витомир Вулетић, академик Новица Вучић, проф. др Миодраг Јовановић, Слободан А. Јовановић, др Станко Кораћ, проф. др Воја Марић, др Миодраг Матицки, академик Живан Милисавац, Владимир Отовић, Душан Панковић, академик Мирослав Пантић, проф. др Бранко Петрановић, проф. др Предраг Пипер, др Душан Попов, академик Чедомир Попов (руководилац), проф. др Лазар Ракић, проф. др Никола Тасић, Лазар Чурчић.

ОДБОР РУКОПИСНОГ ОДЕЉЕЊА

Проф. др Никола Гаћеша (управник), Бранко Бешлин, др Федора Бикар, Даница Богдановић, др Магдалена Веселиновић-Шулц, проф. др Бранислав Вранешевић. Душко Вртунски, др Чедомир Денић, Вида Зеремски, мр Душан Ковачевић, мр Средоје Лалић, проф. др Лазар Ракић, Павле Станојевић, Марија Чурчић, Мирјана Цепина.

Извештај о раду Надзорног одбора и финансијском пословању Матице српске од 1. I 1990. до 31. XII 1993. године

На 121. редовној Скупштини Матице српске усвојен је Извештај о финансијском и материјалном пословању Матице српске од 1. I 1986. до 31. XII 1989. године. Пошто у време израде овог извештаја пословна 1994. година није завршена, извештај о финансијском пословању од 1. I 1994. године до 31. XII 1994. године биће поднесен члановима непосредно на 122. редовној Скупштини Матице српске.

На 121. Скупштини Надзорни одбор је изабран у саставу: Лазар Хаџић (председник), Миша Стојановић (заменик председника), Дејан Живанац (секретар), Слободан Бељански, Сава Вујков, Мила Ерцеговац, Ђура Кохут, Јован Милић и Маринко Мрђанов.

У току извештајног периода одржано је шест седница. Надзорни одбор је своју делатност обављао на основу чланова 30-32 Статута Матице српске. Бавио се питањима која се односе на преглед, праћење и надзор материјално-финансијског пословања. Управном одбору је подносио мишљења и предлоге за што рационалније располагање ограниченим финансијским средствима.

Седницама Надзорног одбора по правилу су присуствовали мр Мирослав Ранков, секретар Матице српске као наредбодавац, Добрила Јерков, помоћник секретара и Милан Петровић, шеф рачуноводства.

На седницама Надзорног одбора разматрани су Предлог закона о Матици српској и Преднацрт закона о повраћају имовине Матици српској. Детаљно су разматрана питања и проблеми раздвајања и својинске трансформације Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво.

Основна средства ревалоризована су редовно. Стручно су процењене уметничке слике и предмети музејске вредности који су власништво Матице српске. На основу судског решења као основно средство Матице српске укњижена је кућа Савете Стојковић и њеног брата Лазара Стојковића.

Годишњи попис Матичине имовине, у складу са законским прописима, радиле су редовно комисије које је именовао Извршни одбор. Мањкова и вишкова није било.

Основни извори финансирања Матичине делатности су Министарство културе Републике Србије и Министарство за науку и технологију Републике Србије. С обзиром да су дотације надлежних министарстава омогућаване само делимично, реализацију књижевне, културне и научне делатности, Матица српска се обратила новим добротворима, дародавцима и приложницима. Међу њима значајну финансијску помоћ и подршку дали су: Војвођанска банка, Нафтна индустрија Србије, Прогрес из Београда и Агровојводина – Експорт-импорт.

Сваке године вишак прихода, односно добит, преношен је у наредну годину за реализацију недовршених а започетих послова.

Материјално пословање у току претходног четворогодишњег периода тешко је реално сагледати због високе стопе инфлације, енормног раста цена и четири деноминације динара.

Преглед прихода и расхода у 1993. години не даје ни приближну слику реалног финансијског пословања. Са деноминацијама динара цела 1993. година сведена је на децембар месец а претходних једанаест месеци потпуно је ишчезло у укупном билансу Матичиног пословања и обесмислило Завршни рачун за 1993. годину. Илустрације ради, иако је Матица српска 1993. године објавила 12 свезака *Летописа*, 15 свезака научних Зборника и 8 наслова посебних издања на основу приложеног прегледа расхода није издвојила ниједан динар за издавачку делатност.

Структура укупног прихода по годинама:

ПРИХОДИ

	Укупан приход	%	Из буџета	%	Сопствени пр.	%
1990.	13.470.291,30	100	11.124.424,10	83	2.345.867,20	17
1991.	23.027.567,40	100	18.254.475,20	79	4.773.092,20	21
1992.	105.837.344,00	100	92.521.858,00	87	13.315.486,00	13
1993.	42.112.060,00	100	42.112.039,00	99	24,00	1

Ближа структура расхода према врстама делатности приказана је у следећој табели укупних расхода:

РАСХОДИ

	Укупни расх.	%	Издав. дел.	%	Научноиз. рад	%	Трошк. посл.	%	Бруто л. д.	%
1990.	13.221.159,50	100	2.468.674,70	19	2.112.771,00	16	2.026.881,50	15	6.612.832,30	50
1991.	22.665.675,40	100	3.431.408,10	15	5.284.278,00	23	6.173.052,80	27	7.776.936,50	35
1992.	105.483.939,00	100	9.820.577,00	9	15.047.781,00	14	36.601.360,00	35	44.014.221,00	42
1993.	32.828.724,00	100	-	-	60,00	-	8.056.587,00	25	24.772.077,00	75

ДОБИТ – ВИШАК ПРИХОДА

1990.	249.131,80
1991.	- 361.892,00
1992.	353.405,00
1993.	9.283.336,00

Напомена: Сви приходи и расхода за 1993. годину исказани су у милионима динара!

ЗАДУЖБИНЕ И ЛЕГАТИ

Новчана средства задужбина и легата којима управља Матица српска састоје се из динарског дела и дела у девизама.

Велика инфлација током 1993. године је свела динарски део задужбина и легата на нулу.

Стање задужбинских средстава (девизних) која су депонована на девизном рачуну код Југобанке у Новом Саду са приписаном каматом за 1993. годину је следеће:

	31. XII 1992.	Камата	31. XII 1993.
– америчких долара	13.729,37	577,30	14.306,67
– италијанских лира	73.510,56	7.213,23	80.723,23
– немачких марака	15.100,15	969,25	16.069,40
– канадских долара	631,90	37,92	669,82
– аустријских шилинга	1.148,49	65,32	1.213,81

Извештај о четворогодишњем раду Библиотеке Матице српске (1991 – 1994)

Протекле четири године (1991-1994) и све недаће које су се у њима нагомилале утицале су на развој Библиотеке Матице српске (распао се вишегодишњи начин размене југословенског обавезног примерка заједно са престанком рада јединственог информационог библиотечког система на изради заједничке библиографске базе података; онемогућена је куповина књига и часописа из иностранства; прекинуте су нам директне везе са великим светским хостовима – све као последица насилног разбијања друге Југославије), али, упркос свему, нису драстично угрозиле остваривање темељних опредељења установе и њеног оснивача, Матице српске. Напротив, десило се неколико преломница изузетно значајних за Библиотеку. Стрпљивији читалац то ће лако препознати у наредним поглављима Извештаја, а на овом месту, у уводу, издвојићемо основне податке који ће то потврдити.

Библиотека Матице српске данас има два милиона и шест стотина хиљада публикација, а у последње четири године обавезним примерком, разменом, поклонима и куповином примила је нових 224.503. Све приспеле публикације су одмах обрађиване по међународним стандардима (именски, предметно и децимално), а упоредо је рађена ретроспективна каталогизација, обрада раније поклоњених личних библиотека (легата) и завршено уређење Спомен-библиотеке Карловачке гимназије. Тако је у електронски каталог унето 322.254 библиографска записа и створена највећа база података те врсте у нашој земљи. Набављена је нова опрема и двоструко су проширени постојећи капацитети рачунара. По могућностима свог рачунарског система и разноврсности програма за библиотечко-информационе послове, Библиотека МС је и остала најопремљенији компјутерски центар у култури Србије. У томе не заостаје за библиотекама у развијеним земљама, јер су сви послови у Библиотеци Матице српске потпуно аутоматизовани.

У жељи да научној и културној јавности пружи што више информација о богатим збиркама у њој, Библиотека је развила своју издавачку делатност. У протекле четири године објавила је за неколико пута више књига и других издања него у свим годинама откако има и ту делатност, а покренуте су и три нове серије (каталог старих и ретких књига, каталог легата и едиција „Трагови").

Посебна пажња је посвећена заштити раритета. У савремено опремљеној радионици конзервирано је и рестаурисано 78.940 листова старих књига, урађено 248.000 микроснимака и у тврд повез, са златотиском, повезано 56.662 броја новина и часописа.

Националним библиотекама, академијама наука и славистичким центрима у четрдесетак земаља света послато је 25.443 публикације (у томе је највише издања Матице српске) и у размену, упркос санкцијама, примљено 17.687 књига и часописа на страним језицима. Значај таквог пласмана српске књиге у свет, у задатим околностима, није потребно посебно истицати.

Библиотеци су њени дародавци поклонили 12.635 књига и других публикација, а купила је 15.372 наслова које није имала у својим збиркама.

Читаонице Библиотеке често нису могле примити све студенте и научне раднике, а редовно су за читаоце обезбеђиване књиге међубиблиотечком позајмицом. За потребе корисника у рачунар је унет садржај свих бројева *Летописа* од 1970. године до данас и свих зборника Матице српске од почетка њиховог изла-

жења. Тако је, заправо, урађена електронска библиографија ових публикација која се, по потреби, може врло брзо припремити за штампу.

Библиотека је успела да годишње купује, захваљујући Министарству за науку и технологију, иностране индексе научних цитата на компакт-дисковима, са апстрактима, истражила цитираност 993 наших научника у страним часописима и наставила учешће у изради међународне базе података из пољопривредних наука.

Библиотека је пружала стручну помоћ и редовно објављивала годишње анализе рада народних и високошколских библиотека у Војводини. Приредила је 44 изложбе и тако обележила значајне годишњице истакнутих личности и догађаја.

Децембра 1991. године започета је изградња нове зграде Библиотеке МС која ће са постојећом чинити целину. Под кровом је 4.300 м^2 новог простора, а преостаје да се обаве занатско-грађевински радови и набави опрема. Обезбеђен је привремени смештај књига док се зграда не заврши. То је сада најзамашнија нова инвестиција у култури Србије. Новац обезбеђује републички буџет, преко Министарства за културу које је редовно и у целини финансирало делатност Библиотеке.

Новим републичким законима о Матици српској, о библиотечкој делатности и о културним добрима Библиотеци Матице српске обезбеђен је статус у складу са њеном традицијом и националним благом које се у њој чува.

СТАРА И РЕТКА КЊИГА И ЛЕГАТИ

Као средишње место старе српске књиге и периодике, БМС је посебну пажњу посвећивала сређивању, заштити и презентацији свог раритетног фонда.

Настављен је рад на пројекту „Опис ћирилских рукописних књига Библиотеке Матице српске". Објављене су друга, трећа и четврта књига у серији „Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске": *Апостоли, Псалтир Гаврила Тројичанина из 1643. године* и *Псалтири*. Истражени су и рукописни минеји, октоиси и триоди, а каталошки описи и научни прилози о њима чиниће пету књигу у поменутој серији.

У едицији „Каталог старих и ретких књига БМС" публикована је прва књига *Ћирилицом штампане књиге XV-XVII века Библиотеке Матице српске*, посвећена петстогодишњици *Октоиха Ђурђа Црнојевића*. Другу књигу у едицији чиниће каталог збирке српске књиге XVIII века. Обрађено је 290 књига од 500, колико збирка садржи.*

Покренута је едиција „Каталог легата БМС". Прва књига у серији је *Каталог библиотеке Платона Атанацковића*, у којем је описана 341 књига из најстарије личне библиотеке дароване Матици српској. Из личне библиотеке Саве Текелије компјутерски је обрађено 1.916 књига, из библиотеке Текелијанума 5.436 књига и наслова периодике. У Суботици, Сомбору и Новом Саду пронађене су 23 књиге Текелијине библиотеке. Каталози ових двеју библиотека штампаће се као други и трећи том у едицији.

Из осталих личних библиотека које се чувају као целине у збирци раритета БМС завршено је сигнирање и обрада свих окупљених књига из збирки Аврама Ђукића (212 књига), Ђоке Мијатовића (235 књига), Јована Јовановића Змаја (99 књига), Петра Попадића (839 књига) и Васе Стајића (268 књига). Обрађено је и 2.915 књига из библиотеке Српске велике гимназије у Новом Саду, која има око 12.000 публикација.

Настављено је сређивање и обрада Донације Никол и Сретена Марића. Из овог легата каталогизовано је 5.154 књига.

---

* Сви бројчани подаци у извештају дати су закључно са 30. 11. 1994. године.

Компјутерски су обрађене све стране књиге из фонда раритета БМС од 15-19. века (укупно 1.723 записа), а у току је обрада књига са потписима, посветама и белешкама знаменитих личности из наше просвете, историје и културе (945 записа).

У БМС је 1992. године основан Фонд Александре Санде Узелац и сестре Ирине чија је намена куповина старе и ретке српске књиге за попуну фонда раритета Библиотеке. За оснивање овог фонда госпођа Узелац поклонила је износ од 5.000 DEM. Из ових средстава купљено је 20 изузетно вредних старих српских књига из XVIII и прве половине XIX века (5 рукописних и 15 штампаних).

УРЕЂЕЊЕ СПОМЕН-БИБЛИОТЕКЕ КАРЛОВАЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Трогодишњи рад на обради Спомен-библиотеке Карловачке гимназије у потпуности је завршен и Спомен-библиотека са свим стручним инструментима предата је гимназији 20. септембра 1991. године.

Урађени су завршни послови на поставци фонда и формирању каталога.

Завршена је каталогизација 2.289 годишта школских извештаја. Формиран је каталог књига по предметима и личним библиотекама са 18.050 јединица, као и каталог књига власника-дародаваца са 12.158 каталошких јединица. Формирани су алфабетски каталог књига за потребе Централног каталога БМС и алфабетски каталог школских извештаја. Сви каталози су припремљени и уложени у каталошке ормаре.

Сачињен је статистички преглед књига и периодике по предметима и језицима. Постављена је стална изложба највреднијих публикација Спомен-библиотеке.

Израђен је Правилник о начину чувања и коришћења фонда. Објављен је водич *Спомен-библиотека Српске велике гимназије карловачке*, чији је аутор Мара Тодоровић, библиотечки саветник БМС и руководилац пројекта.

НОВЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

У периоду 1991-1994. године БМС је свим видовима набавке примила и у своје фондове укључила укупно 224.503 публикација: 65.614 књига, 143.211 бројева периодике и 15.678 јединица за фонд посебних збирки. У 1991. години набављено је 103.165 публикација, у 1992. години 53.268, у 1993. години 36.816 и у 1994. години 31.254.

Све примљене публикације су сигниране, инвентарисане и разврстане по појединим фондовима.

Из Библиотеке је у оквиру размене обавезног примерка са националним библиотекама у земљи, као и размене са сродним институцијама код нас и у свету укупно упућено 248.066 публикација.

Обавезни примерак

Обавезним примерком Војводине примљено је 272.400 јединица библиотечког материјала и у фондове БМС укључено је 7.279 књига, 36.632 броја часописа и новина, као и 10.727 јединица ситног штампаног материјала. Другим библиотекама у земљи упућено је око 221.500 публикација.

Због ратних догађаја и распада СФРЈ, 1991. године прекинута је размена обавезног примерка са Љубљаном и Загребом, 1992. са Сарајевом и 1993. са Скопљем.

На адресе свих 132 штампара у Војводини више пута су упућивана писма којима се опомињу на законску обавезу достављања обавезног примерка, будући да БМС не добија сва објављена издања. Ове опомене дале су добре резултате и примљен је велики број публикација које нису на време достављене.

Куповина

Фондови БМС су куповином увећани за 15.372 публикације. Због познатих неповољних услова за куповину страних књига, махом су набављана домаћа издања. Од књига које нису примљене обавезним примерком, за попуну фонда униката и музејске збирке купљено је 1.239 нових наслова.

Откупљена је у целини збирка песника сигналисте Мирољуба Тодоровића са око 3.000 публикација.

Из понуде наших књижара купљено је 223 нових страних књига, а из антикварне понуде 277. Само у току 1991. године било је могуће директно поручити и исплатити књиге код страних дистрибутера и тако је купљено 46 наслова.

Из претплате страних часописа за 1991. годину стигло је 223 наслова. Због недостатка средстава тај број је у 1992. години смањен на 101 наслов. Након блокаде УН и прекида девизног пословања са иностранством страни часописи за 1993. годину нису могли бити претплаћени. Од 1994. године БМС је укључена у програм координиране набавке иностране литературе у Србији. Преко КООРДИ система, чији је носилац Народна библиотека Србије, а финанси ер Министарство за науку и технологију, БМС је претплаћена на 56 најзначајнијих наслова страних часописа за 1994. годину.

Размена

Мада у нешто смањеном обиму, размена БМС са 212 иностраних партнера из 42 земље одржала се и у условима међународне изолације и била успешан пласман српске књиге у свет и главни извор набавке иностраних публикација.

На овај начин примљено је 4.484 књига, 175 публикација за фонд посебних збирки и 13.028 бројева часописа и новина. Страним националним библиотекама, академијама наука и универзитетима у размену су упућене 11.934 књиге и 13.509 бројева серијских публикација. Примљен је велики број захтева са листе дупликата БМС која је понуђена институцијама у свету и завршена је њихова дистрибуција.

Разменом са југословенским библиотекама примљено је 507 књига и 830 бројева периодике, а послато 644 књига и 1.869 бројева периодике.

Библиотека је институцијама у земљи и иностранству редовно слала сва издања Матице српске.

Поклони

БМС је поклоном примила 10.730 књига на разним језицима. Након провере, у фонд је укључено 6.824 књига. Примљено је, такође поклоном, 699 наслова часописа и новина и 1.206 публикације за фонд посебних збирки.

Депозитом ФАО и УНЕСКО примљено је 344 књига и 298 броја периодике.

БМС је примила неколико посебно драгоцених поклона. Преузета је библиотека Станислава Бајића од око 7.000 публикација из области позоришта, филма, историје уметности и египтологије, библиотека Невене Путник са око 1.000 књига и часописа из области права и библиотека Душана Чампрага од 440

књига из области пољопривреде. Стеријино позорје је своју библиотеку (12.000 књига) поклонило БМС. Књиге из своје продукције поклониле су издавачке куће „L'Age d'homme" Владимира Димитријевића, „Поларис", „Сфаирос", „Архив Кљакић", „Slavica Verlag" и други.

БМС је упутила поклон-пошиљке књига Институту за проучавање Срба, Црногораца, Хрвата и Муслимана у Приштини (145 књига), Библиотеци Педагошке академија у Осијеку (294 књиге), Основној школи у Боану (1.363 књиге), Основној школи у Деску (91 књига), Народној библиотеци у Подгорици (196 књига), Библиотеци Филозофског факултета у Новом Саду (109 књига), Народној библиотеци у Белом Манастиру (196 књига), Дому културе у Зубином Потоку (113 књига), Народној библиотеци у Инђији (30 књига), Спомен библиотеци „Др Ђуза Булатовић" у Миољу Пољу (85 књига), "Просвјети" у Србињу (76 књига), Народној и матичној библиотеци у Добоју (60 књига), Народној и универзитетској библиотеци у Бања Луци (62 књиге), Библиотеци у Книну (44 књиге), Српској читаоници и Гимназији „Доситеј Обрадовић" у Темишвару (422 књиге) и Славистичкој катедри у Сегедину (60 књига).

УРЕЂЕЊЕ ЛИЧНИХ БИБЛИОТЕКА

Драгоцен део фонда БМС чине личне библиотеке које су Матици српској или Библиотеци даровале личности познате у нашем јавном, културном или друштвеном животу. Од 1991-1994. године урађен је обиман посао на њиховом уређењу и обради.

Поред уређења библиотека које се као целине чувају у збирци раритета, инвентарисане су и обрађене библиотеке Руже и Мирка Цветкова (2.929 књига), Радомира Раше Радујкова (2.243 књиге), др Ивана Суботића (310 књига), Мите и Предрага Клицина (2.221 књига), Рашка Димитријевића (2.924 књиге), породице Алексијевић (2.214 књига), Милице Митровић (343 књиге), Светозара Матића (160 књига), Стевана Јосифовића (6.284 књиге). Започето је уређење личних библиотека Лазара Стојковића и Марка Малетина.

Лична преписка Рашка Димитријевића, која садржи више од 5.000 писама, предата је Рукописном одељењу Матице српске.

КАТАЛОШКО-БИБЛИОГРАФСКА ОБРАДА

У периоду 1991-1994. године у БМС је ажурно рађена именска, предметна и децимална обрада нових публикација на рачунару, као и ретроспективна обрада књига које су у ранијим годинама биле само именски обрађене. На тај начин настављена је и комплетна ревизија збирки БМС, а корисницима је учињен доступнији старији део фонда, са књигама од великог значаја за нашу културу и историју.

Укупно је обрађено 310.679 књига, наслова периодике, нота, географских карата и планова, плоча, дисертација, научних пројеката и других публикација. Формирано је око 229.000 предметних и око 257.000 децималних одредница.

За текућу *Библиографију Војводине* библиографски је обрађено укупно 5.715 књига. За персоналну библиографију Мирослава Антића у базу је унето 2.716 записа.

Обрађено је укупно 9.479 наслова часописа и новина из текућег прилива и преусмерених из других фондова. Евидентиране су допуне за 17.148 годишта текуће и старе периодике.

За Картографски фонд, Фонд музикалија, Ликовно-графички фонд и Фонд ситног и документационог материјала именски, предметно и децимално обрађено је 24.435 публикација. Из ових збирки услужено је 775 корисника.

У Завичајној збирци Војводине настављено је попуњавање, обрада и заштита публикација. За ову збирку обрађено је укупно 4.106 књига. Са посебним сигнатурама чуване су збирка свих издања Матице српске и збирка издања југословенских академија наука и уметности.

Обрада чланака

Према концепцији о обради чланака у БМС и ISBD(CP) стандарду обрађивани су текстови из периодичних публикација које издаје Матица српска (*Летопис, Зборник за славистику, Зборник за књижевност и језик, Зборник за сценске уметности и музику, Зборник за ликовне уметности, Зборник за природне науке, Зборник за друштвене науке, Зборник за историју, Зборник за филологију и лингвистику*), часописа *Поља* и периодике из области православља. Комплетно је обрађено 12.786 чланака, а формирано је 12.500 предметних и 14.400 децималних одредница. Значај базе података о чланцима је вишеструк, како за пружање информација читаоцима тако и за припрему штампаних библиографија појединих публикација.

Записи у рачунару

Целокупна обрада публикација, као и већина других функција БМС, одвијала се потпуно аутоматизовано. Са моћним рачунарским системом чију основу чине два VAX рачунара и 90 терминала, БМС је најопремљенија библиотека у нашој земљи.

До 30. новембра 1994. године у компјутерску базу БМС унето је укупно 355.595 записа (303.850 књига, 13.255 серијских публикација, 24.940 аналитичке обраде и 13.550 остале грађе). То је највећа база података о књигама и другим публикацијама у нашој земљи. У њој се налази 22 милиона информација, јер је сваки компјутерски запис претражив по 60 различитих параметара.

Сви подаци доступни су за претраживање корисницима у каталогу.

ЧУВАЊЕ И КОРИШЋЕЊЕ ПУБЛИКАЦИЈА

Од 1991-1994. године у БМС учлањено је 15.273 читалаца. Највећи број уписаних су студенти, асистенти и професори Новосадског универзитета, а уписао се и известан број научних радника и стручњака из других градова.

У општој читаоници, читаоници за периодику и истраживачки рад и читаоници раритета било је преко 180.000 корисника. На коришћење је издато укупно 125.020 публикација. Највише су коришћене књиге на српском језику из области књижевности, филологије и лингвистике, из математике, технике и медицине. Од књига на страним језицима, најчитаније су на енглеском, мађарском и руском језику.

Информатори су редовно упознавали нове читаоце са начином коришћења конвенционалног и електронског каталога, пружали каталошке информације, на захтев корисника претраживали базу података БМС и узајамну базу COBIB и пружали информације на основу референсне збирке и литературе. Путем међубиблиотечке позајмице редовно су обезбеђиване књиге, копије чланака и друге публикације. За потребе својих читалаца БМС је упутила 890 захтева, а другим библиотекама упућено је 3.117 публикација.

У магацине је уложено преко 150.000 књига и 23.000 годишта периодике. Због почетка изградње нове зграде, обављена је селидба стране књиге и пери-

одике у „Чешки магацин", где су све публикације смештене на полицама и доступне корисницима.

Публикације су редовно достављане на књиговезачку заштиту, а књиге из раритетног фонда на микрофилмовање, конзервацију, рестаурацију и преповезивање.

У топографски каталог књига уведено је 123.653 публикација, а у топографски каталог серијских публикација 20.043 годишта.

За потребе корисника урађено је 370.000 копија на ксероксу. Са гештетнера је извучено 230.000 копија.

ЗАШТИТА ПУБЛИКАЦИЈА

У Одељењу за заштиту библиотечког материјала, у савремено опремљеним радионицама, обављани су конзерваторски, рестаураторски и књиговезачки послови, као и микрофилмовање највреднијих и најстаријих збирки БМС.

У складу са утврђеним планом и приоритетима, од 1991-1994. године конзерватори и рестауратори стручно су заштитили 78.940 листова старих књига, 2.400 предмета из посебних збирки БМС (плаката, мапа, планова и географских карата); повезано је и укоричено 229 књига. Започета је рестаурација књига методом механичког наливања и на овај начин заштићене су оштећене ћирилске рукописне књиге. Обављена је превентивна заштита 6.100 публикација из фонда Библиотеке.

У фотолабораторији су за микрофилмотеку БМС снимане српске књиге 18. и 19. века и стара српска периодика. Укупно је урађено 248.000 микроснимака, 2.236 фотографија и 8.491 принтер-копија и на диазо-филм дуплицирано 40 ролни.

У књиговезници је повезано у тврд повез са позлатом 43.308 бројева новина из обавезног примерка и старих оштећених новина (*Застава, Српска реч, Браник, Србобран*) и 13.354 бројева старих оштећених часописа. Преповезано је и поправљено 16.055 примерака старих оштећених публикација из редовног фонда, музејске и других збирки. Урађено је 1.743 различитих заштитних кутија и низ других књиговезачких и картонажних послова за потребе БМС.

РЕФЕРАЛНИ ЦЕНТАР

У Рефералном центру БМС услуживани су корисници, обављана тематска претраживања и истраживања цитираности, уношени подаци за Централни каталог периодике, прикупљани и обрађивани непубликовани извори информација и полупубликације и изграђивана база података ЈУ-АГРИС. До средине 1992. године Центар је обезбеђивао корисницима он-лајн информације из најзначајнијих светских хостова (DIALOG, DATA-STAR, ESA, Хост Европске економске заједнице) и међубиблиотечку позајмицу из Британске библиотеке, али су, због санкција УН, ови послови прекинути иако је БМС уплатила девизне депозите.

Обрађено је 743 докторских дисертација и магистарских радова и реекатологизовано 2.614 раније примљених. Обрађена су 503 научно-истраживачка пројекта.

Купљени су индекси научних цитата на компакт-дисковима у верзији са апстрактима - Science Citation Index и Social Science Citation Index. Добијен је компакт диск са базом АГРИС за период 1975-1993, компакт-дискови са базама података UNESCO (1993. и 1994. година), Index Translationum (1979-1993), FAO дискете са агрометеоролошким подацима за све континенте и купљено 5 дискета у издању МДС Београд са темама *Српска ћирилица, Студеница, Котор, Дурмитор* и *Стари Рас са Сопоћанима.*

Из сопствених фондова коришћено је укупно 599 стандарда, пројеката и дисертација, а из страних библиотека за кориснике БМС поручено је 711 публикација. Обављено је 1.070 тематских претраживања база података.

На основу Индекса научних цитата истражена је цитираност 993 научника. У току 1993. и 1994. пронађено је 23.743 цитата. Са Српском академијом наука и уметности закључен је уговор о истраживању цитираности њених чланова. Урађена је цитираност 34 академика и цитираност најзнаменитијих Срба.

Настављена је израда југословенског инпута за међународну базу података из области пољопривредних наука АГРИС, чије се седиште налази у Бечу. Припремљено је 4.922 инпут листа. Од Економског факултета у Суботици преузети су сви послови око компјутерског процесирања података за АГРИС базу. Септембра 1994. године послата је у Беч прва дискета припремљена у БМС, са 344 записа.

За Централни каталог страних часописа у војвођанским библиотекама унети су подаци за укупно 4.519 наслова. Сви подаци достављени су Народној библиотеци Србије, где су доступни за претраживање у оквиру КООРДИ система.

МАТИЧНИ ПОСЛОВИ

Од 1991-1994. године БМС је редовно обављала своје законске обавезе из домена матичних функција у циљу изградње и развоја јединственог, кооперативног и аутоматизованог библиотечко-информационог система у нашој републици. Праћени су стање, потребе и услови рада народних и високошколских библиотека, обављани стручни надзори и пружана стручна помоћ библиотекама. На овим пословима остварена је добра сарадња са Народном библиотеком Србије, централном републичком матичном библиотеком, а узето је учешће у свим активностима Заједнице библиотека и Библиотекарског друштва Србије.

На основу текстуалних и статистичких извештаја, припремљена је и објављена *Анализа рада народних и високошколских библиотека у Војводини* за 1990, 1991, 1992. и 1993. годину, које садрже основне показатеље стања и тенденције развоја ових библиотека. Сачињен је извештај о истраживању *Обим и структура библиотечке делатности у Војводини*. Припремљен је и објављен *Водич кроз библиотеке у Војводини*, са подацима о свим народним, високошколским и специјалним библиотекама.

Обављени су стручни надзори у 21 општинској народној библиотеци и у 27 високошколских библиотека. Након свих надзора сачињени су извештаји са предлозима мера за унапређење библиотечко-информационе делатности и одговарајућим решењима.

Стручна помоћ пружена је у 86 библиотека у Војводини, као и библиотекама у Шапцу, Србињу и Вуковару. Организована су три семинара о аутомтизацији библиотечког пословања и семинар о ISBD(M) стандарду.

Формирана је читаоница стручне библиотекарске литературе у којој су прикупљане домаће и стране књиге и часописи из библиотекарства и информатике и услуживани корисници.

Редовно је праћен и одржаван рачунарски систем БМС и обављана заштита унетих података. Програмска опрема је развијана и коришћена у складу са потребама Библиотеке. Узето је учешће у раду пројектног тима СНТИС и тестирању компјутерског програма за библиотечке функције.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Због изолације наше земље од стране УН, међународна сарадња реализована је у смањеном обиму.

У току 1991. године стручњаци БМС учествовали су на међународним конференцијама у Берлину, Будимпешти и Вашингтону и посетили Сајам антикварне књиге у Паризу, а два представника Библиотеке учествовала су на Генералној конференцији IFLA у Москви. У Библиотеци су боравили гости из Словачке библиотеке у Прагу и Конгресне библиотеке у Вашингтону. Глорија Фултон, представник Америчког удружења библиотекара одржала је 3 предавања у БМС. Стручњаци Библиотеке довршили су обраду фонда Георгија Зубковића у Сентандреји, а препаратор је месец дана радио у манастиру Хиландар.

У 1992. години један библиотекар учествовао је на саветовању библиотекара у Бекешчаби, а препаратор БМС упућен је у Лондон на стручно усавршавање. БМС је посетио Евгениј Љвович Немировски, познати истраживач старе ћирилске књиге из Москве.

У 1993. години попуњени су упитници за међународне каталоге библиотека и информационих центара КМР и ARCHIVAL UPDATE. Остварени су контакти са IFLA (уплата чланарине, информације о конференцији у Барцелони, слање података о БМС за информатор IFLA и попуњавање упитника о услугама IFLA). БМС су посетили проф. др Вујица Јевђевић са Колорадо универзитета у САД, руски хемичари и професори Ј. И. Коренман и Љ. Е. Зелцер и гости из Мађарске Иштван Барт, председник, и Иштван Јенеи, секретар Удружења издавача и књижара Мађарске. Екипа руске телевизије из Тјумена снимила је прилог у БМС о утицају санкција на културу у нашој земљи.

У 1994. години један библиотекар БМС боравио је на стручној конференцији у Бекешчаби, а један виши препаратор је месец дана радио на заштити старих рукописа у манастиру Хиландар. Библиотеку је посетио холандски новинар Франк Вестерман, дописник листа *De Volkskrant*. Обновљени су контакти са Сеченьи библиотеком у Будимпешти о наставку сарадње у размени стручњака.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

У периоду 1991-1994. године БМС је наставила објављивање издања у својим редовним едицијама и покренула нове.

„Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске":

Књига II: *Апостоли*, 1991.
Књига III: *Псалтир Гаврила Тројичанина из 1643. године*, 1992.
Књига IV: *Псалтири*, 1993.

„Каталог старих и ретких књига Библиотеке Матице српске":

Књига I: Душица Грбић, Ксенија Минчић-Обрадовић, Катица Шкорић, *Ћирилицом штампане књиге* XV-XVII века Библиотеке Матице српске, 1994.

„Каталог легата Библиотеке Матице српске":

Књига I: *Каталог библиотеке Платона Атанацковића*, 1994. (у штампи)

Едиција *„Трагови”:*

Књига I: Иванка Веселинов, *Трагом српске прошлости*, 1991.
Књига II: Марија Чурчић, *Огледи из библиологије*, 1993.
Књига III: Милана Бикицки, *Прилози за историју српске периодике*, 1993.
Књига IV: Владимир Отовић, *Белешке на белинама Његошевих књига*, 1994.

Остала издања

Библиографија Војводине: монографске публикације за 1987, 1988, 1989, 1990. и 1991. годину;

Годишњак Библиотеке Матице српске за 1990, 1991, 1992. и 1993. годину;

Сигналне информације - серијске публикације из библиотекарства, за 1990, 1991, 1992. и 1993. годину;

Сигналне информације из књижевности и науке о језику, за 1990. и 1991. годину;

Анализа рада народних и високошколских библиотека у Војводини за 1990, 1991, 1992. и 1993. годину;

Билтен приновљених страних књига (6 бројева);

Вести: гласило Библиотеке Матице српске (15 бројева). Од јула 1992. *Вести* излазе у штампаној форми, са новом концепцијом;

Библиотеке у Војводини - Водич, 1991;

Спомен-библиотека Карловачке гимназије - Водич, 1991;

Подсетник за читаоце и *Упутство за коришћење електронског каталога*, 1991;

Изложба бакрорезних књига Христофора Џефаровића - каталог, 1991;

Укрштаји Лазе Костића - каталог изложбе, 1991;

Заједничка издања са Народном библиотеком Србије

Надежда Р. Синдик, Мирослава Гроздановић-Пајић, Катарина Мано-Зиси, *Опис рукописа и старих штампаних књига Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји*, 1991;

Мирјана Бабовић, Светлана Јанчић, *Каталог књига Библиотеке Српске православне епархије будимске од* XIX-XX века - књиге на српском језику, 1992;

Мирјана Бабовић, Светлана Јанчић, *Каталог књига Библиотеке Српске православне епархије будимске од* XIX-XX века - књиге на страним језицима, 1992;

Бранка Булатовић, *Каталог серијских публикација Библиотеке Српске православне епархије будимске од* IX-XX века, 1992;

Каталог личне библиотеке Георгија Зубковића, редактор Мара Тодоровић (у штампи);

Боривоје Маринковић, *Библиографија о нашем ћириличком штампарству, штампаријама и књигама* XV, XVI i XVII стољећа, четврта књига, други део: *Од Горажда до Мркшине цркве* (XVI) (заједничко издање са Централном библиотеком Републике Црне Горе „Ђурђе Црнојевић”, Народном библиотеком Србије и Библиотеком Града Београда), 1992.

ИЗЛОЖБЕ

Од 1991-1994. године БМС је пригодним изложбама обележила више значајних јубилеја: двестогодишњицу рођења Симе Милутиновића Сарајлије, двестогодишњицу књижарства и штампарства у Новом Саду, двестогодишњицу

првих српских новина, двестогодишњицу смрти Волфганга Амадеуса Моцарта, двестапедесетогодишњицу *Стематографије* Христофора Џефаровића, стодвадесетпетогодишњицу Уједињене омладине српске, стопедесетогодишњицу рођења Лазе Костића, Светосавске дане у Матици српској, стогодишњицу рођења Иве Андрића, стогодишњицу смрти Артура Рембоа, објављивање *Сабраних дела* Јована Цвијића, стопедесетогодишњицу Српске читаонице у Иригу, стогодишњицу рођења Анице Савић-Ребац, стопедесетогодишњицу рођења Стојана Новаковића, стопедесетогодишњицу упокојења Саве Текелије, стогодишњицу Српске књижевне задруге, педесетогодишњицу смрти Николе Тесле, стогодишњицу рођења Милоша Црњанског, двестогодишњицу рођења Георгија Магарашевића, стоседамдесетпетогодишњицу издавања Вуковог *Српског рјечника*, стопедесетогодишњицу рођења Косте Трифковића, стодвадесетпетогодишњицу рођења Алексе Шантића, стодвадесетпетогодишњицу рођења Павла Поповића, стогодишњицу смрти Петра Иљича Чајковског, двестопедесетогодишњицу рођења Јована Мушкатировића, деведесетогодишњицу рођења Младена Лесковца, двестогодишњицу *Историје* Јована Рајића, петстогодишњицу *Октоиха првогласника*, стопедесетогодишњицу рођења Пола Верлена, тристогодишњицу рођења Франсоа Волтера, деведесетогодишњицу смрти Антона Павловича Чехова, стогодишњицу рођења Исака Бабеља, стогодишњицу рођења Момчила Настасијевића, стодвадесетпетогодишњицу рођења Слободана Јовановића и стоседамдесетпетогодишњицу рођења Данила Медаковића. Постављене су и пригодне изложбе на вест о смрти Бориславa Пекића, Милана Коњовића и Десанке Максимовић, као и три изложбе публикација из ликовно-графичког фонда БМС.

ИЗГРАДЊА НОВЕ ЗГРАДЕ

Изградња нове зграде БМС започета је 3. децембра 1991. године реализацијом прве целине површине 4.300 $м^2$ на месту старих трошних магацина Библиотеке. Простор је првенствено намењен за смештај публикација, а мањи део за књиговезницу, штампарију и рачунски центар.

Главни пројект израдио је арх. Милан Марић, уз сугестије Мајкла Брона, експерта УНЕСКО-а. Извођач радова је „Неимар", а стручни надзор над изградњом води „План" из Новог Сада.

Послови на доградњи нове зграде одвијали су се по плану и према финансијским могућностима. Изливањем последње плоче 30. марта 1994. године завршена је основна конструкција објекта. Претходили су јој обимни припремни радови (рушење старих објеката, санација темеља суседних објеката, хидроизолација постојеће зграде Матице српске, археолошка и друга истраживања локалитета, снижење нивоа подземне воде и јачање носивости тла). Завршен је и део радова у сутерену (насипање, хидроизолација, разводи канализације, електро и громобранске инсталације, денивелација терена за осветљење сутерена) и део инсталатерских радова (термомашинске инсталације и вођице за регале компактног смештаја). У току су радови на затварању зграде.

Средства за почетак градње обезбеђена су из буџета АП Војводине, а свој допринос дао је и град Нови Сад ослобађањем Библиотеке великог дела накнаде за уређење грађевинског земљишта. Почев од 1993. године, на предлог Министарства за културу Србије, у републичком буџету обезбеђен је стални прилив наменских средстава за наставак градње. Због познатих околности, прилив средстава је испод планираног нивоа - 1993. године од планираних 3.000.000 DEM

обезбеђена је, због ненормалне инфлације, тек динарска противредност 148.000 DEM, а 1994. године од тражених шест милиона нових динара у буџету је обезбеђен један милион. Зато су померени и рокови градње.

Планирано је да се у току 1995. године заврше преостали радови на изградњи објекта пренети из 1994. године, а да се у 1996. години оконча спољна обрада објекта и локалитета и комплетно опремање и да се нова зграда стави у функцију.

ОПРЕМА

Брзи развој компјутеризације БМС, проширење програмске основе и нарасле потребе корисника за информацијама, захтевали су проширење постојећих рачунарских капацитета. Најпре је набављена додатна периферна опрема (38 видеотерминала и један матрични штампач). Јула 1994. године проширени су капацитети рачунарског система. Купљен је диск капацитета два гигабајта, нови контролер на који се може прикључити шест дискова и касетни систем за заштиту података. Набављена су и два персонална рачунара.

Детаљно су уређене све радне и читаоничке просторије. Све канцеларије су очишћене, окречене и уређене. Пресвучене су столице и постављене су нове завесе и ролетне, а обновљен је и део канцеларијског намештаја. Средства за уређење су обезбеђена уз помоћ спонзора и донатора Библиотеке Матице српске.

Извештај о четворогодишњем раду Галерије Матице српске (1991 – 1994)

У протеклом четворогодишњем периоду Галерија Матице српске је своју делатност обављала у складу са Законом о Матици српској, Законом о културним добрима и Законом о делатностима од општег интереса у области културе Републике Србије. Укупна делатност Галерије, као самосталне установе Матице српске и уметничког музеја који остварује циљеве и задатке од општег интереса у култури Републике Србије, финансирана је дотацијама Министарства за културу и средствима спонзора, дародаваца и приложника.

Минуло четворогодишње раздобље уродило је новим успесима и резултатима, упркос општим неповољним условима и судбоносним догађајима који су довели до распада СФР Југославије.

Ефикасном и рационалном организацијом рада Галерија МС је своју програмску делатност остваривала са укупно 24 стално запослена радника. Применом принципа приоритета, који представља неку врсту „сталног исказа" у вишедеценијском континуираном деловању, годишњи програми рада остваривани су у складу са општим друштвеним условима и економским кретњама у земљи.

Годишњи извештаји о раду Галерије МС су редовно објављивани у *Раду Матице српске*, у свескама бр. 28, 29. и 30, као и у овом 31. броју и они чине саставни део сажетог прегледа четворогодишњег рада, који се подноси 122. редовној скупштини Матице српске.

Галерија Матице српске је у протекле четири године доприносила укупном развоју Матице српске сталним унапређењем свог уметничког фонда и стручног деловања. Знатно су обогаћене њене систематске збирке и доста је урађено на реконструкцији и комплетној ревизији уметничког фонда, стручној обради и заштити уметничких дела, санацији и ревитализацији зграде, на проширењу изложбеног простора, отварању нове сталне поставке српског модерног сликарства прве половине XX века, заштити и стручној обради културних добара са ратом захваћеног подручја бивше Југославије, у издавчкој и просветно-педагошкој делатности, на развијању и учвршћивању сарадње са сродним установама у земљи и иностранству, на унапређењу управних и административно-финансијских послова.

У минулом раздобљу Галерија МС је основне програмске активности извршавала правовремено и са позитивним резултатима и поред тога што финансијска средства и кадровска структура увек нису били у сразмери са реалним потребама и планираним задацима и обавезама. Недостатак финансијских средстава посебно је отежавао систематско и планско попуњавање уметничког фонда и наставак радова на санацији и ревитализацији зграде после завршетка изградње новог изложбеног простора. Проблеми са кадровима искрсли су због наглог пада животног стандарда и скромних средстава за личне дохотке, због флуктације радника и немогућности да се број особља повећа. Најкраће речено, обим послова и укупан рад Галерије МС у протеклом раздобљу знатно је повећан, али број и квалификациона структура радника нису измењени због предузиманих мера рационализације у установама културе Републике Србије. Имајући у виду све то а у настојању да оствари континуитет, па чак и прошири поље стручног деловања, Галерија МС је у реализацију својих програмских активности укључила већи број спољних стручних сарадника, па се може закључити да резултати четворогодишњег рада дају слику институције у којој се све више развија стручна и научноистраживачка делатност у области заштите културних

добара и проучавања српске ликовне уметности новог века. Сагласно том усмерењу, Галерија МС је успостављала и развијала сарадњу са сродним музејским кућама и другим институцијама које воде бригу о проучавању и заштити српске културне баштине у целини, као и са другим научним и културним институцијама у земљи.

ПОПУЊАВАЊЕ ЗБИРКИ

Уметнички фонд Галерије МС који чине збирке српског сликарства, графике и скулптуре у временском распону од краја XVII века до данас, има преко четири хиљаде уметничких дела набављених путем откупа, поклона, дугорочним позајмицама, као и копирањем или одливањем оригиналних радова. У минулом раздобљу систематске збирке 18, 19 и 20. века обогаћене су са 67 радова, од којих посебно треба поменути дела Јакова Орфелина, Павла Чортановића, Адама Стефановића, Петра Камбера, В. Увире, Стевана Алексића, Миленка Шербана, Богдана Шупута, Младена Јосића, Јована Солдатовића, Саве Сандића и Саве Стојкова. Збирка копија обогаћена је експонатима из цркава манастира Крушедола и Војловице, као и из парохијске цркве у селу Сибачу, које су изрдили спољни сарадници Зденка Живковић и Станислав Чавић. У уметничкој ливници Станишић у Новом Саду одливен је у бронзи знаменити рад Ђорђа Јовановића из 1889. године „Гуслар", који треба да буде постављен као јавни споменик испред зграде Галерије МС. Већи број наведених уметничких дела поклонили су трудољубиви добротвори као што су Вера Мијатовић, Милош Араницки, Дејан Медаковић, Димитрије Стефановић, Сава Сандић, Јован Солдатовић и други дародавци, а одливање у бронзи скулптуре Ђорђа Јовановића финансирали су спонзори Галерије МС, Новосадска и Војвођанска банка, „Интерсервис", „27. март", Уметничка ливница „Станишић" и други приложници.

СТАЛНА ПОСТАВКА

Сталној поставци Галерије МС у протелом периоду посвећена је посебна пажња, како њеном редовном одржавању и стручном допуњивању новим делима тако и њеном просторном и хронолошком проширењу. У новој изложбеној дворани, сграђеној у оквиру прве фазе адаптационих грађевинских радова предвиђених Програмом санације и ревитализације зграде, отворена је 9. септембра 1992. године стална поставка збирке 20. века, која у музејској презентацији представља логичан наставак постојеће сталне изложбе српског сликарства и графике 18. и 19. века. У циљу адекватног решења статуса сталних изложби у конацима манастира Бођани и Ковиљ, формираних у претходним деценијама у сарадњи са управама манастира и надлежним црквеним властима Бачке епархије, а под надзором Покрајинског завода за заштиту споменика културе, Галерија МС је сачинила посебан извештај о стању експоната из свог фонда које стручно надзире. Стална изложба *Христофор Жефаровић и његово доба*, постављена 1974. године у манастиру Бођани, налази се у крајње забрињавајућем стању због влаге у зидовима конака која се све више шири и опасно угрожава изложбени материјал; слично је и са сталном изложбом *Српско сликарство и графика*, постављеном 1964. године у цркви и конацима манастира Ковиља. Иако је Галерија МС у више махова тражила да надлежне црквене власти и Покрајински завод за заштиту споменика културе предузму неопходне мере – санационе грађевинске радове и обнову сталних изложби у ова два изузетно значајна манастира Бачке епархије, пожељни резултати су у овом четворогодишњем периоду изостали; нису чак регулисане ни међусобне обавезе Бачке епархије, Покрајинског завода за заштиту споменика културе и Галерије Матице српске.

ИЗЛОЖБЕ

Позајмицама уметничких дела из богатог и разноврсног фонда Галерија МС је учествовала у реализацији великог броја изложби из програма рада сродних установа у Новом Саду, Београду, Сомбору, Вршцу, Зрењанину, Нишу, Неготину, Тополи и другим градовима, а у сопственој организацији је остварила неколико запажених студијских изложби.

1991.

1. Изложба *Уметничко благо Срба у Румунији*, са студијским каталогом др Миодрага Јовановића, мр Лепосаве Шелмић и Николе Кусовца, остварена је у сарадњи и са Народним музејом у Београду и Темишварским одбором Матице српске, у оквиру културне сарадње Југославије и Румуније. Критичари *Нина* су је прогласили изложбом године.

2. Изложба *Српски бакрорези 18. века*, са двојезичним информативним каталогом др Динка Давидова, приређена је у Културном центру у Паризу, у оквиру културне сарадње Југославије и Француске.

3. Изложба *Пушкински Петроград*, остварена је у организацији Матице српске и Свесавезног музеја А. С. Пушкина у Лењинграду.

4. Изложба *Зидно сликарство манастира Врањевшнице* реализована је као студијска изложба према концепцији мр Лепосаве Шелмић на основу програма изучавања и представљања српског зидног сликарства, а поводом промоције публикације Драгане Милисављевић *Врањевшница – цртежи фресака 18. века* са предговором Зорице Ивковић.

5. Изложба *Иконостаси цркве Светих апостола Петра и Павла* у Сремским Карловцима, са каталогом др Мирјане Лесек и сарадника, приређена је према концепцији Биљане Голубовић поводом обележавања 200-те годишњице Карловчке гимназије и приказана у Патријаршиско-митрополитском двору у Сремским Карловцима.

6. Изложба *Сликарство у Војводини 1900 – 1944*, приређена у организацији Галерије савремене ликовне уметности у Новом Саду уз сарадњу Галерије Матице српске и других музеја и галерија у Војводини, подрзумевала је уступање одређеног броја експоната и учешће Ратомира Кулића у изради студијског текста за пратећи каталог. Изложба је после Новог Сада приказана у Зрењанину и Панчеву.

7. Изложба радова Стевана Алексића, са студијским каталогом Јасне Јованов (издање ГМС из 1989), према концепцији Љубице Миљковић, приређена је у Народном музеју у Београду.

8. Изложба *Александар Секулић*, реприза студијске изложбе из 1990. године, остварена у сарадњи са Народним музејом у Зрењанину, приказана је у Градском музеју у Сомбору.

9. Изложба *Георгије Стојановић – београдски иконописац, реприза студијске изложбе из 1990. године, приказана у Народном музеју у Београду.*

1992.

1. Изложба *Савремена збирка – реконструкција сталне поставке из 1958. године*, са каталогом Ратомира Кулића, приказана је у оквиру припремних радова за отварање нове сталне поставке галеријске збирке 20. века.

2. Изложба *Зидно сликарство манастира Месића* реализована је према концепцији мр Лепосаве Шелмић на основу програма изучавања и представљања српског зидног сликарства 18. века, а поводом промоције публикације Бранислава Живковића *Месић – цртежи фресака*, са предговором мр Лепосаве Шелмић.

ДОКУМЕНТАЦИЈА

Стручна музејска документација Галерије МС води се у складу са законским прописима у области заштите културних добара и у складу са Пословником о начину вођења и коришћења музејске документације. У циљу ефикаснијег претраживања података средином 1994. године набављена је компјутерска опрема са два терминала и израђен је Нацрт Пројекта компјутерске обраде података.

1. *Одсек инвентара са картотеком*

Континуирано су инвентарисана уметничка дела набављена у минулом четворогодишњем периоду, као и дела која су у ранијим годинама била само евидентирана, а сачињен је и списак заосталог неинвентарисаног материјала са укупно 220 уметничких дела. На тај начин је настављен рад на комплетној ревизији уметничког фонда и његовој хронолошкој класификацији по збиркама.

После обједињавања уметничког фонда 1992. године и његове хронолошке класификације по збиркама, која је подразумевала формирање збирки 18, 19. и 20. века, сређена је и систематизована основна стручна картотека. Уз ажурно вођење помоћних картотека устројених у ранијим периодима, започет је и рад на формирању картотеке дародаваца.

Настављен је рад на обради уметничких дела за основну картотеку. Укупно је израђено 370 картона.

2. *Одсек фототеке*

Обављена је комплетна ревизија фототека са идентификацијом и инвентарисањем заосталих негатива и ажурним вођењем картотеке фототеке. Започет је рад на систематском фотографисању уметничког фонда у црно-белој техници и снимљено укупно 1.904 експоната. Извршена је провера квалитета негатива и израђен извештај о степену сређености фототеке са планом њеног попуњавања и даљег развоја.

3. *Одсек хемеротеке*

Технички је сређен комплетан документациони материјал хемеротеке и класификован по годинама од 1950. до 1994.

4. *Одсек стручног архива*

Извршена је основна евиденција и класификација документарне грађе о Галерији МС и њеном стручном раду према Пословнику о начину вођења и коришћења музејске документације. Посебна пажња посвећена је изложбеној делатности и изради аналитичког прегледа изложби за период 1957 – 1994. године.

5. *Издавачка делатност*

Издато је више стручних и информативних публикација као пратећих каталога изложби (види изложбе) и пет свезака у едицији „Споменици српског зидног сликарства 18. века" (цртежи фресака манастира Врањевшнице, Месића,

Крушедола, Драче, Војловице и припрате Манасије). У обновљеној едицији фототипских издања у сарадњи са Балканолошким институтом САНУ и издавачком кућом „Светови" штампана је репрезентативна књига *Српске привилегије Христофора Жефаровића*. Такође је отиснута и графичка мапа *Шест линореза Богдана Шупута*.

6. Библиотека

Куповином, поклонима, разменом и фотокопирањем књижни фонд стручне библиотеке је повећан за 834 наслова (књиге и каталози) и 35 наслова периодичних публикација (242 свеске).

Вођена је брига о евиденцији, инвентарисању и каталошкој обради нових публикација као и о заштити оштећених старих и ретких издања.

Извршена је нова класификација књижног фонда и израђена нова именска картотека домаћих издања; као посебне целине обрађене су покон збирке Миодрага Кујунџића, Павла Радовановића и Милане и Јовна Бикицког.

Галерија је своја издања редовно слала у размену или на поклон сродним установама у земљи и иностранству. Посебно су значајне поклон пошиљке упућене библиотекама у Темишвару, Вуковару, Зубином потоку, Белим водама, Панчеву и Сирогојну.

ПРОСВЕТНО-ПЕДАГОШКИ РАД

Просветно-педагошки рад у протекле четири године произилазио је из свеукупне делатности Галерије МС и одвијао се у складу са утврђеним облицима рада са јавношћу. Редовно су прихватане групне посете уз стручно тумачење сталне и повремених изложби. У сарадњи са угледним научницима и стручњацима, организована су јавна предавања, промоције, отварања изложби и годишње свечане седнице, а заједно са Културним центром Новог Сада, Музичком омладином Новог Сада и Војводине, Академијом уметности у Новом Саду и другим институцијама приређен је већи број музичких вечери и концерата. Остварена је добра сарадња са средствима јавног информисања, посебно са листом *Дневник* и ТВ Нови Сад. ТВ Нови Сад је снимила емисије о изложби *Уметничко благо Срба у Румунији* и о колекционару Јовану Милекићу, затим прилог о иконама 18. века из галеријског фонда као и низ приказа повремених изложби. Уметничка дела из фонда Галерије МС репродукована су у више пригодних публикација (календари, годишњаци, поштанске марке и слично) других издавача, а подаци о Галерији МС и њеном раду објављени су у неколико страних и домаћих информативних публикација као што су *Свет сазнања* (Лондон), *Медитерански зборник* (Париз), *Илустрована светска историја уметности* (Токио), *Музеји и галерије Југославије (Београд) итд.*

Галерију је посетило више десетина хиљада посетилаца, међу њима и већи број познатих научника, уметника, јавних радника, званица и протоколарних гостију. О посетама Галерији МС и њеној просветно-педагошкој делатности води се евиденција у стручном архиву, док су сажети подаци о свакој значајнијој манифестацији наведени у објављеним годишњим извештајима.

КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАУРАЦИЈА

Утврђени програмски циљеви и задаци у овом протеклом четворогодишњем периоду упућивали су Галерију МС да континуирано ради на конзерваторско-рестаураторској заштити уметничких дела из сопственог фонда, уз ин-

тензивну бригу о конзервацији и рестаурацији експоната позајмљених за повремене изложбе. Ради успешне реализације програмских активности, Одељење за конзервацију и рестаурацију Галерије МС на челу са начелником Владимиром Богдановићем, сарађивало је са спољним сарадником Борисом Иванчевим и сродним институцијама у области заштите културних добара. Одељење је, пратећи галеријску изложбену делатност и спроводећи сталну контролу над уметничким делима у галеријском фонду, показало изузетне резултате и то нарочито у заштити уметничког материјала преузетог са ратом захваћеног подручја бивше Југославије. Комплетно су конзерваторски заштићени иконостаси из цркве Св. Николе у Вуковару, капеле Успења Богородице у Дању, делови иконостаса из цркве Св. Николе у Маркушици и капеле Св. Стефана у Дању. Завршени су радови на конзерваторској заштити галеријске збирке 18. века и интензивиран је рад на конзервацији и рестаурацији збирки 19. и 20. века. Кроз конзерваторско-рестаураторски третман у протекле четири године прошло је око 600 дела рађених на платну и дрвету, при чему је редовно вођена стручна документација о обављеним конзерваторско-рестаураторским захватима.

У радионици спољног сарадника Бориса Иванчева рестаурирано је неколико десетина стилских рамова за експонате у сталној поставци и студијским збиркама, као и два парадна штафелаја из атеља Уроша Предића.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

У настојању да потпомогне очување и проучавање српске ликовне баштине у Румунији Галерија МС је 1991. године у сарадњи са Народним музејом и Темишварским одбором Матице српске приредила репрезентативну изложбу *Уметничко благо Срба у Румунији* и поводом ње организовала низ предавања о уметности, култури и просвети српског живља у Румунији. Рад на изложби *Барок у Банату*, која је требало да се реализује у сарадњи са Музејом Баната у Темишвару, обустављен је због завођења међународних санкција и блокаде земље.

Поводом триста годишњице Велике сеобе Срба 1690. године Галерија МС је 1991. године у југословенском Културном центру у Паризу приредила изложбу *Српски бакрорези 18. века*.

Остали планирани послови и студијски боравци у Румунији и Мађарској, везани за реализацију изложбених пројеката Галерије МС и њену издавачку делатност, нису остварени због ограничених а потом и сасвим прекинутих међународних комуникација после међународне блокаде СР Југославије.

ОПШТИ И ФИНАНСИЈСКИ ПОСЛОВИ

У протеклом четроворгодишњем периоду општи и административно финансијски послови обављани су у складу са потребама реализације годишњих планова и програма рада. У том смислу учињени су велики напори да се осавремени, побољша и рационализује организација рада, као и да се поводе свестранија брига о уметничком фонду, згради и имовини Галерије Матице српске.

Сагласно новом Закону о Матици српској и републичким законским прописима који регулишу статус и функције Галерије, 1992. године је усвојен нови Статут Галерије МС са пратећим актима, именовани су председници и чланови Управног и Надзорног одбора и за управника је поново постављена мр Лепосава Шелмић.

Уз сталну бригу о имовини Галерије МС, одржавању њене зграде и о побољшању услова рада, 1991. године је израђен идејни пројекат за етапну санацију и ревитализацију зграде чија се комплетна реализација очекује 1997. Прва етапа је завршена 1992 – отварањем новог изложбеног простора за збирку 20. века. Решењем СО Нови Сад зграда Галерије МС стављена је под заштиту и проглашена за значајно културно добро Новог Сада, али предвиђени послови на њеној санацији и ревитализацији су обустављени због недостатка средстава и отежане комуникације са Градским заводом за заштиту споменика културе који је на себе преузео обавезу да обезбди пројектно-техничку документацију за даље извођење грађевинских радова. Из редовних годишњих дотација и прилозима спонзора монтирана је нова телефонска централа са три апарата, постављене су заштитне решетке на прозорима у приземљу и на трећем спрату, као и заштитна врата на споредном излазу и пролазу у сутерен, набављена су четири рачунара и четири електричне писаће машине, шест грејалица, једна бушилица са брусилицом и тестером, једна мала покретна платформа за подизање експоната, један сликарски штафелај за конзервацију, два метална ормана за стручну документацију, плакари за архиву Галерије, намештај за библиотеку, као и пригодна привремена опрема за магацин публикација, седамдесет столица за јавна предавања, два тепиха за канцеларије и једна стаза за хол; купљен је и приручни материјал за потребе цивилне заштите. Окречене су три канцеларије у приземљу и портирница, извршене су неопходне поправке на прозорима и ролетнама, као и друге мање интервенције ради заштите зграде и побољшања услова рада.

У сарадњи са Удружењем за помоћ Косову и Метохији „Солидарност" покренута је иницијатива за уређење Трга галерија и изградњу постамента за фигуру „Гуслара" рад Ђ. Јовановића из 1889. године, испред зграде Галерије МС. Обезбеђена је једна гарсоњера из Фонда солидарности и расписан конкурс за давање кредита за побољшање услова становања радника. О осигурању зграде и уметничког фонда 1991. године је склопљен десетогодишњи уговор са ДДОР Нови Сад, а ради побољшања финансијских услова пословања 1993. године је са Новосадском банком закључен уговор о генералном спонзорству.

Финансијски и прилозима друге врсте делатност Галерије потпомогли су многи спонзори из Новог Сада, Београда, Зрењанина, Бачке Паланке и других места у Србији, а свима је, са захвалношћу узвраћено и одговарајућом маркетиншком пажњом.

Доста пажње посвећено је и организацији рада и кадровима, посебно усавршавању нових младих кадрова у Музеолошком и Конзерваторско-рестаураторском одељењу и стицању законом прописаних звања кустоса и конзерватора.

После пензионисања секретара Милана Француског и шефа рачуноводства Ђурђинке Рандељ, за руководиоце Општег и Рачуноводственог одељења, почетком 1991. године, примљени су Оливера Рандељ и Стана Крстић. Пошто је кустос Јасна Јованов раскинула радни однос у току дисциплинског поступка 1992, што је на лични захтев учинио и виши кустос Ратко Кулић 1994. године, за в.д. начелника Музеолошког одељења постављена је Драгојла Живанов. На лични захтев, радни однос су раскинули Биљана Голубовић (1991), мр Гордана Лазић, Чедомир Јаничић (1994), радници Музеолошког одељења, а на њихова места су 1994. године примљени виши кустоси Емица Милошевић, Милана Веиновић и приправник Сузана Вуксановић. Вељко Ковачевић је отпуштен 1994. године у току приправничке обуке у Конзерваторско-рестаураторском одељењу, а на место конзерватора Светислава Николића, који је крајем 1993. године прешао у Народни музеј у Београду, примљен је приправник Драган Матић. Приправничке испите су 1993. 1994. године положили Чедомир Јаничић, Драган

Матић и Сузана Вуксановић. Законом прописане државне испите за звање кустоса положили су 1993. године Драгојла Живанов, Милена Врбашки, Чедомир Јаничић и Гордана Лазић. Виша стручна звања (виши кустор и виши конзерватор техничар) стекли су 1993. године Ратомир Кулић и Анђелка Коледин, а највише звање саветника конзерватора Владимир Богдановић.

Радни однос у Општем одељењу су на лични захтев раскинули Мајда Тот Арваи и Радован Субошић 1994, а засновали су га Ранкица Зец и Дејан Башић. Из истог одељења су пензионисани Јелена Веселиновић (1992) и Магдалена Шељем (1993), док је у Рачуноводствено-финансијско одељење примљена Стојанка Ђорђевић-Мирковић (1992). Захтев за пензионисање поднели су Стана Крстић, Владимир Богдановић, Анђелка Коледин и Драгослав Мијатовић. Тако је поново као посебно актуелно отворено питање кадровске оспособљености радника у Галерији Матице српске која, интензивирајући рад у свим областима делатности и истовремено се ангажујући на решавању проблема санације и ревитализације зграде, 1997. треба достојно да обележи стопедесетогодишњицу свога постојања.

Извештај о четворогодишњем раду Издавачког предузећа Матице српске (1991-1994)

Издавачко предузеће Матице српске је у претходном четворогодишњем периоду објавило 155 наслова, у обиму од 2.278 штампарских табака и укупном тиражу од 359.350 примерака.

Година	бр. наслова	бр. ш. т.	тираж
1991.	47	789	199.750
1992.	9	133	10.400
1993.	22	302	42.900
1994.	77	1.054	106.300
Укупно:	155	2.278	359.350

Ради поређења наводимо статистичке податке за период од 1987. до 1990. године:

1987.	50	880	287.000
1988.	65	1.383	346.000
1989.	58	1.057	295.000
1990.	58	1.404	206.700
Укупно:	231	4.724	1,134.700

Четворогодишњи период од 1991. до 1994. карактеристичан је по драстичном смањењу тиража и осцилацијама у броју издања и штампарских табака током године. Извештаји из претходних година такође помињу кризу у издавању а посебно у продаји књига. Тако је 1991. године ситуација на књижарском тржишту постала алармантна. Рат и економска криза готово су преполовили тржиште, а све читалачке слојеве осиромашили. Издавачко предузеће Матице српске у сусрет тржишту није кренуло издањима која не би била у складу са његовим карактером и издавачким профилом.

Током 1991. године потпуна неизвесност у погледу даље продукције успорила је и редакцијски рад, сарадњу са ауторима и приређивачима појединих дугорочних пројеката започетих претходних година. Овакав застој није могуће преконоћ премостити. Издавачка криза у нашој кући онемогућује понављање, а поготово проширивање и концепцијско обнављање неких већ „класичних" издања, уграђених у темеље солидног културног и пословног профила куће. Финансијске тешкоће успориле су а привремено и зауставиле завршетак појединих издања.

За Издавачко предузеће Матице српске 1992. година била је по много чему особена и непозната у деценијама дугој историји. Дошло је до одвајања једног дела предузећа у посебно; број објављених књига сведен је на безмало занемарљивих девет наслова, а старо руководство је, непосредно пред одлазак, једним крајње непромишљеним комерцијалним поступком довело Издавачко предузеће

Матице српске и оне који су остали у њему на саму ивицу опстанка. Речју, 1992. година била је економски тешко савладива, финансијски непредвидива, пословно и организационо несређена, издавачки више него мршава, и, морално обесхрабрујућа. Последице погрешне пословне политике, која је врхунац достигла средином 1992, дуго ће се осећати и тешко отклањати.

Крајем маја 1992. године, после вишемесечних напора да се то избегне, Раднички савет Издавачког предузећа, на седници одржаној 21. маја, одлучио је да се предузеће подели на два: Издавачко предузеће Матице српске и „Папирус-промет", оба са потпуном одговорношћу и седиштем у Новом Саду.

Овом одлуком, која је постала извршна 1. јула, утврђено је да ново Издавачко предузеће Матице српске чине: Редакција, пословнице у Новом Саду, Београду и Крушевцу, књижара и антикварница у Новом Саду, те књижара и књижара-антикварница у Београду. Од некретнина, Издавачко предузеће је сачувало зграду у Новом Саду (Трг Тозе Марковића 24) и пословне просторије у Чачку (С. Пенезића 30) и у Сарајеву (О. Маслића 23).

У састав издвојеног предузећа „Папирус-промет" ушле су организационе јединице: Одељење пословних књига и образаца, Трговина на велико, Пословни центар у Чачку, књижаре „Вук Караџић" и „Бранко Радичевић" у Новом Саду, „Јован Стерија Поповић" у Вршцу, Књижара Матице српске у Бачкој Паланци и Продајна галерија у Новом Саду. Од некретнина, „Папирус-промету" припале су пословне просторије у Бачкој Паланци (Маршала Тита 40).

Одлуком о подели Издавачког предузећа Матице српске прецизирано је да се остала основна, обртна и средства заједничке потрошње, права и обавезе према трећим лицима деле у сразмери: Издавачком предузећу 57%, а „Папирус-промету" 43 %.

Први пут се, не само у историји Издавачког предузећа него и у историји Матице српске, десило – остаће забележено – да они који одлазе носе и имовину коју су други, читаве генерације, стицали.

Пословање Издавачког предузећа Матице српске у другом полугодишту 1992. обележио је ризичан посао руководства у одласку, закључен крајем јуна, са приватном фирмом из Лесковца („Етел") о набавци 280.000 врећа, у вредности од 20,000.000 динара. Овај новац је делимично позајмљен од заинтересованих купаца, а делимично од банака у виду кредита, и уплаћен као аванс за наручене вреће. Како до испоруке робе (врећа) никад није дошло, нити је враћен аванс од 20 милиона динара, за Издавачко предузеће су настале обавезе враћања позајмица и подигнутих кредита, са уговореним каматама, које су са основицом достигле износ више од 70,000.000 динара.

Издавачко предузеће Матице српске, поред утуживања фирме „Етел", сву пажњу усредсредило је на враћање припадајућег дела примљених аванса од купаца и дела добијених кредита од банака како би избегло вртоглаво повећање дуговања. У релативно кратком року, изузетном предузимљивошћу, Издавачко предузеће је на име припадајућег дела аванса и кредита (57 одсто), заједно са обрачунатим каматама, до краја 1992. измирило око 41,000.000 динара.

Према тадашњим уверавањима непосредних актера у овом послу, овим би требало да су измирене све обавезе Издавачког предузећа и према позајмљивачима новца и према банкама. Међутим, приватна фирма из Чачка („Север-Чачак") утужила је Издавачко предузеће за још једну обавезу из овога посла (26,000.000 динара, на име камате), коју је предузеће оспорило. Осим тога, у вези са истим послом није окончан међусобни однос са „Мине-пројектом" из Зајечара, према којој Издавачко предузеће, номинално, има обавезу у износу од 950.000

динара, без обрачунатих камата. Обавезе према осталим повериоцима (Дебељача, „Инфо-пан", „Металс-банка" и „Неимар банка") у целости су измирене.

У 1992. години, и поред свих настојања и спремности на разумне уступке, није до краја доведена деоба између Издавачког предузећа Матице српске и „Папирус-промета". По основу штетног посла са „Етелом" као и по основу коришћења новца са заједничког жиро рачуна, „Папирус-промет" је утужен за повраћај Издавачком предузећу 9,475.734 динара.

Одвајањем „Папирус-промета" Издавачко предузеће Матице српске остало је без руководства, такорећи обезглављено, изузимајући директора непосредно изабраног пред крај године. Да би се премостила та кадровска празнина, најпре су, уз помоћ Матице српске, ван радног односа, именовани саветници директора за финансијска (Радослав Гајинов) и правна питања (Бранислава Ботић), а затим је из радног односа постављен и вршилац дужности комерцијалног директора (Вукан Радојевић), који је ту дужност обављао до краја године. Накнадно је, на одређено, а затим на неодређено време попуњено радно место правника Издавачког предузећа (Слободан Стефановић), а почетком 1993. је руководилац Пословног центра у Новом Саду Душан Радивојац именован за помоћника директора за комерцијално-финансијска питања и планирање.

Услед општег стања у земљи, а нарочито погоршаног економског и финансијског положаја Издавачког предузећа, стандард већине запослених доведен је до неиздржљиве границе. О томе најбоље казују примања радника у 1992. години.

У првих шест месеци просечан лични доходак запослених износио је једва 3.572 динара, а од 1. јула до краја године 74.754 динара. То значи да је просечна плата радника Издавачког предузећа једва достизала 30.281 динара што је било испод сваког егзистенцијалног минимума. Да невоља буде већа, лични доходак је запосленима исплаћиван са знатним, често и двомесечним закашњењем, што је због инфлације још умањивало више него скромна примања. У новембру је, уместо плате свим запосленима, од спремачице до директора, исплаћена социјална помоћ од 75.000 динара.

Рад Издавачког предузећа Матице српске у 1993, особито у првој половини године, одвијао се у заиста тешким и веома сложеним условима. Не улазећи посебно у спољашње околности (често мењање прописа, повећавање пореза и доприноса, изнурујућа трка са хиперинфлацијом), пословање је било оптерећено нерашчишћеним односима са „Папирус-прометом", наслеђеним дуговима, кадровским и организационим проблемима, хроничним недостатком средстава и малим робним залихама. Те слабости су до лета 1993. године углавном отклоњене, промет је повећан улагањем у залихе, побољшано награђивање радника и стабилизован материјални положај предузећа. На почетку договорена пословна политика доследно је спровођена и томе су одговарајући допринос дали готово сви запослени, али посебно треба истаћи залагање Драгана Цветковића, руководиоца Пословнице II у Паруновцу, Пословни центар Крушевац, Зорана Стојановића, главног и одговорног уредника, те Милана Ристића, руководиоца екипе пропагандиста.

Формирани су Одељење за маркетинг, Одељење спољно-трговинских послова, Пословница Нови Сад, Пословница Зрењанин и Пословница Смедерево, Клуб у оквиру Антикварнице у Новом Саду, Папирница у просторијама магацина на Тргу Тозе Марковића 24, а предузети су кораци да се отворе продајна места у Крушевцу, Лесковцу, Врању, Зрењанину, Новом Саду и Будимпешти. Због лоших околности од понечег ће се одустати, или се већ одустало. Развој предузећа увелико онемогућава недостатак пословног простора, пре свега у Новом Саду.

Диспропорције у броју запослених по организационим јединицама мало-помало се исправљају. Тако у Комерцијалном одељењу има свега троје у односу на Рачуноводство са 16 запослених, или близу 50 трговачких путника и аквизитера од којих је стварно радило свега неколико. Од 119 радника у сталном радном односу, номинално се воде 5 у Тузли, 3 у Пословници у Сарајеву, 2 радника на неплаћеном одсуству, док на платном списку код редовних исплата личних доходака има 87 запослених.

Посебне резултате крајем 1993. године постигао је Сектор за маркетинг којим руководи Илија Марковић. Осим материјалних успеха, оно је успоставило и квалитативно потпуно нови однос пословне сарадње са водећим фирмама.

Током 1993. године окречене су просторије рачуноводства, дела секретаријата и уредништва, магацин, те део књижаре у Змај Јовиној 4. Кров на магацину је поправљен. Уређени су подруми испод магацина и испод рачуноводства. Поправљени су штекери, светла, браве и прозори, славине бојлери итд., набављен је и половни намештај.

Малобројно уредништво (Зоран Стојановић, главни уредник, Јудита Шалго, уредник, Мирјана Јовановић, технички уредник, Јован Боб, ликовни уредник и Стана Копривица, секретар) успело је да обави знатан део прихваћених задатака издавачког плана. Остварено је више од 70% издавачког плана за 1993. годину, а у току су интензивне припреме још озбиљнијег и времену боље прилагођеног програма. Издато је 22 наслова, у тиражу од 42.900 примерака, у обиму од 302 штампарска табака. Већина књига је имала одговарајући одјек у културној јавности; ниједна није прошла незабележена у штампи, на радију или ТВ и у периодици.

По одлуци Управног одбора Матице српске Издавачко предузеће Матице српске приступило је претварању у деоничко друштво. Уз мање тешкоће и извесну спорост, изведене су све припремне радње за својинску трансформацију предузећа, донете су потребне одлуке, оглашене у јавним гласилима те примљена потврда републичке Агенције за процену друштвеног капитала. Постигнут је споразум са Матицом српском о учешћу њеног капитала, али тачно дефинисање односа одложено је за 1994. годину. Комплетан материјал за регистрацију деоничког друштва код суда чека коначну одлуку Управног одбора Матице српске.

Издавачко предузеће Матице српске је у 1994. годину ушло са свим последицама енормне инфлације из 1993, да би са стабилизацијом динара пословање током године кренуло мирнијим и сигурнијим путем. Међутим, крајем године услови привређивања видљиво се погоршавају и у свему подсећају на претходну: наплата потраживања све је тежа и неизвеснија, продаја робе отежана, све теже се долази до свежег и здравог новца. Упркос свему, као и претходне године, у поређењу са стањем с пролећа 1993. године, повећање залиха, што је основа сигурности у пословању, износи близу 40%, издато је 77 наслова, и запослени су све време и уредно добијали плате које су премашивале градски просек зарада.

Формирање руководећег тима углавном је окончано; поред генералног директора Милорада Грујића, чине га: Зоран Стојановић, главни уредник, Илија Марковић, директор Сектора за маркетинг, Љиља Божић, финансијски директор, Даница Тадић, комерцијални директор, Мирјана Јовановић, технички директор и Слободан Стефановић, секретар предузећа.

Управни одбор Издавачког предузећа Матице српске ДД са п.о. чине: проф. др Славко Царић, председник, проф. др Томислав Бекић, проф. др Слободан Глумац, проф. др Никша Стипчевић, мр Мирослав Ранков, Мирјана Јовановић, Јудита Шалго-Мирковић, Првослав Марић и Зоран Стојановић.

У предузећу у сталном или привременом радном односу има 93 радника. Због ратних дејстава на подручју где су радили радни стаж мирује за десет радника. Због повећаног обима посла, запослених на одређено време има 12, а у целој протеклој години било их је 14. У 1994. години из предузећа је отишло 22 радника, а у стални радни однос је примљено 18 радника.

Издавачком предузећу Матице српске припојене су две фирме. Посебно је значајно припајање „Панонија-инграпа", јер се тако дошло до 280 m^2 пословног простора на добром месту (у близини Сајма) за Пословницу Нови Сад, и до потребних кадрова.

У финансијском пословању Издавачко предузеће Матице српске озбиљно подржавају Војвођанска банка Главна филијала Нови Сад и Југобанка Филијала Срба привредника. Предузећа с којима пословно сарађује ИП Матице српске заиста има много, али треба издвојити: Вобекс, Нови Сад; „Тоза Марковић", Кикинда; Лола корпорација, Београд; Варваринско поље, Варварин; ГП „Јастребац", Крушевац; „Милан Благојевић", Лучани; Победа холдинг, Нови Сад; ФИМ, Кањижа; ВОС, Жабаљ; „Дунав", Челарево; Фабрика цемента, Нови Поповац; „Синтелон", Бачка Паланка; НИС; Беобанка; „Семе", Сомбор.

Посебну живост, али и стабилност, у раду ИП Матице српске, унели су радници у Сектору за маркетинг. Њихов допринос пласману *Правописа Матице српске* (прво и друго издање) пре свега, али и других издања, свакако је енорман. Почев од везивања спонзора за Издавачко предузеће МС, па до огласа у штампи, на радију и телевизији, те одличних резултата у продаји роковника, њихов ангажман заслужује сваку похвалу.

У саставу Издавачког предузећа, поред четири књижаре, налазе се и Пословни центар Крушевац, са две пословнице и четири продајна места, Пословница Зрењанин и Пословница Нови Сад. У Пословници Нови Сад отворена су два малопродајна објекта. Озбиљан и динамичан рад у овим организационим јединицама значајно доприноси успешности предузећа у целини.

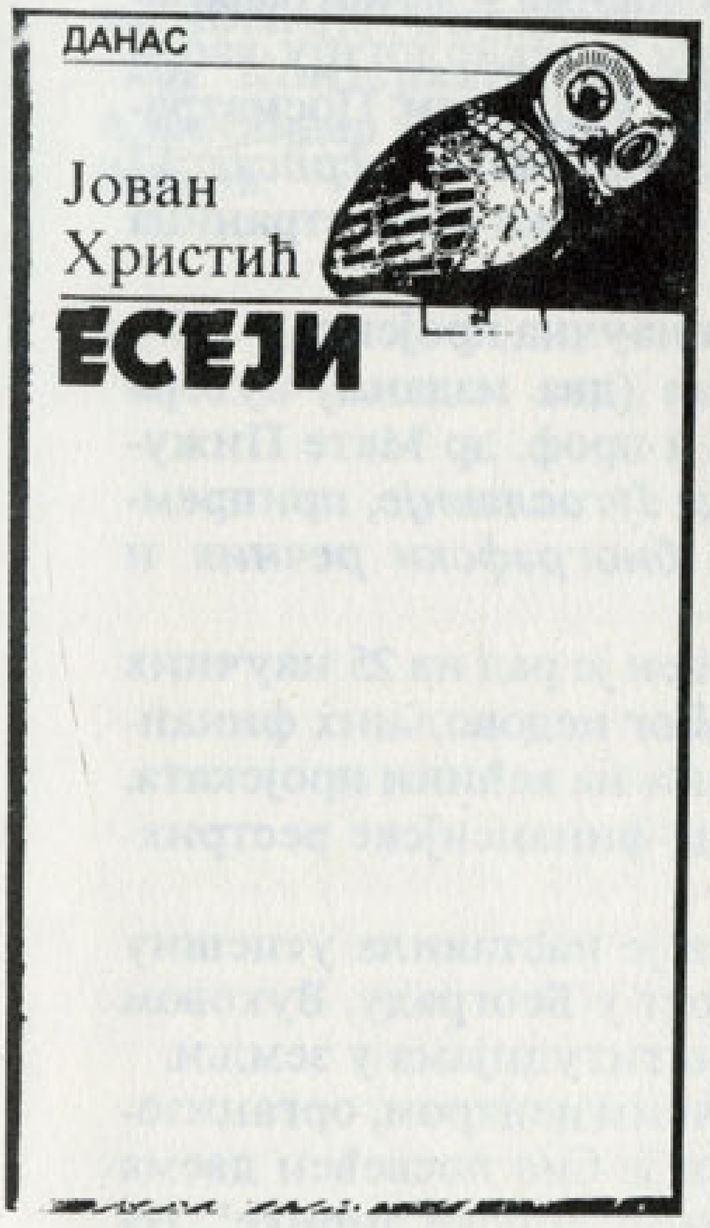

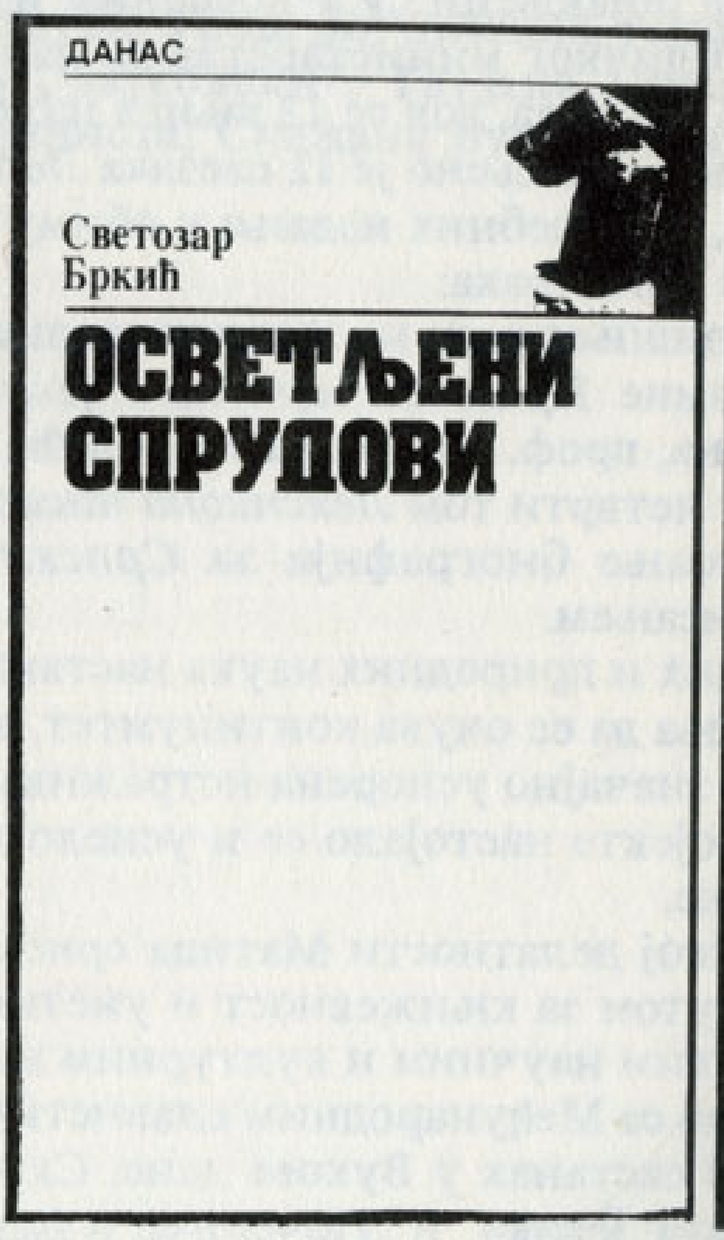

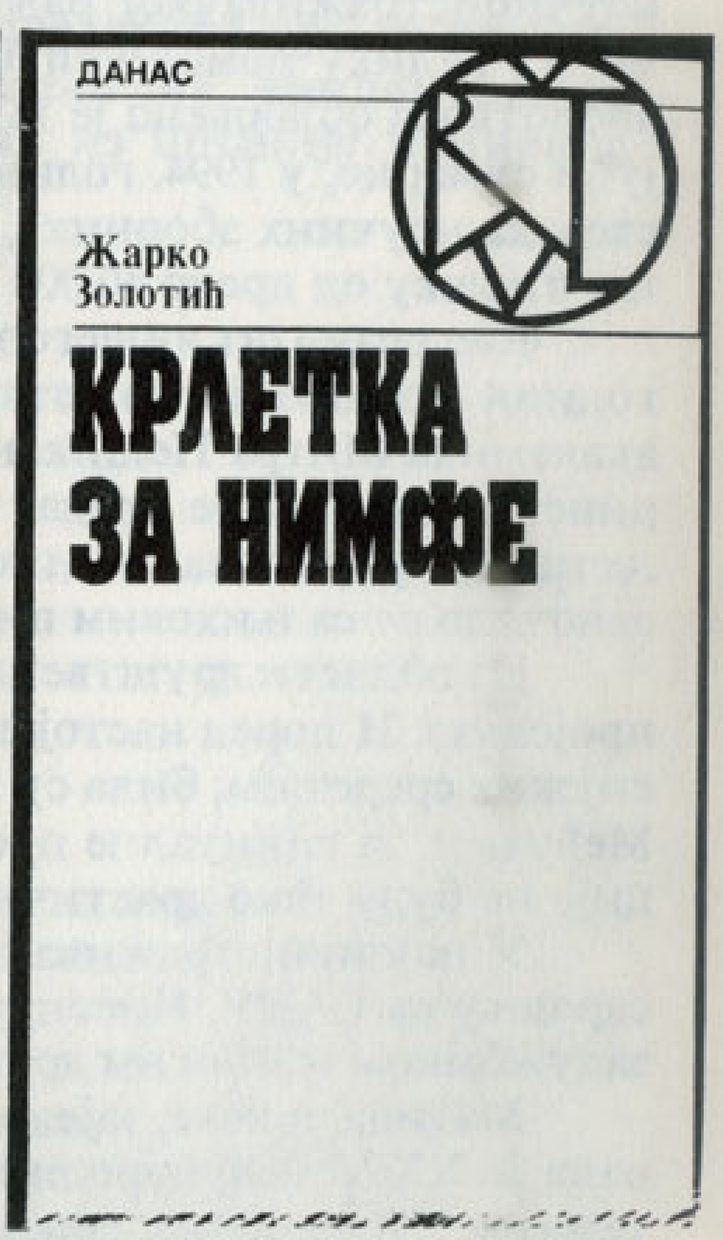

МАТИЦА СРПСКА

Извештај о раду Матице српске у 1994. години

У 1994. годину Матица српска ушла је са надом да ће тешкоће са којима се сусретала у претходној години бити бар делимично ублажене. Мере које су представнички и државни органи предузели у сфери економске, монетарне и финансијске политике донеле су прве резултате којима су створени услови за стабилнији и сигурнији рад, што је било нарочито важно за издавачку делатност. Тиме, наравно, нису обезбеђени бољи услови јер су и надаље остали проблеми недостатка средстава за редовну делатност Матице српске, као и општи неповољни услови рада и деловања. И у таквим условима Матица српска је сачувала континуитет у својој културној и научној делатности. Посебно је значајно да су *Летопис Матице српске*, најстарији живи књижевни часопис, и осам научних зборника Матице српске наставили редовно да излазе из штампе, окупљајући многе угледне сараднике различитих стваралачких и истраживачких профила.

У 1994. години објављено је 12 свезака *Летописа* у укупном тиражу од 10.000 примерака и обиму од преко 1.600 страница. Објављено је 17 свезака научних зборника у тиражу од 11.900 примерака и обиму од преко 4.000 страница. Књижевни и научни часописи Матице српске путем Библиотеке Матице српске, размењују се и даље са 212 националних и универзитетских библиотека и других институција у 40 земаља света. Као и претходне, тако је и 1994. године ова размена била једини начин за прибављање страних научних и књижевних часописа.

На многим научним пројектима Матице српске наставили су са радом истраживачи из многих области друштвених и природних наука. Резултати научноистраживачког рада објављени су у посебним издањима – монографијама. Уз велику помоћ Републичког министарства за науку и технологију као и добротвора објављено је 15 наслова, док се 12 књига налазе у штампи. Посматрајући сумарно, у 1994. години објављено је 12 свезака *Летописа Матице српске*; 17 свезака научних зборника, 15 посебних издања у обиму од преко 6.000 страница и у тиражу од преко 40.000 примерака.

Као резултат вишегодишњег рада на три капитална научна пројекта у 1994. години изашао је из штампе *Правопис српскога језика* (два издања) аутора академика Митра Пешикана, проф. др Јована Јерковића и проф. др Мате Пижурице; на слагање је предат четврти том *Лексикона писаца Југославије*, припремљена су упутства за писање биографија за *Српски биографски речник* и започело се са њиховим писањем.

Из области друштвених и природних наука настављен је рад на 25 научних пројеката. И поред настојања да се очува континуитет, због недовољних финансијских средстава, била су значајно успорена истраживања на већини пројеката. Међутим, за капиталне пројекте настојало се и успело да финансијске рестрикције не буду тако драстичне.

У научноистраживачкој делатности Матица српска је наставила успешну сарадњу са САНУ, Институтом за књижевност и уметност у Београду, Вуковом задужбином и многим другим научним и културним институцијама у земљи.

Матица српска, заједно са Међународним славистичким центром, организовала је XXIV међународни састанак у Вукове дане. Скуп је био посвећен двема темама: „Нормирању српског језика" и „Почецима и развоју српске лирике". На скупу је прочитано 102 реферата, од тога 22 реферата страних научника.

Сарадња са Институтом за славистику и балканистику Руске академије наука у Москви и Матицом словачком настављена је без обзира на блокаду у којој се нашла наша земља.

Традиционална Змајева награда додељена је књижевнику Стевану Тонтићу за збирку песама *Сарајевски рукопис*, а проф. др Драгиши Живовићу за књигу *Лаза Костић – песник XX века* додељена је новоустановљена Награда „Младен Лесковац".

Током године у Матици српској одржани су многи свечани, пригодни, књижевни, уметнички и научни скупови.

Свечана седница Матице српске била је посвећена 200-годишњици *Историје* Јована Рајића. Предавање „Рајићева *Историја* и почеци модерне српске историографије" одржао је академик Сима Ћирковић.

На традиционалној Светосавској беседи говорио је академик Дејан Медаковић на тему „Светосавска црква и српска национална свест". У уметничком програму су учествовали Иван В. Лалић, академик Љубомир Симовић, Божидар Тимотијевић, угледни оперски певачи и хор „Свети Стефан Дечански" под диригентском палицом Тамаре Адамов.

Катедра Матице српске обележавала је значајне датуме у историји српског народа, књижевне и културне догађаје. Тако је на свечан начин обележена 500. годишњица *Октоиха*, представљене су књиге: *Српска периодика у XIX веку на тлу данашње Румуније* др Спасоја Граховца; *Етнологија северне Бачке* др Бранка Ћупурдије, као и *Зборник Матице српске за друштвене науке* посвећен филозофији права академика Радомира Лукића.

У сарадњи са *Летописом* организован је тематски скуп о савременој српској књижевној критици.

Правопис српскога језика представљен је у Новом Саду, Београду, Суботици, Сремској Митровици, Бијељини и Вуковару.

Висок уметнички ниво одржале су Музичке вечери Матице српске захваљујући брижљивом одбиру занимљивог и квалитетног програма уз учешће врхунских уметника, интерпретатора озбиљне музике из земље и иностранства. Између осталих гости музичких вечери били су: Деана Патаковић, пијанисткиња, Благоје Ангеловски, труба, Урош Дојчиновић, гитара, професори са московског Конзерваторијума „Чајковски", Татјана Применкова, виолончело и Александар Ракитин, пијаниста, Снежана Буљ, сопран из Шпаније и Никола Рацков.

Рад Матичиних органа

УПРАВНИ ОДБОР

У току 1994. године одржане су две седнице Управног одбора Матице српске.

Осма седница одржана је 25. априла. На седници је усвојен Извештај о раду Матице српске у 1993. години, Завршни рачун Матице српске за 1993. годину, Финансијски план Матице српске за 1994. годину, Извештај о раду Библиотеке Матице српске у 1993. години, Извештај о раду Галерије Матице српске у 1993. години (са закључком да Председништво Матице српске са Председништвом Српске академије наука и уметности обави потребне консултације и договоре о начину реаговања и организовању расправе и скупа о односу према културном наслеђу и тековинама XVIII века) и Извештај о раду Издавачког предузећа Матице српске у 1993. години. Затим је Управни одбор именовао следеће представнике Матице српске у Скупштину Издавачког предузећа Матице српске, д.д. са потпуном одговорношћу: проф. др Томислава Бекића, члана Управног одбора, мр Милицу Бујас, редактора Српског биографског речника, проф. др Николу Воргића, члана Економског одбора, Мира Вуксановића, управника Библиотеке Матице српске, проф. др Слободана Глумца, потпредседника Матице српске, проф. др Божидара Ковачека, потпредседника Матице српске, проф. др Војислава Марића, члана Управног одбора, академика Бошка Петровића, председника Матице српске, мр Мирослава Ранкова, секретара Матице српске, академика Никшу Стипчевића, члана Управног одбора и проф. др Славка Царића, члана Управног одбора и предложио Скупштини Издавачког предузећа да за чланове Управног одбора изабере: проф. др Томислава Бекића, проф. др Слободана Глумца, академика Никшу Стипчевића, мр Мирослава Ранкова и проф. др Славка Царића. Управни одбор је разматрао и критеријуме за избор нових сталних чланова, реизбор чланова сарадника и избор нових чланова сарадника. За главног и одговорног уредника *Зборника Матице српске за славистику* именовао је проф. др Миодрага Сибиновића, из Београда, и примио шест нових редовних чланова. Под текућим питањима предлог проф. др Младена Стојанова и Одбора одељења за друштвене науке о покретању новог зборника или серије за филозофију, новог пројекта „Филозофија и теорија права у Срба" и допуни издавачког плана Матице српске у начелу је прихваћен (сем покретања новог зборника или серије за филозофију), са предлогом да коначну одлуку донесе Извршни одбор Матице српске. Затим је на предлог академика Дејана Медаковића одлучено да Матица српска обележи 200-годишњицу Карловачке богословије. Седница је завршена упућивањем похвале *Правопису српскога језика*.

Девета седница одржана је 21. децембра. На седници је разматран Предлог извештаја о четворогодишњем раду Матице српске (1991-1994). Закључено је да су у протеклом периоду у Матици српској остварени изузетни резултати и уз задовољство и захвалност Управном одбору предложено да се досадашњем Председништву Матице српске обнови мандат. Четворогодишњи извештај је упућен Скупштини Матице српске на усвајање. Затим је усвојен Извештај о раду Матице српске у 1994. години и разматрани и прихваћени Извештај о раду Библиотеке Матице српске у 1994. години, Извештај о раду Галерије Матице српске у 1994. години и Извештај о раду Издавачког предузећа Матице српске у 1994. години. Разматрани су предлози за избор нових сталних чланова сарадника, предлог за реизбор чланова сарадника и предлог за избор нових чланова сарадника. Уз неколико исправки и допуна предлози су прихваћени уз закључак да се за наредну седницу Управног одбора припреме евентуални нови предлози и сачини коначан списак који ће бити упућен Скупштини на усвајање. Поводом предлога за усаглашавање Статута Матице српске са Законом о Матици српској

закључено је да се Статут Матице српске усагласи са Законом о Матици српској и стилски и технички уобличи, а наредној управи Матице српске остави да проучи сва питања везана за доношење новог Статута Матице српске.

На предлог Извршног одбора Матице српске за руководиоца Одељења за природне науке именован је проф. др Слободан Глумац, потпредседник Матице српске. На предлог главног и одговорног уредника *Зборника Матице српске за славистику* проф. др Миодрага Сибиновића за чланове Уредништва *Зборника Матице српске за славистику* изабрани су: др Зоран Божовић, мр Мирјана Бошков, мр Јован Делић, проф. др Марија Клеут, проф. др Предраг Пипер, мр Мирослав Пантић и проф. др Михал Харпањ. За новог члана жирија Змајеве награде Матице српске изабран је проф. др Славко Гордић, главни и одговорни уредник *Летописа Матице српске*. На предлог Извршног одбора Матице српске, Библиотеке Матице српске и Галерије Матице српске, на основу члана 7 Статута Матице српске, изабрани су редовни чланови Матице српске из редова добротвора, приложника и дародаваца Матице српске, Библиотеке Матице српске и Галерије Матице српске. На основу члана 6 Статута Матице српске примљено је 18 новоуписаних редовних чланова.

НАДЗОРНИ ОДБОР

У току 1994. године Надзорни одбор је одржао две седнице.

На седници одржаној 25. фебруара 1994. године Надзорни одбор је разматрао и прихватио Завршни рачун Матице српске за 1993. годину и предложио да га усвоји Извршни одбор и верификује Управни одбор. Констатовано је да се на основу исказаних цифара не може сагледати финансијска ситуација јер је деноминацијама и огромном инфлацијом једанаестомесечни период практично анулиран и обезвређен. Најзначајније је да је Матица српска остварила своје програмске задатке и да су расходи покривени приходима. Затим је исказана резерва у односу на одржавање заједничких седница Надзорног одбора, Економског одбора и Статутарне комисије уз сугестију да се такве седнице више не заказују, јер су надлежности ових Матичиних органа различите.

На шестој седници (28. децембра) разматран је и усвојен Извештај о четворогодишњем финансијском пословању Матице српске (1990-1994). Закључено је да се, уз допуне које се односе на задужбинску имовину и разјашњење података који се односе на приходе и расходе у 1993. години, Извештај о четворогодишњем финансијском пословању Матице српске (1990-1993) поднесе Скупштини Матице српске на усвајање. Извештај о финансијском пословању у 1994. години поднеће се Надзорном одбору са Завршним рачуном за 1994. годину.

ИЗВРШНИ ОДБОР

У току 1994. године одржано је 10 седница Извршног одбора Матице српске.

На тридесет осмој седници (7. фебруара) одлучено је да се о 168-годишњици Матице српске свечана седница одржи 16. фебруара у 18 часова и посвети двестогодишњици *Историје* Јована Рајића. О Рајићевој *Историји* и почецима модерне српске историогрфије говориће академик Сима Ћирковић и прогласиће се и уручити Змајева награда за 1993. годину. Затим је одлучено да се свечано обележи петстогодишњица штампања *Октоиха* 10. марта у свечаној сали Матице српске. Слово о *Октоиху* ће држати Његово преосвештенство др Сава, епископ шумадијски, а проф. др Божидар Ковачек ће говорити на тему *Летопис Матице српске о „Октоиху"*. У оквиру свечаности приредиће се пригодна изложба и представиће се књига мр Душице Грбић, мр Ксеније Минчић-Обрадовић и Кати-

це Шкорић, *Ћирилицом штампане књиге 15-17. века Библиотеке Матице српске*. О књизи ће говорити Миро Вуксановић, управник Библиотеке Матице српске и Лазар Чурчић, рецензент. Извршни одбор је обавештен о припремама за подизање спомен-бисте Јовану Јовановићу Змају у Кишкерешу.

На тридесет деветој седници (28. фебруара) усвојен је Завршни рачун Матице српске за 1993. годину и прихваћена информација о одлуци Владе Републике Србије да подржи и финансијски потпомогне штампање *Правописа српскога језика*. Под текућим питањима је разматрана сарадња са Украјинском академијом наука и информација о посети Матици српској проф. др Слободана Унковића, министра за науку и технологију Републике Србије.

На четрдесетој седници (21. марта) разматран је Предлог извештаја о раду Матице српске у 1993. години и Предлог финансијског плана Матице српске за 1994. годину. Затим је предложен поновни разговор са Српском академијом наука и уметности о заједничкој иницијативи – раду на Српској енциклопедији. Проф. др Миодраг Јовановић, председник Темишварског одбора, овлашћен је да у име Матице српске са Српском академијом наука и уметности учествује у расправи о формирању одговарајућег одбора који би се бринуо о српској националној мањини у суседним земљама.

На четрдесет првој седници (11. априла) заказана је Осма седница Управног одбора и разматран Уговор између Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске о трансформацији Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво у мешовитој својини, предлог одлуке о именовању представника Матице српске у Скупштину Деоничког друштва Издавачког предузећа и предлог за именовање чланова Управног одбора Деоничког друштва Издавачког предузећа. За новог уредника *Зборника Матице српске за славистику* предложен је проф. др Миодраг Сибиновић из Београда. Откривање спомен-плоче на згради Платонеума, првом седишту Матице српске по пресељењу из Пеште у Нови Сад, заказано је за 12. мај у 12 часова. Разматране су могућности представљања *Правописа српског језика* у Матици српској и Народној библиотеци Србије, у Бањалуци, Вуковару, Подгорици и Приштини и о враћању натписа „Задужбина Марије Трандафил" на зграду Матице српске.

На четрдесет другој седници (23. маја) поднета је информација о откривању спомен-бисте Јовану Јовановићу Змају у парку преводилаца Петефијеве поезије у Кишкерешу, рад вајара Павла Радовановића. Откривање бисте се планира за 14. јуни, о 90-годишњици смрти Јована Јовановића Змаја. Испред Матице српске на свечаности ће говорити проф. др Божидар Ковачек. Двојезичне позивнице ће заједнички слати Матица српска, Културно друштво „Петрфи Шандор" из Кишкереша и управа града Кишкереша. Представљање *Правописа српскога језика* заказано је за 3. јуни у свечаној сали Матице српске, а говориће академик Павле Ивић, проф. др Иван Клајн, проф. др Драгољуб Петровић, др Драго Ћупић и аутори. Затим је расписан конкурс за Бранкову награду са роком пријаве од 45 дана. Прихваћен је извештај о издавачком плану едиције „Прва књига" за 1994. годину и повећани ауторски и уреднички хонорари Матице српске. Примљена је информација да је Матицу српску посетила делегација Друштва за русински језик и књижевност и одлучено да Матица српска начелно подржи издавање русинско-српског речника, односно све оно што доприноси комуникацији српске културе са мањинским културама. Представљање књиге *Српско-мађарски културни односи* проф. др Иштвана Пота заказано је за крај јуна (иако није претходно одржано у Будимпешти). Извршни одбор је обавештен да су представници Матице српске (академик Бошко Петровић, академик Чедомир Попов, мр Мирослав Ранков, проф. др Младен Стојанов, проф. др Милијан Поповић и Петар Мишић) посетили Пожегу (домаћин је била фирма „Стефани-универзал"). Представници Матице српске у низу сусрета и разговора упознали су се са културно-

историјским споменицима и привредном делатношћу у Пожеги и Сирогојну и представили рад Матице српске домаћинима.

На четрдесет трећој седници (29. августа) разматрани су реализација Финансијског плана Матице српске за 1994. годину и Предлог ребаланса финансијског плана Матице српске за 1994. годину. Усвојена је информација о другом издању *Правописа српскога језика* и раду на скраћеном школском издању и припреми XXIV међународног скупа слависта у Вукове дане. Секретар, мр Мирослав Ранков, информисао је и о издавачком плану Матице српске и донета је одлука о расходовању аутомобила који је Матица српска добила од Министарства културе Републике Србије. Проф. др Јован Јерковић је упућен у Будимпешту на представљање књиге *Српско-мађарски културни односи* проф. др Иштвана Пота.

На четрдесет четвртој седници (10. октобра) примљена је информација о организовању научног скупа „Црквена музика у прошлом и нашем времену", коју је поднео академик Димитрије Стефановић. Потом је договорено да се промоција *Темишварског зборника* одржи у понедељак, 7. новембра 1994. године у 17 часова у великој дворани Српског владичанског двора у Темишвару. Свечани скуп поздравиће Његово преосвештенство др Сава, епископ шумадијски и администратор темишварски. О *Темишварском зборнику* говориће проф. др Божидар Ковачек, академик Милош Мацура, академик Чедомир Попов и Љубомир Степанов. Промоција у Матици српској ће се одржати у договору са Војвођанским музејом, односно када делегација Срба из Румуније буде долазила на отварање изложбе „Логор у Араду". Договорено је да Матица српска буде покровитељ обележавања 70 година организованог планинарства у Војводини и одређени су представници проф. др Слободан Глумац и проф. др Војислав Марић. Прихваћен је извештај о раду летње школе „Корнелију у спомен". Одлучено је да се почне са припремама четворогодишњег извештаја о раду Матице српске (1991–1994) и једногодишњег за 1994. годину. Радне верзије извештаја требало би предати до 20. октобра секретару Матице српске. Седнице одбора одељења треба заказати од 1. до 10. новембра и на њима треба расправљати о листама за избор и реизбор чланова и извештајима о раду. Расправа о радовима на претресању крова и обнови конструкције и облоге од лима централне куполе на згради Матице српске је скинута са дневног реда, а разматрање извештаја о раду XXIV међународног славистичког скупа је одложено за идућу седницу.

На четрдесет петој седници (31. октобра) разматрани су извештаји о раду XXIV међународног славистичког скупа и научног скупа „Црквена музика у прошлом и нашем времену". Проф. др Слободан Глумац предложен је за руководиоца Одбора Одељења за природне науке. За чланове Уредништва *Зборика Матице српске за славистику*, на предлог главног уредника, предложени су: др Зоран Божовић, мр Мирјана Бошков, проф. др Марија Клеут, проф. др Предраг Пипер, мр Мирослав Топић, проф. др Михал Харпањ и мр Јован Делић. Доношење одлуке о предлогу да Матица српска буде суоснивач „Задужбине Десанке Максимовић" одложен је за наредну седницу. Под текућим питањима разматрано је организовање и ток припрема за 122. редовну скупштину Матице српске.

На четрдесет шестој седници (21. новембра) разматрани су предлози за избор и реизбор чланова сарадника Матице српске, Нацрт извештаја о раду Матице српске од 1991. године до 1994. године и начелна питања о Статуту Матице српске. Заказана је IX седница Управног одбора за 21. децембар и чланови Извршног одбора информисани су о писму Министарства културе Републике Србије о смањењу укупног броја запослених за 20%.

На четрдесет седмој седници (5. децембра) разматран је Нацрт извештаја о раду Матице српске у 1994. години и начелна питања Статута Матице српске, информација Економског одбора о ауторским хонорарима у Матици српској и предлози за избор и реизбор чланова Матице српске. Проф. др Славко Гордић предложен је за члана жирија Змајеве награде и 10 најзначајнијих дародаваца предложени су за редовне чланове Матице српске. Договорено је да се обележи годишњица Павела Јозефа Шафарика. За програм просветно-културне сарадње са Румунијом као партнери Матице српске предложени су Институт за друштвене и хуманистичке науке (Филијала Румунске академије наука у Темишвару), Демократски савез Срба и Карашевака у Румунији и Викаријат Српске православне цркве у Темишвару. Утврђен је дневни ред за наредну седницу Управног одбора Матице српске.

ЕКОНОМСКИ ОДБОР

У току 1994. године одржане су две седнице Економског одбора.

На деветој седници (3. марта) закључено је да одлуку о трансформацији Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво у мешовитој својини треба припремити са прецизним подацима и унети их у материјале на основу којих би Управни одбор Матице српске ваљано одлучивао. Потребно је утврдити квадратуру коју Издавачко предузеће Матице српске користи у ул. Матице српске бр. 1, Тргу Тозе Марковића бр. 2, Тргу Тозе Марковића бр. 24, и квадратуру куће на Тргу Тозе Марковића бр. 11 коју Издавачко предузеће МС жели да користи и прикупити информације о економској цени која би се добила изнајмљивањем поменутих просторија. Затим је потребно увидом у Елаборат о трансформацији Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво утврдити да ли је из процењене имовине Издавачког предузећа Матице српске изузета зграда на Тргу Тозе Марковића бр. 24, која је првобитном проценом била укључена у имовину и представити структуру капитала Издавачког предузећа Матице српске у износу од 408.000.- динара. Потребно је преиспитати све одлуке које су донете у вези са продајом деоница и прецизно утврдити цифре које се односе на докапитализацију. Економски одбор је констатовао да је за седницу Управног одбора, који ће донети одговарајуће одлуке, потребно припремити прецизан материјал који ће отклонити све сумње у веродостојност података, ток и начин трансформације.

На десетој седници (24. марта) констатовано је да је према закључку са претходне седнице прикупљен сав потребан материјал на основу којега је направљен ваљан уговор о уређењу имовинских односа између Матице српске и Издавачког предузећа Матице српске. У уговору су констатоване чињенице које се односе на досадашње имовинске односе и релевантне одлуке о трансформацији Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво у мешовитој својини и ревалоризована вредност друштвеног капитала. Наглашена је чињеница да је Матица српска оснивач Издавачког предузећа и да је Управни одбор дао начелну сагласност за статусну и својинску трансформацију Издавачког предузећа под условом да се Матици српској обезбеди 51% од укупног капитала и на тај начин осигура већински утицај на управљање у деоничком друштву. У уговору је констатовано да је у првој емисији деоница од 29. јула 1993. године Матица српска уписала и у целости исплатила 4.288 деоница и на тај начин остварила власништво на 51% од укупног деоничког капитала. Матица српска је

као свој улог унела временски ограничено право коришћења на 5 година и 6 месеци пословни простор од 1.106 м^2.

За седницу Управног одбора Матице српске потребно је припремити предлоге одлука о избору представника Матице српске у Скупштину и Управни одбор Издавачког предузећа Матице српске уз кратко објашњење и упознавање са током трансформације Издавачког предузећа Матице српске у деоничко друштво. На крају седнице је констатовано да је потребно поново уприличити састанке и договоре и са старим и са новим спонзорима Матице српске.

СТАТУТАРНА КОМИСИЈА

У току 1994. године одржане су три седнице Статутарне комисије.

На осмој седници (4. новембра) разматран је Нацрт I радне верзије Статута Матице српске коју је припремио Слободан Бељански, председник Статутарне комисије. Посебна пажња је посвећена новим предложеним решењима која се односе на чланове Матице српске, радна тела, однос Матице српске и институција које је основала Матица српска, пријем у чланство и састав Скупштине Матице српске. Закључено је да за наредну седницу проф. др Божидар Ковачек, мр Мирослав Ранков и Слободан Бељански припреме предлоге о начелним решењима за Статут Матице српске, које би разматрали Извршни одбор и Управни одбор Матице српске.

На деветој седници (17. новембра) разматрани су предлози за измене и допуне Статута Матице српске, које су поднели проф. др Божидар Ковачек, проф. др Слободан Глумац, мр Мирослав Ранков и Слободан Бељански. Расправљало се о потреби доношења новог Статута, усаглашавању Статута са Законом о Матици српској, организационој структури Матице и саставу Скупштине Матице српске. Пошто на седници није постигнута сагласност, закључено је да се сва изнесена мишљења изложе Извршном одбору.

На десетој седници одржаној 27. децембра, на основу закључка Управног одбора Матице српске, разматране су измене и допуне Статута Матице срспке, које се односе на усклађивање са Законом о Матици српској. Предложене су измене и допуне које се односе на Основне одредбе, делатност и финансирање Матице српске и измењено је IX поглавље које одређује односе Матице српске са Библиотеком Матице српске, Галеријом Матице српске и Издавачким предузећем Матице српске. Закључено је да се за наредну седницу Управног одбора припреми Нацрт пословника о раду Скупштине Матице српске.

Одељење за књижевност и језик

На основу вишегодишњих планова и програма рада за 1994. годину, Одељење за књижевност и језик посветило је посебну пажњу континуираном издавању *Летописа* и *Зборника*, истраживачким (посебно капиталним) пројектима, посебним издањима, организацији научних скупова и другим активностима из области књижевности и језика.

Одбор Одељења у 1994. години одржао је три седнице (11. априла, 21. октобра и 11. новембра) на којима је разматрао предлог за избор новог главног уредника *Зборника Матице српске за славистику*, припреме за промоцију и верификацију *Правописа српскога језика*, избор и реизбор чланова сарадника Матице српске, рад на научноистраживачким пројектима, посебна издања, реализацију издавачког плана Одељења, скраћено издање *Правописа српскога језика*, предлог главног уредника *Зборника Матице српске за славистику* за чланове Уредништва, као и остала питања везана за рад Одељења.

Издавачка делатност

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ

Током 1994. године *Летопис Матице српске* следи програмску оријентацију коју је ново уредништво обзнанило пре три године. У „наслеђеним" рубрикама поезије, прозе, огледа и критике инсистирало се на вредности, актуелности и правовременој комуникацији. О томе сведоче и имена песника (Стеван Раичковић, Бора Радовић, Павле Поповић, Александар Ристовић, Флорика Штефан, Петар Цветковић, Симон Симоновић, Ђорђо Сладоје, Радмила Лазић, Стеван Тонтић, Драган Јовановић Данилов), приповедача и есејиста (Светозар Бркић, Гојко Челебић, Владета Јеротић, Мирослав Егерић, Миодраг Сибиновић, Радослав Братић), као и критичара (Бранко Поповић, Бисерка Рајчић, Тања Крагујевић, Јован Делић, Михајло Пантић, Васа Павковић, Иван Негришорац), чији су прилози објављивани ове године. Преводима из стране књижевности (Маргарет Атвуд, Марк Стренд, Џемс Рајт, Сурен Газарјан, Владимир Богомолов, Албин Лески, Асен Игњатов, Кусано Шинпеи, Јоран Сонови), упркос отежаној комуникацији са светом, *Летопис* је покушао да дојави понеку књижевну и научну новост из Канаде, САД, Немачке, Русије, Грузије, Јапана, Шведске и других простора.

Нове рубрике, које умногоме обележавају идентитет данашњег *Летописа*, настоје да рефлектују нека од битних и карактеристичних догађања и тема овог времена. Нашу егзистенцијалну, друштвену и духовну ситуацију тумаче у Акцентима, свако из свог угла, Дарко Танасковић, Никша Стипчевић, Вацлав Хавел, Јосиф Бродски, Влада Урошевић, Драгољуб Петровић, Милорад Екмечић и Марко Недић. У тишем и апартнијем регистру то чине и Вибрације, где, поред осталих, срећемо Х. М. Енценсбергера, Каталин Кемењ, Леона Хансена, Албера Каракоа, Зорана Мирковића и Мају Херман-Секулић. У рубрици Наслеђе поједине сегменте давније и новије књижевне и научне баштине преоцењују Сима Ћирковић, Божидар Ковачек, Станко Кораћ и Зоран Аврамовић, као и – на плану књижевне биографистике – Милан Јовановић Стоимировић. У деоници Разговор *Летопис* и ове године бележи дијалоге са истакнутим домаћим и страним стваралоцима. У овој рубрици су „пресликана" и два *Летописова* округла стола – о „есеју на измаку века" и новим „критичким хоризонтима", чиме је оснажен континуитет овог гласила у проблемском тематизовању појединих питања.

Такође у духу својих традиција *Летопис* је током 1994. године, у различитим рубрикама и различитим прилозима, обележио и доделу Змајеве награде и Награде „Младен Лесковац", те и неколико значајних годишњица – пола миленијума наше књиге, два и по века Јована Мушкатировића, два столећа од појаве Рајићеве *Историје*, 170. рођендан самог *Летописа*. Пригодни својим поводом, ови прилози махом имају карактер и досег трагалачког подухвата.

ЗБОРНИЦИ

Зборник Матице српске за књижевност и језик. – У 1994. години изашао је двоброј XLI/2-3 за 1993. годину, а у штампи је XLII књига која је посвећена јубилеју главног и одговорног уредника *Зборника*, проф. др Драгиши Живковићу поводом 80 година живота. Обим XLII књиге износи 51, 50 а.т., а садржи прилоге 43 сарадника из Београда и Новог Сада.

Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – У 1994. години из штампе су изашле обе свеске за 1993. годину, а у штампи је XXXVII књига која је посвећена проф. др Вери Јерковић и проф. др Јовану Јерковићу поводом 40-годишњице њиховог научног рада. Обим ове књиге је 65 а.т., а сарадници су из Берклија, Одесе, Варшаве, Софије, Москве, Скопља, Београда, Ниша, Новог Сада, Приштине и Никшића.

Зборник Матице српске за славистику. – У 1994. години из штампе је изашла 43. свеска (друга за 1992). Након консолидације Уредништва припреме свезака овог *Зборника* одвијаће се континуирано.

ЕДИЦИЈА „ПРВА КЊИГА"

Почетком 1994. године изашло је из штампе у едицији „Прва књига" коло за 1993. годину, а средином године предато је у штампу коло за 1994. годину:

181. Снежана Радојичић, Док су душе лутале (приповест)
182. Дарко Калезић, У репу звезде падалице (приповест)
183. Предраг Брајовић, Демо(сте)нологије (песме)
184. Тања Таубнер, Мрак над креветом (поезија)
185. Тамара Кутлешић, Човек гледа тугу што га гледа (проза)

30. марта 1994. године одржана је промоција едиције „Прва књига", кола за 1993. годину, на којој су учествовали, поред аутора, главни и одговорни уредник Васа Павковић и књижевник Давид Албахари.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Априла месеца 1994. године из штампе је изашло прво, у септембру и друго издање *Правописа српскога језика*, који су приредили академик Митар Пешикан, проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица. *Правопис* је проистекао из пројекта који је веома значајан како за Матицу српску тако и за српску културу. *Правопис* се састоји из два дела: 1) Правила и њихове основе и 2) Речник уз правопис. Прво издање је штампано у тиражу од 4.000 примерака екавске и 1.000 ијекавске варијанте, док је друго издање објављено у тиражу од 5.000 примерака екавске верзије.

Правопис српскога језика проглашен је за издавачки подухват године на Међународном сајму књига у Београду 1994. годидне а аутори су добили годишњу Награду Радио телевизије Србије за унапређење језичке културе.

У Матици српској 3. јуна 1994. године одржана је промоција на којој су говорили поред аутора и рецензената, проф. др Иван Клајн и проф. др Драгољуб

Петровић. Промоције су такође одржане у Београду (у Народној библиотеци), Бијељини, Суботици, Сремској Митровици и Вуковару.

У овој години у оквиру Одељења за књижевност и језик изашла је књига Предрага Степановића *Говори Срба и Хрвата у Мађарској* и Јозефа Шица *Географска топографија у српскохрватском језику* у едицији „Студије о Србима" коју Матица објављује заједно са Вуковом задужбином и „Дечјим новинама" из Горњег Милановца. Обим ове две књиге је 304 стране.

Представљање књиге Предрага Степановића одржано је у Будимпешти а излазак из штампе књиге Јозефа Шица пропраћено је пригодним предавањем аутора у Матици српској.

У штампи се налазе следећи рукописи: *Стари српски записи и натписи у Војводини*, Петра Момировића II том (рецензенти: академик Славко Гавриловић проф. др Љиљана Суботић), 20 а.т. ; *Именослов бачких Буњеваца*, Марка Пеића и Грге Бачлије (рецензенти: проф. др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица, редактор проф. др Драгољуб Петровић), 16 а.т.; *Литерарне везе Лужичких Срба и Југословена у књижевној периодици* (1840-1918), др Мића Цвијетића (рецензенти: проф. др Слободан Ж. Марковић, проф. др Јован Деретић, проф. др Томислав Бекић), 23 а.т.; *Преображаји Д'Анунцијевог витализма* (компаративна студија) др Жељка Ђурића (рецензенти: академик Никша Стипчевић, проф. др Злата Бојовић), 17 а.т.

Научноистраживачка делатност

РЕЧНИЦИ САВРЕМЕНОГ СРПСКОХРВАТСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА
(Руководилац пројекта: проф. др Мато Пижурица)

У 1994. години у оквиру овог пројекта наставило се са радом на две теме: а) *Речник савременог српскога језика* – једнотомни – (носилац теме: др Егон Фекете). – Наставило се са ексцерпцијом грађе и припремом за даљу обраду, б) *Речник српскохрватскога књижевног језика* – шестотомни (носилац теме: проф. др Јован Јерковић). – Наставио се рад на сређивању постојеће грађе, убацивању у компјутер, те припремању и одабирању нове грађе за ексцерпцију.

ДИЈАЛЕКАТСКИ РЕЧНИК ВОЈВОДИНЕ
(Руководилац пројекта: проф. др Драгољуб Петровић)

У 1994. години настављено је сређивање и формирање јединствене картотеке. У току је исписивање грађе из Сомбора (10.000-15.000 речи).

РЕЧНИК СЛАВЕНОСРПСКОГ ЈЕЗИКА
(Руководилац пројекта: проф. др Александар Младеновић)

Током 1994. године настављено је ексцерпирање и сређивање грађе. Рад на овој теми у 1994. години кадровски је појачан ангажовањем новог хонорарног истраживача.

ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА

(Приређивач: академик Митар Пешикан, проф. др Јован Јерковић, проф. др Мато Пижурица)

У току 1994. године припремљено је за штампу школско издање *Правописа српскога језика.*

НАРОДНА УМЕЋНОСТ НА ТЛУ ВОЈВОДИНЕ – СИНХРОНИЈА И ДИЈАХРОНИЈА

(Руководилац пројекта: др Миодраг Матицки)

У оквиру овог пројекта у 1994. години настављен је рад на две теме:

а) *Библиотека усмене књижевности* (носилац теме: др Миодраг Матицки)

б) *Народна уметност* (носилац теме: проф. др Марија Клеут)

Библиотека усмене књижевности. – У сарадњи са Институтом за књижевност и уметност у Београду током 1994. године настављен је рад на изучавању и припремању за штампу најзначајнијих збирки народних умотворина. У оквиру ове теме припремане су књиге: *Народне песме у српским рукописним песмарицама XVIII и XIX века* (проф. др Марија Клеут); *Богишићева збирка народних песама из XIX века* (академик Мирослав Пантић и др Миодраг Матицки); *Народне песме у периодици прве половине XIX века* (Милорад Радевић и др Миодраг Матицки); *Народне приповетке у „Вили"* (проф. др Нада Милошевић-Ђорђевић); *Народна књижевност у „Матици"* (проф. др Зоја Карановић); *Народна књижевност у „Јавору"* (проф. др Марија Клеут).

За штампу су припремљене 7. и 8. књига „Библиотеке усмене књижевности":

1. *Народне приповетке у „Летопису Матице српске"*, др Снежане Самарџије.

2. *Народне умотворине у „Шумадинки" и „Шумадинчету" Љубомира Ненадовића*, Милорада Радевића.

Народна уметност. – У 1994. години у оквиру ове теме настављено је истраживање и изучавање појединих манифестација у прошлости и у садашњости (сватовске песме, бећарци...)

УПОРЕДНА ПРОУЧАВАЊА КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРЕ

(Руководилац пројекта: проф. др Мирон Флашар)

У оквиру овог пројекта у 1994. години радило се на две теме:

а) *Античка и српска књижевност – упоредна и типолошка истраживања* (носилац теме: проф. др Мирон Флашар); б) *Српски хронографи* (носилац теме: мр Мирјана Бошков).

Античка и српска књижевност – упоредна и типолошка истраживања. – У протеклој години сарадници: проф. др Мирон Флашар, проф. др Ксенија Марицки-Гаћански и проф. др Војислав Јелић, радећи на својим научним задацима нарочиту пажњу су посветили даљем истраживању грађе коју су прикупили у библиотекама и архивама у Београду и Новом Саду. Резултате својих истраживања објавиће у стручним и другим часописима или их саопштити на научним скуповима.

Српски хронографи. – У оквиру проучавања руског хронографа на српском подручју исписује се Рајићев староставник.

Научни скупови

XXIV међународни научни састанак слависта у Вукове дане. – Матица српска је у 1994. години заједно са Међународним славистичким центром организовала научни скуп (13-18. септембра) са две теме: „Нормирање српског језика" и „Почеци и развој модерне српске лирике". Четири дана скуп се одржавао на Филолошком факултету у Београду, један дан на Филозофском факултету и у Матици српској у Новом Саду, а последњи дан на Вуковом сабору у Тршићу. На скупу је прочитано 102 реферата, од тога 22 реферата страних (из Брна, Софије, Москве, Берлина, Катовица, Сарбрикена, Кијева, Великог Трнова, Одесе и Хамбурга) и 80 домаћих учесника (из Београда, Новог Сада, Никшића и Приштине).

Скуп је отворио директор Међународног славистичког центра проф. др Божо Ћорић, а у Матици српској председник Матице српске академик Бошко Петровић.

Међународна сарадња

Русија. – Матица српска је наставила сарадњу са Институтом за славистику и балканистику Руске академије наука у Москви. У току је припрема зборника радова *Руско-српске везе у књижевности и култури.*

Словачка. – У 1994. години (14-23. августа) у Новом Саду је као гост Матице српске боравила Људмила Мазалова, сарадник Матице словачке из Мартина, која је наставила прикупљање грађе о Шафарику, пошто је циљ њеног истраживања израда Шафарикове библиографије.

Награде

Змајева награда Матице српске. – На свечаној седници Матице српске 16. фебруара 1994. године додељена је традиционална Змајева награда Матице српске за 1993. годину књижевнику Стевану Тонтићу за збирку песама *Сарајевски рукопис*, коју су издали „Време" и „Публикум" из Београда. О поезији Стевана Тонтића говорио је књижевник Бошко Ивков, а глумци Гордана Ђурђевић и Томислав Кнежевић читали су стихове из књиге награђеног песника.

Награда „Младен Лесковац". – 11. јануара 1994. године уручена је Награда „Младен Лесковац" проф. др Драгиши Живковићу за књигу *Лаза Костић – песник XX века.* На свечаном уручењу награде говорили су чланови жирија академик Мирослав Пантић и академик Никша Стипчевић, а о добитнику проф. др Мирослав Егерић.

Остале активности

16. априла проф. др Божидар Ковачек је примио групу од 12 студената славистике Софијског универзитета.

19. априла у Матици је одржана конференција за штампу поводом предаје првог примерка *Правописа српскога језика* Матици српској уз присуство аутора.

16. јуна одржана је промоција књиге проф. др Иштвана Пота *Српско-мађарски културни односи у XIX веку* која је изашла у едицији „Студије о Србима". На промоцији су говорили проф. др Божидар Ковачек, проф. др Сава Бабић и аутор.

15. септембра у Матици српској проф. др Божидар Ковачек је примио младе слависте – студенте славистике из Јапана, Египта, Француске, Грчке, Украјине, Италије, Пољске, Румуније, Бугарске, Русије и упознао их са историјом и радом Матице српске.

Одељење за друштвене науке

Делатност Одељења за друштвене науке Матице српске током 1994. године била је усмерена на остваривање раније утврђеног програма рада.

Одбор Одељења се састао три пута: 28. фебруара, 22. априла и 14. новембра.

Своје програмске активности, у оквиру постојећих материјалних услова, Одељење за друштвене науке Матице српске је остваривало преко већ постојећих, неких нових научних истраживања и *Зборника Матице српске за друштвене науке*, *Зборника Матице српске за историју*, посебних издања и *Свезака Матице српске* (Серија друштвених наука). И у отежаним условима рада Одељење је разматрало нове иницијативе за научна истраживања (Филозофија и теорија права у Срба) и зборнике (Зборник за филозофију).

Издавачка делатност

ЗБОРНИЦИ

Зборник Матице српске за друштвене науке. – Маја 1994. године из штампе је изашла 95. свеска *Зборника* за 1993. годину у обиму од 46,60 ауторских табака. Ову свеску је Матица српска, у сарадњи са Правним факултетом, посветила филозофији права академика Радомира Лукића. У *Зборнику* су штампани реферати и саопштења који су поднети на скупу на Правном факултету у Новом Саду 24. јуна 1993. године под насловом *Систем филозофије права академика Радомира Лукића*. Припрему и штампање ове свеске *Зборника* финансирао је господин Ђорђе Стевановић, директор и власник фирме „Стефани-универзал" из Пожеге.

Јула 1994. године из штампе је изашао двоброј 92-93 свеске *Зборника* за 1992. годину у обиму од 27,00 ауторских табака. Уредништво је уважило одлуку са састанка одржаног октобра 1992, којем су присуствовали главни и одговорни уредници свих Матичиних зборника, да због ограничених финансијских могућности зборници за 1992. годину изађу као двоброји.

Октобра 1994. године из штампе је изашла 94. свеска *Зборника* за 1993. годину у обиму од 24,75 ауторских табака. Уредништво је 94. свеску *Зборника* посветило теми *Посткомунистичка друштва*. Рукописи су прикупљани од еминентних научника. Свеску је уредио проф. др Сава Живанов, члан Уредништва *Зборника Матице српске за друштвене науке*.

Уредништво је на седници 31. октобра 1994. године донело одлуку да 97. свеска *Зборника* за 1994. годину буде посвећена стопедесетогодишњици доношења Српског грађанског законика и улози Јована Хаџића као законописца. Рукописи су тражени од еминентних научника.

Зборник Матице српске за историју. – Јуна 1994. године из штампе је изашла 47-48. свеска *Зборника* за 1993. годину у обиму од 25,00 ауторских табака. Уредништво је овај *Зборник* закључило као двоброј по препоруци Извршног одбора.

Јуна 1994. припремљена је за штампу 49. свеска *Зборника* за 1994, која ће изаћи из штампе јануара 1995. године.

На седници Уредништва 18. марта 1994. закључена је 50. свеска *Зборника* за 1994. годину.

Уредништво *Зборника* је на седници 3. новембра 1994. закључило 51. свеску *Зборника* за 1995. годину.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Децембра 1993. године у штампу је предата књига *Филозофија природног права* Јована Стерије Поповића (завршен је слог).

Марта 1994. године, од Министарства за науку и технологију СР Србије, на конкурсу за финансирање издавања монографских дела, Одељење за друштвене науке Матице српске добило је већи део средстава за штампање две монографије: *Послератно насељавање Војводине* др Бранислава С.Ђурђева и *Фрушка гора у античко доба* др Петра Петровића, проф. др Милене Душанић и др Велике Дауто-ве-Рушевљан. Књиге су у штампи.

У Одељењу су припремљени за штампу рукописи: *Необјављени списи Ђорђа Натошевића* проф. др Радмила Достанића; *Ношња Панчева и околине* др Мирјане Малуцков; *Јован Пачу и његов круг* др Александра Влашкалина; *Епидемија колере у Војводини* др Славка Јовина; *Почеци и развој спортских организација на територији Војводине до 1918. године* др Бранка Мркића.

Богдан Т. Станојев, припремио је публикацију *Прилози библиографији монографских публикација о војвођанским насељима у другој половини XIX и почетком XX века.*

Проф. др Радослав Ј. Субић је 19. октобра 1994. године донео завршен рукопис монографије *Општина Србобран у историјској прошлости.* Рукопис је резултат научноистраживачког рада на пројекту *Насеља и становништво.*

Научноистраживачка делатност

НАСЕЉА И СТАНОВНИШТВО
(Руководилац пројекта: др Јелена Попов)

Рад на овом дугогодишњем пројекту Одељења за друштвене науке Матице српске и током 1994. године задржао је концепцију мултидисциплинарности и обједињавања историјских, социолошких, етнолошких и других истраживања у форму монографских студија. Засебне теме на овом пројекту су: а) *Социолошки аспекти руралног и регионалног развоја Војводине*; и б) *Антрополошки аспекти промене структуре популације у Шајкашкој.* Пројекат се ради у сарадњи са САНУ. Резултати истраживања у 1994. години су: монографија *Србобрана*, аутора проф. др Радослава Субића, монографија *Черевића*, аутора Лепосаве Кљајић и монографија *Ветерника* Велимира Вукмановића (која је у штампи). Настављена су раније започета истраживања Врачевгаја, Јасенова и Бечеја.

а) *Социолошки аспекти регионалног и руралног развоја Војводине* (носилац теме: проф. др Милован Митровић). – У протеклој години рађено је на демографским истраживањима која су синтетизована у студију под насловом *Демографски аспекти руралног и регионалног развоја*, која је прихваћена за штампу у *Зборнику Матице српске за друштвене науке.*

б) *Антрополошки аспекти промене структуре популације у Ковиљу* (носилац теме: проф. др Живојин Гавриловић). – Током 1994. године аутор је обавио антрополошка истраживања популације становништва Ковиља између 1895. и 1993. године. Резултате неких својих истраживања проф. др Живојин Гавриловић саопштио је на научном скупу 28. и 29. септембра 1994. године поводом 90-годишњице рођења проф. др Боже Шкерља у Љубљани.

ИСТОРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ
(Руководилац пројекта: академик Живан Милисавац)

Током 1994. године настављен је рад на *Историји Матице српске*. До сада су објављена два тома аутора академика Живана Милисавца, која обухватају период од оснивања 1826. године до 1880. године. И трећи том (1880-1914) припрема академик Живан Милисавац. До сада је обрађен период од 1880 до 1895. године (до доласка Антонија Хаџића на чело Матице српске). Четврти том *Историје Матице српске* (1918-1941) аутора др Душана Попова је завршен и налази се код рецензената. За пети том аутор није још одређен.

АРХЕОЛОШКО-ИСТОРИЈСКА СЛИКА ФРУШКЕ ГОРЕ
(Руководилац пројекта: др Никола Тасић)

И у 1994. години због ограничених финансијских средстава рад на овом дугогодишњем пројекту био је сведен на вантеренска истраживања и уобличавање неких раније започетих истраживања. Мања рекогностирања на подручју јужних падина Фрушке горе обавио је Драган Поповић. На тематици Праисторије рађено је на допуни података о налазиштима на Фрушкој гори. Истраживања су резултирала књигом грађе *Хумке у Срему* која ће изаћи из штампе у издању САНУ, Огранака у Новом Саду. Такође је завршена и књига *Фонтес II* која садржи, између осталог и опис бронзаних предмета из Доњих Петроваца и Добринаца (обрадио Драган Поповић). Рукопис *Фрушка гора у античко доба*, аутора др Петра Петровића, др Олге Брукнер, др Велике Даутове-Рушевљан и проф. др Милене Душанић у штампи је у издању Матице српске. Настављена су и сва остала раније започета истраживања на преосталим периодима.

Сремска жупанија у средњем веку (носилац теме: академик Сима Ћирковић). – И током 1994. године истраживања на овој теми одвијала су се у отежаним финансијским условима и тиме ограничила неке видове истраживања. У оквиру постојећих средстава могла је да се ексцерпира грађа из извора и литературе. Систематски су прегледане збирке свих оних извора у којима се могу очекивати подаци о Срему за период који се истражује. Преписивани су сремски достојанственици са титулама, а опширнији документи су снимљени. Током ове извештајне године настављено је ексцерпирање општих дипломатара и започето ексцерпирање дипломатара за поједине периоде и личности и то махом из каснијег периода.

ИСТОРИЈА ВОЈНЕ ГРАНИЦЕ У ХАБЗБУРШКОЈ МОНАРХИЈИ ОД XVI до XIX ВЕКА
(Руководилац пројекта: академик Славко Гавриловић)

Рад на овом пројекту Одељења за друштвене науке Матице српске настављен је и у 1994. години.

Академик Славко Гавриловић је свој истраживачки опус проширио са још две нове теме: а) *Миграције у Војној крајини од XIV до XIX века* и б) *Верски односи у Војној граници од XVI до XIX века*. Теме су од изузетног значаја за историју Војне границе и данашње Републике Српске. Оба рада су завршена. Остали сарадници на овом пројекту радили су на својим темама: мр Мирко Митровић, на социјалној историји Банатске војне границе XVIII и XIX века; проф. др Љубомирка Кркљуш, на правно-историјским проблемима Војне границе XVIII и XIX века и њеном значају у укупном политичком и социјалном развитку у прошлости Војводине; проф. др Никола Гаћеша, на војно-граничарском систему у друштву XIX и XX века, као и на етничкој проблематици; проф. др Душан Берић, на проблемима везаним за расформирање Војне границе у

другој половини XIX века и везама Војне границе са Босном и национално-ослободилачким покретима на Балкану; мр Војин Дабић, на историји Војне границе од XVI до XIX века.

ИСТОРИЈА СНАБДЕВАЊА ВОДОМ И КАНАЛИЗАЦИЈА ГРАДСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ НОВОГ САДА

(Руководилац пројекта: проф. др Милан Стојшић и проф. др Никола Воргић)

Током 1994. године научноистраживачки рад на овом пројекту текао је према већ усвојеном програму рада. Истраживања су подељена на два дела: а) Природни услови, развој градске заједнице, технички аспект водоснабдевања и канализације и б) Правно-економски аспекти водоснабдевања и канализације. Истраживања су подељена у три етапе; до 1918; 1918-1945. и 1945-1993. У овом извештајном периоду настављено је прикупљање и сређивање расположиве архивске грађе. Грађа везана за истраживање канализације прикупљена је, обрађена и предата носиоцу пројекта.

ИСТОРИЈА БАНКАРСТВА У ВОЈВОДИНИ

(Руководилац пројекта: проф. др Станко Радмиловић, заменик руководиоца пројекта: проф. др Никола Гаћеша)

Предмет истраживања овог пројекта је банкарство као део привредног система у савременом значењу тог појма. Истраживањем се обухватају сви привредни субјекти који су се на тлу Војводине кроз историју јављали, уколико су се професионално бавили новчаним, депозитним и кредитним пословима, без обзира на њихов назив и организациону форму (банке, штедионице, новчани и кредитни заводи, задруге). Истраживања обухватају период од средине XIX века до данашњих дана и подељена су у четири велике целине: 1) Општа питања од значаја за целокупни период истраживања, 2) Банкарство у Војводини у периоду до завршетка Првог светског рата, 3) Банкарство у Војводини у периоду од 1918-1945. године и 4) Банкарство у Војводини после Другог светског рата. Истраживања су током 1994. године била у застоју.

Одељење за природне науке

Током 1994. године рад Одељења за природне науке Матице српске усмеравао је и све његове делатности координирао Одбор одељења за природне науке. Све делатности овог Одељења биле су у оквиру постојећег плана и програма рада. У отежаним финансијским условима Одељење је успело да очува континуитет научноистраживачке и издавачке делатности преко постојећих научноистраживачких пројеката, *Зборника Матице српске за природне науке* и посебних издања.

12. августа 1994. године. умро је академик Бериславе Берић, секретар Одбора Одељења за природне науке Матице српске.

Издавачка делатност

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ПРИРОДНЕ НАУКЕ

Почетком априла 1993. године, на предлог уредника *Зборника Матице српске за природне науке* проф. др Дарка Капора, Уредништво је прихватило да објави као посебну свеску *Зборника* научне радове са XIII југословенског симпозијума о физици кондензовања материје, који је одржан исте године у Врњачкој Бањи. Уредништво је прихватило овај предлог имајући у виду да у нашој земљи не постоји специјализовани часопис за физику, да ови радови задовољавају све критеријуме нове уређивачке политике и да ће разменом доспети до шире научне јавности у свету. Организациони одбор симпозијума обавезао се да прикупи, рецензира и припреми, а затим и штампа радове на исти начин као и све редовне свеске *Зборника*. Највећи део посла око издања овог *Зборника* радили су проф. др Дарко Капор и др Милорад Давидовић из Института за нуклеарне науке „Винча". Свеска 85. за 1994. годину изашла је из штампе октобра 1994. године.

Октобра 1994. године из штампе је изашла и 86. свеска *Зборника* за 1994. годину, у обиму од 10 ауторских табака.

На седници Уредништва 14. јула 1994. године закључена је 87. свеска *Зборника*.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Јуна 1994. године изашао је из штампе I том *Историје медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине*. Ово дело је проистекло из научноистраживачког рада већег броја сарадника на истоименом пројекту.

Марта 1994. године, на конкурсу Министарства за науку и технологију СР Србије за финансирање издавања монографских дела, Одељење за природне науке Матице српске добило је средства за штампање пет рукописа који су проистекли из научноистраживачког рада на пројектима Одељења Матице српске за природне науке: Syrphidae (Inseceta: Diptera) др Анте Вујића и проф. др Смиљке Шимић; *Коровска вегетација воћњака Фрушке горе* др Славка Црнчевића и *Фауна осоликих мува* (Diptera: Syrphidae) *Фрушке горе* др Анте Вујића и проф. др Слободана Глумца; *Експериментална фитоценологија шумских екосистема Србије* др Анке Динић и *Монографија флоре васкуларних биљака на слатинама у региону Баната (Југославија)* проф. др Алексе Кнежевића. Део суме потребне за штампање књиге др Анке Динић финансирао је Фонд за шуме Србије. Сви наведени наслови објављени су до краја новембра 1994. године.

Августа 1994. године у Одељење за природне науке Матице српске предата су два рукописа за штампу: *Институционални развој науке и наставе математике у Новом Саду* Александра М. Николића и *Вршачко виногорје* Милана Ђ. Милошева.

Научноистраживачка делатност

ИСТОРИЈА МЕДИЦИНЕ И ЗДРАВСТВЕНЕ КУЛТУРЕ НА ТЛУ ДАНАШЊЕ ВОЈВОДИНЕ

(Руководилац пројекта: академик Бериslав Берић)

Овај дугогодишњи мултидисциплинарни пројекат остварује се у сарадњи са сарадницима Одељења за друштвене науке Матице српске. У минулој години истраживачи су наставили рад на II тому (1718-1848; 1849-1918), научни тим је проширен новим сарадницима а др Славко Јовин и проф. др Никола Гаћеша завршила су своја истраживања. У току је рад на специјалним томовима: *Историја апотекарства* и *Историја ветерине*, као и рад на историји појединих медицинских научних дисциплина.

ПРОУЧАВАЊЕ ВРШАЧКИХ ПЛАНИНА

(Руководилац пројекта: проф. др Небојша Царић)

У минулој 1994. години истраживања на овом вишегодишњем мултидисциплинарном пројекту текла су по утврђеном програму рада. Тематски рад је подељен на три дела: 1) становништво, 2) пољопривреда, индустрија и терцијалне делатности и 3) насеља. Границе истраживане области обухватају насеља и атаре: Вршац, Месић, Сочица, Мало Средиште, Марковац, Гудурић, Велико Средиште и Јабланка. Рукописи за све три теме су готови, али су у протеклој години допуњавани због измењене ситуације у области привредне географије и због нових статистичких података (подаци пописа становништва 1991. године парцијално пристижу).

БИОЛОШКО АКТИВНИ САСТОЈЦИ БИЉАКА ФРУШКЕ ГОРЕ

(руководилац пројекта: проф. др Олга Гашић)

У оквиру овог пројекта (I том – *Алкалоиди*) обрађено је током 1994. године 47 биљних врста које самоникло расту на стаништима Фрушке горе. Утврђено је да исте биљке са станишта других земаља служе као сировина за производњу око 100 фитопрепарата. Рукопис се преводи на енглески и припремају се илустрације и пратећа документација.

ТУРИЗАМ И ЛОВСТВО ФРУШКЕ ГОРЕ

(Руководилац пројекта: проф. др Момчило Вукићевић)

У 1994. години настављено је прикупљање и обрада научне грађе и стручне литературе о туристичкој рекреацији на простору Фрушке горе. Аутор проф. др Момчило Вукићевић започео је писање монографије.

Одељење за ликовне уметности

У делатности Одељења за ликовне уметности током 1994. године огледале су се последице општег стања у друштву. Дешавало се и раније да се после периода нестабилног финансирања сарадници спорије враћају научноистраживачким пословима. Поновило се то и у току 1994. године. Рад на неколико истраживачких тема је у застоју. Након редовнијег финансирања научноистраживачког рада потребно је да прође известан период да се научне екипе консолидују и успостави уобичајени ритам рада на истраживачким темама.

Одбор Одељења за ликовне уметности одржао је седницу 11. новембра, на којој су разматрани Извештај о раду у 1994. години и у оквиру припрема за Скупштину Матице српске предложени су нови стални и чланови сарадници Матице српске из Одељења за ликовне уметности. За нове чланове сараднике Матице српске предложено је 19 младих сарадника који су се истакли активношћу и сарадњом са Галеријом Матице српске и у *Зборнику Матице српске за ликовне уметности.*

Издавачка делатност

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

Зборник Матице српске за ликовне уметности. – Уредништво *Зборника* (академик Дејан Медаковић, главни уредник и мр Лепосава Шелмић, секретар), одржало је седницу 20. јуна 1994. године на којој је закључена 27. књига *Зборника* и предата у штампу. Обим књиге је 34 ауторска табака са 220 прилога, цртежа и фотографија, од чега 24 ауторска табака чине 14 студија које су преузете са научног скупа у Грачаници: „Српска култура у првој половини XVI века", на основу позитивног мишљења академика Војислава Ј. Ђурића и академика Симе Ћирковића. Три расправе и три прилога чине 10 ауторских табака. У припреми је 28. књига *Зборника* и *Регистар Зборника* од 1. до 25. књиге.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

У припреми су посебна издања: Мирослав Тимотијевић, *Српско барокно сликарство*; Иван Ђорђевић, *Зидно сликарство српске властеле у доба Немањића*; Олга Микић, *Портрети Срба XVIII века;* Војсилав Матић, *Архитектура српских цркава у румунском Банату;* Миодраг Јовановић, *Сликарство српских цркава у румунском Банату.*

Научноистраживачка делатност

УМЕТНИЧКЕ ТОПОГРАФИЈЕ ГРАДОВА У СРБИЈИ
(Руководилац пројекта: др Оливера Милановић-Јовић)

Уметничка топографија Новог Сада (носилац теме: др Оливера Милановић-Јовић). – Др Оливера Милановић-Јовић је са сарадницима наставила систематско проучавање архитектонских објеката у Новом Саду.

Уметничка топографија Земуна (носилац теме: проф. др Бранко Вујовић). – Др Бранко Вујовић је током године сакупљао грађу за уметничку топографију Земуна.

СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА МИНИЈАТУРА И ИСТОРИОГРАФИЈА
(Руководилац пројекта: проф. др Сретен Петковић)

Српска средњовековна минијатура (носилац теме: проф. др Сретен Петковић). – Руководилац пројекта је одложио завршетак корпуса о српској фигуралној минијатури од XV до XVIII века због отежаних услова рада.

Историографија српске уметности (носилац теме: проф. др Сретен Петковић). – Проф. др Сретен Петковић је привео крају *Студије Владимира Петковића*.

СРПСКИ СРЕДЊОВЕКОВНИ ЖИВОПИС И ИКОНОПИС
(Руководилац пројекта: проф. др Сретен Петковић)

Српски иконопис од XIII до XVII века (носилац теме: др Бранислав Тодић). – Др Бранислав Тодић је истраживао живопис у манастиру Манасији.

Српске црквене задужбине у Македонији (носилац теме: др Иван Ђорђевић). – Др Иван Ђорђевић је теренски истраживао сликарство у Псачи и Леснову са Драгомиром Тодоровићем.

СРПСКА УМЕТНОСТ XVIII И XIX ВЕКА
(Руководилац пројекта: академик Дејан Медаковић)

Српска уметност у румунском Банату (носилац теме: проф. др Миодраг Јовановић). – Проф. др Миодраг Јовановић је са сарадником др Мирославом Тимотијевићем током студијског боравка у Букурешту истраживао споменике српске културе у Румунији.

СРПСКА УМЕТНОСТ У XX ВЕКУ
(Руководилац пројекта: др Станислав Живковић)

Настављен је рад на припреми књига: др Станислав Живковић *Српско сликарство XX века*, др Драгутин Танић *Српска изложба у Сомбору 1910. године*, проф. др Миодраг Јовановић *Историзам у српској уметности на преласку у XX век*.

Одељење за сценске уметности и музику

Одељење за сценске уметности и музику Матице српске у 1994. години усмеравало је своју делатност на остварење раније утврђеног плана и програма: научноистраживачки рад на пројекту *Токови српске уметности и њени европски оквири* (који садржи 24 теме), на издавачку делатност (издавање научног зборника, посебних и фототипских издања), на организацију Музичких вечери, на организацију научних скупова и сарадњу са многим институцијама из области науке и културе (Музиколошки институт САНУ, Галерија САНУ, Архив САНУ, Радио телевизија Србије, Радио Нови Сад, Академија уметности у Новом Саду, Факултет музичке уметности у Београду, Факултет драмских уметности у Београду, Француски културни центар у Београду, Југословенски културни центар у Паризу – са којим је Одељење уз помоћ спонзора организовало седам концерата, Италијански културни центар у Београду, Конзерваторијум „Чајковски" у Москви, Мађарска академија наука и уметности итд.).

Одбор Одељења се састао: 21. априла и 31. октобра 1994. године и расправљао о Извештају о раду у 1993. години, о Плану рада за 1994, организовању научног скупа о црквеној музици и предложени су за избор и реизбор чланови сарадници Матице српске; разматран је и Извештај о раду у 1994. години и предложен План за 1995. годину, поднет је извештај са научног скупа „Црквена музика у прошлом и нашем времену", представљена је књига (фототипско издање) *Српско народно црквено појање Корнелија Станковића*. Поднет је извештај о раду летње Духовне академије „Корнелију у спомен", која је одржана у Сремским Карловцима од 6. до 14. августа 1994. године.

Издавачка делатност

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЦЕНСКЕ УМЕТНОСТИ И МУЗИКУ

У 1994. години из штампе је изашла свеска 12-13 која садржи: студије, чланке, расправе (пет радова), сећања, грађу, прилоге (четири рада), приказе (седам) и In memoriam (један прилог). Припремљена је свеска 14 која садржи: студије, чланке, расправе (девет радова), сећања, грађу, прилоге (четири рада), приказе (осам радова) и In memoriam (један рад).

Свеска 12-13, обима 30 а.т., закључена је на седници Уредништва *Зборника* 24. јуна 1993. године (и изашла из штампе у 1994. години), а свеска 14, обима 36 а.т., 12. децембра 1994. године.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

У припреми су рукописи: др Марк Фори, *Посредничка улога „традиције" и „културе у тамбурашкој музици Војводине* (рецензенти: проф. др Драгослав Девић и Сава Вукосављев, обим 29 а.т.); мр Младен Марковић, *Карактеристичне обредне и обичајне песме и игре зимског циклуса код Срба у Војводини* (рецензенти: проф. др Драгослав Девић и проф. др Димитрије Големовић, обим 10 а.т.); Сава Вукосављев: *Народне игре из Војводине* (рецензенти: проф. др Драгослав Девић и др Нице Фрациле, обим 19 а.т.); Сава Вукосављев, *Народне песме из Војводине* (рецензенти: проф. др Драгослав Девић и др Нице Фрациле, обим 25 а.т.); и др Хранислав Ђурић: *Музика Срба у првој половини XIX века у светлу новијих истраживања* (рецензенти: Дејан Деспић и Властимир Перичић, обим 56 а.т.).

У едицији „Фототипска издања" објављене су три књиге *Српског народног црквеног појања Корнелија Станковића*, штампаних у Бечу 1862, 1863. и 1864. године, захваљујући помоћи Српског певачког савеза из Америке.

У оквиру научног скупа „Црквена музика у прошлом и нашем времену" (који је организовало Одељење за сценске уметности и музику Матице српске, Музиколошки институт САНУ уз сарадњу КПЗ Новог Сада), представљене су књиге Корнелија Станковића. О књигама су говорили: академик Димитрије Стефановић, др Даница Петровић (приређивач) и проф. др Божидар Ковачек. Књиге су штампане у тиражу од 700 примерака.

Научноистраживачка делатност

ТОКОВИ СРПСКЕ УМЕТНОСТИ И ЊЕНИ ЕВРОПСКИ ОКВИРИ
(Руководилац пројекта: проф. др Божидар Ковачек)

Пројекат, у који се слило 24 теме различите по садржини али и по методологији научног рада, остварује се у сарадњи са Академијом уметности у Новом Саду. Теме су груписане у две области: Наука о сценским уметностима и Наука о музици. Целина пројекта одсликава се збиром резултата рада на појединачним темама. Даља истраживања имају за циљ стицање нових сазнања о стварању и развијању уметничког израза код Срба, посебно у Војводини.

ТЕАТРОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Дунавско народно позориште у Панчеву (1942-1944) (носилац теме: др Зоран Јовановић, сарадник Мира Јовановић). – Обављена су истраживања у Архиву у Панчеву, Архиву Србије у Београду, Рукописном одељењу Матице српске и Позоришном музеју Војводине у Новом Саду. Преснимљени су документи о делатности Дунавског позоришта од 1942. до 1944. године.

Драмско стваралаштво југословенских народа на сценама професионалних мађарских позоришта у Југославији (носилац теме: проф. др Каталин Каич). – Настављено је сакупљање грађе из дневног листа *Magyar szo*, из недељника *7Nap*, као и часописа *Hid*. Највећи део грађе су критички осврти на представе као и критичка анализа приказаних драмских текстова. Писање монографије је у току.

Руски писци на сцени Српског народног позоришта у Новом Саду (носилац теме: проф. др Богдан Косановић, сарадник проф. др Марија Магдалена Косановић). – Обрађен је сегмент: Леонид Андрејев на сцени СНП.

Српски писци и њихов однос према позоришту (носилац теме: проф. др Божидар Ковачек). – Радило се на утврђивању вредности и утицаја драмских послова и стихова Марка Јелисејића на културу Срба крајем XVIII века. Проучавани су и анализирани драмски текстови и дошло се до података који су померили време настајања сентиментализма код нас, а показало се и да је Јелисејић аутор прве драматизације код Срба.

Српски драмски писци XIX и XX века (носилац теме: проф др Петар Марјановић). – Довршено је шест огледа о драмским писцима активним после Другог светског рата (Александар Поповић, Љубомир Симовић, Борислав Михајловић Михиз, Душан Ковачевић, Деана Лесковар и Милица Новковић).

Позоришни прегалац Владан Ђорђевић (носилац теме: проф. др Душан Михаиловић). – Обрађени су позоришни, преводилачки, посрбљивачки и други видови свестраног сценског прегалаштва Владана Ђорђевића.

Редитељ, дело, представа (носилац теме: проф. др Душан Рњак). – Истраживане су редитељске књиге Јоце Савића: *Отело, Магбет* и *Јулије Цезар*. Анализирани су и естетски и социолошки аспекти појединих представа.

МУЗИКОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Етномузиколошка истраживања (носилац теме: проф. др Драгослав Девић, сарадници: др Нице Фрациле, Сава Вукосављев и др.). – Настављено је са сакупљањем грађе на терену. Многе групе из разних крајева, са њиховом традиционалном песмом и певањем, снимљене су у Бачкој Тополи 15. X 1994. године на Фестивалу духовног и материјалног стваралаштва Срба колонизованих у Војводини (Бачки Грачац, Куцура, Чонопља, Карађорђево, Младеново...). Др Нице Фрациле је, на основу досадашњих истраживања записа Беле Бартока, на терену установио да су поједине песме народних игара у Војводини заборављене, док се друге још могу забележити уз одређене мелодијско-ритмичке промене. Неке од резултата овог истрживања др Нице Фрациле је саопштио на Међународном скупу за традиционалну музику у Бечу од 10. до 15. априла 1994. године.

Фундаментална истраживања за историју српске музке (носилац теме: др Даница Петровић, сарадници: Милана Бикицки, Биљана Милановић, Јелена Глигоријевић и други). – Сређивана је рукописна заоставштина Петра Бингулца, прикупљена је грађа о настави музике у Великој српској гимназији у Новом Саду, обрађивана је архивска грађа о хоровима и певачким друштвима који су редовно учествовали на богослужењима у новосадској Саборној цркви од 1918. до 1946. године.

Српска црквена музика XVIII и XIX века (носилац теме: др Даница Петровић, Јелена Глигоријевић, Биљана Милановић, Александар Васић, Богдан Ђаковић и други). – Захваљујући помоћи Српског певачког савеза из САД у едицији „Фототипска издања" објављене су три књиге Корнелија Станковића *Српско народно црквено појање.*

Током лета организоване су две летње школе у Сремским Карловцима и у Тополи посвећене црквеној уметности.

На Балканолошком конгресу у Солуну (29. VIII – 3. IX) др Даница Петровић поднела је уводни реферат у оквиру теме *Национално у музичкој уметности балканских народа.*

Токови савремене српске музике (носилац теме: проф. др Мирјана Веселиновић). – Протеклих месеци 1994. године сакупљан је и анализиран музички и теоријски материјал потребан за следећу фазу пројекта.

Методолошки аспекти уџбеника и приручника за општеобразовно музичко васпитање и образовање у Војводини до 1941. године (носилац теме: проф. Душан Плавша). – Носилац теме је ове године одустао од рада.

Исидор Бајић – Живот, рад и стваралаштво (носилац теме: др Хранислав Ђурић). – Због дуже болести аутора ове године је знатно смањен рад на изради монографије.

НАУЧНИ СКУП

Црквена музика у прошлом и нашем времену

У оквиру Међународног фестивала духовне музике организован је 13. и 14. октобра 1994. научни скуп „Црквена музика у прошлом и нашем времену". Организатори скупа били су Одељење за сценске уметности и музику МС, Музиколошки институт САНУ уз сарадњу Културно-просветне заједнице Новог Сада.

Уводну реч је одржао академик Дејан Медаковић. Први дан скупа председавали су проф. др Божидар Ковачек и академик Димитрије Стефановић у свечаној сали Матице српске, а други дан др Даница Петровић у Стефанеуму у Сремским Карловцима. На скупу је прочитало своје радове 19 еминентних научника.

МУЗИЧКЕ ВЕЧЕРИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Протекле 1994. године одржано је 17 концерата соло и камерне музике са истакнутим уметницима из земље и света (Немачка, Шпанија, Русија и Француска). Разноврсни, занимљиви и квалитетни концерти привукли су велики број посетилаца и новинара. Сваки концерт снимао је Радио Нови Сад, а многе и Телевизија, и те снимке користили су као илустрације приликом критичких осврта на концерте у својим културно-уметничким и информативним програмима.

Одржани концерти:

2. марта – дуо виолина и гитара, Јована Вукушић и Зоран Крајишник.

13. априла – Деана Патаковић, пијанисткиња.

19. априла – Ивана Аћимоски, виолинисткиња, уз клавирску пратњу Сање Петковић.

10. маја – дуо труба и гитара, Благој Ангеловски и Урош Дојчиновић.

2. јуна – одржано је ауторско вече музичког писца Антона Еберста, поводом представљања његове књиге *Музички бревијар Новог Сада*. У програму су учествовали Оскар Панди, Богдан Ђаковић, Нада Савковић, Вера Ковач-Виткаи, Ирис Кобал, Љиљана Петровић, Лауара Вукобратовић, Војвођански гудачки квартет и Агота Виткаи.

3. јуна – др Драгослав Девић и др Нице Фрациле говорили су о етно-музикологији у Војводини данас. У оквиру предавања презентован је аутентичан аудио и видо материјал.

15. јуна – Снежана Брзаковић, сопран, Милица Васиљевић, клавир и Душан Плазинић, тенор.

23. јуна – Тања Обреновић, мецосопран и Маја Лулић, пијанисткиња.

25. јуна – Данијела Јовановић, сопран, уз клавирску пратњу Маје Лулић.

25. августа – приређен је концерт професора Московског конзерваторијума „Чајковски": Татјане Пријменко, виолончело и Александра Ракитина, пијанисте и студента конзерваторијума „Чајковски" Даниеле Улић, виолончело, из Новог Сада.

21. септембра – Гајдош Тинде, сопран (Немачка), Саша Ковачић, баритон, уз клавирску пратњу Маје Лулић.

26. септембра – Романа Ђоковић, виолина, Тамара Јовићевић, клавир, Миран Бегић, виолина и Весна Мишић, клавир.

5. октобра – Снежана Буљ, сопран (Шпанија) и Никола Рацков, пијаниста.

12. октобра – Музичке вечери Матице српске и Катедра Матице српске организовали су представљање књиге *Уметност певања* Бисерке и Душана Цвејића и концерт певача из класе Бисерке Цвејић. О књизи су говорили проф. Ненад Остојић и аутори, а у музичком делу програма учествовали су Милица Стојадиновић, сопран, Милена Китић, мецосопран и Радивоје Симовић, тенор, уз клавирску пратњу Маје Лулић.

23. новембра – Светлана Стојановић, чембало.

30. новембра – „Сабласт са Церсија", драматизација прозних текстова Виктора Игоа. Извођачи Србослава Вуксан-Лопушански, пијанисткиња и Оља Лопушански, драмска уметница.

14. децембра – Петко Генков, гитара (Бугарска).

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

19. октобра 1994. године у посету Матици српској дошао је хор Московске духовне академије из Русије. Госте је примио проф. др Божидар Ковачек, потпредседник Матице српске.

2. децембра посетио је Матицу српску Микис Теодоракис, истакнути грчки и светски композитор са супругом. Госте је примио мр Мирослав Ранков, секретар Матице српске. Гости су упознати са историјом Матице српске и њеним данашњим радом.

Одељење је у Паризу са Југословенским културним центром организовало следеће концерте:

8. јуна – концерт Вере Ковач-Виткаи, сопран, уз клавирску пратњу Аготе Виткаи

21. децембра – музичко-сценско остварење Србославе Вуксан-Лопушански, пијанисткиње и Оље Лопушански, драмске уметнице

29. децембра – хор Саборне цркве из Новог Сада.

Лексикографско-биобиблиографско одељење

У оквиру Лексикографско-биобиблиографског одељења раде се пројекти који су веома обимни, давно засновани и у подмаклој фази реализације. Темпо којим се одвијају условљен је само динамиком пристизања средстава неопходних за њихово извођење. На две седнице Одбора Одељења које су одржане у овој години прихваћен је Извештај о раду у 1993. и План рада за 1994. годину, а сачињен је и предлог за избор нових чланова, нових сталних чланова и реизбор постојећих чланова Матице српске.

ЛЕКСИКОН ПИСАЦА ЈУГОСЛАВИЈЕ
(Руководилац пројекта: Живојин Бошков)

У протеклој години, уз познате финансијске тешкоће, Редакција *Лексикона писаца Југославије* наставила је рад на припреми V и VI тома. Примљено је 10 нових обрада на 7 ауторских табака. Сређено је, прекуцано и прегледано раније примљених 145 обрада на 50 ауторских табака. У ове обраде убачене су библиографске јединице превода на стране језике, које су такође примљене прошлих година. Ове године је сложено 10 ауторских табака IV тома.

СРПСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК
(Руководилац пројекта: академик Чедомир Попов)

Рад на пројекту *Српски биографски речник* се у протеклој години, као и неколико претходних, одвијао у ванредним околностима. Захваљујући помоћи спонзора и изузетном залагању реализатора постигнути су оптимални резултати.

Финализиран је истраживачки рад чији је резултат Азбучник, који се састоји од 19.500 досијеа личности важних за нашу прошлост, као и 5.500 досијеа странаца чија је активност везана за ове просторе. Уређивачки одбор је донео одлуку да биографије извесног броја странаца, чија су имена незаобилазна у српској историји, добију своје место у *Српском биографском речнику*, а да се имена осталих странаца нађу у посебној свесци чији је радни наслов Странци у српској историји.

Осим тога, током истраживања сакупљена је грађа о преко 20.000 личности које неће ући у *Српски биографски речник*, али која ће несумњиво бити од велике користи истраживачима различитих профила и интересовања. За сада је ова грађа грубо сређена и представља основу за будући документациони центар Лексикографско-биобиблиографског одељења.

Поводом завршетка израде азбучника 10. маја одржана је конференција за штампу и широј јавности представљен овај значајан енциклопедијски пројекат. Истим поводом су на првом програму Радио Новог Сада, у получасовној емисији, о Српском биографском речнику говориле мр Милица Бујас, редактор и Добрила Мартинов, секретар Уређивачког одбора.

Редакциони одбор пројекта се током 1994. године састајао једном недељно и детаљно разрађивао фазу која предстоји – писање биографија. Припремљена су Упутства за писање биографија и Категоризација обима биографија према значају и личности. Оба ова акта Уређивачки одбор је верификовао и њихова примена је отпочела. Одређени су обими биографија личности чија имена почињу словом А.

Уредници појединих епоха или струка предложили су известан број писаца биографија а формирају се и тимови стручњака за поједине области (нпр. медицина, техника) који ће сарађивати као истраживачи и аутори биографија. Написано је тристо биографија на којима се проверава планирана методологија.

У првим корацима који су начињени у овом правцу може се констатовати добар одзив и знатан ентузијазам сарадника, што се може објаснити угледом Матице српске и свешћу о значају самог пројекта. Ипак, Уређивачки одбор је скренуо пажњу да се једно овако капитално дело не може ослонити само на добронамерност и ентузијазам сарадника, него је потребно обезбедити неопходну материјалну, кадровску и техничку основу за рад на пројекту који је од несумњивог националног значаја.

ПРЕНУМЕРАЦИЈА НА СРПСКУ КЊИГУ XVIII и XIX ВЕКА

Завршен је истраживачки део посла чији је резултат библиографија 527 пренумерисаних књига и око 100.000 досијеа личности пренумераната. Приводи се крају рад на концепцији будуће публикације и њена је реализација у директној вези са набавком рачунарске опреме.

НЕКРОЛОГИКА СРПСКЕ ПЕРИОДИКЕ XVIII и XIX ВЕКА

У току 1994. године приведено је крају компјутерско обрађивање библиографије некролога. За штампу су, тако, припремљени некролози личности чија презимена почињу словима П-Р и Т-Ш. Такође у целости је прегледана и сређена документација некролога мање важних личности. Библиографија је након овога проширена и допуњена. Посао је текао под надзором и руководством проф. др Марије Клеут.

БИБЛИОГРАФИЈЕ

(Руководилац пројекта: проф. др Предраг Пипер)

Уреднишство едиције „Библиографије", које руководи научноистраживачким радом на истоименом пројекту, одржало је у 1994. години једну седницу (24. марта), на којој су разматрани Извештај о раду у 1993. и Програм рада за 1994. годину. Због познатих финансијских тешкоћа у 1994. години штампање библиографија је готово онемогућено а финансирање научноистраживачког рада потпуно пресахло. Чак и у тако неповољним околностима научноистраживачки рад се није угасио. У, истина, суженом обиму он је наставио да се одвија на изради четири библиографије. За *Садржај Летописа Матице српске 1970-1980.* и *Библиографију „Српске пчеле"* исписиване су одреднице предметног регистра, а за VI том *Библиографије Матице српске* 1980-1984 и III том *Југословенске лингвистичке русистике* одреднице са описом моногрфских публикација.

Рукописно одељење

Одбор Рукописног одељења Матице српске одржао је у току 1994. године једну седницу, 2. новембра, на којој су, поред текућих питања, разматрани план рада и извештај о раду Одељења.

АРХИВИСТИЧКА ДЕЛАТНОСТ

У току 1994. године архивистички послови Рукописног одељења обављани су на уобичајен начин и, углавном, према плану. До извесног одступања од плана рада дошло је због распоређивања једног архивисте на послове секретара Уреднишгва Летописа Матице српске, на одређено време, до повратка радника са боловања. Бројчано исказани резултати рада пет стално запослених архивиста су следећи:

а) За Фонд Матице српске преузето је 100 предмета архиве из 1942. године и сачињен списак према бројевима Деловодног протокола са именско-предметним регистром.

б) За збирку манускрипата архивски је по именском принципу обрађено 243 рукописа, односно 4.367 страна. За предметни каталог збирке манускрипата обрађено је 780 рукописа, односно 2.390 страна; откуцано је 1.494 каталошка картона а у инвентарној књизи и именском каталогу извршена ревизија података.

в) За збирку писама инвентарисано је 490 писама и откуцано 980 картона за каталоге писама по адресанту и адресату. За каталог личности које се помињу у писмима написано је 145 картона са 680 одредница. За публиковање каталога збирке писама извршена је ревизија 500 писама и откуцано исто толико одредница.

г) За збирку фотографија архивистички је обрађено 150 фотографија.

д) У 1994. години започета је обрада новинских исечака о Матици српској. По хронолошком принципу срећени су исечци за године 1981-1984.

ђ) Архивску грађу из збирки Рукописног одељења користило је током године 68 истраживача који су укупно остварили 186 посета; издато им је на коришћење 407 рукописа (од тога ксерографисано 97), 864 писма (од тога ксерографисано 120) и 144 фотографије (од тога преснимљено 57). Истраживачи су долазили из Београда, Новог Сада, Сомбора, Сремских Карловаца, Тителa и један истраживач из Токија (Јапан).

ОТКУП ГРАЂЕ

За укупно 290 нових динара откупљена је грађа: од Хермине Лежимирац из Новог Сада – део архиве Српске трговачке омладине са почетка XX века (42 досијеа, са фотографијама чланова Српске трговачке омладине) и 140 сведочанстава Школског савета Новосадске трговачке омладине; од Живка Марковића из Новог Сада – разноврсне архивалије из периода 1864-1940. године (30 комада); од Ђорђа Керчинова из Јасенова – 7 родослова српских породица из Баната од XVII до XIX века и од Богдана Станојева из Новог Сада – допунски део грађе за библиографију слика и илустрација из српских календара.

ПОКЛОНИ РУКОПИСНОМ ОДЕЉЕЊУ

Рукописно одељење је у току 1994. године примило на поклон од дародаваца: Миленка Бељанског из Сомбора – више написа везаних за историју града Сомбора и околине (*Најстарије познате јеврејске породице из Немешмилитича*; *Јевреји венчани у Сомбору између 1886. и 1942. године*; *Јевреји сахрањени у Сомбору 1851-1917*; *Брачуљ у станишићком атару*; *Каналом преко Бикарева*; *Жарково и Жарковац*; *Сомборске књижаре и књижари*; *Трагајући за бачким Мађарима, Србима и Турцима*; *Размишљајући о самом себи*) и 4 свеске рукописног *Дневника* (28. XI 1993 – 2. X 1994) које ће, по жељи аутора, остати депоноване до 2.071. године; Библиотеке Матице српске – допис Библиотеке и Матице српске Савету за културу АП Војводине од 15. XI 1957. *Научни рад у области библиотекарства*, мемоарски рукопис Срећка Џамоње *Сјећања – збивања – сусрети*, документа Станислава Бајића, белешке Ане Марије Меркер и 5 дописа римокатоличког жупског уреда Пећине и Бискупског ординаријата Ђаково; Бошка Брзића из Новог Сада – више каталога и проспеката за аматерске ликовне изложбе и манифестације и програм међународне конференције „Деца и рат на простору бивше Југославије", одржане 26-28. августа 1994. године у Сремским Карловцима; Душка Видака из Новог Сада – заоставштину Живка Видака (написи о Србима и српским насељима у Угарској, о српским школама у Сентандреји, преписи на српском и мађарском језику, белешке, изводи, концепти, штампане ствари, сепарати, фотокопије, писма); Дане Димитријевић из Новог Сада – реферат одржан на годишњој скупштини СКД „Просвјета" 1971. године о актуелном језичком тренутку и једно писмо; проф. др Јована Јерковића из Новог Сада – материјале републичких комитета и комисија Савеза комуниста о актуелним проблемима језика, језичке политике и језичког планирања 1985-1989, као и записнике са седница Међуакадемијског одбора, анкете и елаборате везане за актуелна питања савременог стандардног српскохрватског језика у периоду 1980-1985; прим. др Славка Јовина из Новог Сада – кратку биографију са библиографијом радова др Славка Јовина; Петра Јоновића из Новог Сада – обимну документацију о раду Петра Јоновића у областима књижарства, филма и радио аматерства, као и ксерокопије прилога Петра Јоновића за *Свеске за историју Новог Сада* и *Енциклопедију Новог Сада*; проф. др Божидара Ковачека из Новог Сада – писмо пијанисткиње Марине Милић; проф. др Војислава Марића из Новог Сада – обимну преписку Светислава Марића са Миланом Кашанином (56 писама), Николом Радојчићем (51), др Миланом Н. Костићем (32), Младеном Лесковцем (26), Вељком Петровићем (9), Станиславом Винавером (6), Теодором Петровић (4), Светозаром Радојчићем (4), Ненадом Митровом (3), Душаном Ј. Поповићем (3), анонимом (4), др Јованом Богићевићем (2), Десанком Трбуловић (2), др Данилом Тунгуз Перовићем (2), Војиславом Авакумовићем (1), Миленком Гавриловићем (1), Иваном Ђајом (1), Марком Малетином (1), Федором Никићем (1), др Емилом Поповић Пецијом (1) и Александром Тишмом и Илијом Врсајковом (1); Милоша Матицког из Новог Сада – мемоарски рукопис *Из живота једне генерације* (X и XIII књига); јубиларно издање *Из живота једне генерације,1929/79, Нови Сад, 1979,* приче *Хоћу да будем ковач* и биографију Милоша Матицког; прим. др Петра Микића из Новог Сада – програм научног скупа „Живот и дело митрополита Михаила", 23-25. IX 1994, Сокобања, програм манифестације „Дани пчеларства Југославије" и „Југословенског научног скупа за пчеларство са међународним учешћем", Сремски Карловци, 1-3. јула 1994. и програм „23. Бранковог кола" у Музеју Војводине, 10-21. септембра 1994; Народног музеја Београд – мапу графика са амблемом Народног музеја (у знак захвалности Матици српској за успешну сарадњу и допринос у раду, поводом 150-годишњице оснивања и рада Музеја); Олге Обреновић из Новог Сада – писану заоставштину др Милана Обреновића (биографија др Милана Обреновића

ћа и више обимних рукописа о америчком рату у Вијетнаму и Кампућији: *Сведочанства страве у Вијетнаму*; *Незабележено у историји*; *Поменуло се, не повратило се*; *Злочини оптужују*); Љубице Орлић из Новог Сада – више фотографија (37) из времена између два светска рата; др Душана Попова из Новог Сада – писмо проф. др Станише Н. Костића, ксерокопију писма Михаила Пупина, штампане прилоге проф. др Драгана Трифуновића за историју математичких наука и писане одреднице за *Енциклопедију Новог Сада*, рецензију Душана Попова на „Форумов" избор студија Младена Лесковца на мађарском језику. Образложење предлога за оснивање Лексикографско-биобиблиографског одељења Матице српске и 4 дописа *Уредништву Енциклопедије Војводине*; Скупштине Града Новог Сада – Светосавску захвалницу Матици српској за свесрдан допринос светосавским свечаностима; Српског лекарског друштва (Гинеколошко-акушерска секција) – медаљу Матици српској у знак признања; Стојана Трећакова из Новог Сада – новински исечак (*Дневник*, 14. јул 1993) In memoriam: *Петар Момировић*.

Издавачка делатност

У заједничком издању Рукописног одељења и Издавачког предузећа Матице српске изашла је књига архивске грађе коју поседује Рукописно одељење (писма Вељка Петровића, писма Вељку Петровићу, писма трећих лица о Вељку Петровићу) са предметним регистром: *Вељко Петровић – Писма* (рецензенти: академик Бошко Петровић и проф. др Божидар Ковачек, 470 стр.). Књигу су приредили: Соња Боб, Стојан Трећаков и Владимир Шовљански.

Темишварски одбор

Током 1994. године изузетан значај имао је излазак из штампе прве свеске *Темишварског зборника*, која је оцењена као прворазредан догађај за Србе у Румунији – добили су први научни зборник који се бави њиховом историјом и културом и историјско-културним везама српског и румунског народа. Представљање *Темишварског зборника* одржано је 7. новембра у великој дворани Српског владичанског двора у Темишвару. Свечани скуп поздравио је Његово преосвештенство др Сава, епископ шумадијски и администратор темишварски, а о *Зборнику* су говорили проф. др Божидар Ковачек, главни и одговорни уредник, академик Милош Мацура, председник Одбора за проучавање мањина и људских права Српске академије наука и уметности, академик Чедомир Попов, потпредседник Матице српске и Љубомир Степанов, члан Темишварског одбора из Темишвара. Представљање *Темишварског зборника* у Матици српској одржано је 18. новембра уз присуство 40 гостију из Темишвара и Арада. Средства јавног информисања похвално и исцрпно су обавестила јавност о појави прве свеске *Темишварског зборника*.

На седницама Секретаријата (3. марта, 11. априла, 30. септембра) разматрана је сарадња са Одбором за проучавање мањина и људских права Српске академије наука и уметности. На предлог академика Славка Гавриловића Стеван Бугарски, сараднике из Темишвара, прикупиће и обрадити старе српске записе и натписе у Румунији. Са проф. др Олгом Гашић је договорено да се са сарадницима из Темишвара приступи истраживањима из области природних наука. Изречене су похвалне речи о серији од 30 филмова о српским споменицима у Румунији и задовољство што је председник Темишварског одбора, проф. др Миодраг Јовановић, за ову изузетно вредну серију добио годишњу награду Радио телевизије Србије за сценарио.

Током 1994. године Матицу српску су врло често, приликом доласка у Југославију, посећивали сарадници и књижевници из Румуније. Стеван Бугарски је боравио у Новом Саду две недеље, истражујући и прикупљајући податке за српско-румунску библиографију. Приликом студијских боравака у Румунији председник Темишварског одбора имао је радне договоре са представницима Демократског савеза Срба и Карашевака у Румунији, представницима Српске православне цркве и Конзулатом СРЈ у Темишвару.

Током 1994. године, због скупог и отежаног међуградског и међународног саобраћаја, није одржана седница Темишварског одбора у пуном саставу. Међутим, Темишварски одбор је преко свог Секретаријата, који се састајао кад год су то предстојећи послови налагали, обављао послове због којих је основан.

Катедра Матице српске

У 1994. години Катедра је, на дан Светог Саве, организовала Светосавску беседу Матице српске, на којој је беседио академик Дејан Медаковић, а у уметничком делу програма учествовали су песници Иван В. Лалић, Љубомир Симовић и Божидар Тимотијевић, вокалне солисткиње Призренка Петковић и Милица Стојадиновић, уз клавирску пратњу Маје Лулић, као и хорови Николајевске и Саборне цркве, „Свети Стефан Дечански" и „Свети Ђорђе", под диригентством Тамаре Адамов и Богдана Ђаковића.

Матичина књига *Српска периодика у XIX веку на тлу данашње Румуније* аутора др Спасоја Граховца 24. фебруара представљена је речју рецензената, проф. др Васе Милинчевића и др Душана Попова.

Петстогодишњица штампања *Октоиха* на свечан начин обележена је 10. марта, а беседници су били: Његово преосвештенство др Сава, епископ шумадијски, проф. др Божидар Ковачек и књижевници Миро Вуксановић и Лазар Чурчић. Певачки „приказ" *Октоиха* креирао је Ненад Ристовић.

„Етнологија северне Бачке" био је назив под којим су, 28. априла, етнолошку књигу проф. др Бранка Ћупурдије представили др Душан Дрљача, проф. др Милош Марјановић, проф. др Младен Стојанов и аутор, уз есејистички додатака Бошка Ивкова.

„Сусрет с Негованом Рајићем", канадским писцем српског порекла, уприличен је 3. јуна. О Рајићу је говорила проф. др Љиљана Матић, а одломке из његове прозе казивали су драмски уметници Гордана Ђурђевић-Димић и Миодраг Петроње.

Др Радмила Васић, проф. др Милијан Поповић, проф. др Младен Стојанов и проф. др Андрија Стојковић приказали су, 23. јуна, 95. свеску *Зборника Матице српске за друштвене науке*, посвећену филозофским погледима академика Радомира Лукића.

„Вече Матице српске у Сремској Митровици" одржано је 28. септембра, и тада су нови *Правопис* представили његови аутори: академик Митар Пешикан, проф, др Јован Јерковић и проф. др Мато Пижурица, као и рецензент академик Павле Ивић, а у програму су учествовали и писци: Иван В. Лалић, Милосав Тешић и Бошко Ивков.

У сарадњи с Музичким вечерима Матице српске, *Уметност певања*, књигу Душана и Бисерке Цвејић,12. октобра представили су њени аутори и проф. Ненад Остојић, а у музичком делу програма учествовали су ученици Бисерке Цвејић – Милица Стојадиновић, Милена Китић и Радивоје Симовић, уз клавирску пратњу Маје Лулић.

У сарадњи с *Летописом*, 17. октобра, организован је тематски скуп о савременој српској књижевној критици, на којем су учествовали: Иван Негришорац, Александар Јерков, Јасмина Лукић, Михајло Пантић, Васа Павковић, Марко Недић, Саша Радојчић, Јован Попов, Јован Делић, Ненад Шапоња, Фрања Петриновић и Сава Дамјанов.

Проф. др Јозеф Шиц, из Немачке, а пореклом из Баната, 19. октобра одржао је предавање „Моравски кнез Растислав (из IX века) о Словенима".

Поводом 80-годишњице смрти Јована Скерлића 15. децембра, у сарадњи са *Летописом Матице српске*, организован је тематски скуп „Скерлићу у спомен", на којем су говорили проф. др Мирјана Д. Стефановић, проф. др Мирослав Егерић и проф. др Петар Милосављевић.

У сарадњи са Академијом уметности из Новог Сада и Факултетом драмских уметности из Београда, 23. децембра представљена је књига *Лексикон филмских и телевизијских појмова*. О *Лексикону* су говорили проф. др Боро Драшковић, проф. Сретен Јовановић, Милан Влајчић и проф. Марко Бабац.

Сви програми Катедре имали су леп одзив публике и запажен одјек у новинама, на радију и телевизији.

РИЗНИЦА НАШЕГ ДУХОВНОГ БЛАГА

(Реч на свечаном обележавању петстогодишњице штампања *Октоиха*, 10. марта 1994. у Матици српској)

Наше богослужење, рођено у апостолском времену, у седој старини хришћанства, развијало се све до шеснаестог века. Захваљујући томе у његовом развитку је „могла узети учешћа Црква разних епоха". Будући да је богослужење жила куцавица Православне цркве, неопходно је да се зна шта се то у храму догађа, у том „благодатном црквеном животу. Потребно је показати наше богослужење као извор знања о Богу. У богослужењу је скривено све наше богатство, сва ризница нашег духовног блага, дубина догматских истина, највећих откривења Божијих, као и моралне заповести" које налазимо у стихирама, тропарима и канонима. Богослужење Православне цркве је распоређено по часовима, данима, седмицама и месецима. Док је материјал за дневна богослужења узет искључиво из Светога писма Старога и Новога завета, а изложен је у типику, псалтиру са последованијем и часослову, материјал седмичног круга је химнографског, а не библијског карактера, иако су се писци црквених служби користили и библијским текстовима.

У току седмичног богослужења сваки дан у седмици има своју литургичку тему. Тако сваког понедељка Црква прославља бестелесне силе, сваког уторка личност светога Јована Крститеља, средом и петком Црква преживљава догађаје у вези са предајом, страдањима и распећем Христовим која су тесно везана за голготски крст и Богомајку, четвртком се Црква молитвено сећа светих апостола и светога Николе, као представника светих у архијерејском сану, а суботом мученика, свих светих и свих преминулих својих чланова. Недељни дан, дан радости, посвећен је Христовом васкрсењу, тако да је свака недеља Васкрс у малом.

(...)

Химне које се певају у току седмичног круга богослужења, зависно од свога назначења, зову се тропарима, стихирама, кондацима, канонима, антифонима и прокименима. Будући да се у житију преподобнога Јована Дамаскина каже да су он и брат му Косма почели да пишу поезију која испуњава садржину вечерња и јутрења, многи су сматрали, па и данас сматрају, да је Јован Дамаскин аутор октоиха и да је он „саздао осмогласно певање". Међутим, пуни октоих се појавио после Јована Дамаскина. „Певање по октоиху, то јест по обрасцу осам музичких гласова, – је древна традиција, која је постојала давно, пре појаве саме књиге *Октоиха*".

Поједини делови октоиха постојали су већ у првој половини седмога века, а „прва рукописна сведочанства су се сачувала тек од осмога века.

Зборник песама тон окто ихон, с јутарњим васкрсним канонима у својству тог најважнијег елемента, познат је од деветог века. Ту треба, вероватно, видети стваралаштво пре свега св. Јована Дамаскина."

Књига октоих – осмогласник, са недељним васкрсним службама – појавила се тек у дванаестом веку, а потом је октоих допуњаван службама за сваки седмични дан, распоређеним на осам гласова. Тај и такав октоих зове се паракличтик јер му је циљ да утеши грешника.

Поред преподобног Јована Дамаскина песме осмогласнике писали су и други црквени песници. Тако, на пример, у састав стихира на Господи возвах на свакој васкрсној служби улазе и четири васкрсне стихире, које су погрешно

приписиване Анатолију, игуману Студитског манастира из деветог века или патријарху константинопољском Анатолију из петог века. Ове анонимне стихире се и данас називају восточним (источним) стихирама, јер су у богослужбену употребу ушле први пут у источним Јерусалимским уставима и нису биле познате најстаријим Студитским уставима, а аутор им је до данас остао напознат.

Иза тзв. восточних стихира у осмогласнику се налазе у сваком васкрсном вечерњу и три стихире посвећене пресветој Богородици. Њих је одабрао из песништва преподобног Јефрема Сирина и унео их у октоих Павле Аморејски (умро 1054), оснивач и игуман Евергетидског манастира.

И на крају, васкрсне ексапостиларе, са њиховим богородичнима, написао је византијски цар Константин седми, Порфирородни (912-959), а еванђелске стихире његов отац цар Лав шести, Мудри.

Нарочита је заслуга Студита што су написане крстобогородичне и богородичне ексапостиларе „за каноне, јер многи канони написани до њих од Космe и Јована Дамаскина немају ових песама у част пресв. Богородице".

Поред поменутих црквених песама, октоих сачињавају и алфавитне стихире, васкрсни и богородични тропари. Монотони део јутрења, испуњен одређеним читањима, оживљава се певањем сједалних, који су по своме садржају, а понекад и по начину певања, слични тропарима. У песничком погледу сједални стоје изнад тропара и канона и у службама Велике суботе и у Недељу антипасхе служе тропарима, што је случај и у другим данима. Поред васкрсног канона, чијим се аутором сматра Јован Дамаскин, у октоиху имамо и крстоваскрсни канон, дело Дамаскиновог брата Космe, и канон пресветој Богородици. Двадесет пет антифона распоређених кроз свих осам гласова, који објашњавају псалме од 119 до 133, приписују се преподобном Теодору Студиту.

Тропари са блаженствима, осам за сваку недељу, појављују се 1382. године, а осам васкрсних кондака у реду црквених песама заузимају по своме значењу место одмах иза тропара, иако јасније од тропара објашњавају значај догађаја.

Каснијим елементима октоиха сматрају се текстови малог вечерња, Богородичних стихира на „Господи возвах", тзв. малих догматика, Богородичног канона на повечерју и Тројичног канона на полуноћници.

Сав овај химнографски материјал у коме је изложено целокупно учење Православне цркве, који је и данас у богослужбеној употреби код свих православних народа света, распоређен је на осам основних мелодија (гласова). Свака седмица има свој глас и тако је октоих подељен на осам делова по гласовима, а сваки глас на седам дана. Седмично богослужење саставља циклус од осам седмица, које се понављају у току целе године почевши од прве недеље по Духовима, односно Свете педесетнице (Шмеман, *Лит. богос.* 51).

Превођењем *Јерусалимског типика* 1319. године на наш језик с писмена грчкога језика трудом архиепископа српског Никодима, богослужење Српске цркве 14. века достигло је свој пуни развитак. Ово је био први превод пуног *Јерусалимског типика* не само код нас Срба него и код свих Словена уопште. За уставно богослужење пак, потребан је био и превод свих богослужбених књига, а нарочито октоиха и минеја.

Из стихова које је у сребро урезао епископ рашки Григорије око 1305. године, на крсту који се чува код доминиканаца у Дубровнику ... види се да је октоих био код нас у богослужбеној употреби већ у самом почетку четрнаестог века. Наиме, поменути стихови представљају стихиру на стиховање, глас шести, у среду на јутрењу. То значи да је октоих био преведен код нас пре Јерусалимског типика и да је био у богослужбеној употреби.

Први запис о преписивању октоиха код нас потиче из 1428. године „по престављенији благочстиваго крала Срблем деспота Стефана" (Запис 247). Прво штампано словенско издање *Октоиха* појавило се у Кракову 1492. године. Те године је *Октоих* преписао презвитер Никола и исти се чувао у манастиру Грабовцу у Будимској епархији.

„Крајем 14. века српске књиге почињу да се штампају. Прва штампарија је основана у Зети (Црној Гори). Црнојевићи, који су тада владали у Зети, били су у тесним везама са Венецијом. Ђурђу Црнојевићу је и тазбина била у Венецији. Из Венеције, већ у оно доба значајног штампарског средишта, Ђурђе је набавио штампарију. Сместио је прво на Цетиње, па је после пренео на Ријеку Црнојевића (на Обод). За управника штампарије поставио је јеромонаха Макарија, који је штампарски занат свакако претходно изучио у Венецији. На првој књизи из те штампарије, на *Октоиху првогласнику*, осморо људи радило је годину дана. Завршена је 4. јануара 1494. год." (Радојичић)

Из поговора види се да се око ове књиге потрудио свештеномонах Макарије на заповест господина му Ђурђа Црнојевића, а за време архиепископа зетског митрополита кир Вавиле.

И после толиких векова *Осмогласник* у којем је изложена цела теологија Православне цркве од њених најбољих песника, и данас је за многе потпуно непозната књига, јер је још увек немамо на нашем народном језику. Док је *Октоих-Параклитик*, који садржи само недељне васкрсне службе, преведен на енглески језик и објављен 1898. године у Лондону, ми смо га добили тек 1988. године у преводу епископа бачког Иринеја Ћирића, који је објављен овде у Новом Саду под насловом *Осмогласник*.

Имајући у виду апел светога Саве српског: „Молим оне који ће бити после мене, због маловремености живота, да испуните оно што ја нисам довршио", архиепископ српски Никодим је превео цео *Јерусалимски типик*. Можда ће се наћи још неки који ће „недокончано испунити" те ће они који буду обележавали шест векова *Октоиха* имати прилике да златострујне каноне и прекрасне стихире преподобнога Јована Дамаскина читају на нашем народном језику. И још нешто. Да сачувају српске мелодије Дамаскиновог *Октоиха*, вековима неговане и брижно чуване по нашим манастирским црквама у отачаству и ван њега.

(Одломак)

Сава Вуковић,
епископ шумадијски

РАЈИЋЕВА *ИСТОРИЈА* И ПОЧЕЦИ МОДЕРНЕ СРПСКЕ ИСТОРИОГРАФИЈЕ

(Реч на свечаној седници Матице српске, 16. фебруара 1994)

Историја разних словенских народа, посебице Бугара, Хрвата и Срба, штампана пре две стотине година, представља сама по себи, оним што садржи и начином на који је састављена, изузетан интелектуални подухват, монументално дело аутора усамљеника. Она, међутим, још више значи захваљујући свему што је побудила и покренула, захваљујући снажној струји која је из ње потекла и наставила да тече у српској култури до данас. Њоме започиње српско бављење сопственом прошлошћу на модеран и просвећен начин.

Велики и свестрани значај *Историје* био је, срећом, на време препознат, па је дело проучавано и осветљавано толико да се не можемо жалити да лежи у тами заборава. Захваљујући интересовању за *Историју*, за околности њеног настанка и појаве, трагало се марљиво и за биографским подацима и за условима интелектуалног формирања писца. На упознавању и осветљавању Рајићевог дела и места у нешем историописању учествовао је већи број прегалаца, међу којима је највећи допринос, неупоредиво већи од свих других, дао један истакнути матичар, покојни академик Никола Радојчић, највреднији истраживач историје наше историографије. На његове резултате се у највећој мери ослања и наше данашње подсећање на Рајићево дело. Укупан дуг је тако велик да се појединачне позајмице не могу ни наводити.

Захваљујући Радојчићевим посебним студијама о Рајићу и књизи о *Српској историји* знамо данас многе битне чињенице, па и ону да је *Историја* плод упорног вишегодишњег труда, коме се Рајић посветио 1757. после завршеног школовања на кијевској Духовној академији, да је ради сакупљања грађе путовао у Цариград, Свету Гору, посетивши на путу и неке српске манастире, где је налазио и преписивао драгоцене споменике. Никола Радојчић је поуздано утврдио да је *Историја* била заокружена и завршена већ 1768. године, да је после тога, током четврт столећа док је по Стратимировићевој изјави „под спудом лежала", тек местимице исправљана и допуњавана. У штампаном издању не потиче баш све из Рајићевог пера.

Благодарећи истраживачким напорима Радојчићевим, данас је познато како је велику улогу у објављивању *Историје* одиграо митрополит Стратимировић. Он је у априлу 1793. путовао у Ковиљ, убеђивао Рајића и готово му из руку истргао велики рукопис, који је одмах послао у Беч, где је Стефан Новаковић нешто раније откупио српску штампарију у којој је грађанским словима требало штампати волуминозни спис. Ту је 1794. започето а 1795. завршено штампање четири обимне свеске са укупно 1930 страна са илустрацијама и графичким прилозима у облику карата и родословних таблица. Очекивани мецена и патрон подухвата, кнез Галицин, је умро, па су се средства морала тражити на другој страни. Из једног митрополитовог писма, које је објавио Н. Радојчић, сазнајемо да се рачунало са прилозима родољубивих Срба... Утолико је већу тежину имало оних 640 унапред плаћених егземплара пренумерената, чија су имена одштампана на 16 страна *Историје*. Одавно је запажено да пренумеранти Рајићеве *Историје* представљају узорак по коме се може оцртати профил онога дела српског друштва у Хабзбуршкој монархији који је омогућавао културни напредак. Али, тај списак открива и како је велика преграда била граница између два царства, јер јужно од Земуна претплаћен је један примерак архимандрита манастира Савине.

О побудама за писање *Историје*, које су ученог теолога преобразиле у историчара, оставио је сам Рајић сведочанство у предговору свога дела. Желео је да на делу покаже „усердие и любов ка отечеству своему"...

Рационална и пословна настојања карловачких митрополита да нађу писца српске историје, макар и међу странцима, откривају, једнако као и Рајићево инстинктивно опредељење за мисију историчара, да је дело о српској прошлости било преко потребно. У светлости каснијих збивања то постаје сасвим разумљиво. Откако су ослобођени од турске власти потискивањем Турака са територија на којима су живели, или сеобом под окриљем „ћесара", Срби су се нашли пред многим неизвесностима. Какав ће облик добити уређење Царства које се увећавало и наизглед обнављало, хоће ли претегнути настојање за реконструкцијом онога што је срушено пре 150 година или ће преовладати тежња да се од велике и сјајне монархије „направи једна целина", како се тада препоручивало. Ракоцијев устанак и судбина грофа Ђорђа Бранковића показали су већ на почетку столећа до које мере се спорови могу заоштрити и какве последице могу имати. Уколико је турска опасност била даља, питања о уређењу су добијала већу актуелност, а Срби су свој положај и своју индивидуалност морали да бране све сложенијим и финијим средствима и методима и све чешће да посежу за историјским аргументима.

За њихове нарасле потребе није било довољно оно чиме су располагали: ни јуначка епика, ни литература летописа и родослова, ни покушај патријарха Пајсија да изобличивши хагиографску схему у виду *Житија цара Уроша* пружи замену за српску историју. Није њихове потребе могла задовољити ни Бранковићева инструментализација прастаре форме светске хронике, коју је преобразио у тенденциозне мемоаре. Из прегледа залиха српских историјских штива морамо изоставити *Краткое введение* Павла Јулинца, јер је настајало напоредо са Рајићевим списом, мада је штампано када је *Историја* била завршена. У сваком случају, Јулинчева књига Рајићу није могла бити узор, а нама може послужити за поређење да би се боље видела амбициозност и величина резултата Рајићевих.

Уски круг образованих Срба, оних који су давали подстицај за израду историјског дела о Србима, па и сам Рајић, могли су имати сасвим јасне представе о томе како треба да изгледа историја која претендује да буде неки ауторитет. До средине XVIII века објављено је мноштво учених списа о светској историји, историји хришћанске цркве, појединих држава, земаља, градова, било је већ методолошких приручника са поукама како се пише историја. Рајић је део те литературе упознао, по списку аутора и цитатима могло се утврдити кога је непосредно користио и ексцерпирао. Никола Радојчић је, да опет то нагласим, марљиво и с љубављу трагао за изворима Рајићеве *Историје*

Међутим, при одређивању садржаја, омеђивању, артикулацији српске историје Рајић није имао узора или су му они били од мале помоћи. (...) Отуда није необично што се Рајић у конципирању предмета показује бојажљив и несигуран, па на почетку, испред великог „каталога веродостојних аутора", на основу којих је историја написана, даје два распореда грађе из неостварених дела својих претходника Саског и Анонима (тј. Витезовића). (...)

Рајић је из ових планова и литературе коју је читао перципирао доба римске власти као епоху завршену и одвојену од предмета којим се сâм бави. Он је усвојио идеју о средњем веку („средње време") у дословном смислу, као добу које се разликује од антике и модерног доба, што се из домаћих текстова не види због дисконтинуитета, а из византијских због ромејског континуитета, продужавања Римског царства. Више од тога, Рајић је опазио хијатус између Немање,

од кога све почиње у српској писаној традицији, и краја Римског царства и сеобе народа, када почињу историје европских народа.

Ослањајући се на византијске писце и тзв. *Летопис попа Дукљанина* он је тај велики јаз од пола миленија премостио укључивши казивање о сеоби, о првој династији до средине X века, преносећи српским читаоцима хронологију и географију Константина Порфирогенита. Оно што је дато од средине X до средине XII века мање је јасно и заокружено, јер почива на извору у коме се најмање три пута мења позорница историјских догађаја. Без икаквог претеривања се може рећи да је Рајић дао почетак српској историји. Ту заслугу он дели са Јулинцем. Они заједно конституишу српски средњи век, протежући збивања од оног блока који је познат из домаће писане традиције (доба Немање), до оног блока који у ученој визији европске историје означава почетак нове епохе (пад Римског царства). Приближно онако као што је житијима светога Симеона и светога Саве, а касније житијима других светих владара и архиепископа, српска историја прикључена уз општу хришћанску историју спасења као њен природни продужетак, тако је сада ученим историјама Рајића и Јулинца српска традиција укључена у световну и рационалну визију европске историје као њен саставни део.

(...)

Најјача страна Рајићеве критичности била је у увиђању да без извора нема историје. Много касније то ће постати опште место и догма, а ни сто година после Рајића неће бити доследно оживотворено. (...)

На Рајићев однос према изворима и на његова мерила при селекцији информација деловала су три јака мотива: родољубиви српски, конфесионални православни и социјални интелектуалистички, испољен у величању науке и просвећености. Одавно су прибрана места из Рајића на којима долази до израза уверење да је просвећеност основа сваког напретка. (...)

Поред истраживачке функције, која се огледа у вредном сакупљању извора, њиховом повезивању у целину и укључивању српског развоја на одговарајуће место европске историје, Рајићево дело је у српској средини одиграло веома значајну просветитељску функцију свестраног информатора о прошлости, али не у општим цртама, већ до појединости. Само су извори постављали Рајићу тешко прелазне границе. Он је увек желео да понешто каже и о наукама и култури, али то није могао, било због тога што није било просвећености или што о њој нису сачувана обавештења. Али, о томе што није ушло у *Историју*, а требало је и могло је, резмишљао је можда сâм аутор и понеко од критичара, уколико их је уопште било, о томе нису могли размишљати читаоци, који су са захвалношћу и задивљеношћу примали оно што је садржала и пружала, а то је било заиста много.

Мислећи о томе како је било примљено Рајићево дело и какав је утицај извршило, морамо се ослободити раширене заблуде да су дела историчара пресудна за интересовање за прошлост и њено познавање. Свака култура има читав низ форми којима се суочава и разрачунава са прошлошћу; учена, писана историја је само једна међу њима. О српској култури Рајићевог времена много говори чињеница да се осећала потреба за исцрпном, вишетомном историјом, али она није сузила сферу усмене, епске историје. Они који су по трговима и улицама опевали дела краљева, чинили су то и даље и постали су утицајнији од кад су и сами ушли у књиге захваљујући Вуку и другима.

Цитираћу још једном Николу Радојчића: „Рајићеви српски савременици били су његовом *Историјом* задивљени и поносни с њом. Чувена ученост њеног писца била им је најбоље јамство за њезину високу научну вредност. Његова

непоколебљива оданост православљу онемогућавала је и помисао да у *Историји* има скривених удица уније. Изливи Рајићева родољубива срца, посејани по целом делу, налазили су одјека у срцима читалаца, који су, већ на прагу Романтике, од историје изгледали пре свега одушевљавање за славну прошлост". Нешто даље ће ипак приметити да „више је хваљена него што је читана".

Али, у случају Рајићеве *Историје* имамо довољно потврда о пространом и јаком утицају који је извршила. Пре свега, служила је као подлога за учене приказе српске историје, како странцима, као што је био Ј. К. Енгел, тако и домаћим писцима, као што су били Д. Давидовић, М. Видаковић, Д. Медаковић. Рајића су обилно ексцерпирали и препричавали и они који су о *Историји* говорили с велике висине. Рајићева историја је послужила као неисцрпан извор историјских сижеа за све оне који су уметнички „пером, кичицом и длетом" обрађивали националну прошлост, а то се чинило веома много током XIX века. Не треба заборавити Рајићев утицај на политичка схватања и коришћење *Историје* у политичкој аргументацији и реторици. И чињеница да је дело таквог обима и сложеног апарата понављано у Русији (прва књига) и у Будиму у целини 1823. сведочи о томе да је задовољавало потребе, чак и нове, каквих није било у време писања. Као два екстремна примера дугог утицаја *Историје* навешћу Рајића као „paperback" свеске које су у својој Народној библиотеци штампали браћа Јовановић (Немањићи, Мрњавчевићи, Грбљановићи, Бранковићи), и оно што каже млади Руварац 1856: „И ово је дело било до у најновије доба основ свеколиког историописног деловања српских научника, Аркив, ком су притицали, кад им је требало дознати шта Константин Порфирогенита о Србима повествује, шта Бонфиније прича, како Мавроорбин родословије господара српских излаже, шта ли архиепископ Данило казује."

Рајићеву *Историју* потиснуо је у историју историографије талас издања извора и критичких студија о појединачним питањима. Рајићево наслеђе било је замењено Руварчевим наслеђем. Од оних 200 година колико нас одваја од појаве Рајићеве *Историје*, сто година је она поучавала, а других сто година је била проучавана и све потпуније сагледавана у значају. Откривању Рајићевих заслуга не мали допринос је дала и Матица српска током своје дуге историје, па је сасвим у духу њене традиције да међу првима обележи двовековни јубилеј *Историје*.

(Одломак)

Сима Ћирковић

Змајева награда Матице српске

БРИТКЕ И НЕУТЕШНЕ ПЕСМЕ СТЕВАНА ТОНТИЋА

(Реч на свечаној седници Матице српске, приликом доделе Змајеве награде за 1993. годину, 16. фебруара 1994)

Судбоносни животни „рукопис-смртопис" Сарајева, крвав каква најчешће и јесу судбинска догађања, ево по други пут жигоше овај век и свет. Над народом и појединцем – врши се Историја. А како је народу и појединцу под жрвњем те „Историје-Мориje" – како је „тужним ал прецизним" језиком именује песник – то зна само тај народ и тај појединац. И, понекад, понеки инокосник-песник: тек понекад тек онај понеки песник који је живео ратни „сарајевски живот" и ратну „сарајевску смрт".

Ратни „сарајевски живот" није друго до живљење живота који је живљење умирања, свакодневно, данонoћно, нетремично. Онде се, гледајући, у очи смрти гледа, онде се, спавајући, смрт, у мори, сања, онде се, дишући, она удише, пијући, она испија, онде се, једући, она на језику осећа. Тамо је жив створ – и човек, и цвет и звер – „смрћу промочен до сржи". (...)

И, јер, најпре и најпосле, односно пре и изнад свега, тамо „влада закон *свога* против *другога*".

Ето је то, и ето је такав, ратни „сарајевски живот".

Свечана седница Матице српске, 16. фебруара 1994. године

А „сарајевска смрт" такође није обична, него нарочита. Обична смрт је, наиме, појединачна, дакле, *једна* и *сама*, и за њу се најчешће зна *коме, откуда*, а почесто и *када* долази, а „сарајевска смрт" је врло често групна, многа, и за њу се уопште не зна ни *коме* ће, ни *откуда*, ни *када* банути, тако да она, заправо, долази

свакоме, одсвакуд и *свакада*. Она пукне у сватове, и она груне у сахране. Она у редовима за хлеб стоји, и она по пијацама нашироко база. Удара у болнице и старачке домове једнако као и у породилишта и обданишта. У девојчицама и дечацима, низ стрмине улица, по Врацама и Грбавицама се санка. Она, зором и свечери, на далеке изворе по воду иде. По парковима суварке сакупља. Уз шкрипу војничких цокула по снегу - целцу, наивно и невино уснулом дому се прикрада. Она пуца и у мртва човека. Пуца у живу жену, и у живо дете у њој. Пуца у земљу, и у гроб у земљи, и пуца у небо, и Бога у њему. На пустим станичним стајалиштима дрежди, возове и аутобусе који неће доћи чека: и сама она би, као, да се из крвавог сарајевског сараја исели. У подне окрвављено и у поноћ усцептелу – она је будна. Одсвакуд, свакоме и свакада долазећи, она, та „сарајевска смрт", непрестано је и несустало тамо. И не само тамо. Метастазирано се проширила по васцелом свету: закрилила небо и сунце, загадила реке, окужила ваздух, затровала земљу: засмртила сав живот. (...)

Над тим, и таквим, животом и над том, и таквом, смрћу, и има и нема онога, од песника „и жуђенога и одбаченога" Бога, којему се онај који пева и усрдно, на начин очајника страсно моли, и којега, час потом, или истовремено, богохулно проклиње. (...)

Сарајевски рукопис Стевана Тонтића, *човека који пева из рата*, исписује једну истинску, жестоку драму: драму бића које, пред опасношћу да буде смакнуто, језиком „последњих речи" говори своју устрављено мишљену и многу туђу, згромљено виђену смрт. Језиком суштих речи, то биће говори крв, – усуд њен, ратни. Говори човека и говори Бога, при чему у човеку не налази Бога, нити у Богу људскости и самилости. Због тога се то биће онолико страсно моли и онолико жарко преклиње, онолико кивно и онолико светогрдно гложи с људима и Богом, а то ће рећи, у суштини сушти, и са самим собом. Отуда је загрцнути говор овога бића колико молитва толико и клетва, колико милошта толико и гнев, и колико вапај и крик толико и запечаћени мук о ономе престрашноме које се „мора ћутати".

У једној давнијој својој песми из књиге *Црна је мати недјеља*, у песми *Соба у Берлину*, Тонтић је записао: „*На зиду сам окачио Белог анђела / из Милешеве. Тај анђео у Берлину! / У ноћи он ту бди. И слободно виси. / Изјутра ми га строги људи скину*". На начин зачудности тог милешевског анђела у Берлину, зачудно је, из гротла рата, из „ноћију прогона и клања", у којима се, у бдењу, исписивао, искрсао овај Тонтићев *Сарајевски рукопис*, тај бели анђео поезије људскости. Не говорећи, ни на трен, мрачним гласом „слијепих слугу мржње као судбине", него јарким гласом „пјесама бритких и неутјешних", па, на моменте и христоликим гласом „посланства свјетлости" из „застрављеног срца", – Стевана Тонтића *Сарајевски рукопис* није књига Мржње, него Љубави. Патетично говорећи: књига Човекољубља, пре и изнад свега. Таква будући, она – иако није нити је могла бити *књига избављења*, јер то превазилази њене људске песничке моћи – свакако јесте књига једног дубоког искупљења: Искупљења Људскости.

(Одломак)

Бошко Ивков

Награда „Младен Лесковац”

Управни одбор Матице српске утемељио је 1992. године Награду „Младен Лесковац” за најбоље научно дело из области историје српске књижевности. Жири у саставу: академик Мирослав Пантић (председник), др Славко Леовац, академик Никша Стипчевић, академик Зоран Константиновић и проф. др Мирослав Егерић, одлучио је да се први пут ова награда додели проф. др Драгиши Живковићу за књигу *Лаза Костић – песник XX века*. Награду је свечано уручио, 11. јануара 1994, председник Матице српске академик Бошко Петровић.

ГЛАС МЛАДЕНА ЛЕСКОВЦА

(Реч на додели Награде „Младен Лесковац”)

Глас Младена Лесковца у српској књижевној историографији је сасвим особен. Тешко му је присподобити икога, и јуче, и данас. Рекао бих: Лесковац не може да има епигона, ни следбеника. Јесте непоновљив. Усамљен ће бити у памћењу, у обнављању памћења на њега, као што је био усамљен у животу овоземаљском своме. Неко ће се зачудити што кажем да је овај дружељубиви саговорник, срдачно љутити саговорник за трпезом знања, био усамљен. Али он је већ у зрелој младости својој, 1928. године уденуо у једну песму исказ „па ипак сам стално сам у беломе свету” (*Волим ја девојке*), да би тај исказ поновио у антологијској својој песми *У спомен Самуела Елеазара Роба*, 1932. године: „краја нема самоћи нашој”. А како је невелики сноп Лесковчеве поезије исповедног обележја, можемо рећи, с разлогом и познавањем, да је Лесковац целог свог живота био велики усамљеник.

С двама пријатељима се дружио целог живота, и никада се од њих није одвојио, а није могао ни да се наљути на њих. Били су то Јован Јовановић Змај и Лаза Костић. Као да је имао и нека својства њихових карактера: тиху радљивост Змајеву, непредвидљиву набуситост Лазе Костића, ова два пријатеља-непријатеља као да су се спојили у њему. Познавао је њихов живот и песништво боље од њих самих. И томе се не треба чудити: човек заборавља проживљено, јер само заборав омогућује памћење, на том парадоксу саздан је наш ум. С којом цистерцитском акрибијом је Лесковац реконструисао Змајев *Бечки дневник*, и како га је савршено објавио, најпре у своме *Зборнику Матице српске за књижевност и језик* за 1959. годину, а потом у књизи 1983. године, додајући овом издању двадесет и четири прилога о Змајеву животу и раду, а у кратком поговору, *О овој књизи*, убацио је реченицу: „Строг према другима, Змај није благ ни према себи”. И Лесковац је био строг према другима, нарочито блиским људима, а као што блиски њему знају, био је понекад свиреп према себи самом, казујући и бележећи тренутке који би засветлели из „зрелине његове таме” (Лесковчева песма *Јесење чудо*, 1925). Увек је Лесковац држао да је преписка драгоцен извор за спознавање прошлости, и појединачне и колективне. Шта све не можемо сазнати о минулом времену из преписке у временима када није постојала справа која ће нам испрати прошлост – телефон! У преписци је „слутио стално давне приче” (песма *Преци*, 1927), које је откривао, и поново причао, сладећи и усменим казивањем, у коме су пријатељи уживали, прошле тренутке, који би иначе утонули у трајно мртвило минулог времена. Могао сам да пратим из седмице у седмицу како је Лесковац трагао, пипцима своје филолошке домишљатости, за писмима Лазе Костића. А био сам сведок с којом страшћу их је сам, на старој

машини ситних слова, прекуцавао, слажући, потом, уредно, хиљаде страница. Као да је хтео да буде – „нечија позна стража" (песма *Преци, 1927).* Даровити ученик Павла Поповића из старог Српског семинара старог Филозофског факултета, понео је из студентске скамије наук Павла Поповића и светог Јеронима: „Non sunt contemnenda quasi parva sine quibus magna constare non possunt", мото са *Прилога за књижевност, језик, историју и фолклор*, па је магистрално уређивао, на прилику Поповићевих *Прилога*, свој *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, и то пуних двадесет година, по три свеске годишње. Читаву једну библиотеку је Лесковац на тај начин саздао, подигавши нови узор српској филологији. Зналац многих језика, читач и читалац који је шестарио европским књижевним простором, никада се није разметао својим разностраним знањима, која као да су му сметала, јер је врло рано забележио – „Тешко се подноси терет ових знања" (песма *Белешка на мом примерку „Робинсона Крусе"*). Али на свој љутити начин, тако драг пријатељима, није праштао незнање и површност. (...)

Читању двеју библиотека се Лесковац враћао. На првом месту одличном француском издању римских класика, који су стајали на поглавитом месту у његовој библиотеци, и француској књижевности која је била модерна у његовој младости – генерацији Андре Жида и Валери Ларбоа. Код Марка Аурелија, Сенеке, Епиктета тражио је утеху и окрепу пред зебњом која нас обузима пред бесконачном тамом којој сви идемо, јер „свако бива плен једне смрти" (песма *У спомен Самуела Елеазара Роба*, 1932), као и над дрхтајем, срдитим, који нас обузима, као што је обузимао Лесковца, када видимо, у следу векова, како глупи владају паметнима. А код новијих песника, чак и када их је преводио, тражио је оно што је заметнуо у страну када је напустио песниковање, творачки се окренувши књижевној историји.

Особен је доиста глас Младена Лесковца у нашој књижевној историографији. Потребан је стицај многих околности да настане господствена громада какав је он био. Учена средина Новога Сада, знамените његове Гимназије, грађанска аристократичност Матице српске, у којој је Лесковац провео безмало читав век свој, тиха радљивост грађанства у некад господственом Старом Сивцу, у којем је рођен, Српски семинар у Београду, песничка зачуђеност пред тајнама постања, и дар који само Усуд даје. Тако је драги Младен Лесковац постао „подножје будућности" (песма *Нови Сад*, 1935) српској филологији и свима нама који држимо „беседе за оне које једино волимо" (песма *Оно што је још остало*, 1932).

(Одломак)

Никша Стипчевић

ЛАЗА КОСТИЋ – ПЕСНИК XX ВЕКА
ДРАГИШЕ ЖИВКОВИЋА
(Реч на додели Награде „Младен Лесковац")

Књига проф. др Драгише Живковића носи наслов: *Лаза Костић – песник XX века*. Тај понешто парадоксалан наслов садржан је у једној ранијој мисли Милана Кашанина (у огледу *Прометеј – Судбине и људи*, 1968), записује и ове реченице:

„Од свих наших песника из прошлог века, Лаза Костић је највише савремен. (...) Костић је човек свог времена, и кад су после Првог светског раата млади писци потражили међу својим претходницима неког ко би им био близак, на-

шли су њега. Својом последњом песмом, штампаном пред смрт, он је не само дао своје завештање, него пресводио целу епоху хладних дескрипција Војислава Илића и рационалистичке поезије Ракићеве и Дучићеве и везао романатизам са модернизмом Диса, Пандуровића и Црњанског. Пред том поемом Костићевом тамни све што је код нас испевано у последњој четвртини XIX и првој деценији XX века."

Проф. Драгиша Живковић је у својој књизи о Лази Костићу доказао оно што је Кашанин (без доказа) само назначио као моћ антиципације у духу великог песника. Додуше, треба рећи да је још 1956. Зоран Мишић бацио ново светло на поезију Лазе Котића, уневши знатан број песама Костићевих у *Антологију српског песништва* и акцентујући значај теорије о укрштају супротности у написима Лазе Костића. Проф. Драгиша Живковић је детаљним, *конкретним* анализама управо развио и доказао поставку да је Лаза Костић артист и зачетник нашег модерног песништва, и да је са њим наш романтизам досегнуо врх властитих мисаоно формалних, артистичких могућности.

Није овде време ни место за детаљну документацију ове тврдње; својеврсна документација јесте читава књига проф. Драгише Живковића.

Она се развијала на, можемо рећи, два плана. Један је – како га стално назива др Новица Петковић – план поразумеване поетике – песме, и други – план образложене поетике (теоријски Костићеви радови о песништву). Пратећи њихово укрштање у духу песниковом, оваплоћење у живим ефектима тог укрштања, проф. Живковић је у књизи о Костићу исписао убедљиве странице, књижевноисторијске опсервације и духовно критичке интерпретације. (...)

Има још једна особеност ове књиге проф. Живковића: њена *неискључивост*. Проф. Живковић је пажљив испитивач текста; њега не омамљује полемика; никако и нигде не привлачи га оштро и опасно искушење памфлетске слике. Трезвено он свом читаоцу сугерише да постоји један свет уметности који треба напрегнуто, свим капацитетима знања и разумевања слушати и, по могућности, што тачније чути.

(...)

Проф. Драгиша Живковић се у овој својој књизи исказује једном одиста пожељном врлином стручног и савесног испитивача поезије Лазе Костића; истиче да није сам на тој стази и да су прилози свих оних који су говорили о тој теми, пре или после њега, ношени истом тежњом: осветлити природу песништва Лазе Костића и његовога места у српском песништву.

Пишући *за* Лазу Костића, афирмишући дакле духовни садржај његовог израза, писац ове књиге не пише против Змаја него развија и прима конкретне разлике у њиховом певању и мишљењу. Сучељавајући сопствено гледиште о Костићевом песништву онима који су испољили, рецимо, Љубомир Недић и Јован Скерлић, проф. Живковић настоји да та гледишта оспори увиђањем и тумачењем *новог хоризонта* који је отворен Костићевим песништвом, а не мржњом или неспособношћу Костићевих тумача. Та лепа и негована беневоленција није овде ствар једног мање одсечног темперамента, већ је ствар интелектуалне кондиције. Та кондиција заснована је на увиђању: да су веома сложене ствари духа и духовног кретања у времену и да је најлошија скепса боља од најбољег догматизма.

Увиђајући то, проф. Живковић ће населити своју књигу колонама домаћих (и по којим од страних) тумача Костићевог песништва, заснивајући у ствари своју темељну поставку о значају и природи Костићевог песништва на једном луцидном опажању Анице Савић-Ребац: „Васионска тежња *Ерос*, остала је у Змаја у слоју душе који бисмо могли назвати чисто *животним*; она је ту љубавна

тежња ка човеку и Богу, али се креће у душиним чисто животним функцијама, омеђена је њима, а кад додидрује небо и вечност, додирује их ношена земном љубављу и тугом... Лаза Костић је више свега извор *духовне душе*, у тежњи и изражају често тако различне од животне душе Змајеве поезије."

Проф. др Драгиша Живковић је по нама ову типолошку разлику Анице Савић-Ребац доказао конкретним испитивањем и подразумеване и образложене поетике у делу Лазе Костића.

Да сведемо ово пригодно слово у завршне реченице: проф. Драгиши Живковићу можемо и треба да будемо захвални што нас у ова скрбна, претешка времена, враћа овом својом књигом једном од извориштa наше живе духовне снаге. Захваљујући томе ми можемо још једном да видимо снагу једног свог великог духовног претка, и да осетимо да имамо у будућности „су чим изићи пред Милоша".

Ту радост од освојеног умног простора имамо задовољство да поделимо са добитником Награде „Младен Лесковац", професором Драгишом Живковићем. Његова књига учи нас духовној истрајности, строгости и упорности на тешком путу тумачења и памћења наше духовне и културне целине.

(Одломак)

Мирослав Егерић

МЛАДЕН ЛЕСКОВАЦ КАО ИСТОРИЧАР КЊИЖЕВНОСТИ

(Реч на додели Награде „Младен Лесковац")

Има понекад у животу и раду човековом извесне симболике коју исписује нека провидност догађајâ и дешавања. Такву симболику видим и у овом додељивању Награде Матице српске за *историју књижевности* под именом „Младен Лесковац" мојој књизи о Лази Костићу (Лаза Костић – *песник XX века*, Сомбор 1991). Наиме, равно пре двадесет година, приликом седамдесетогодишњице живота Младена Лесковца, ја сам у ЛМС (књ. 414, св. 4, 1974) објавио свој оглед *Младен Лесковац као историчар књижевности*. У том огледу истакао сам да су о Лесковцу дотад писали махом есејисти и књижевници (Борислав Михајловић Михиз, Светлана Велмар-Јанковић, Ивана Лалић и други), и то врло похвално, док су књижевни историчари углавном или ћутали или, уколико би се и огласили, писали врло критички о Лесковчевом раду. Есејисти су сматрали да је Лесковац књижевник који о литератури пише једним неконвенционалним стилом, врло особеним и врло препознатљивим, и да је главна вредност и лепота Лесковчева писања у том цизелираном језичком изразу.

Учинило ми се, с правом, да се тиме на известан начин смањује вредност и значај Лесковчевог рада на проучавању српске књижевности, и да је Младен Лесковац пре свега и изнад свега *историчар књижевности*, који је изградио не само свој особен стил него и свој особен метод историјско-књижевног проучавања. Као ђак Павла Поповића он је Поповићев историјско-филолошки метод модификовао у један особен вид евокације књижевне прошлости, која се у његовим радовима откривала као жива културолошка слика и као критички поглед на токове развитка српске књижевности. Поменуо сам ту једну његову студију, чији је наслов понајмање указивао на шири дијапазон Лесковчевих проучавања: *Из старих девојачких споменица*. Међутим, у том раду дата је широка панорама

нашег књижевног, културног и грађанског живота из средине XIX века; поред помињања наших песника и књижевника тога доба (Змаја, Лазе Костића, Никанора Грујића, Косте Руварца и других), ту је дат и прави паноптикум нашег грађанског света тога доба, а уз то и проницљива запажања о два исходишта српске духовне и материјалне културе и цивилизације: византијско-балканском и средњоевропско-аустријском. И увек тако и свуда исти поступак давања амбијенталне слике нашег прошлог духовног и материјалног живота, слике остварене дугим, стрпљивим пребирањем по нашим старим новинама, часописима и књигама.

Мислим да је то моје указивање на историјско-књижевни карактер рада Младена Лесковца допринело његовом сагледавању као књижевног историчара и да је и формулисање садашње награде под именом „Младен Лесковац" за најбоље дело из *историје књижевности* на неки начин признање тачности мога расправљања о Лесковчевом књижевном раду.

Са Лесковцем сам се упознао негде 1952-53. године, овде у Матици српској, када је он био управник Библиотеке Матице српске, а ја један од корисника богатог фонда те Библиотеке. То познанство убрзо је прешло у сарадњу и пријатељство: већ у другој свесци његовог новопокренутог *Зборника Матице српске за књижевност и језик* објавио сам рад: *Став Јована Стерије Поповића према књижевној критици* (1954); већ 1955. и 1956. године био сам хонорарни предавач теорије књижевности на Катедри за књижевност новооснованог Филозофског факултета у Новом Саду, на коме је Лесковац био први декан и шеф те Катедре, а 1962. године постао сам стални професор новосадске Катедре за југословенске књижевности и непосредни Лесковчев сарадник. Године 1979. преузео сам, на Лесковчев предлог дат Управном одбору Матице српске, дужност главног и одговорног уредника његовог *Зборника Матице српске за књижевност и језик*, а сада у овој, 1994. години, када добијам Награду Матице српске за историју књижевности под именом „Младен Лесковац" и када се навршава 90 г. од Лесковчева рођења, ја напуштам ту дужност после шеснаестогодишњег уређивања *Зборника*. И у овој чињеници ја сагледавам ту симболичну везу између Лесковчевог и свога рада. (...)

И тако, више од половине свога животног века провео сам у блиским контактима са Младеном Лесковцем. Било је у тим односима, као што увек бива, и присности и разумевања, као и повременог хлађења и удаљавања. Било је и слагања и разилажења у мишљењима, и пријатељских поверавања и конвенционалних сусрета. Али једно је остало непромењено и стално: за мене је Лесковац био увек *личност особеног формата*, а ја сам за њега био колега с којим се радо виђао и коме је поверавао многе своје интимне мисли и осећања. И ако смем да будем нескроман: да је Лесковац сада ту са нама, верујем да би био задовољан чином и начином првог додељивања награде Матице српске с његовим именом.

Захваљујући се члановима жирија који су ме предложили за ту награду и Матици српској која ми је додељује, осећам се посебно почашћен што ћу бити *први* носилац те награде и што ће нешто од њеног значаја остати везано и за моје име.

(Оломак)

Драгиша Живковић

ОСНОВА НАШЕ ДУХОВНОСТИ

(Уводна реч на научном скупу „Црквена музика у прошлом и нашем времену”, 13-14. октобар)

Посебна ми је част да под кровом Матице српске, те наше најстарије културне установе, отворим научни скуп „Црквена музика у прошлом и нашем времену”. Већ сам назив овог скупа одређује и усмерава његову садржину, а она сведочи и о зачетничком својству овог подухвата. Јер, колико памтим, не сећам се да је у ближој и даљој прошлости код нас одржан сличан скуп којему је задатак био да одговори на овако велики број озбиљних питања која задиру и до самих основа наше духовности. Самим тим она постају и незаобилазни део учесталих савремених настојања која теже да у многим областима духовног стваралаштва успоставе неопходно стално трајање и спрече тешке последице које у свим областима духовног успињања доноси сваки прекид. Реч је о појави која се погрешно, понекад искључиво везује за време политичких промена које су се код нас десиле после II светског рата. Ово моје мишљење потврђују и сва она тражења која се у српској култури XIX века јасно и недвосмислено исказују као борба старог и новог, као хтење да се понирањем и везивањем за наше средњовековно духовно наслеђе оно прихвати, унапреди и умножи – и на један савремени начин. Били су то духовни потреси који далеко превазилазе било какве олако изречене судове, искрено хтење у чијој су основи утемељене многе наше недоумице, па и спорови око прихватања тековина западне европске друштвене уљуђености. Очигледно, у оваквим сударима култура неизбежно је да бар једна страна одстрада и одболује оваква сретања. Не бих вас овом приликом подсећао на већ познате мисли једног Михаила Валтровића, Ђорђа Малетића, Стеве Тодоровића и Ђорђа Крстића, на њихове недоумице око тумачења православности у српском живопису из друге половине XIX века, већ на речи врсног литургичара и иконографа какав је био Лазар Мирковић. Исказао их је 1922, размишљајући о обнови црквеног сликарства у оквирима православља, савршено свестан у којој мери је нужно сналажење између стега прошлости древних канона ортодоксије и нових, напредних тежњи у уметности. Те дилеме Мирковић је разрешио определивши се за онај пут који полази од „мистично-духовне основе старога црквеног живописа са модерним средствима и знањем сликарства, размера и боја”. Иако Мирковић није дубље теоријски образлагао своје становиште, ипак, једно је јасно, да се он залагао за складно израстање новог из старог, за духовни израз који развој црквене уметности не зауставља и не ограничава на слепо подражавање. Била је то мудра и далековида мисао која се осавременила после седамдесет година од времена када је она изречена, доказ више о дуговечној истрајности суштинских недоумица црквене уметности. Равзуме се да се судари односа старог и новог не исцрпљују са проблематиком ликовних уметности, већ се слична, готово истоветна питања могу поставити и у области музичког стваралаштва. Бар на један део ових питања може да одговори и овај тако угледни скуп. Посебно су важна она која се односе на онај савремени српски музички израз и све оне покушаје да се легитимно надовежу на узвишену православну музику која нам се оглашава из тмине прошлих векова. Реч је о неизрециво вредној духовној баштини која је тек однедавно откривена, са којом се мора успоставити право духовно свезивање. Све су то велики и мукотрпни задаци који захтевају истрајан рад, стрпљење, ослобађање од сваке журбе, а посебно исхитрене искључивости. Јер, никакав гнев и срдитост, никакви устоличени догмати не могу ни заступати ни одбранити ону уметност којој недостаје осећајна основа и истинска чежња да се срцем приближимо вечним истинама и очовеченој спознаји нашега живота.

Научни скуп „Црквена музика у прошлом и нашем времену”, 13-14. октобар

Уосталом, зар и дубока криза савремене уметности није изазвана и губитком „метафизичких сигурности”, како је Т. Г. Масарик писао пре више од сто година, из чега следи и закључак како се токови везани за људску душу и њене промене споро разрешавају, да дуго трају, док истовремено незадрживо у савременом свету расте међусобно отуђење, груба сила и насиље доведено до стања која откривају најразличитија душевна обољења. Пред нашим очима рађа се једно ново отпадништво од свега што је у досадашњем развоју човечанства с муком устројавало било какву хармонију. У савременом пандемонијуму непрестано се смањује некада тако видљива граница између праведника и преступника, између добра и зла, ума и безумља. Управо зато треба као охрабрење поздравити свако настојање да се, макар за тренутак, супротставимо победоносном походу свих оних мрачних сила које успешно растројавају збуњени људски род, а све то чине под барјацима новог потрошачког дивљаштва. И, како пише у *Књизи Проповједниковој*: „а то је најгоре од свега што бива под сунцем што свјема једнако бива, те је и срце људско пуно зла, и лудост им је у срцу док су живи, а по том умиру” (*Књига Проповједникова* гл. 9, 3)

На крају, цитирао бих и једну мудру Сенекину мисао: ”Sapiéntia est nosse divina et humani et horum causas”. (Мудрост је препознавање божанских и људских ствари и њихових узрока).

Дејан Медаковић

СТОТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦА ПРВЕ СКУПШТИНЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ 1864. ГОДИНЕ

(Реч на свечаном откривању спомен-плоче на улазу у здање Платонеума, 12. маја 1994. године)

Од историјске одлуке на седници 18. августа 1851. да се Матица српска пресели у Нови Сад, „средину Србства, отечество учених Србаља", која је потврђена на Главној скупштини Матице српске 21. августа 1853. године, уз колебања између Новог Сада и Карловаца, до тренутка када се брод „Напредак" са Матичином имовином усидрио у новосадском пристаништу протекло је више од једне деценије. Суочена са снажним отпором мађарских власти, ометана и спречавана да оствари своју одлуку да се са периферије пресели у центар српске духовности, Матица српска је у тој последњој деценији „пештанског раздобља" све више духовно живела животом Новог Сада где се по Скерлићевим речима тада „мислило и писало за цео српски народ". У Новом Саду су већ, као претходница, били многи угледни Матичини чланови и сарадници: Платон Атанацковић, Јаков Игњатовић, Јован Суботић, Јован Хаџић, Антоније Хаџић, Јован Јовановић Змај, Лаза Костић, Ђорђе Натошевић, Јован Ђорђевић, Светозар Милетић. Ништа разложније није могло следити него да се Матица српска запути и придружи свом јату, у политичко, економско и културно средиште целог српског народа у Хабзбуршкој монархији, да се приближи ослобођеној матичној земљи – Србији. Да се окружи Новосадском гимназијом која је дубоким коренима срасла са оснивањем и *Летописа* и Матице српске, са Српском читаоницом која је, такође, (истина касније) нашла свој дом и кров над главом овде у здању Платонеума, са Српским народним позориштем које је у част пресељења Матице српске приредило први чин Шекспировог „Ричарда III" у преводу Лазе Костића и Јована Андрејевића, *Српском дневнику*, *Србобрану*, *Напретку*, *Даници* и другим српским листовима који су пријежно пратили, подстицали и с одушевљењем дочекали Матицу српску у Новом Саду.

Поздрављајући долазак Матице српске у Нови Сад *Даница* је поводом прве главне и конститутивне скупштине у Новом Саду писала: „Давне жеље родољуба српских испунише се: Матица Србска пресели се једанпут у Нови Сад. Огњиште књижевном роду народном, које је досад у туђем свету било, сада је премештено у народну средину, да одсада даје топлотом својом живота душевном раду нашем.

... Прангије су грмљавином својом јављале свету радосно збитије у народу србском, од кога се најлепшем плоду сви надамо."

Савременици сеобе очито бејаху свесни да су сведоци и саучесници значајног датума у српској националној и културној историји.

На данашњи дан, пре 130 година, овде у здању владике Платона одржана је, после пресељења из Пеште, прва главна и конститутивна скупштина Матице српске у Новом Саду, на данашњи дан – пре 130 година, владика Платон Атанацковић „општим усклицима" по други пут је изабран за председника Матице српске као и Управни одбор од 12 чланова. На овој скупштини је проглашен, раније већ усвојен и прихваћен, нови Устав Матице српске који је сачувао изворна начела, осавременио дугорочне културне и књижевне циљеве, озваничио оснивање Књижевног одељења Матице српске, „да би друштво лакше, сигурније и боље цел своју на пољу књижевности и вештине српске постићи могло".

Са свешћу о историјском чину одржавање прве главне и конститутивне скупштине у Новом Саду пропраћено је свеопштим слављем српског родољубивог и трудељубивог грађанског сталежа и српске интелигенције.

У овом здању је већ на првој редовној скупштини 31. августа те 1864. године Платон Атанацковић кратко, јасно и трајно дефинисао програмска начела: „Да Матица српска као књижевно друштво 1. књиге издаје и врсне књижевнике да награђује и тиме просвету народа српског да подиже; 2. Добрим начином да умножава фонд свој; 3. Да *Летопис* свака три месеца неизоставно излази, да се својски саставља и међу народом распростире." За свагда – што би рекли Матичини оснивачи. Овде је у својој историји први пут започело са радом Књижевно одељење Матице српске које траје до данашњег дана.

На првим седницама Књижевног одељења, Светозару Милетићу, потпредседнику, предат је на мишљење рукопис историјске драме *Максим Црнојевић* Лазе Костића (који ће га касније препоручити за штампање), награђена је приповетка Јоксима Новића Оточанина *Капетан Радич и прекрштеница Зорка* са темом из првих година српског устанка – оба дела ће Матица објавити 1866. године, расписан је наградни конкурс „за историчну драму из српског народног живота", као и на актуелне теме: о узроцима пропадања српског народа у Аустрији и о уређењу цркве, школе и фондација „у духу наше православне цркве и према потребама народа нашег", утврђена је концепција и предложено је да се покрене нови „књижевно-забавни" лист *Матица* који ће излазити „десетог, двадесетог и последњег дана сваког месеца на табаку и по" све до 1970. године као својеврсна друштвена хроника свога времена.

Матица српска је овде у здању Платонеума, на углу Гимназије и Саборне цркве, Ћурчијске улице и улице Златне греде, радила тачно годину дана; већ следећег 13. маја 1865. године преселила се у Косировићеву кућу у Дунавској улици. Годину дана у седамнаест деценија живота и рада Матице српске веома је мали временски период, тек један трен. Али доласком у Нови Сад, у пролеће 1864. године окончано је једно, и у овом здању владике Платона започело је ново поглавље у богатој историји Матице српске.

Нека спомен-плоча на улазу у Платонеум буде и остане за незаборав да је овде у дому владике Платона, председника Матице српске, духовника, књижевника, научника, задужбинара, добротвора и родољуба, било прво седиште Матице српске у Новом Саду.

Мирослав Ранков

ЗМАЈ – ПРЕВОДИЛАЦ И ПОШТОВАЛАЦ ПЕТЕФИЈЕВЕ ПОЕЗИЈЕ

(Реч на свечаном откривању спомен-бисте Јована Јовановића Змаја у парку преводилаца Петефијеве поезије у Кишкерешу, 14. јуна 1994. године)

Ако у српској култури тражимо личност која је највише учинила за рецепцију мађарске књижевности XIX века, онда је то без икакве сумње Јован Јовановић Змај. Преводио је са мађарског, у дугом интервалу од пола века, многе, првенствено најбоље мађарске писце: Петефија, Арања, Јокаија, Мадача. Његови преводи из немачке, руске, француске и енглеске књижевности утапају се у множину других, а преводи са мађарског и данас су још бистар извор за упознавање српских читалаца са мађарском књижевношћу.

Јован Јовановић Змај (рођен 1833. у Новом Саду, умро на данашњи дан 14. јуна 1904. у Сремској Каменици) бавио се својим лекарским позивом, учествовао, веома предано, у друштвеном и политичком животу Срба у Угарској, уређивао десетак разних листова и часописа, писао песме, приповетке, драме, преводио. Његов поетски таленат уврстио га је међу најистакнутије српске песнике свих времена, а слободно се може рећи да је међу њима он најпопуларнији. И данас још српска деца проговарају тапшући и тепајући уз Змајеве стихове.

Откривање спомен-бисте Јована Јовановића Змаја у парку преводилаца Петефијеве поезије у Кишкерешу, 14. јуна 1994. године

Први знаци мирења између Срба и Мађара, љуто завађених 1848/49, били су међусобни преводи књижевних дела. Нарочито Змајеви преводи, међу којима хронолошки предњачи *Разорена чарда*, штампана 1855. Петефи је за Змаја много више него песник, он је симбол људског достојанства и човекољубља. Змајеви стихови:

Ој, Петефи, ретки створе,
Ти слободни метеоре!

потврђују оданост и дивљење српског песника мађарском. Већ крајем лета 1858. Змај је довршио превођење *Витеза Јована* и књига је те јесени штампана. Али није доспела у јавност – забрањена је. У то време Баховог апсолутизма и Срби као и Мађари увиђају да ће се заједнички лакше супротставити хабзбуршкој политици потискивања и германизацији малих народа Монархије. Змај и његов издавач због тога на корице књиге стављају преплет српске и мађарске тробојке. Бечкој цензури то није промакло, но и када су корице промењене, забрана је остала због уводне студије о Петефију у којој се превише говорило о слободи. Тек 1860. српски читаоци добијају у руке *Витеза Јована*. Био је то један од првих посебно штампаних превода овога спева уопште – Срби су одмах после Мађара и Немаца добили прилику да читају популарни Петефијев еп, у преводу којим Змај успешно покушава да зачини причање о мађарском народном јунаку духом српске народне традиције. Ту традицију, народне српске песме, познавао је изгледа и Петефи – неке стихове испевао је у такозваном српском маниру.

Највећи број Змајевих превода Петефијевих песама настао је шездесетих година XIX века, до 1867, када је Аустро-мађарска нагодба знатно охладила српско-мађарске односе. Но и после тога, све до краја века, Змај се повремено враћа Петефијевим песмама. Проводио је двојако – у неким песмама држи се чврсто Петефијевог текста и духа, у другим препевима у речима одступа знатније, пева у духу Петефијевом. Повремено, његови стихови доиста конгенијално преносе мађарску поезију у српски језик. Стога је разумљиво што су његови преводи Петефијевих песама били код Срба популарни колико и најбоље његове песме. Ево једног примера. Његовом преводу Петефијеве песме *На крај шора чађава механа* неко је дао мелодију – песма се певала много, пева се и данас а да нико од певача не зна да је то Петефијева песма у Змајевом преводу.

Змај је допринео рецепцији Петефијеве поезије и код других народа. Први превод код Хрвата био је Змајев превод *Луде* штампан у загребачком часопису *Невен* 1856. Не знајући мађарски, исту Петефијеву песму на бугарски је превео Иван Вазов, користећи руски превод В. В. Уманов-Каплуновског који је, опет, свој руски превод начинио по српском, Змајевом преводу.

Мађарска јавност његовог времена знала је да цени напоре које је Змај учинио за међусобно упознавање и зближавање двају народа. Многе његове песме преведене су на мађарски, о њему се писало, изабран је за члана Кишфалудијевог друштва. Лична пријатељства нису се кидала ни у завршним деценијама XIX века када је Змај често писао сатиричне песме против официјелне мађарске политике, као песнички портпарол Милетићеве Српске слободоумне народне странке.

Историја доноси многе осцилације у односима народа, нарочито суседних. У свим временима ваља имати на уму да после кише долази сунце – зато ваља неговати сећања на оне тренутке када је међусобно разумевање доводило до пријатељске блискости. А томе су увек највише доприносили песници и преводиоци.

Божидар Ковачек

НОВИ ПРАВОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ

(Ријеч на представљању *Правописа српскога језика*, 3. јуна 1994. године у Матици српској)

Не само овдје, у Матици, него и уопште – вјероватно никога у нашој културној и научној јавности није требало убјеђивати још прије неколико година (да не помињем какав дужи период) да су се стекле све наше обавезе да дорадимо и осавременимо правописну норму, коју смо утврдили још прије 34 године заједничким правописом двију Матица (српске и хрватске). И при утврђивању правописне норме 1960. године јасно је било да ју је неопходно дорађивати и осавремењивати чешће, а рачунало се макар на сваку десету годину. Јер језички развој је текао нешто убрзаније него у ранијим периодима, макар од времена великих језичких реформи код Срба и Хрвата током 19. вијека.

Наруку иновацијама нијесу, међутим, ишле друштвене прилике. Већ одмах по доношењу заједничког правописа у Хрватској су се појавиле нове тежње за издвајањем језика и стварањем самосталне норме, а ми на источној страни нијесмо хтјели ништа да учинимо да се нашом кривицом распадне заједнички језички стандард, укључујући ту, наравно, и правописну норму. Међутим, крајем прошле деценије и почетком ове (али и нешто раније) показало се да се ипак мора ићи на два узуса. Наиме, још 1971. године у Загребу се појавио *Хрватски правопис* (који је, истина, исте године био и забрањен, да би касније доживио више иностраних издања, а познат је био под именом „лондонац"), а 1986. из штампе је изишао *Правописни приручник* у издању Свеучилишне накладе „Либер" и Школске књиге, из Загреба (аутори В. Анић и Ј. Силић), који је врло брзо преузео функцију званичног правописа, да би га, изгледа, у посљедње вријеме замијенио нови правопис урађен на бази онога из 1971. године. То значи да се у Хрватској створила посебна правописна норма за озваничени хрватски језик. Нама је остало да за српски језик – или радимо нови правопис, или да дорадимо и осавременимо онај из 1960. године, који је код нас поштован углавном до данас.

Појавом заједничког превописа 1960. године и његовим каснијим издањима измијењена је ранија пракса постојања ауторских правописа, а друштвени, културолошки, па и научни разлози довели су до институционализације ове врсте уређивања језика. Мислим да је то била срећна околност за српску правописну норму и праксу, јер у условима брзо нарушене заједничке норме – појавили би се многобројни ауторски правописи и правописни приручници, а то би, без икакве сумње, изазвало хаос у ионако начету норму. Зато смо били окренути Матици српској, и већ прије неколико година, нас неколико њених чланова, захтијевали смо да се тридесетогодишњица Новосадског договора (1954) означи осавремењеним правописом. Из сличних потреба, а на иницијативу лингвиста из Босне и Херцеговине, формиран је Међуакадемијски одбор за ортографију и ортоепију (са сједиштем у АНУБиХ у Сарајеву), чији су резултати рада, између осталога, и доста проучених питања из правописне проблематике, па и каснији *Прилози Правопису*, које је издала Матица српска 1989. године. Догађаји од 1990. године наовамо измијенили су код нас све, па су нас довели у позицију да се сами отпочнемо бринути и о језику и о његовој норми.

Сматрам да је добро што је Матица прихватила наш предлог и опредијелила се за осавремењавање правописне норме српског језика. Формирала је квалификовану екипу аутора, која је, уз постојану бригу и подстицаје најодговорнијих људи из Матице, урадила солидан посао: дала нам је нови правопис, по мом мишљењу – потпунији и квалитетнији од свих које је наш језик до сада имао. На тај начин смо са дневног реда скинули проблем правописа и осавремењавања норме. Овај правопис је, наиме, пошао од принципа да ништа у постојећој норми што је добро не треба мијењати и нарушавати, што значи да се

опредијелио за континуитет. А то је један од првих услова за постојано и успјешно подизање језичке културе. Све што је требало допунити или осавременити – у том правопису је и учињено. При томе се полазило од лингвистичких законитости и језичког развоја, тако да је утврђен правописни систем који обухвата све, или готово све што подлијеже правописном нормирању. И сами аутори истичу да сврха овог приручника „није да опозове правописну норму утврђену првим Матичиним правописом...” него се њиме жели да се та норма осаврмени, доради, да се у одређеној мјери прилагоди и поправи, „држећи се начела постојаности и континуитета српске књижевнојезичке културе и норме” (стр. 9).

Представљање *Правописа српскога језика* у Матици српској, 3. јуна 1994. године

Основне правописне садржаје аутори су насловили *Правила и њихови основи*. Главна новина у односу на раније правописе у овом дијелу приручника су садржаји о писму, који ако и не припадају правописној проблематици – изванредно добро допуњују дјело ове врсте, јер дају неопходне информације о европским писмима, посебно – основне норме српске ћирилице, како за свакодневне тако за типографске потребе, као и за писма која нуди савремена рачунарска техника.

Детаљно је разрађена употреба великог слова, знатно образложеније него што је то било постигнуто у *Правопису* из 1960. г. У овој тематици норма из 1960. је понешто измијењена, тј. допуњена тако да статус властитог имена стичу историјски догађаји у цјелини, а не само њихови дјелови, тј. формални изрази. (...) Уједначено је, дакле, да се великим почетним словом пише све оно што има, или што добија статус властитог имена, или именовања. Допуњена је норма

употребе великог слова и у означавању просторних цјелина, именовању административних, етничких и других јединица у прошлости и садашњости. (...)

Најозбиљнија, а и најквалитетнија допуна у односу на норму из 1960. учињена је у писању страних имена. Овдје је та материја регулисана за тридесетак класичних и живих језика, тј. практично за све велике и стандардизоване језике у свијету. А то је, у условима савремених комуникација, заиста неопходно. То особито знамо ми из институција којима се свакодневно обраћају људи за помоћ ове врсте (лектори, новинари, наставници, различите службе у судству, администрацији и сл.).

Успјешно су аутори и детаљније него у *Правопису* из 1960. године разрадили доста сложену материју одвојеног односно састављеног писања ријечи. Пошли су од принципа што веће једноставности, али и лингвистичких резона: утврђени су критеријуми за писање сложеница, полусложеница и група ријечи, тј. одвојеног писања двију или више ријечи када се има недоумица како да се напише. За сложеницу је критеријум – нови појам настао од претходна два, а за полусложеницу (писање с цртицом) – недовољна „сраслост" два појма у нови. (...)

И интерпункција је детаљно разрађена, али се ту није одступало од досадашње норме, јер заиста није било разлога за промјене (али јесте за извјесна прецизирања). Детаљније су нормиране и скраћенице, затим комбинације правописних знакова, подјела ријечи на слогове, тј. писања дијела ријечи који се преноси у нови ред. (...)

За неке области урађене су табеле са обрасцима, рецимо за писање великог слова и одвојено односно састављено писање ријечи, што приручнику даје већу функционалност.

Правописни рјечник, који су аутори назвали *Рјечник уз правопис*, врло је добра допуна нормативистичком дијелу књиге. Рјечник није ишао на исцрпност, већ се углавном ограничио на лексику која се налази у правописном дијелу приручника. Тај, релативно мали рјечник даје лексичке обрасце који дају аналошка рјешења, па је успјешна замјена и за велики правописни лексикон.

На крају треба рећи да је овим *Правописом* темељито регулисана српска правописна проблематика, коју ће нова издања само допуњавати и у извјесним детаљима поправљати и осавремењивати или прецизирати. (...)

(Одломак)

Драго Ћупић

Историја медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине

(Предговор)

Сви смо ми семе и потомство вечности.
(Evigheds afkom og frø er vi alle.)

Bjørnson Bjørnstjerne
(1832-1910)

Од када постоји човечанство, постоје и болести, епидемије, повреде, рањавања, смрти, али исто тако и рађања, репродукција, нови животи, деца, као и покушаји лечења, лекови, излечења, помоћ и нега, разне хируршке и друге интервенције, различити хигијенски и други прописи, забране, табуи и сл. То је све било и јесте саставни и есенцијални део живота људске врсте од праисторије па до данашњих дана. То се све дешава и дешавало се у различитим временским пе- риодима, у различитим појавним облицима и у различитим околностима и про- сторима, са различитим исходима – али стално постоји као феномен који траје миленијумима, може се рећи вечно. То је интегрални простор настанка и развоја хумане медицине и здравствене културе од њених рудиментарних прапочетака па континуирано све до садашње аеросπацијалне, нуклеарне или субмаритимне медицине и многих других модерних медицинских дисциплина. Али све је то једном негде морало имати неки свој прапочетак и исходиште!

То је подручје интереса изразито интердисциплинарне науке каква је историја медицине и здравствене културе. Њу у суштини поседује свако географско подручје, сваки град и насеље, сваки народ, свака етно-територијална заједница, али и сваки културно-менталитетни простор. Тако и подручје данашње Војводине кроз миленијуме и векове има своје континуиране медицинске почетке, настанке и изворе, своје развоје, успоне, падове, и сукцесије, своје знакове поред пута али и путеве, своје врачеве и лекаре, лекове и апотеке, хоспитале и болнице, медицинске списе и инструменте, лековите воде и траве, итд. Другим речима, и на овом делу јужнопанонског простора, мултинационалном, мултикултурном, мултиконфесионалном, изразито динамичном, сложеном и осетљивом, кроз векове и миленијуме постојала је стално нека медицина, лечења, врачеви-лекари, хирурзи, бабице и други здравствени посленици, који су лечили, неговали, оперисали, помагали у порођају, врачали и бајали, молили се и истеривали зле духове и ђаволе – како су најбоље знали и могли, у жељи да помогну болесним, повређенима и патећима, онима који су им се обраћали за помоћ. Миљоказе, путеве, али и странпутице свега тога кроз векове, покушавамо сада овде да сакупимо и изнесемо.

Идеје о изради једног оваквог капиталног дела које би обухватило историју медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине од прапочетака па све до наших дана, настале су и сукцесивно су заједнички сазревале и развијале се од почетка осамдесетих година овог века у оквиру Матице српске, Војвођанске академије наука и уметности (ВАНУ), Медицинског факултета у Новом Саду, Научног друштва за историју здравствене културе Војводине и Друштва лекара Војводине. После неколико неуспелих покушаја да се почне са систематским радом на једном оваквом пројекту, марта 1988. године основан је у Новом Саду Одбор овога пројекта у оквиру Матице српске – Одељења за природне науке, са мултидисциплинарним тимом истакнутих стручњака (лекара историчара меди-

цине, историчара, археолога, антрополога), финансијски скромно подржани од тадашњег СИЗ-а (касније Фонда) за научни рад Војводине, а потом и од Министарства за науку и технологију Србије. Основни концепт рада и задатак овога пројекта је био и остао да се први пут у Војводини, на нашем језику сачини једна обимна, свеобухватна монографска публикација о историји медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине, почев од праисторије па све до 1960. године, тј. до дана оснивања Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду. Тај датум је представљао огромну и веома значајну прекретницу у даљем савременом развоју и организацији здравствене службе и медицине у Војводини. Та квалитативно нова димензија у експанзији модерне медицинске науке и мисли у Војводини, са оснивањем Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду, представља у ствари тај „горњи временски лимес". Дуги и широки временски период од неколико миленијума обухваћен је овим пројектом. Он ће, бар како је предвиђено, бити обрађен у овој вишетомној публи-кацији. Она ће и убудуће сукцесивно бити заједнички објављивана од стране Матице српске и Српске академије наука и уметности – Огранка у Новом Саду.

Први том ове публикације покрива временски широки период од праисторије па све до почетка XVIII века, тј. до Пожаревачког мира 1718. године, односно до коначног ослобођења ових крајева од Турака. У следећем, другом тому предвиђа се обрада временског периода од два века, тј. од Пожаревачког мира 1718. па до 1918. године – краја I светског рата односно настанка Државе СХС. Трећи том садржаће, најзад, кратак али веома значајан временски период од 1918. па до 1960. године, тј. до оснивања Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду.

У раду и обради су били и биће коришћени и досада објављени значајни извори и многобројне публикације, али и сада доступна архивска и друга историјска грађа у нашој земљи и ван ње. Број публикација о овом проблему, које се односе на Војводину, није мали. Оне су настале углавном од првих деценија овог века до данашњих дана, из пера познатих историчара медицине и здравствене културе Ристе Јеремића, Реље Катића, Угљеше Крстића, Андрије Мирковића, Душана Мишкова, Милана Мићића, као и многих других савремених, а публиковане су у низу медицинских и других часописа, зборника, монографија и сл., дакле у току скоро једног столећа.

Ова публикација ће уједно представљати и наше дужно признање свима оним пионирима који су радили и истраживали на овом пољу, као и каснијим проучаваоцима, и тиме нам омогућили да ова синтеза досадашњих резултата и медико-историјских истраживања буде написана и да угледа светлост дана у једном оваквом целовитом, континуираном и савременом облику.

Надамо се да ће ова монографија наићи на интересовање како у медико-историјским тако и у широким медицинским круговима, а такође и међу заинтересованим историчарима, археолозима, антрополозима и другим стручњацима, у нашој земљи и ван ње.

Берислав Берић

ВЕЛИКО ДЕЛО РАДОМИРА ЛУКИЋА

(Реч на представљању 95. свеске *Зборника Матице српске за друштвене науке* 23. јуна 1994. године у Матици српској)

Непосредан повод за наше данашње окупљање је 95. свеска *Зборника Матице српске за друштвене науке* која је посвећена академику Радомиру Лукићу, тј. његовом најновијем делу *Систем филозофије права.*

Ускоро ће 170 година откако је Матица српска почела да исписује духовну вертикалу овога народа. После тих многих година пружила се, ето, прилика да огласимо да је са 95. свеском *Зборника Матице српске за друштвене науке* у вертикалу српске духовности трајно записан и академик Радомир Лукић.

Радомир Лукић је више од пола века присутан у нашој науци. Ослањајући се на наше научно наслеђе и његове највише домете он је пажљиво корачао мостовима који су нас спајали са науком Европе и света. Мостове којима смо искорачили у свет, а које су зачели претходници Радомира Лукића (поменимо само Тому Живановића, Ђорђа Тасића и Слободана Јовановића) – он је дограђивао и чинио их проходнијим. Аутентичну мисао и дух ових простора Радомир Лукић повезивао је са европском науком и то чинио зналачки и с мером.

Уредништво *Зборника Матице српске за друштвене науке* удружило се са Правним факултетом у Новом Саду да укаже почаст Радомиру Лукићу и његовом делу али и да изврши једну своју дужност, тј. да констатује да је његово научно и филозофско дело настало да би служило на ползу српскоме народу, онако како су то оснивачи Матице српске оставили у аманет. Матица српска се с пажњом односи према нашем књижевном, научном и мисаоном наслеђу. Овај *Зборник* потврђује да се дело Радомира Лукића придружило том нашем значајном духовном наслеђу.

Ово је прилика да се подсетимо на још једну намеру оснивача Матице српске. Наиме, оснивачи Матице српске су рачунали да ће се у српском народу увек наћи мудрих благородних људи који ће помоћи и подупрети људе од пера да се овакви подухвати и послови и реализују. Господин Ђорђе Стевановић, економиста и привредник из Пожеге, подарио је Матици српској средства за издавање овога *Зборника.* Финансирајући *Зборник* посвећен делу академика Радомира Лукића господин Ђорђе Стевановић је показао префињену осетљивост за културну и научну мисију Матице српске, као и разумевање за величину и значај дела Радомира Лукића и поштовање према том делу.

Зборник садржи 32 рада који се баве општим филозофским схватањем Радомира Лукића, његовим филозофским и правним идејама, односом филозофије права и правне науке и другим питањима.

Пре него што се ваша радозналост сретне са радовима овог *Зборника,* осећам потребу да издвојим два става из филозофског система Радомира Лукића, којима он урања у загонетне противуречности света.

О прасупстанци и суштини света наука, пише Радомир Лукић, не може се говорити јер се наука заснива на искуству, а суштина света је с оне стране искуства. О тим питањима може да се мисли само филозофски. По Лукићу, филозофија и постоји као сазнајна дисциплина да би се бавила преискуственим питањима: „Могућност постојања надискуственог света несумњиво је чисто филозофско питање, па се о њему научно не може расправљати. Али се може расправљати основаност тврдње да се о том свету нешто може рећи, тј. да се о њему нешто може сазнати надискуственим путем, што је основна претпоставка сваке филозофије, будући да она сматра да су њени надискуствени судови ипак истинити. Јер самим тим што се сматра да и надискуствени исказ даје неко сазнање у ствари се у извесном смислу пориче његов надискуствени карактер, пошто је само сазнавање довођење у додир и везу субјекта сазнавања с односним

објектом – надискуством, а то значи стицање неке врсте искуства о овоме, његово претварање у предмет искуства, у део искуственог света, бар делимично.

То је прва апорија на коју Лукић упозорава, јер ако је исказ о ствари по себи истинит, ствар по себи се преобразила у ствар за нас, а филозофија више није филозофија или није спознајна дисциплина о ствари по себи. Указаће Лукић и на многе друге апорије које филозофија не може да реши, али не може ни да их заобиђе.

Радомир Лукић не заобилази ни готово несавладиве противуречности света вредности које по његовој ситематици филозофије припадају аксиологији. Свакако да је вредност „смештена" у односе субјекта и објекта (предмета). Међутим, овде је очигледна непрецизност и недореченост. Вредност не може да настане изван односа субјекта и предмета. Али, много је таквих односа, а у њима не настају вредности. Човек је у односима са васионом или са атомима али у том односу не настају вредности у аксиолошком смислу. Лукићева идеја о онтолошком и метафизичком карактеру вредности покушава да реши те тешкоће. Све то чини сложеном и противуречном природу вредности. Вредности су, како је речено, и субјективне и објективне, оне и јесу и нису, тј. оне јесу и док нису јер им је објективно требање, па као требање јесу, али као неостварено требање још нису. Шта су вредности док су само требање? Верујући у двојни онтолошки карактер вредности, Лукић приписује вредности својства бића по себи и док је само требање, тј. он јој не оспорава онтологију, а сматра је предметом аксиологије. У том стању и фази вредност је биће са метафизичком онтологијом, а шта је вредност када се, будући требање, оствари? Пошто је имала своју онтологију још као требање, вредност се остварењем није деонтологизирала. Она је добила нову онтологију. Та нова онтологија је чини се опет вишеструка: једна вредност може да се оствари и да почне да постоји и живи као појава и ствар којој ми и даље придајемо својство вредности, па она јесте вредност зато што јој ми то својство приписујемо и пре и после остварења. Међутим, Лукић одређује вредност као ствар по себи и као требању јој даје природу бића чије се постојање у свету по себи нити доказује нити оспорава. Али будући да јој је као требању својствено остваривање, нејасно је шта је то остваривање вредности.

Вредност се као требање остварује без обзира да ли је пре остварења била метафизичка или антрополошка суштина, тиме што се остварује требање остварује се вредност, па није нужно да му се, да би била вредност, то својство и даље приписује. Међутим, тешко је оспоравати да је неко остварено требање зато што је остварено престало да буде вредност, јер се оно остварило као вредност и требање. Зашто би остварено требање, тиме што је остварено, престало да буде вредност? Проблем, изгледа није у остварењу, него у томе што је и пре и после остварења неко требање чинило вредност. Тешкоће у схватању вредности нису мање ни у светлу научног промишљања. Није аксиологија увећала противуречну природу вредности. Са вредностима тешко излази на крај и наука.

Овај *Зборник* није успео да се одужи Радомиру Лукићу. Чини се да су у обавези према Радомиру Лукићу остале бар још три науке: то је правна наука, социологија (посебно социлогија морала) и наука о политици или политикологија. У овим наукама Радомир Лукић се остварио као истраживач и мислилац, а треба очекивати да се међу многобројним студентима и поштоваоцима Радомира Лукића нађе неко ко ће описати његов богат и занимљив људски лик.

Младен Стојанов

МУЗИЧКЕ ВЕЧЕРИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Суптилне интерпретације

(Концерт камерног дуа виолинисткиње Јоване Вукушић и гитаристе Зорана Крајишника у Матици српској 2. марта 1994)

Први овогодишњи концерт из програма Музичких вечери Матице српске био је реситал камерне музике који је новосадској публици представио двоје младих, истакнутих извођача: виолинисткињу Јовану Вукушић и гитаристу Зорана Крајишника, који однедавно води класу гитаре у Музичкој школи „Исидор Бајић". Упркос својој младости, обоје музичара имају иза себе врло значајне успехе. (...)

У првом делу концерта Крајишник је наступио као солиста, одабравши за ту прилику неколико бисера гитаристичке литературе. Уз триптих „Ла Катедрал" великог латиноамеричког гитаристе и композитора за овај инструмент Аугустина Бариоса Мангореа, на програму се нашла још и питорескна и популарна композиција „Песма и игра" Антонија Руиза-Пипоа, као и транскрипција шпанске игре „Севиља", из познате клавирске свите Исака Албениза. Та виртуозна, технички, али и музички веома захтевна и сложена дела, Крајишник је извео филигрански прецизно и убедљиво, са финим осећањем за стил одабраних комада, танано наглашавајући и сенчећи деликатне тонске и изражајне нијансе. Његове интерпретације карактерисала је одмереност помало дистанцираног, „објективистичког" приступа, којем, међутим, није недостајало ни темперамента и у појединим пасажима наглашене распеваности и романтичарске топлине.

У другом делу концерта на програму су се нашле још и четири занимљиве, ређе извођене сонате за виолину и гитару Никола Паганинија, као и његов комад „Кантабиле" за исти извођачки састав. (...)

Интерпретације тих Паганинијевих дела омогућиле су и виолинисткињи Јовани Вукушић да потпуно прикаже свој раскошни таленат и изузетно извођачко умеће. Њено музицирање одликовали су племенит, светао тон, уз лепо извајане и логично обликоване музичке фразе, које су у потпуности одговарале стилским захтевима ових Паганинијевих прозрачних, „лакших" комада. Посебан печат овим извођењима давале су интересантне звучне међуигре динамички и тонски успешно усклађених инструмената. Премда се чини да је утисак о концерту могао бити и потпунији да су извођачи ставили на програм још неко дело из других стилских епоха, овај реситал Јоване Вукушић и Зорана Крајишника био је, по свему, упечатљив музички догађај који је, на срећу, окупио и прилично велики број слушалаца.

(Одломак из *Дневника*, 14. март 1994)

Борислав Хложан

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Извештај о раду Библиотеке Матице српске у 1994. години

Библиотека Матице српске обављала је своју делатност у 1994. години у складу са својим Програмом рада и републичким законима о библиотечкој делатности, културним добрима и Матици српској. Остварила је добру сарадњу са оснивачем – Матицом српском и са Народном библиотеком Србије.

Новим Законом о библиотечкој делатности од 26. маја 1994. године предвиђено је да у остваривању општег интереса у овој делатности Народна библиотека Србије сарађује са Библиотеком Матице српске.

У овом извештају су сажето приказани основни подаци о раду Библиотеке МС закључно са 30. новембром 1994. године.

Управни одбор БМС је у 1994. години одржао две седнице на којима су усвојени Извештај о раду и Завршни рачун Библиотеке МС за 1993. годину, Програм рада БМС за 1995. годину и Инвестициони програм изградње зграде БМС. Надзорни одбор је одржао једну седницу на којој је размотрен Завршни рачун БМС за 1993. годину.

У 1994. години БМС је посебну пажњу поклонила уређењу и презентовању свог драгоценог раритетног фонда.

Истраживањем рукописних минеја, октоиха и триода настављен је рад на пројекту „Опис ћирилских рукописних књига БМС", а књига о њима појавиће се као пета у истоименој серији.

У оквиру обележавања петстогодишњице *Октоиха Ђурђа Црнојевића* публикована је књига *Ћирилицом штампане књиге 15-17. века Библиотеке Матице српске*, првенац у едицији „Каталог старих и ретких књига БМС". Као припрема за другу књигу у овој серији обрађено је 290 од укупно 500 књига из збирке српских књига 18. века.

Трећу значајну серију чини „Каталог легата БМС". Отвара је *Каталог библиотеке Платона Атанацковића* који је припремљен и налази се у штампи. У њему је описана 341 књига прве личне библиотеке дароване Матици српској (1841). Из осталих личних библиотека обрађено је 516 публикација. Други и трећи том у серији чиниће каталози Текелијине библиотеке и Текелијанума.

Донација Никол и Сретена Марића сређује се по утврђеном плану. Каталогизовано је 225 књига и аналитички обрађено 276 текстова.

У раритетној збирци обрађено је и 37 српских књига из 19. века, 292 стране књиге и 945 књига са потписима, посветама и белешкама значајних личности из наше историје, науке и културе. Из Фонда Александре Санде Узелац и сестре Ирине купљено је 12 изузетно вредних старих српских књига из 18. и 19. века.

У савремено опремљеним радионицама библиотеке обављана је заштита рукописа, палеотипа, књига из 18. века, као и оштећене периодике и других публикација. Конзервисано је 7.732, а рестаурисано 7.035 веома оштећених листова књига и новина и 25 публикација из фонда посебних збирки. Конзервисане су, реконструисане и укоричене 23 старе књиге, а превентивно заштићене 1.524 публикације.

Раритетне српске књиге из 18. и 19. века и стара српска периодика снимане су на микрофилм. За микрофилмотеку је израђено 81.097 снимака, 231 фотокопија, 9 принтер-копија и дуплицирана 41 ролна филма.

У књиговезници је повезано у тврди повез са позлатом 6.930 бројева новина из обавезног примерка и старих оштећених бројева *Србобрана*, *Српске речи*, *Заставе* и *Браника*, као и 3.756 бројева часописа. Преповезано је и поправљено још 1.121 публикација из збирки БМС. Израђено је 19 кутија за заштиту различи-

те библиотечке грађе, 916 фасцикли са тракама, 2.210 коверти од полукартона, испресовано око 31.000 плаката из фонда посебних збирки и накаширано 284 примерка библиотечког материјала за изложбе.

Свим видовима набавке БМС је примила и у своје фондове укључила укупно 31.254 публикације: 10.160 књига, 19.133 броја периодике и 1.961 јединицу за фонд посебних збирки. Обавезним примерком примљено је 18.963 публикације, куповином 902, разменом 2.883, поклоном 8.320 и депозитом ФАО/УНЕСКО 186.

Из библиотеке је упућено укупно 33.719 публикација: 30.200 публикација војвођанског обавезног примерка, 3.222 публикације страним партнерима у размени и 297 публикација сарадницима у нашој земљи.

Због познатих околности, куповина је била окренута домаћој књизи. Од публикација које нису пристигле обавезним примерком купљено је 177 нових и 249 антикварних књига, 9 наслова (97 бројева) антикварне периодике и 191 јединица за фонд посебних збирки. Од страних издања купљене су 4 нове књиге, 61 антикварна књига, 3 наслова (38 бројева) периодике и 39 јединица посебне библиотечке грађе.

У оквиру размене са иностраним институцијама БМС је примила 445 књига, 2.303 броја периодике и 37 публикација за фоинд посебних збирки. Страним партнерима у размени упућена је 1.161 књига и 2.061 број периодике, међу којима су сва издања Матице српске. Разменом са југословенским библиотекама примљене су 42 књиге и 56 бројева периодике, а послато је 85 књига и 212 бројева периодике.

БМС је поклоном примила 2.687 књига, од којих је, након провере, у своје фондове укључила 1979. Примљено је, такође, 111 наслова (503 броја) периодике од којих је у фонд укључено 425 бројева, као и 740 публикација за фонд посебних збирки.

Стеријино позорје је своју Библиотеку поклонило БМС. Сигнирано је, инвентарисано и у фонд уврштено 5.000 књига. Господин Владимир Димитријевић поклонио је Библиотеци 334 књига издавачке куће „L'Age d'homme" чији је власник. Вредне књиге поклониле су и издавачке куће „Поларис", „Сфаирос", „Архив Кљакић", господин Коља Мићевић, издавачка кућа „Славица Верлаг", др Антон Ковач из Минхена, и други.

Обавезним примерком је из Војводине примљено око 34.500 публикација. У фонд БМС укључено је 1.198 књига, 4.194 бројева периодике и 878 јединица ситног штампаног материјала. Штампарима у Војводини који не шаљу обавезни примерак упућено је ново писмо са опоменом пред тужбу. Опомена је дала добре резултате и БМС је добила велики број публикација које нису на време достављене (446 књига, 7 наслова часописа и 1.070 јединица посебне библиотечке грађе).

Све примљене публикације су испечаћене, сигниране, инвентарисане и упућене на обраду. Именски, предметно и децимално укупно је обрађено на рачунару 68.935 књига, наслова периодике, нота, плоча, географских карата и планова, дисертација, научних пројеката и других публикација. Формирано је око 46.000 предметних и око 60.000 децималних одредница. Уз ажурну обраду нових публикација, настављена је и ретроспективна обрада књига које су раније биле само именски обрађене.

Настављена је обрада текстова из периодичних публикација које издаје Матица српска (*Летопис* и свих осам зборника), часописа *Поља* и периодике из области православља; у компјутерску базу БМС унето је укупно 13.545 записа и комплетно обрађен 8.621 чланак, са 8.437 предметних и 10.773 децималне одреднице.

За текућу *Библиографију Војводине* библиографски је обрађено 693 књиге. За библиографију Мирослава Антића у базу је унето 333 записа, формирано 156 децималних и 98 предметних одредница.

Настављено је попуњавање, обрада и заштита Завичајне збирке Војводине: обрађено је 349 књига и евидентирано 277 нових годишта периодике. Са посебним сигнатурама чувана је, попуњавана и обрађивана збирка свих издања Матице српске и свих издања југословенских академија наука и уметности.

Обрађено је укупно 1.782 наслова часописа и новина и евидентиране су допуне за 1.644 годишта текуће и старе периодике са укупно 13.987 бројева.

За картографски фонд, фонд музикалија, ликовно-графички фонд и фонд ситног штампаног материјала укупно је приновљено 1.655 публикација. Обрађено је више ових публикација из ранијих година, тако да је у базу унето 4.640 записа. Публикацијама из ових збирки услужено је 238 корисника.

У компјутерској бази података БМС 30. XI 1994. године има 355.595 каталошких записа (303.850 књига, 13.255 периодике, 24.940 аналитичке обраде и 13.550 остале грађе). Набављена је и инсталирана нова рачунарска опрема (диск капацитета два гига-бајта, контролер и касетни систем за заштиту података).

У БМС је учлањено 4.400 читалаца, а у општој читаоници и читаоници за периодику и научно-истраживачки рад коришћено је 29.078 књига и 2.349 часописа и новина, у читаоници раритета 951 публикација и 73 микрофилма.

Информатори БМС пружали су информације о начину коришћења каталога и на захтев читалаца претраживали електронску базу података библиотеке, узајамну базу COBIB и давали информације на основу литературе и референсне збирке. За међубиблиотечку позајмицу реализовано је 808 захтева из других библиотека, а за потребе наших читалаца упућен је 31 захтев.

У топографску евиденцију унети су подаци за 27.000 књига, 4.000 годишта (41.450 бројева) часописа и новина и за 455 месечних комплета (14.200 бројева) дневних листова. Све евидентиране публикације ажурно су улагане у магазине, као и публикације које су враћене након коришћења.

За потребе читалаца, међубиблиотечке позајмице и рада БМС, снимљено је 30.000 копија на ксероксу и умножено 8.000 копија на гештетнеру.

У Рефералном центру БМС обрађено је 289 нових докторских дисертација, инвентарисано и именски обрађено 192 научно-истраживачка пројекта са 777 тема.

Настављена је израда југословенске базе података из области пољопривредних наука ЈУ-АГРИС. Поред извора, припреме и превода апстраката, БМС је преузела све послове око компјутерског процесирања података. На магнетни медиј унесено је укупно 703 записа, а септембра је у седиште међународне базе у Бечу послата прва дискета са 344 записа.

Купљени су компакт-дискови са *Индексима научних цитата* са апстрактима и пет дискета са хипертекстом са темама *Српска ћирилица, Студеница, Котор, Дурмитор* и *Стари Рас са Сопоћанима*. Центар је добио и 5 дискета са агрометеоролошким подацима у издању ФАО, као и компакт-дискове UNESCO Databases за 1994. годину и Index translationum 1979-1993.

Истражена је цитираност 343 научника, при чему је пронађено 3.496 цитата који су представљени библиографским подацима. Са компактних дискова за кориснике је обављено 153 тематских претраживања.

Из сопствених фондова коришћено је 11 дисертација и 91 југословенски стандард, а из иностранства је поручено 27 књига, 5 микрофилмова и 52 копије чланака.

База података о страним часописима у војвођанским библиотекама допуњена је са 157 записа.

Одржано је више презентација могућности Рефералног центра у обезбеђивању научних и стручних информација.

У циљу изградње јединственог библиотечко-информационог система, БМС је пратила и помагала рад и развој народних и високошколских библиотека у Војводини. На основу прикупљених статистичких и текстуалних извештаја израђена је *Анализа рада народних и високошколских библиотека у Војводини за 1993. годину*. Стручна помоћ пружена је у шеснаест библиотека, а стручни

надзори обављени су у народним библиотекама у Бачу, Бечеју и Србобрану и у библиотечким јединицама Техничког факултета, Факултета за физичку културу и Технолошког факултета у Новом Саду.

Новим Законом о библиотечкој делатности и решењем министра за културу предвиђена је нова мрежа матичности у библиотекарству Србије. БМС су поверене матичне функције за високошколске и научно-истраживачке библиотеке у Војводини, док ће матичност за народне библиотеке обављати библиотеке у средиштима округа. БМС ће бити матична за 40 високошколских и 28 научно-истраживачких библиотека, док је свим народним библиотекама упућено обавештење о новом устројству матичности, уз захвалност на дугогодишњој успешној сарадњи.

У домену међународне сарадње обновљени су контакти са IFLA (извештај о раду IFLA, пријем њених публикација и формулара за уплату чланарине) и сачињен текст о БМС за потребе Немачке библиотеке из Берлина. Обављени су разговори са Сечењи библиотеком ради обнављања споразума о сарадњи и припремљен предлог сарадње са библиотекама у Румунији. Виши препаратор БМС боравио је месец дана у манастиру Хиландар где је радио на конзервацији и рестаурацији старих повеза књига.

Пригодним изложбама БМС је обележила деведесетогодишњицу рођења Младена Лесковца, двестогодишњицу *Историје* Јована Рајића, петстогодишњицу *Октоиха првогласника*, стопедесетогодишњицу рођења Пола Верлена, стогодишњицу рођења Исака Бабеља, тристогодишњицу рођења Франсоа Волтера, деведесетогодишњицу смрти Антона Павловича Чехова, стогодишњицу рођења Момчила Настасијевића, стодвадесетопетогодишњицу рођења Слободана Јовановића, стоседамдесетпетогодишњицу рођења Данила Медаковића,а постављене су и две изложбе из ликовно-графичке и музичке збирке БМС.

У 1994. години БМС је објавила неколико вредних издања:
Ћирилицом штампане књиге 15-17. века Библиотеке Матице српске,
Библиографија Војводине: монографске публикације за 1988 и 1989. г.,
Владимир Отовић, *Белешке на белинама Његошевих књига,*
Годишњак БМС за 1993. годину,
Анализа рада народних и високошколских библиотека у Војводини за 1993. годину,
Билтен приновљених страних књига,
Сигналне информације из библиотекарства,
Вести: гласило БМС, четири броја.
У штампи је први том *Каталога легата БМС* и *Каталог библиотеке Георгија Зубковића у Сентандреји.*

Настављени су послови на доградњи нове зграде Библиотеке МС укупне површине 4.300 m^2.

Градња се одвијала у складу са финансијским могућностима. Од шест милиона динара потребних за планиране радове у 1994. години, из републичког буџета обезбеђено је и наменски утрошено милион динара. И поред тога, завршени су грађевински радови на основној конструкцији, део зидарских радова на затварању објекта и изолација крова.

Од уговорених инсталатерских радова почела је монтажа канала за инсталацију и израда вођица за компактни смештај књига.

Све радне и читаоничке просторије детаљно су очишћене, окречене и уређене. Пресвучене су столице, постављене нове завесе и ролетне и обновљен део канцеларијског намештаја.

ДРАГОЦЕНИ КАТАЛОГ

Душица Грбић – Ксенија Минчић-Обрадовић – Катица Шкорић, *Ћирилицом штампане књиге 15-17. века Библиотеке Матице српске*, Библиотека МС, Нови Сад 1994.

Предговор *Октоиху пр҃вогласнику* Ђурђа Црнојевића л. 2б

На прави начин Библиотека Матице српске учествује у великој културној светковини - петстогодишњици прве српске штампане књиге и истовремено прве ћириличке на словенском југу, коју су штампали Макарије од Црне Горе и још седам нажалост незнаних штампара, у штампарији којом је господар Зете (тада сведене на Стару Црну Гору) Ђурађ Црнојевић златним словима уписао себе и своје Цетиње у културну историју православног Словенства. За том књигом уследило је још бар четрдесетак историјских, упркос злим временима; и све су се оне, као праве драгоцености, предавале с колена на колено, али и делиле судбину српског народа и страдале заједно с њим. Тим је већа вредност свих сачуваних примерака и одломака. Срећна је околност за нашу културу што Матица има једну од најбогатијих збирки, чији је значај још већи због неизвесне судбине збирке из Пакраца.

Да је драгоцена Матичина ризница у добрим рукама, уверава нас и каталог који су узорно израдиле колегинице Душица Грбић, Ксенија Минчић-Обрадовић и Катица Шкорић. Он је плод врло обимног, савесног и квалификованог рада; неупућени једва да могу схватити колико стрпљивог испитивања изискује нпр. рубрика *Особености примерка*. Рађен у потпуном складу са савременим археографским и библиотекарским начелима, овај каталог пружа обиље података о 163 примерка педесет издања старе ћириличке књиге – колико их има Матичина збирка. Он се може читати и као занимљива књига, из које се доста научи и о судбини наше старе књиге и о мисији Библиотеке Матице српске. Обједињено то нам предочава врло садржајни предговор, као и лепо срочена уводна реч уредника Мира Вуксановића. Неколико корисних регистара олакшава служење каталогом и сагледавање његовог садржаја.

После лепо утемељене серије о ћириличким рукописним књигама из Матичине ризнице, овим каталогом се сарадници Библиотеке окрећу штампаној књизи, започињући њиме серију „Старе и ретке књиге Библиотеке Матице српске". Јубиларна година нашег штампарства прави је тренутак да се утемељи и та серија.

Митар Пешикан

О ЛЕГАТИМА У БИБЛИОТЕЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Значајније личне библиотеке поклоњене Матици српској данас се чувају као посебне целине. Свака од њих има своју историју. О свакој се може написати занимљива прича. Најчешће би то биле невеселе повести. Са снебивањем казујем ову истину. Јер, поклоњене библиотеке, оне најстарије и највредније, због разних разлога, разбијене су и распоређене са осталим књигама у Библиотеци МС. Када је било јасно да је учињена грешка, почели су разговори о сакупљању личних библиотека. Тај посао је урађен тек пре десетак година. Читава екипа библиотекара и књижничара прегледала је књигу по књигу, са намером да утврди коју је од њих даровао Платон, Текелија или неко трећи. Задатак је био изузетно обиман и тежак. Заслужују признање сви који су га обављали, иако се не може говорити о пуном успеху. Ипак, према потписима, печатима, екслибрисима или посветама некадашњим власницима делимично је реконструисано неколико драгоцених библиотека дародаваца. На тај начин су окупљене, у садашњем облику, библиотеке Саве Текелије и Текелијанума, Платона Атанацковића, Петра Попадића, Ђоке Мијатовића, Аврама Ђукића, Александра Сандића, Јована Јовановића Змаја, Тихомира Остојића и Васе Стајића. Сачувано је језгро сваке од ових библиотека.

Поклон-библиотеке Стевана Јосифовића, Мите и Предрага Клицина, Радомира Радујкова, Ивана Суботића, Стојана Суботина, Мирка и Руже Цветков, породице Алексијевић, Светозара Матића и Радослава Митровића обрађене су 1991, иако су раније уступљене Матици, односно Библиотеци. Међутим, оне су очуване у целини, као и поклони Лазара Стојковића, Марка Малетина, Јована Поповића и Миленка Милошевића.

Донација Никол и Сретена Марића од 1989. пристиже у Библиотеку (овде је тек трећина) и ажурно се обрађује. Целокупне библиотеке Рашка Димитријевића и Станислава Бајића каталогизиране су одмах по пријему, 1991. и 1993. Ваља истаћи да се писма и други рукописи, ако стигну у Библиотеку, дају на чување Рукописном одељењу Матице српске.

У Библиотеци је и изванредна збирка рукописних и штампаних српских књига купљена из Фонда Александре Санде Узелац и сестре јој Ирине. Почивша госпођа Узелац поклонила је 1992. пет хиљада немачких марака за набавку раритетних српских књига. Новац је у целини наменски утрошен. Купљено је 20 књига (5 рукописних и 15 штампаних) из 18. и прве половине 19. века.

У току је компјутерска обрада библиотеке Српске православне велике гимназије у Новом Саду (основана је 1819, а у Библиотеци Матице српске, по одлуци Патроната, чува се од 1947. године). За двестогодишњицу Карловачке гимназије, 1991. завршили смо потпуно уређење тамошње најстарије српске школске књижнице у музејски тип библиотеке.

Библиотека Матице српске има и малу збирку књига Уједињене омладине српске, а ове године је добила и библиотеку Стеријиног позорја, која се обрађује као посебна целина.

Нису, наравно, све поменуте библиотеке једнаке вредности. Текелијина библиотека је својеврсни споменик културе. Слично се може рећи и за библиотеку Новосадске гимназије. Нису ни сви дародавци подједнако задужили нашу културу. Имамо, рецимо, само остатке Змајеве кућне библиотеке, али се у поклонима неких мање познатих личности налазе праве библиофилске реткости. Када се укрсте сви подаци долазимо до истог – реч је о драгоценим посебним

збиркама, и по културно-историјској вредности и по научној актуелности. У њима је стотинак хиљада књига.

Као што се могло разабрати из саопштених података, први део посла је углавном урађен. Преостаје да објавимо каталоге свих значајнијих библиотека-целина које се чувају у Библиотеци Матице српске. У *Каталогу легата Библиотеке Матице српске*, дабоме, наћи ће се оне личне библиотеке које то својом вредношћу заслужују, а свакако и библиотеке Текелијанума и Новосадске гимназије. Тако ће свака од њих бити детаљно приказана (овде су само поменуте). Сваки том *Каталога легата Библиотеке Матице српске* требало би да садржи: *уводни део* (реч уредника и сажет текст о личности и делу дародавца), *предговор* (са исцрпним подацима о поклоњеној библиотеци, њеним особеностима, значају, судбини...), *каталог* (подељен у две целине - публикације на српском језику и оне на осталим језицима), *регистре* (ауторски, насловни, хронолошки, стручни и по језицима), *илустрације* (као посебан албум уз каталог) и *прилоге* (фотографије, факсимили докумената и слично, а све о дародавцу и његовој библиотеци). Каталог је конципиран овако да би се што потпуније (и свечаније) оживела успомена на донаторе и да се занимљивом грађом заодене „монотоно" низање података о књигама. С том намером је урађен и предат у штампу први том *Каталога* у којем је описана библиотека Платона Атанацковића. Припремљен је у Одељењу старе и ретке књиге и легата. Руководилац Одељења је мр Душица Грбић. Предговор, редакцију каталошких записа, регистре и илустрације урадиле су и припремиле библиотекарке Корнелија Олар, Финка Пјевач и Светлана Вучковић, а књиге на латинском језику обрађивао је Александар М. Петровић. У уводном делу *Каталога* је и текст Васе Стајића о владици Платону.

Природно је што почињемо *Каталог легата Библиотеке Матице српске* библиотеком Платона Атанацковића. Његов легат није најзначајнији, али је најстарији. Поклоњен је Матичиној Библиотеци 1841. Тада је имао 787 књига. Са књигама је предат и каталог. Није сачуван и то је штета. Имали бисмо аутентичан доказ за реконструкцију Платонове библиотеке и знали бисмо више о њему. Легат није чуван као целина. Када је та библиотека реконструисана 1985, идентификована је само 341 књига, а према његовим потписима на насловним страницама и према посветама. Упркос свему, и у оваквом облику Платонова библиотека је значајан податак за историју српске културе.

(Одломак из предговора првој књизи *Каталога легата Библиотеке Матице српске*)

Миро Вуксановић

НА БЕЛИНАМА ЊЕГОШЕВИХ КЊИГА

(Владимир Отовић, *Белешке на белинама Његошевих књига*, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 1994)

Девет есеја Владимира Отовића, који су објављени у релативно дугом распону (од 1961. до 1993. године), сада поново прегледаних и местимично преуређених, објављено је под скромним, заправо прескромним насловом *Белешке на белинама Његошевих књига*. Читалац који би брзоплето, на основу ових података, закључио да се ради о оном типу књига који је једном приликом назван „књиговезачком синтезом", ако је стварно читалац који поседује изграђени однос према поезији и речи о поезији, открије да је добио необичну и неуобичајену књигу. Есеје (који су у наслову названи *Белешкама*, ваљда зато што је то најмање претенциозан термин којег се аутор досетио, а које овом приликом називамо есејима) обједињује предмет истраживања, проблем (или проблеми) и приступ.

Предмет истраживања је најлакше одредити: то је, најједноставније речено, песничко дело Петра II Петровића Његоша, „највећег јужнословенског песника", како каже Владимир Отовић, са чиме се читалац може сложити или не, али мора признати да је предмет истраживања значајан. Ближе, предмет сваког есеја одређен је насловом: *Прво песничко сновиђење Његошево*; *Црногорско ратно 1796. лето у гусларским, Ракићевим и Његошевим песмама*; *Запис уз наслов Његошева спева „Луча микрокозма"*; *Орфелиново „Житије Петра Великог" у прави животу Његошевог „Горског вијенца"*; *Опет о Његошу као читаоцу Орфелиновог „Житија Петра Великог"*; *Његошева и Драшкова прича о Млецима у „Горском вијенцу" и једна анонимна причица*; *Антички јунаци Леонид и Сцевола у Његошевим стиховима*; *Коњ Бурак у Милутиновићевим и Његошевим стиховима*; *Име руског кнеза Пожарског у Бановим и Његошевим стиховима*.

Проблеме који се у овим есејима покрећу, разарешавају или само наговештавају теже је дефинисати. Уз ризик да се сувише поједноставе, ризик који треба прихватити ако се намерава понешто рећи о сопственом читалачком искуству са овом књигом (да би оно користило и другима), треба упозорити да сваки од текстова Владимира Отовића има бар два нивоа на којима се проблем и поставља и разрешава. Насловима есеја (старински прецизним и стога понекад дугим) указује се на то да се аутор бави Његошевом лектиром, њеним одјецима у појединим Његошевим делима, подстицајима које је пружала песнику, начином примања и прераде појединих мотива. У литератури о Његошу – ако се већ дела овог песника нису посматрала као самородна и само себи слична – извори, утицаји и типолошке блискости владичине поезије траже се и налазе или у народним песмама или у делима великана светске литературе, те се у овом погледу радови публиковани у овој књизи могу похвалити као испуњавање једне празнине у његошологији. Решавајући проблеме удела „домаће" лектире у својим тумачењима *Сна на Божић*, *Гласа каменштака*, *Свободијаде*, *Луче микрокозма*, *Лажног цара Шћепана Малог* и *Горског вијенца*, Владимир Отовић је показао познавање Његошевог дела до најситнијих детаља, до сваке речи, али истовремено и темељно познавање литературе о том делу и познавање књижевности која је Његошевом песништву претходила, до бизарног библиографског податка. Други ниво аутор оставља запретеним: упоредо са решавањем малог, наизглед ситног задатка (што захтева ерудицију), поставља се у сваком есеју бар по једно крупно питање Његошевог дела, које се даље може ишчитавати и као

питање живота и поезије (ако те речи не звуче сувише патетично). Примерице, трагајући за генезом приче *Црногорско ратно 1796. лето у гусларском, Ракићевим и Његошевим песмама* и расправљајући о њеном поетском уобличењу, Владимир Отовић пише о компликованим прожимањима историјске, политичке и песничке истине.

Међу многим благо ироничним, духовитим и згодно формулисаним узгредним опаскама у овој књизи јесте и она да су многобројни коментатори израз „луча микрокозма" прочитали и протумачили „сваки о свом мисленом и писменом трошку". Ако се та опаска може користити (без ауторских права, наравно), онда треба упозорити да ће читалац *Бележака на белинама Његошевог дела* о сопственом мисленом трошку проналазити у овој књизи многа значења или само једно.

Марија Клеут

ДАРОДАВЦИ БИБЛИОТЕКЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ У 1994. ГОДИНИ

Дејан Ајдачић (Београд)
Љубисав Андрић (Нови Сад)
Драгица Анђушић (Рума)
Јелица Балаж (Нови Сад)
Радомир Батуран (Крушевац)
Фрања Бача (Београд)
Драга Б. Белопавловић (Нови Сад)
Миленко Бељански (Сомбор)
Стојан Бербер (Сомбор)
Милана Бикицки (Нови Сад)
Добривоје Благојевић (Чачак)
Слободан М. Благојевић (Подгорица)
Gyбzб Bordas (Нови Сад)
Божидар Бошковић (Нови Сад)
Бошко Брзић (Будисава)
Јан Варга (Кисач)
Урош Васин (Бечеј)
Магдалена Веселиновић-Шулц (Нови Сад)
Зора Весковић (Нови Сад)
Атила Вилети (Нови Сад)
Ђорђе Војновић (Торонто)
Илдико Врачарић (Нови Сад)
Димитрије Вујадиновић (Сремски Карловци)
Момчило Вукићевић (Нови Сад)
Никола Вукмировић (Нови Сад)
Драгутин Вукотић (Подгорица)
Миро Вуксановић (Нови Сад)
Витомир Вулетић (Нови Сад)
Милан Вуловић (Нови Београд)
Живојин Гавриловић (Нови Сад)
Вујадин Гудељ (Нови Сад)
Милан Давидовић (Београд)
Валентина Девић (Нови Сад)
Владимир Димитријевић (Лозана)
Милан С. Димитријевић (Београд)
Жарко Димић (Сремски Карловци)
Stephen M. Dickey (Нови Сад)
Радивој Додеровић (Нови Сад)
Урош Дојчиновић (Београд)
Надежда Драгова (Софија)
Теодор Дујин (Нови Сад)
Јован Дунђерски (Београд)
Богдан Ерак (Сремска Каменица)
Милан Живановић (Нови Сад)
Зоран Живковић (Београд)
Марко Живковић (Београд)
Слободан Жуњић (Београд)
Гареган Закојан (Јереван)
Богуслав Зелињски (Познањ)
Ђорђе Зојкић (Панчево)
Милка Ивић (Београд)
Братислава Идвореан Стефановић (Нови Сад)
Драган Јанков (Нови Сад)
Руди Јанковић (Лондон)
Василије Јовановић (Нови Сад)
Славко Јовин (Нови Сад)
Милан Јосић (Загреб)
Љубомир Кљакић (Београд)
Мара Кнежевић (Сомбор)
Антон Ковач (Минхен)
Бранислав Ковачевић (Нови Сад)
Радивој Ковачевић (Суботица)
Божидар Ковачек (Нови Сад)
Станимир Ковчин (Нови Сад)
Предраг Колунџић (Торонто)
Бане Крстић (Нови Сад)
Милорад М. Лазић (Београд)
Александар Лауш (Нови Сад)
Лили Лашкова (Софија)
Слободанка Луковић (Крагујевац)
Горан Лунгул (Зрењанин)
Александра Љубинковић (Нови Сад)
Родољуб Маленчић (Нови Сад)
Блажо Мараш (Равно Село)
Боривоје Маринковић (Нови Сад)
Ратко Марковић (Београд)
Славко Матић (Нови Сад)
Јасна Мелвингер (Нови Сад)
Милорад Ј. Мијатовић (Нови Сад)
Војислав Милутин (Нови Сад)
Радомир Миљојковић (Жабаљ)
Вера Миросављевић (Нови Сад)
Новица В. Митић (Београд)
Коља Мићевић (Париз)
Горан Михајловић (Црепаја)
Драган Недељковић (Београд)
Даница Ненин (Нови Сад)
Љубиша Николин (Нови Сад)
Душан Ж. Николић (Нови Сад)
Михајло Николић (Београд)
Олга Обреновић (Нови Сад)
Милутин Ж. Павлов (Нови Сад)
Љубо Павићевић (Подгорица)
Душан-Владислав Пажђерски (Нови Сад)
Бојан Панаотовић (Нови Сад)
Миливој Пејак (Оџаци)
Никола Пејић (Нови Сад)
Иван Пењашковић (Нови Сад)
Раша Перић (Нови Сад)
Живан Петковић (Нови Сад)
Илија Петровић (Нови Сад)

Лазар Попара (Нови Сад)
Недељко Попара (Нови Београд)
Љубинко Пушић (Нови Сад)
Душка Радивојевић (Нови Сад)
Василије Радикић (Нови Београд)
Николета Радић (Нови Сад)
Саша Радоњић (Нови Сад)
Озрен М. Радосављевић (Врачев Гај)
Мирко Радумило (Нови Сад)
Угљеша Рајчевић (Београд)
Жарко Ружић (Нови Сад)
Епископ шумадијски Сава (Крагујевац)
Коста Симин (Нови Сад)
Живко Славковић (Рибница)
Слободанка Станковић-Илић (Књажевац)
Славко Станојевић (Нови Сад)
Мирјана Стефановић (Нови Сад)
Никша Стипчевић (Београд)
Ђоко Стојичић (Београд)
Радослав Ј. Субић (Србобран)
Милан Суботин (Нови Сад)
Тихомир Тапавица (Нови Сад)
Мирјана Татић (Ветерник)
Ђурђица Типолд (Бачка Топола)
Бошко Томашевић (Нанси)
Драган Трифуновић (Београд)
Јован Ф. Трифуноски (Београд)
Миленко Фржовић (Нови Сад)
Ioan Hategan (Темишвар)
Bhikkhu Hiriko (Тајланд)
Дарко Хохњец (Нови Сад)
Олга Цвејић-Јанчић (Нови Сад)
Владимир Н. Цветковић (Нови Београд)
Душан Чампраг (Нови Сад)
Тимотеј Чобић (Нови Сад)
Лазар Чурчић (Нови Сад)
Радмила Шевић (Нови Сад)
Катица Шкорић (Нови Сад)
Иван Шурјановић (Нови Сад)

AGAPÉ (Нови Сад)
Адвокатска комора Војводине (Нови Сад)
Амбасада САД (Београд)
Архив „Кљакић" (Београд)
Библиотека „Глигорије Возаревић" (Сремска Митровица)
БИГЗ (Београд)
Vajdasági hirnök (Темерин)
Вискоза (Лозница)
Виша техничка школа (Зрењанин)
Војни музеј (Београд)
„Вук Караџић" (Параћин)
Галерија Матице српске (Нови Сад)
Градина (Ниш)
Градска библиотека (Рума)
Градска библиотека и читаоница (Херцег Нови)
Градски завод за заштиту споменика културе (Нови Сад)
Редакција часописа „Директор школе" (Београд)
ДОМ (Ниш)
Дом културе (Чачак)
Дом културе „Петар Драпшин" (Србобран)
Дом омладине (Панчево)
East View Publications Inc. (Минеаполис)
Економска политика (Београд)
Завод за заштиту природе Србије (Београд)
Завод за међународну научну, културну, просветну и техничку сарадњу Републике Србије (Београд)
Заједница књижевника Панчева (Панчево)
ПП „Золак и Золак" (Будва)
International Labour Office (Женева)
Институт за заштиту биља (Београд)
Институт за кукуруз „Земун поље" (Београд)
Институт за производно машинство (Нови Сад)
Институт за проучавање културе Срба, Црногораца, Хрвата и Муслимана (Приштина)
ISPI (Милано)
Историјски институт Црне Горе (Подгорица)
Јединство (Приштина)
JISA (Београд)
Југословенско друштво за ширење и примену науке и праксе у заштити животне средине (Београд)
Југословенско удружење пивара (Београд)
K. G. Saur (Минхен)
Канадски Србобран (Хамилтон)
Катедра за словенске језике (Санкт Петерсбург)
Књижара, антикварница и књиговезница „Доситеј Обрадовић" (Београд)
Књижевна заједница (Херцег Нови)
Књижевна омладина Србије (Београд)
T. C. Kültür Bakanliği (Анкара)
Култура (Београд)
Libertatea (Панчево)
Математички институт (Београд)
Матица српска (Нови Сад)
ИП Матице српске (Нови Сад)
Међународна политика (Београд)
Међурепубличка заједница за културно-просвјетну делатност (Пљевља)
Металограф (Трстеник)

Министарство културе Србије (Београд)
Младост (Београд)
Napló Kft (Нови Сад)
Народна библиотека (Вуковар)
Народна библиотека (Добој)
Народна библиотека Србије (Београд)
Народна и универзитетска библиотека „Петар Кочић" (Бања Лука)
Народни универзитет (Трстеник)
Нова искра (Београд)
Редакција часописа Овдје (Подгорица)
Октоих (Подгорица)
Омладински културни центар (Панчево)
НИП Панчевац (Панчево)
Побједа (Подгорица)
Пољопривредни факултет (Београд)
Правни факултет (Ниш)
Primorski dnevnik (Трст)
Привредни преглед (Београд)
Природњачки музеј (Београд)
Радио Б92 (Београд)
Радио Београд (Београд)
Ректорат Универзитета у Новом Саду (Нови Сад)
Републичка заедница на културата (Скопље)
Републички завод за статистику (Београд)
Републички фонд пензијског и инвалидског осигурања радника (Београд)
Републички хидрометеоролошки завод (Београд)
РТВ Србије (Београд)
Руске слово (Руски Крстур)
Савез друштава за унапређење народа Југославије (Београд)
Савремена администрација (Београд)
Светска српска заједница (Београд)
Скупштина општине Бечеј (Бечеј)
Редакција часописа Современост (Скопље)
Књижара Соларис (Нови Сад)
Српска академија наука и уметности (Београд)
Српска православна епархија сремска (Сремска Митровица)
Српска читаоница и књижница Ириг (Нови Сад)
Српско културно друштво "Сава Мркаљ" (Топуско)
Сфаирос (Земун)
Taejon EXPO Commemorative Foundation (Таејон)
Удружење фолклориста Војводина (Нови Сад)
UNESCO (Париз)
Универзитет у Новом Саду (Нови Сад)
Унирекс (Никшић)
Факултет организационих наука (Београд)
Факултет физичке културе (Београд)
FAO (Рим)
Филолошки факултет, Одсек за италијански језик и књижевност (Београд)
Филолошки факултет (Скопље)
Forum (Нови Сад)
Центар за истраживање програма и аудиторијума РТС (Београд)
Црногорска академија наука и умјетности (Подгорица)

ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Извештај о раду Галерије Матице српске у 1994. години

Протекла 1994. година за Галерију Матице српске била је изузетно тешка, али и плодна и садржајна у извршавању стручних и општих послова. Основно опредељење било је да се квалитетним и ефикасним обављањем послова из редовне делатности, увођењем нових садржаја и облика рада и сарадњом са другим музејима и сродним установама превазиђу неповољни општи услови и унутрашња кадровска криза. Радећи са измењеном кадровском структуром и брижљивим ангажовањем свих чланова колектива и сталних спољних сарадника, Галерија МС је програмске активности извршавала у складу са својим облицима деловања.

ПОПУЊАВАЊЕ ЗБИРКИ

Настављен је рад на евидентирању уметничких дела оних аутора који још увек нису адекватно застуљени у фонду Галерије МС. Евидентирани су непубликовани радови Захарија Орфелина, Уроша Предића, Николе Алексића, Никоље Димшића, Павла Чортановића, М. Јовановића, Јована Кешанског, Васе Ешкилевића, Драгомира Глишића, Николе Михајловића, Боривоја Стевановића, Миланa Коњовића и Бошка Петровића – у приватном власништву у Новом Саду, Београду, Панчеву и Сомбору.

За збирку 19. века су откупљени радови Николе Димшића, Павла Чортановића и М. Јовановића, а на чување је примљен портрет Јулијане Камбер, могући рад Петра Камбера, који је Матици српској даровала Јованка Кохански-Вајић из Београда. За збирку 20. века Галерија МС је од Вере Мијатовић из Н. Сада добила на дар 12 дела Саве Стојкова. У оквиру рада на попуњавању збирке копија српског зидног сликарства сачињен је план копирања са спољним сарадницима Зденком Живковић и Станиславом Чавићем у припратама манастира Манасије и Раванице, а од спољног сарадника Бранислава Живковића набављени су цртежи сачуваних фресака из 18. века у припратама поменутих манастира.

У вези са планираним програмом одливања у бронзи најзначајнијих вајарских радова из фонда Галерије, због недовољне документованости извршена је ревизија предложеног плана одливања гипсаних модела Ђорђа Јовановића, а Удружењу за помоћ Косову и Метохији „Солидарност” уступљена су права за одливање другог примерка фигуре „Гуслара” Ђорђа Јовановића, која је као заједнички дар Галерије МС и овог удружења поклоњена Книну, где је постављена као јавни споменик.

СТАЛНА ПОСТАВКА

У складу са устаљеном праксом вођена је редовна и континуирана стручна, конзерваторска и техничко-естетска брига о делима у сталној поставци Галерије, а започета је и систематска ревизија података за израду нових информативних легенди за сваки експонат.

ИЗЛОЖБЕ

1. Изложба *Зидно сликарство манастира Драче* остварена је према концепцији мр Лепосаве Шелмић у оквиру дугорочног пројекта изучавања и представљања најзначајнијих споменика са очуваним зидним сликарством из 18. века. Обухватала је цртеже и копије фресака из 1735. године у цркви манастира Драче, које су израдиле Драгана Милисављевић и Зденка Живковић. Поводом ове студијске изложбе, представљена је публикација Драгане Милисављевић *Драча – цртежи фресака* коју је Галерија издала у едицији „Споменици српског зидног сликарства 18. века". На отварању изложбе и промоцији публикације говорили су мр Лепосава Шелмић и др Мирослав Тимотијевић. Изложба је за јавност била отворена од 7. јуна до 1. августа.

·ДРАЧА·

2. Изложба *Иконостас капеле Успења Богородице у Дању* приказана од 15. октобра до 19. новембра, остварена је у оквиру програма рада Галерије на проучавању и конзерваторској заштити уметничког материјала са ратом захваћеног подручја бивше Југославије, а на основу дугорочног пројекта о проучавању српске уметности у западном Срему, Барањи и Славонији који се остварује у сарадњи са Музејом српске православне цркве у Београду. Изложба је обухватила 26 сачуваних радова са овог иконостаса (који је 1760/63. године сликао Димитрије Бачевић, највероватније уз сарадњу младог Теодора Крачуна), као и пратећи документарни материјал о конзерваторско-рестаураторским радовима обављеним под руководством Владимира Богдановића. Уз изложбу је штампан сту-

дијски каталог који су припремиле мр Мирослава Костић и Драгојла Живанов. Изложбу је отворила мр Мирослава Костић, која је 10. новембра одржала и предавање о сликару Димитрију Бачевићу.

3. Изложба *Милан Коњовић – осећајност, страст, духовност*, приказана од 8. септембра до 4. октобра, остварена је у сарадни са Галеријом Милана Коњовића у Сомбору. Обухватила је 60 радова насталих у периоду од 1928. до 1990. године. Изложбу је отворила Ирма Ланг, која је 22. септембра одржала предавање о животу и делу Милана Коњовића.

4. Изложба *Слике и цртежи Аксентија Мародића (1838 – 1909) из Галерије Матице српске*, која је обухватала 18 слика и 14 цртежа овог аутора из галеријског уметничког фонда, приказана је према концепцији Милене Врбашки у Дому културе у Ади, а поводом културне манифестације „Новакови дани". Изложба је трајала од 12. до 17. новембра, а отворила ју је Милена Врбашки.

5. Изложба *Поклон збирка Вере Мијатовић* приказана је према концепцији Милане Вейновић у оквиру обележавања 147-годишњице Галерије МС и у знак захвалности на примљеном поклону. Обухватала је 12 радова Саве Стојкова и један рад Стевана Алексића које је поклонила Вера Мијатовић. На поклону се у име Галерије МС захвалила Драгојла Живанов излагањем о дародавцу и поклоњеним уметничким делима.

6. Изложба *Мина Вукомановић Карацић (1828 – 1894)* приказана је у сарадњи са Народним музејом у Београду од 19. новембра до 19. децембра, а у оквиру обележавања 150-годишњице Народног музеја и 100-годишњице смрти Мине Вукомановић Карацић. Обухватала је 64 експоната о животу и делу ове значајне српске сликарке. Изложбу је отворила Љиљана Чубрић, аутор изложбе и пратећег каталога, која је 12. децембра одржала и предавање о Мини Вукомановић Карацић.

Све изложбе је технички опремио и поставио Евгеније Микитишин.

Изложбе у припреми

Изложба *Стеван Тодоровић (1832 – 1925)* припрема се као студијска изложба у сарадњи са Народним музејом у Београду. Коаутор изложбе Милена Врбашки израдила је каталог штафелајног сликарства и сачинила избор експоната за сегмент портретског и историјског сликарства Стевана Тодоровића. Отварање изложбе и штампање монографије сликара планира се за 1995. годину.

Изложба *Василија Остојића (поч. 18. в. – 1791)* припрема се као студијска изложба у сарадњи са Одељењем за ликовне уметности Матице српске и Покрајинским заводом за заштиту споменика културе. Аутори изложбе мр Лепосава Шелмић и др Мирослав Тимотијевић радили су на каталошкој обради података, као и на проучавању литературе о иконографији црквеног сликарства Василија Остојића. Предвиђени теренско-истраживачки послови нису обављени због немогућности рада у споменицима на територији Хрватске (манастир Пакра) и Мађарске (Сентандреја, Будимпешта, Грабовац).

Рад на изложби *Васе Ешкичевића (1857 – 1933)* одложен је за 1995. годину због кадровских промена у Галерији.

Позајмицама експоната из свог уметничког фонда Галерија МС је током 1994. године учествовала у реализацији већег броја изложби које су организовале сродне музејске куће у Новом Саду, Београду, Сомбору и Вршцу:

– Изложба ликовних остварења наставника и сарадника Академије уметности у Новом Саду, приказана у Галерији Матице српске од 22. априла до 9. маја поводом обележавања 20 година рада Академије уметности (1 експонат):

Изложба радова Јована Бикицког, у Галерији „Ликовна јесен" у Сомбору од 8. до 23. маја (6 експоната);

Акт у делима Паје Јовановића, ауторска изложба Снежане Лазић, приређена у Народном музеју у Вршцу од 29. јуна до 17. јула у оквиру културне манифестације Први југословенски ликовни бијенале младих (1 експонат);

– Изложба *Српски импресионизам*, приказана у Галерији САНУ у Београду као студијска изложба аутора др Станислава Живковића од 24. јуна до 20. августа (4 експоната);

– Изложба *Опленац у Београду*, приказана у организацији Споменичког комплекса „Задужбина краља Петра I Карађорђевића" у Музеју примењене уметности у Београду од 28. јула до 15. септембра (3 експоната);

– *Балкански источници српског сликарства 20. века*, ауаторска изложба Драгоша Калајића приређена у Музеју савремене уметности у Београду од 25. јула до 22. августа (1 рад);

– *Мина Караџић Вукомановић*, ауторска изложба Љиљане Чубрић, приказана у Музеју Вука и Доситеја у Београду од 24. августа до 11. новембра и у Галерији Матице српске од 19. новембра до 19. децембра (1 рад);

– Јубиларна изложба аутора из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића, одржана поводом обележавања 20 година рада Поклон збирке Рајка Мамузића у Новом Саду од 4. до 29. новембра (1 рад).

ДОКУМЕНТАЦИЈА

1. *Одсек централног инвентара са картотеком*

У оквиру програма ревизије уметничких збирки и израде Извештаја о ревизији целокупног уметничког фонда Галерије МС, извршена је ревизија збирке 18, 19. и 20. века. Повучени су сви експонати из сталне поставке Музеја Војводине у Новом Саду и обновљени уговори о размени експоната са Музејом града Новог Сада.

Настављен је рад на стручној обради уметничких дела из збирки 18, 19. и 20 века (обрађено је 68 дела).

Настављен је рад на вођењу и ажурирању помоћних картотека (ауторске и топографске) и започет рад на картотеци дародаваца.

2. *Одсек фототеке*

Завршен је рад на систематској ревизији фототеке и на снимању уметничких дела по збиркама из галеријског фонда (90 експоната из збирке 19. века).

Идентификовани су заостали (204) негативи и обављено је инвентарисање (281) негатива.

Уступане су фотографије спољним сарадницима и другим институцијама ради публиковања и излагања: Музеју Војводине, Заводу за издавање уџбеника и наставна средства у Београду, Балканолошком институту САНУ, Музеју града Новог Сада, Новосадској банци, др Мирославу Тимотијевићу, Озрену Радосављевићу, Јовану Бикицком, Дарку Шаренцу и Светиславу Николићу.

3. *Одсек хемеротеке*

Послови техничке обраде и класификације хемеротеке за текућу годину ажурно су обављени.

4. *Стручни архив*

Израђен је оквирни програм за прву етапу увођења информационог система за компјутерску обраду документације Галерије МС и набављена одговарајућа компјутерска опрема.

Урађен је и нацрт предлога за израду програма компјутерске обраде документације Галерије Матице српске.

Сачињен је извештај о ревизији документације о изложбеној делатности Галерије МС за период 1927 – 1994. г. Завршени су послови на изради аналитичког прегледа изложбене делатности за период 1957 – 1967. г. у оквиру приправничког рада Сузане Вуксановић, као и аналитички преглед изложби одржаних у Галерији у периоду јануар – децембар 1994. године.

5. *Издавачка делатност*

Галерија је у 1994. години, осим каталаога изложбе *Иконостас капеле Успења Богородице у Даљу* који су приредиле мр Мирослава Костић и Драгојла Живанов, објавила и две посебне публикације: Бранислав Живковић, *Војловица и припрата Манасије – цртежи фресака* (св. 6 у едицији „Споменици српског зидног сликарства", са предговором Слободана Рајчевића) и др Динко Давидов, *Српске привилегије* (св. 3 у едицији фототипских издања), заједничко издање са Балканолошким институтом и издавачком кућом „Светови".

6. *Библиотека*

Ажурно су евидентиране књиге и публикације (216 наслова – каталози и књиге) и 16 наслова периодичних издања (53 свеске) добијена путем размене са сродним институцијама (10 наслова) и као поклони појединаца и институција (32 наслова).

За збирку фотокопија раритетних издања набављена су два наслова у Библиотеци Матице српске. Настављен је рад на заштити књижног фонда. Укорицено је 348 бројева *Гласника српске православне цркве* за год. 1920-1939, 1966-1967. и 1976-1991. Своја издања Галерија МС је послала институцијама и већем броју научних и јавних радника а Градској библиотеци у Панчеву поклонила је 11 каталога.

ПЕДАГОШКО-ПРОПАГАНДНИ РАД

Педагошко-пропагандни рад се одивјао путем стручног тумачења сталне поставке групним посетама, као и у сарадњи са школама, Академијом уметности у Новом Саду и јавним медијима. Галерију су посетили учесници Балканске олимпијаде математичара, службеници амбасаде САД у Београду, чланови делегације града Патре у Грчкој, полазници Међународног скупа слависта у Вукове дане, студенти славистике, функционери Високог комесаријата за избеглице при Уједињеним нацијама и чланови Новосадског клуба.

На захтев Клуба Сомбораца у Новом Саду, поновљено је предавање мр Милане Бикицки из 1992. године *Прва српска уметничка изложба у Сомбору 1910* (24. II). У току трајања изложби одржана су пратећа предавања: Ирме Ланг (изложба *Милан Коњовић – осећајност, страст, духовност*, 22. IX); мр Мирославе Костић и Драгојле Живанов (изложба *Иконостас капеле Успења Богородице у Дању*, 10. XI) и Љиљане Чубрић (изложба Мина Карапић Вукомановић, 06. XII). Промовисане су публикације *Цртежи фресака манастира Драче* Драгане Милисављевић (07. VI) и *Српске привилегије* Христофора Жефаровића са предговором др Динка Давидова (22. XII). Представљена је и видео касета *Милан Коњовић* Снежане Субић (29. IX). У сарадњи са Заводом за урбанизам и Друштвом архитеката Новог Сада приређене су изложбе радова инг. арх. Драгана Ивковића (од III до 15. IV) и *Дани архитектуре Новог Сада* (од 20. до 29. 05). У организацији Војвођанске банке представљена је књига о сликару Љуби Поповићу – *Љуба* Рене де Солијеа (10. III) а у организацији Књижевно-уметничке задруге „Славија" књига *Реч после* Љубице Поповић-Бјелица (21. VI). У сарадњи са Академијом уметности из Новог Сада организовано је десет концерата студената Академије уметности: гудачког квартета (28. VI); Монике Наћ-Телеки, виолончело (30. VI); Ане Глишић, виола (11. XI); дипломаца у класи виоле (15. IX), виолине (27. IX), виолинског дуета Марине и Ирине Јашвили (09. XII); виолониста – полазника мајсторског курса Марине Јашвили (10. XII); солистички концерт Лауре Лаваи, Флаута (12. XII); солистички концерт Соње Антунић, флаута (19. XII) и вокални концерт студената соло певања (22. XII). Одржана су и два концерта духовне музике уз учешће хора Епархије сремске из Черевића (05. I и 17. III) и хора Саборне цркве Свети Арсеније из Сремских Карловаца (3. XI). У циљу популарисања уметничког фонда Галерије МС остварена је сарадња са „Југомарком" из Београда и „Графо-офсетом" из Новог Сада. Издавачкој кући „Југомарка" из Београда уступљено је право на репродуковање шест икона из збирке 18. века за серију марака са насловом „Српски барок". Пропратни информативни текст за ову филателистичку серију написао је др Мирослав Тимотијевић. Са штампаријом „Графо-офсет" у Новом Саду припремљени су за штампу календари (велики и мали формат) за 1995. годину са репродукцијама тринаест икона из збирке 18. века са насловом *Зографске иконе из збирке Матице српске*. Дела из збирки Галерије Матице српске уступана су за снимање Телевизији Нови Сад за емисије: „200 година Карловачке богословије" и „125 година новосадског Магистрата"; Независној телевизији К-23 из Суботице за ТВ филм о породици Дунђерски *Дворац у равници* и Туристичком савезу града Новог Сада за филм о Новом Саду. Такође, у сарадњи са Дечјим културним центром из Новог Сада, у оквиру пројекта „Новосадски анђели" промовисани су млади таленти (16. XII).

КОНЗЕРВАЦИЈА И РЕСТАУРАЦИЈА

У оквиру конзервације и рестаурације, делатност Галерије МС била је усмерена на заштиту уметничких дела из сопственог фонда и на заштите уметничког материјала са ратом захваћених подручја бивше Југославије.

1. Извршена је комплетна конзерваторско-рестаураторска заштита на 60 радова из збирки 18. и 19. века, а на 6 радова су обављени конзерваторско-рестаураторски захвати према Записнику бр. 129/1,2 и 3.

2. Завршени су сви предвиђени конзерваторско-рестаураторски радови на иконама капеле Успења Богородице у Дању према Записнику бр. 128. Интервенисано је на 12 икона.

3. Комплетиран је елаборат и реализована конзервација и рестаурација дрвеног носача, дубореза и позлате на 23 иконе са иконостаса капеле Архиђакона Стефана при владичанском двору у Даљу. Ове радове обавио је спољни сарадник Галерије МС Борис Иванчев.

4. Извршена је рестаурација на 39 дуборезних и позлаћених рамова за уметничка дела из галеријског фонда. Радове је такође обавио Борис Иванчев, спољни сарадник Галерије.

5. Континуирано и ажурно су обављени послови везани за пратеће документације о обављеним стручним интервенцијама и у ту сврху је израђено укупно 194 фотографије свих фаза рада на уметничким делима.

6. Редовно је обављана контрола стања дела у поставци и студијским збиркама, праћено је кретање микроклиме у просторијама и о томе вођена пратећа документација.

7. Начелник одељења Владимир Богдановић, конзерватор саветник, током године је обучавао два приправника рестауратора; један од њих је положио приправнички испит.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

У условима санкција и међународне блокаде, Галерија МС није била у могућности да реализује послове изван земље, предвиђене Програмом рада за 1994. годину а везане за копирање фресака у Мађарској и Румунији, као ни изложбу Василија Остојића.

ЗГРАДА ГАЛЕРИЈЕ, ОПРЕМАЊЕ ОБЈЕКТА И НАБАВКА ОСНОВНИХ СРЕДСТАВА

1. *Санација и ревитализација зграде*

Послови предвиђени етапним програмом санације и ревитализације зграде нису реализовани због недостатка финансијских средстава и неажурности Градског завода за заштиту споменика културе, надлежног за израду пројектно техничке документације.

2. *Редовно одржавање зграде*

Окречене су и уређене радне просторије Општег и Рачуноводственог одељења, извршене су неопходне оправке на прозорима и ролетнама, израђене су и постављене заштитне металне решетке на прозорима у приземљу и трећем спрату, као и заштитна врата на споредном улазу и пролазу у сутерен;

Израђени су плакари за архиву Општег и Рачуноводственог одељења;

Извршен је ремонт нужног осветљења у згради и купљене су четири електричне грејалице;

За Музеолошко одељење је набављена основна компјутерска опрема са четири рачунара, а за Конзерваторско-рестаураторско одељење су купљени студијски сликарски штафелај и бушилица са брусилицом и тестером за опрему експоната;

Обновљен је уговор о осигурању зграде, имовине и уметничког фонда са ДДОР-ом Нови Сад и континуирано је вођена брига о заштити на раду и заштити од пожара.

ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

У циљу рационализације процеса рада донете су измене и допуне Правилника о организацији рада и систематизацији послова и радних задатака, а табеларни приказ радних места усаглашен је са Изменама и допунама посебног колективног уговора (*Сл. Гласник РС* бр. 41 од 22. VI 1994). Са новим законским прописима усклађени су Правилник о заштити од пожара и Програм обуке радника из области противпожарне заштите.

Током године извршене су неопходне кадровске промене у свим одељењима Галерије МС. У оквиру стручног усавршавања, приправничке испите су положили Драган Матић и Сузана Вуксановић. Програм рада за 1994. годину остварила су 24 стално запослена радника.

Управни одбор Галерије одржао је две седнице под председништвом проф. др Миодрага Јовановића, Надзорни одбор – две седнице под председништвом доц. др Мирослава Тимотијевића, а Колегијум – седам седница којима је председавала управница мр Лепосава Шелмић. Поводом обележавања 147-годишњице Галерије 15. октобра је одржана свечана седница на којој су, после уводне речи мр Лепосаве Шелмић о Галерији Матице српске данас и излагања Драгојле Живанов о поклон збирци Вере Мијатовић, уручене захвалнице радницима, спољним сарадницима, спонзорима и дародавцима Галерије МС.

Народни музеј у Београду, поводом своје 150-те годишњице, доделио је Галерији МС захвалницу са репрезентативном мапом графика Велимира Михајловића, а за изложбу *Иконостас цркве Св. Николе у Вуковару*, приређену у 1993. години, Галерија МС је добила захвалницу СО Вуковар.

ТЕМЕ МУЧЕНИШТВА И АКТИВНА ПОБОЖНОСТ У ЗИДНОМ СЛИКАРСТВУ ДРАЧЕ

(Овај рад је прочитан у Галерији Матице српске 7. јуна 1994. године, на отварању изложбе и промоцији публикације: Драгана Милисављевић, *Драча, цртежи фресака, Споменици српског зидног сликарства XVIII века* 5, Нови Сад 1993)

Зидно сликарство храма манастира Драче припада групи стилски блиских споменика, који су изведени у првој половини XVIII века. Ово сликарство карактерише везаност за принципе давно установљених норми и због тога се обично сагледава у оквирима недовољно дефинисане поствизантијске уметности(...)

Аустријско-турски ратови су онемогућили прихватање нових схватања у областима Пећке патријаршије, када крајем XVII века долази до замирања уметничке активности. Она оживљава тек од тридесетих година наредног века, када се у ослобођеним областима Београдско-карловачке, а потом Карловачке митрополије, живопише низ цркава, међу којима се истичу храмови манастира Шемљуга, Врањевшнице и Драче. Лепосава Шелмић је указала на то да обнова монументалног сликарства тог времена не произлази из традиције времена Пећке патријаршије, него да је подстакнута доласком влашких и грчко-цинцарских мајстора, односно следбеника васпитаних под утицајем њихових схватања. Међу овим сликарским целинама постоји знатна подударност, али се у тематском репертоару храма манастира Драче уочава једна важна особеност, коју истичу скоро сви досадашњи истраживачи.

Ни у једном другом споменику тога времена, па ни у целокупном српском зидном сликарству XVIII века, не појављује се толики број сцена везаних за тематику страдања и мучења. Њихово присуство у сликарству манастира Драче делом произилази из православног наслеђа у коме су, посебно од XVI века, страдања добила истакнуто место у менолошким циклусима. На везу са менологијума указују сцене страдања на зидовима певница, које нису насликане као посебне композиције, него као низ одвојен само сценским кулисама. Не значи то да се појава мартиролошких композиција може протумачити доследним и искључивим ослањањем на менолошку традицију. Илустровани календари су се обично сликали у припратама, јер су се урпаво у том делу храма читали синаксари и стихире из минеја на празнике појединих светитеља. У манастиру Драчи се сцене мартирија појављују и у припрати, али оне превасходно доминирају у програму наоса. Оне, што је још важније, нису распоређене по календарском принципу, нити су текстови исписани на композицијама преузете дидаскалије синаксара. Композиције су уклопљене у шире оквире програма, у коме се поред Христовог страдања појављују старозаветне теме сличног префигуративног карактера, као што су циклуси о прекрасном Јосифу и праведном Ноју, насликани у припрати.

Мартирији су били велика тема западноевропске барокне уметности, којима је у пропагандним програмима посттридентске реформе подстицан верски жар и активна борба за веру. Многобројна мартиролошка литература тумачила је ранохришћанске мученике као борце за католичанство, па су они убрзо постали прототип идеалног хришћанског војника милитантне контрареформације. Избијањем аустријско-турских ратова који су започели опсадом Беча, истоветно тумачење мученика постало је актуелно и у српској цркви, која је у овом сукобу већ на почетку прихватила активну улогу. Не треба доводити у сумњу да је ктитору обновљеног храма и зидног сликарства храма манастира Драче активно схватање вере било познато и блиско, јер то потврђује и животна судбина обер капетана Станише Марквића Млатишуме. Цео његов живот се може сагледати као барокна судбина еразмијанског хришћанског војника, који за веру не води

моралну, него стварну битку. Житије Георгија Кратовца показује да је идеал хришћанског војника почео на Балкану да се формира још у XVI веку, када се и у ширим европским оквирима уобличила пракса да се страдања ранохришћанских мученика сагледавају у светлости актуелних планова за ослобођење поробљених хришћана.

Појава мартирија у зидном сликарству Драче се не може објаснити ни искључивим католичким утицајима, јер за то постоје два убедљива аргумента. Ова тематика није уживала популарност у верско-политичком програму Карловачке митрополије, а ни композициона решења нису преузета из западноевропске уметности. Представе страдања у идејном програму храма манастира Драче могу се свеобухватно сагледати само у светлости сложених преплитања православне менолошке традиције и актуелних посттридентских тумачења тематике страдања. Реформа мартиролошке традиције, везана за илустроване менологе, спроведена је у духу посттридентских схватања активног жртвовања за веру.

При самом улазу у храм верник се на западном зиду припрате сусреће са монументалном композицијом Покоља витлајемске деце, првомученицима за Христову веру, који су својом смрћу отворили врата небеског спасења. На своду припрате су насликана мучења апостола Петра, Павла и Марка, а на северном зиду мучење светог Хараламлија, Јакова Персијанца и мучење у бакарном бику. У јужној певници наоса су мучење светог Димитрија, архиђакона Стефана, светог Прокопија и три старозаветна отрока. Испод певничког прозора је монументална композиција Данило међу лавовима. У северној певници је поред мучења Јована Крститеља, приказаног у више сцена, насликано мучење апостола Томе. Испод прозора је мучење пророка Исаије, постављено као пандан композицији Данило међу лавовима. Тематици мартирија се прикључује и представа Аврам жртвује Исака, која је као префигурација Христовог страдања смештена између поткуполних пандатифа.

У зидном сликарству манастира Драча приказан је промишљени одбир најзначајнијих и најугледнијих примера страдања за веру. Идејним програмом доминира циклус Христових страдања, смештен на свод западног травеја наоса. Кључне сцене страдања, Ношење крста и Распеће су смештене у полукалоту северне певнице, којима су као пандани у јужној певници постављене композиције Васкрсења и Силаска у Ад. Испод њих су страдања Христових следбеника, а у најнижој зони су старозаветни примери жртвовања за веру. Очигледна је тежња да се истакне идеја древности пожртвовања где страдање није само морални чин пасивног прихватања судбине осмишљен на небу, него је одраз активне борбе за ствари вере „овенчане крвљу". У том се смислу култ мучеништва у зидном сликарству храма манастира Драче потпуно разликује од раније менолошке традиције и нужно га је сагледавати у светлости актуелних тумачења да је вера без деловања мртва. То деловање није, међутим, само пут моралног усавршавања, него активног отпора и борбе коју су пећки патријарси заговарали већ по избијању аустријско-турских ратова.

Мартиролошка тематика активне побожности у зидном сликарству манастира Драче остала је усамљена у српској уметности XVIII века (...)

(Одломак)

Мирослав Тимотијевић

ИКОНОСТАС КАПЕЛЕ УСПЕЊА БОГОРОДИЦЕ У ДАЉУ

(Реч на отварању изложбе „Иконостас капеле Успења Богородице у Дољу", 15. октобра 1994. године, у Галерији Матице српске)

О капели Успења Богородице на Доброј води код Даља, као архитектонском објекту на основу којега би се могло закључивати о функцији и симболичном значењу капела подизаних на водицама, није писано. Њену судбину, као и судбину већине других споменика прати недостатак извора и драгоцене архивске грађе. У писаним документима је забележено да је црква сазидана и освећена заслугом митрополита Павла Ненадовића 1758. године. Имала је облик једнобродне грађевине малих размера са звоником над западним делом храма. Године 1896 детаљно је обновљена трошком патријарха Георгија Бранковића. Зидне слике радио је 1899. Ђура Пецић. Сликар је, том приликом, пресликавао иконе на иконостасу насталом непосредно после завршетка грађења капеле, 1760. године.

Пошто се налазила на територији Независне Државе Хрватске у току Другог светског рата, капела Успења Богородице прва је у низу цркава Осјечкопољске епархије која је порушена до темеља. Том приликом уништен је црквени мобилијар и део иконостаса. Капелу је задесила иста ратна судбина као и велики број манастира, парохијских цркава и осталих културно-историјских споменика, вековних сведока о трајању идеје националне и верске постојаности српског народа на овом подручју. У периоду од 1946. до 1948. на темељима старе подигнута је нова капела у српско-византијском стилу са једним кубетом, чија је унутрашњост такође живописана и у којој су сачувани делови иконостаса првобитне капеле. У последњем ратном вихору (1991-1993), у којем је српски народ на територији југословенске Републике Хрватске поново морао да стане у одбрану своје духовне баштине, оштећен је минирањем прилаз капели Успења Богородице.

Богато изрезбарен и позлаћен иконостас урађен је непосредно по изградњи капеле. О томе сведочи картуша са натписом о сликању олтарске преграде. Архитектонска конструкција није сачувана, али на основу концепције и орнаменталне декорације постојећих икона, изведених у барокном духу, са извесном опрезношћу може се судити да олтарска преграда припада типу развијених капелских иконостаса, на којима се постепено напуштају традиционални облици и прихватају концепције преузете од барокне архитектуре.

Оскудни извори као и покушај реконструкције указују на то да је основна концепција иконостаса била прилагођена малом простору капеле и испуњавала површину од пода до свода, делећи олтар од наоса. Поуздана реконструкција изворног облика олтарске преграде могућа је захваљујући томе што су сачувани сви кључни елементи: престоне иконе Христа и Богородице са Христом, два асиметрична медаљона са попрсјима светог Николе и светог Георгија, два медаљона са попрсјима пророка, четири медаљона са попрсјима апостола, крст са Распећем, Богорадица из Распећа, Јован Богослов и картуша са натписом о

сликању иконостаса. Недостаје осам медаљона са попрсјима апостола и царске двери на којима су биле представљене Благовести.

Олтарска преграда капеле Успења Богородице рад је Димитрија Бачевића, који је обавио у сарадњи са Теодором Крачуном. Укључивање Димитрија Бачевића у српску уметност пада у тренутку опште модернизације у духу барокног манира чији су извори у уметности Украјине. Сликар све време ради у близини митрополита Павла Ненадовића који у Карловачкој митрополији спроводи црквене реформе, политику верске самосталности и надзире уметничко стваралаштво.

Целокупни програм олтарске преграде, развијан од царских двери у приступној зони закључно са завршним појасом око Распећа, исказује јасну литургијску функцију и указује на жртвени карактер богослужења. Настао у време када српско црквено сликарство одлучујуће прожимају украјинске барокне тенденције, у иконографско-теолошком погледу понављајући решења сликаног програма олтарске преграде гробљанске капеле манастира Раковца, израз је општег процеса утицаја реторике и литургијских текстова на сликарство.

Познавање културно-историјских и политичких прилика које су владале у другој половини XVIII века на јурисдикционом подручју Карловачке митрополије, када је црква настојала да духовни живот српског друштва усклади и реформише на новим основама, што није мимоишло ни уметност, и иконостас раковачке капеле, који је служио као аналогија, знатно су олакшали рад на покушају реконструкције иконостаса. Сачуване иконе из капеле, конзервиране и рестауриране у Галерији Матице српске и по први пут презентиране у изложбеној публикацији, поред високих уметничких квалитета су важан документ стваралачких способности српског народа насељеног у Хабзбуршкој монархији, који је и поред туђинске власти успео да сачува и однегује сопствену културну традицију.

Реализација изложбе која је сада пред нама уследила је, након опсежних истраживачких радова и сложених конзерваторско-рестаураторских интервенција, захваљујући сагласности Српске православне цркве и Његовог преосвештенства епископа осјечкопољског и барањског господина Лукијана, који су имали разумевања за овај музеолошки подухват, и захваљујући тиму стручњака Галерије Матице српске на челу са управником мр Лепосавом Шелмић.

Ова изложба, чији је аутор историчар уметности Драгојла Живанов, доприноси не само бољем познавању стваралаштва Димитрија Бачевића, већ и бољем познавању живота и културе у XVIII веку, том значајном раздобљу у историји српског народа, у којем пробуђена национална свест даје изузетан подстрек духовном стваралаштву.

Мирослава Костић

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Извештај о раду Издавачког предузећа Матице српске у 1994. години

Издавачко предузеће Матице српске је 1994. године стартовало са свим последицама енормне инфлације из 1993. да би са стабилизацијом динара, пословање током године кренуло мирнијим и сигурнијим путем. Међутим, услови привређивања се видљиво погоршавају крајем године и у свему на претходну: наплата потраживања све је тежа и неизвеснија, продаја робе отежана, све теже се долази до свежег и здравог новца. Упркос свему, за разлику од затеченог стања с пролећа 1993. године, повећање залиха – што је основа сигурности у пословању – износи близу 40%, издато је 77 наслова, а запослени су све време, и уредно, добијали плате које су премашивале градски просек зарада. Стандард је повећан, организација пословања много боља, резултати су позитивни а обимом и квалитетом надмашују претходне.

Формирање руководећег тима је углавном окончано; поред генералног директора, Милорада Грујића, чине га: Зоран Стојановић, главни и одговорни уредник, Илија Марковић, директор Сектора за маркетинг, Љиља Божић, финансијски директор, Даница Тадић, комерцијални директор, Мирјана Јовановић, технички директор, и Слободан Стефановић, секретар предузећа.

У 1994. години је одржано седам седница Радничког савета; последња непосредно пре Скупштине ИП Матице српске ДД са п.о. Отада почиње нова фаза у организацији управљања предузећем. Из седам седница проистекло је исто толико записника и 28 појединачних одлука које се тичу пословања предузећа; свака је упућена у просеку на 4 места. Појединачних решења, налога и препорука које је донео или наложио директор предузећа урађено је 36. Сачињени су текстови, поред типских, за 41 уговор који су касније и закључени. Сачињени су текстови за 27 уговора о делу који су закључени са сарадницима на краћи временски рок. Обављана је кореспонденција са пословним партнерима и другим лицима у неколико стотина случајева. Након формирања Скупштине и Управног одбора, одржане су једна седница Скупштине и две седнице Управног одбора и на њима донето 9 појединачних одлука, урађена су три записника, као и целокупна припрема тих састанака, која је, мора се признати, знатно компликованија од ранијих седница Радничког савета. Управни одбор Издавачког предузећа Матице српске ДД са п.о. чине: проф. др Славко Царић, председник, проф. др Томислав Бекић, проф. др Слободан Глумац, проф. др Никша Стипчевић, мр Мирослав Ранков, Мирјана Јовановић, Јудита Шалго-Мирковић, Првослав Марић и Зоран Стојановић.

У предузећу у сталном радном односу има 93 радника. Због ратних дејстава на подручју где су радили, радни стаж мирује за десет радника. Запослених на одређено време, због повећаног обима посла, тренутно има 12, а у целој протеклој години било их је 14. У 1994. години из предузећа је отишло 22 радника, а у стални радни однос примљено је 18 радника.

Издавачком предузећу Матице српске припојене су две фирме; посебно је значајно припајање „Панонија-инграпа". Тако се дошло до 280 m^2 пословног простора на добром месту (у близини Сајма) за Пословницу Нови Сад, и до потребних кадрова.

Урађена су ова нормативна акта: Правилник о организацији и систематизацији послова и радних задатака, Скуп послова и радних задатака - опис, Пра-

вилник о канцеларијском пословању са листом регистратурског материјала и роковима чувања, Правилник о личним примањима који терете материјалне трошкове, Правилник о решавању стамбених потреба радника, Правилник о заштити на раду, Правилник о противпожарној заштити, Правилник о бесплатним и сигналним примерцима у издању ИП Матице српске, Правилник о радним односима, Правилник о одговорностима у ИП Матице српске. Након трансформације у ДД која је пропраћена низом одлука, урађени су Статут, Пословник о раду Скупштине, Пословник о раду Управног одбора, Појединачни колективни уговор са организацијом синдиката у предузећу и појединачни уговор са директором предузећа.

У рачуноводству су почетком године ажурирани подаци, сравњене књиге улазних и излазних фактура по пословним јединицама како би подаци били тачни и примљени за попис стања залиха, обавеза и потраживања за 1993. годину. Три пута је рађена амортизација и ревалоризација основних средстава и трајног капитала, јер је у закону мењан коефицијент за ревалоризацију. У јануару је обављен редован годишњи попис на нивоу предузећа, и то по економским јединицама, а током године се инвентарисало још два пута, те више пута сегментно ради превентиве или контроле. У фебруару се радило на годишњем обрачуну књиговодственим пословима прерачунавања стања у нове динаре. У марту и априлу, поред редовних послова, окончане су обимне припреме за прелаз на нов компјутерски систем. До половине године постигнута је ажурност на новом систему. Због власничке трансформације рачуноводство је било у обавези да поново сачини годишњи обрачун у јулу месецу. Пред крај године се пришло припремама за годишњи попис и обрачун за целу 1994. годину.

У финансијском пословању Издавачко предузеће Матице српске озбиљно подржавају Војвођанска банка, Главна филијала Нови Сад и Југобанка Филијала Срба привредника. Предузећа са којима пословно сарађује ИП Матице српске заиста има много, али треба издвојити: Вобекс, Нови Сад; „Тоза Марковић", Кикинда; Лола корпорација, Београд; Варваринско поље, Варварин; ГП „Јастребац", Крушевац; „Милан Благојевић", Лучани; Победа холдинг, Нови Сад; ФИМ, Кањижа; ВОС, Жабаљ; „Дунав", Челарево; Фабрика цемента, Нови Поповац; „Синтелон", Бачка Паланка; НИС; Беобанка; „Семе", Сомбор.

Посебну живост, али и стабилност, у рад ИП Матице српске, унели су запослени у Сектору за меркетинг. Њихов допринос пласману *Правописа српскога језика* (прво и друго издање) пре свега, али и других издања, зацело је огроман. Почев од везивања спонзора за Издавачко предузеће па до огласа у штампи, на радију и телевизији, те одличних резултата у продаји роковника, њихов ангажман заслужује сваку похвалу. Екипа сада има четири запослена, али је свакако треба повећавати.

Готово све изашле књиге су промовисане било у Матици српској или на другом месту, а све су имале одговарајући одјек у средствима јавног информисања те у књижевним листовима и часописима.

Током године је започета осмишљена куповина компјутера и компјутерске опреме у оквиру пројекта „Развој информационог система у Издавачком предузећу Матице српске" за шта је ангажована фирма „Менса". Набавка се обавља у сарадњи са предузећем „Комтек" Нови Сад.

У саставу Издавачког предузећа, поред четири књижаре, налазе се и Пословни центар Крушевац, са две пословнице и четири продајна места, Пословница Зрењанин и Пословница Нови Сад. У Пословници Нови Сад отворена су два малопродајна објекта. Озбиљан и динамичан рад у овим организационим јединицама доприноси успешности предузећа у целини.

Редакција је ове године добила новог уредника, Милицу Мићић Димовску. Покренуте су две едиције дечје књижевности, а првих седам књига су изазвале велику пажњу. Редакција је с обзиром на број наслова (77), обим од 1054 табака и

тираж од 106.300 примерака, што је у односу на претходну годину више него троструко повећање, сигурно била најзапосленији део предузећа. Успех на Сајму књига у Београду највећим делом је заслуга редакције. У 1994. години су објављене ове књиге:

1. Тадеуш Ружевич, *Рељеф*
2. Ернест Јингер, *Кавкаски записи*
3. *Најкраће приче на свету*
4. Шејмас Хини, *Песме*
5. Исак Башевис Сингер, *Покајник*
6. Александар Ристовић, *Хладна трава*
7. Мирослав Алексић, *Нема вода*
8. Јован Јањић, *Српски одговор*
9. Дејвид Хјум, *Дијалози о природној религији*
10. Ђорђе Ј. Јанић, *Мали хришћанин*
11. Др Коста Милутиновић, *Портрети и есеји*
12. *Предузетништво и социологија*
13. Миро Вуксановић, *Моračник*
14. *Правопис српскога језика*, ијекавска верзија
15. *Правопис српскога језика*, екавска верзија
16. Милан Ненадић, *Уточиште*
17. Војислав Карановић, *Стрми призори*
18. Јован Јањић, *Српски одговор*, 2. издање
19. Спасоје Граховац, *Башта оца мога*
20. Геза Рохајм, *Чурунга*
21. Јован Христић, *Есеји*
22. Светозар Бркић, *Осветљени спрудови*
23. Жарко Золотић, *Крлетка за нимфе*
24. Маја Херман Секулић, *Књижевност преступа*
25. Дино Буцати, *Ноћ пуног месеца*
26. Ђерђ Петри, *Вечни понедељак*
27. Лудвиг Битгенштајн, *Опаске о бојама*
28. Ален Роб-Грије, *Тренутни снимци*
29. Роберт Ловел, *Делфин*
30. Николај С. Љесков, *Гора*
31. Ален Полц, *Жена на фронту*
32. Петар Љубојев, *Свет покретних слика. Нова филмска читанка*
33. Џ. Л. Остин, *Како деловати речима*
34. Миодраг Петровић, *Коњ који је имао зелено срце као дрво*
35. Верица Правдић-Тешић – Милош Тешић, *Учим слова, бројим и бојим*
36. *Последњњи гост*. Песме српских песника о смрти
37. Џон Фаулс, *Чаробњак*
38. *Правопис српскога језика*, екавска верзија, 2. издање
39. Паул Фајерабенд, *Наука као уметност*
40. Славољуб Марковић, *Киша из језика*
41. Арон Гуревич, *Категорије средњовековне културе*
42. Албер Ками, *Први човек*
43. Иван Клајн, *Писци и писмењаци*
44. Жилијен Грак, *Обала Сирта*
45. Томас Ман, *Исповест варалице Феликса Крула*
46. Иво Андрић, *На сунчаној страни*
47. Славко Гавриловић, *Срби у Хабзбуршкој монархији*
48. Драган Милин, *Старозаветна историја*
49. Зоран Петровић, *Село Сакуле, а у Банату*, 2. књига
50. Момир Војводић, *Боје земље*

51. Паусанија, *Опис Хеладе*, 1. књига
52. Паусанија, *Опис Хеладе*, 2. књига
53. Ирена Грицкат, *У лебдивом ходу*
54. Милан Живановић, *Црте и резе*
55. Иван Ивановић, *Војвода од Лесковца*
56. Петар Milosevits, *London, Помаз*
57. Милорад Васовић, *Јован Цвијић*
58. Јован Јовановић Змај, *Досетке и наивности из дечијег света*
59. Божидар Тимотијевић, *Црвенкапина бака и вук*
60. Десанка Максимовић, *Лептирова успаваника*
61. Драган Лукић, *Возач дечјих колица*
62. Мирјана Стефановић, *Златне рибице*
63. *Књига – роковник* (Б-5), са афоризмима, Илије Марковића
64. *Књига – роковник* (А-5), са афоризмима, Илије Марковића
65. Рејмонд Карвер, *Песме*
66. Фридрих Шелинг, *Бруно*
67. Адонис, *Лице мора*
68. Бела Хамваш, *Шестовал*
69. Едмон Жабес, *Песме за ручак љуборђера*
70. Јосиф Бродски, *Водени жиг*
71. Георгиј Иванов, *Изабране песме*
72. *Каталог Матице српске 1994-1995*
73. *Књига – роковник* (Б-6), са афоризмима Илије Марковића
74. *Књига – планер – адресар*, са афоризмима Илије Марковића
75. *Књига – роковник* (17x17, на квадрате), са афоризмима Илије Марковића
76. *Књига – роковник* (А-5, на квадрате), са афоризмима Илије Марковића
77. *Књига – роковник* (11,5x24, на квадрате), са афоризмима Илије Марковића

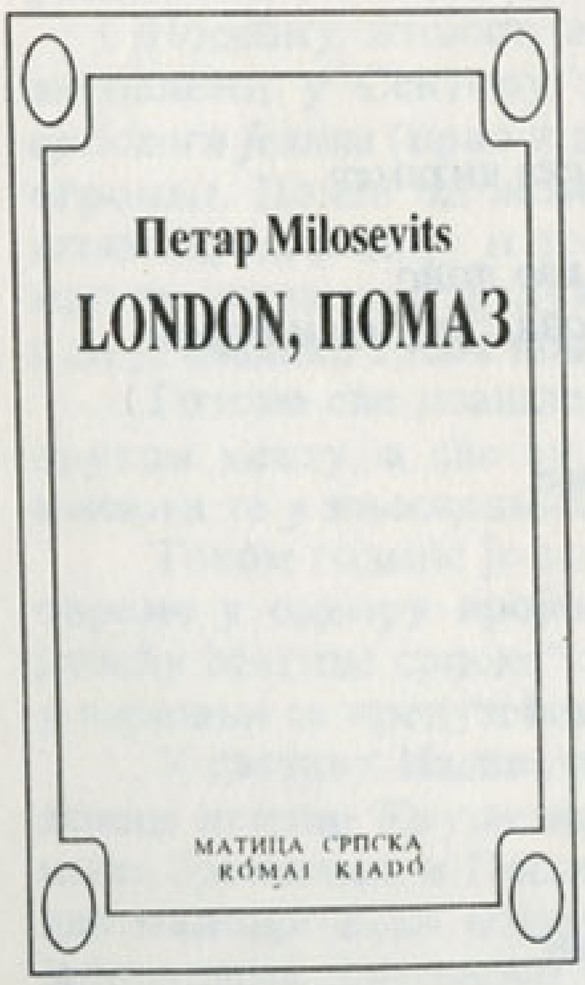

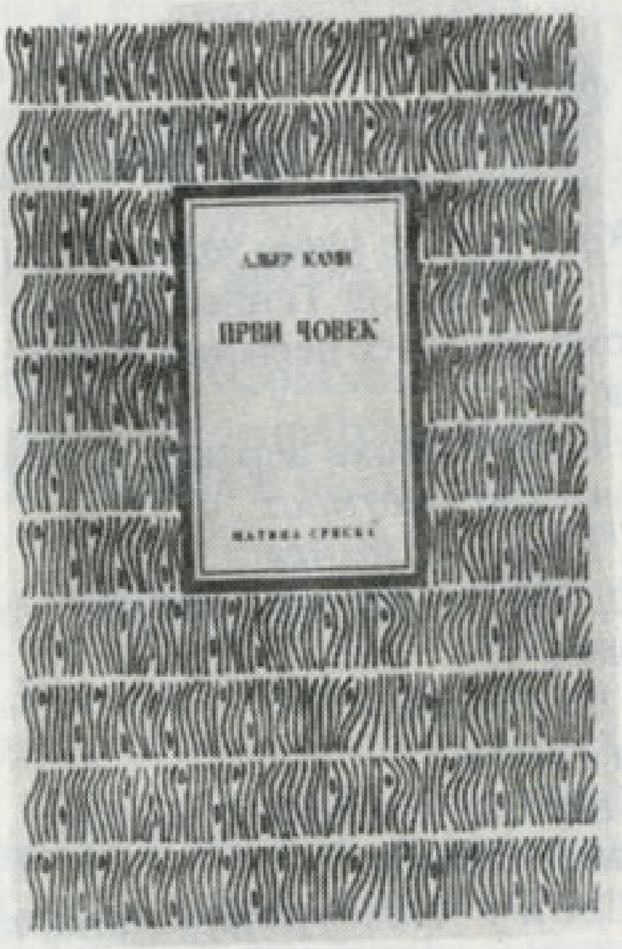

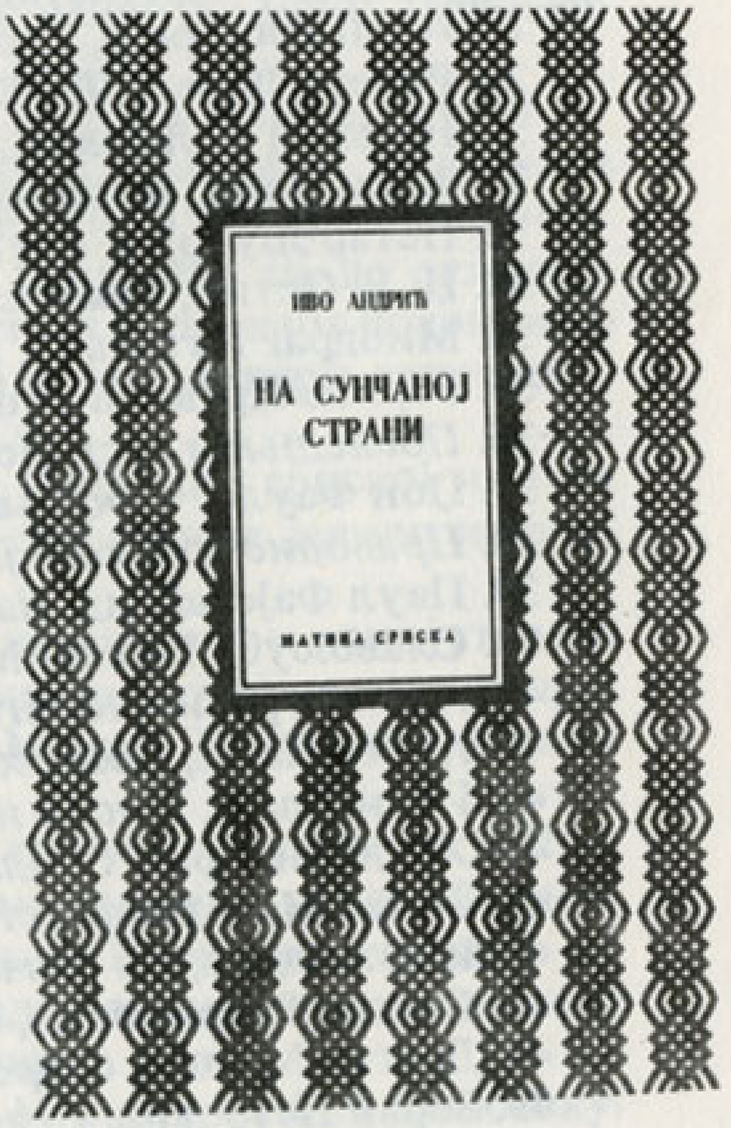

ДВА ЛИЦА СМРТИ

(Александар Ристовић, *ХЛАДНА ТРАВА*, Матица српска, Нови Сад, 1994)

Хладна трава. Чудан, леп и поетичан наслов. Прва је асоцијација на њега, очекивано, водила ка једној не тако неуобичајеној појави у поезији – да песник, негде у својим стиховима, остави уписан отисак своје судбине. Тим је већи ефекат неочекиваног којег постиже уводна песма „Позив": „Да пођемо преко хладне траве, / босоноги наравно, и смејући се при помисли / шта би смо могли чинити на хладној трави." Бранкова чудна љуљушкања по зеленој трави, чини се, овде нису случајно призвана. Радост хедонизма, дионизијско препуштање импулсима живота, прожимају сваку песму ове књиге. И то на особит начин Александра Ристовића, начин због којег он и јесте аутентичан песник у лирици српског језика. Дионизијска је страст у овим песмама пригушено присутна, преображавајући се, у процесу поетизовања, у нежност и лепоту саму. Простор одуховљене светлости поставља се унутар сфере телесног, растачући његове обрисе, готово неприметно их уклањајући. И постиже несвакидашње ефекте. Тиме се може објаснити и опчињеност песника детаљима који нас свакодневно окружују, као и ситуацијама у којима се свакодневно налазимо, градећи на њима своју песму. Он тим тако обичним догађајима и предметима, обичним толико да на њих и не обраћамо пажњу, даје посебан смисао. Свакидашњица, бивање само, у себи је, изнутра, обасјано малим, нежним светлима смисла. Малим, нежним светлима лепоте. Овде се и сада збива разрешење првих и последњих ствари. Без наглих покрета, без вировитих прелома, у хармонији обасјања због којег се оностранo тражи у овостраном, а смисао храни из себе сама. Постојање постаје највиша вредност, а естетско начело, из којег произилази и којег ствара, врховно је начело.

Звездани прах живота, раван земаљског смисла, међутимм, тек је један аспект збирке Хладна трава, насловна синтагма у први мах, ипак, вашег критичара није повела кривим трагом. Изузме ли се прва апесма, у целини спевана као (да ли иронична?) похвала искри божанског у човеку, Александар Ристовић већ од следеће почиње у књигу да уводи још један значењски слој. Као и на претходном примеру, и њега је занимљиво осмотрити следећи поменуту уобичајену свакодневицу. Али ако раван земаљског смисла своје унутрашње необичавање разоткрива у процесу поетизације, песник сада прибегава другачијем решењу – увођењу другог лица света, за које ће се испоставити да је кључна синтагма целине збирке Хладна трава. Александар Ристовић га постиже онеобичавањем тачке гледишта, а овај слој збирке може се именовати као раван надреалног. Обичне ствари и обичне систуације имају и други, често претећи, садржај, паралелно присутан уз лепоту овостраног. Песник ће „маказе, папир, дечју ружу" („Док читао сам неку књигу, јуна месеца ове године"), описивати истовремено „Са златом и мишевима у лонцу, / уз крпе и крпице, наравно не рачунајући / оно што је неопходно: вино и писаљке." („Стална зима као из приручника"). Раван је надреалног друго лице земаљског смисла, у процесу унутрашњих преображаја наслућен, али и непосредно именован, простор смрти.

Занимљиво је да, што је особит допринос Александра Ристовића, теме детињства и сећања (на детињство) свој најподеснији контекст налазе управо унутар сфере надреалног. Асоцијативно доводећи у везу њихову способност онеобичавања, песник их поистовећује у функцији изједначавања супротности, те сећање и детињство уводи у простор смрти. Тиме се постиже ефекат, истица-

ња значаја равни земаљског смисла, тежине садашњости, затварања у статични свет лепоте Ристовићевих лирских минијатура, али и моменат разликовања унутар равни надреалног. Простор детињства и сећања унутар простора смрти јесте и успостављање процеса поетизације надреалног. Област смрти може бити и област лепоте. Песник дозвољава и ту могућност. Моменат гротеске, нарушавања склада оностраног у овостраном, као карактеристика другог значењског плана збирке, тиме не добија пресудну тежину. Теразије са тасовима у беспрекорној равнотежи. Не претеже ни једна страна, јер свака има своје друго лице, своју противтежу, која јој не обећава пут до апсолута.

Долазимо, најзад, и до оних несвакидашњих уклањања телесних обриса, а у збирци опчињеној материјалним предметима. Пишући о претходној књизи Александра Ристовића, Празник луде (1990), размишљања су ме повела ка могућности да су границе материје и границе духа изједначене у ништавилу, да бескрајно велико, једнако као и бескрајно мало, ишчезавају пред немоћним чулима. Губе се у нестварном. Изабрати неки други вид реалности, у Хладној трави једнако као и у Празнику луде, значи порицати живот. Но реалност, смрти, и зато је поменута равнотежа тако крхка, сада беспоговорно опоминье на своје присуство. Где се крије разрешење? У лиризирајућем изједначавању супротстављених полова ништавила. У непрекидном процесу преображавања, трансформисању у своју унутрашњу противречност. Тиме се укидају границе живота и смрти, а поништавањем телесног гради симболичан апсолутни простор. Раван нематеријалног је трећи значењски слој ове књиге. Раван која, духовним раз-обличавањем, поетизује стврност у непрекидност трансформација, преласка облика у облик, пропињања облика у смисао. (...)

Симболика ове равни књиге окупља све њене различите тачке, и затвара круг. Логично је, свакако, питање поља затварања круга, поље промене ништавила у смисао. На њега указује већ и поигравање аутоцитатима, а наводи на помисао о поистовећивању песничке игре и вештина живљења. Јер док нас Бог види и не види, чује и не чује, размичу се ивице истине и привида. Песник се непрекидно пита над тим ивицама, чија крхкост није тако неочекивана с обзиром на два лица, две суштине, које су у себи понели мотиви ове књиге. Перспективе збуњују, кућа се, мимо уходаног очекивања, повећава и смањује, а наше навике и искуства имају обичај да замагљују предмете, или да их сасвим уклањају („Кућа"). Снови су простор истинитих представа које се, закључује песник не без иронијске двосмислице, помаљају у својој прецизности, лишене предрасуда стварности. (...)

(*Овдје*, 3. март 1994, одломак)

Душица Потић

ЕСЕЈИСТИЧКИ COGITO

(Јован Христић: *ЕСЕЈИ*, Матица српска, Нови Сад 1994)

Пред нама је својеврсна рекапитулација есејистичке праксе аутора чији се опус – настао током четири деценије присуства у српској књижевности и култури – одликује ретком разноликошћу и богатством. Реч је о Христићевом избору сопствених, раније већ публикованих есеја, писаних различитим поводима у раздобљу између 1961. и 1986. године. Појављивање ових текстова унутар истих корица даје нам могућност за стицање јаснијег увида у облике и душу Христићевог есеја, али и прлику за одмеравање вредности и значаја које би за нас могао имати један особени есејистички *cogito*.

Ова збирка представља сведочанство о томе да се свих минулих година Христић *континуирано* бавио једино есејистиком: обично за часопис или за предговор, он би писао оглед као свој одзив на оно што га, пре свега у књижевности, пасионира. Неке специфичности његовог есејистичког писма као да нису последица само препознатљивог начина мишљења, него и, чини се, природности и лакоће с којима је он то радио. Отуда, нису само аналитичка усредсређеност и драгоцено умеће да се проблем сведе и сажме особине Христића-есејисте; то су, исто тако, вешто упуштање у дигресије и комуникативност језичког израза. Јединство на тај начин оствареног есејистичког корпуса проистиче из присуства трагова једног личног сензибилитета, а не уз примене неког одређеног метода. Помало парадоксално, о методичности би имали шта да кажу тумачи Христићеве поезије, док је његова есејистика – како то и сам писац потврђује у предговору *Студијама о драми* (1986) – свесно неметодична. То својство затичемо и у новој књизи, у којој је седамнаест есеја сврстано у четири групе на основу искључиво тематске блискости.

Прва целина садржи претежно синтетичке есеје из наше књижевности. Поред два огледа прештампана из Христићеве *Поезије и филозофије* (1964) – о Стеријиној (1961) и поезији Лазе Костића (1962) – у њој се налазе и текстови о Винаверу (1964), Матићу (1971) и Ивану В. Лалићу (1969), као и анализе есејистике Исидоре Секулић (1977) и Сретена Марића (1984). Овај део књиге налик је, елиотовски говорећи, приказу пишчеве „традиције" и исказивању „осећања историје" у матичној књижевности. Костићу се ту проналазе хеленски, романтичарски и барокни корени. Стерија бива доживљен као већи песник од Његоша, јер је, верује Христић, апсурд првоме полазиште а другоме крајња тачка. Матићу се придаје несравњиво већи значај него Настасијевићу, због тога што стихови Христићевог учитеља носе „шапат нашег језика, мелодију наше синтаксе" уместо да теже канонизацији онога што је у језику већ „мртво". Критички осврт на домете Винаверовог песништва окоричава се поређењем његове немирне стваралачке личности са Алисиним зецом. У есеју о Лалићу – тамо где се описују мање естетички а више идеолошки сукоби међу представницима песничке генерације педесетих, затим медитеранска инспирација у поезији, или Сартров однос према симболизму – читалац иоле упућен у Христићево књижевно дело осећа да нам аутор безмало директно говори о себи. Најинтимније личан он је, ипак, у есејима о есејистима. Текст о Исидори Секулић се, упоредо са трагањем за јединством у њеним списима, дотиче и проблематике есеја као таквог; он се тиме надовезује на сродна Христићева разматрања о „анатомији" и „судбини" тог жанра из књига *Поезија и критика поезије* (1957) и *Облици модерне књижевности* (1968). У есеју о Марићу, „човеку разговора", постављају се питања о могу-

ћим и неистраженим утицајима које су на Сартров егзистенцијализам извршили, с једне стране Спиноза, а с друге један булеварски комад.

Наредна три есеја посвећена су српском драмском наслеђу. Фасцинира феноменом театра, несумњиво је један од најврснијих познавалаца драмске књижевности код нас, својевремено и сâм драматичар а још увек хроничар позоришног живота наше средине. (...)

У посебној групи нашли су се нешто краћи есеји, махом на теме из страних књижевности. (...)

Коначно *Проблем стварања* (1968) – последњи есеј у овом избору – с разлогом је, као чисто филозофски, издвојен од осталих. То је панорамски али луцидан приказ ововековних идеја о стварању, са нагласком на критици Деридине тезе о „инаугуралном" (а не миметичком или експресивном) карактеру уметности. (...)

Мисаону позицију нашег есејисте најбоље одсликава његово настојање да се сачува од свих крајности, које га у овом случају провоцира на одбрану класичног начина филозофирања. По образовању филозоф, Христић, међутим, једнако као и Сретен Марић, задржава у својој есејистици ироничан однос према филозофији – можда управо зато што је и сâм „заражен" њом. Није реч само о његовим бројним и расутим примедбама на рачун егзистенцијализма (став о томе да је човек своја сопствена будућност духовито је у књизи сажет као „пре нас је потоп", а у метафизичкој побуни препознати су многи елементи пуког естертизирања); рекло би се да је, временом, полемика коју је – каткада отворено, каткада притајеније – писац *Есеја* водио са егзистенцијалистима, постепено прерастала у полемику са модерном филозофијом уопште. Томе се придружује и закључак о савременој уметности која, одбијајући да разуме или превиђајући оно што човек није створио, завршава у деструкцији.

Христић остаје непретенциозни поборник класичних вредности, јер – у критици као и у стваралаштву – тежи хеленским идеалима мере и једноставности. Не удаљавајући се никада од онога што је конкретно, он као да покушава да оповргне идеју о томе да се од дисоцијације сензибилитета никада нећемо моћи опоравити, да смо већ неколико столећа уназад осуђени на специјалистичка знања, да нам, како је мислио Елиот, интелект више не борави „на врховима прстију". И зато бисмо му, имајући на уму његово прикладно поређење Марића са Сократом (мајеутичарем несклоном позоришту), духовне претке могли потражити међу Грцима пре Сократа, онима чија су сазнања – у доба када је и драма говорила о ономе што Христића највише занима, „о животу, о квалитету живота" – још увек поседовала валеријевске врлине јасности и дубине, пространости и одмерености. (...)

(*Реч*, бр. 3, новембар 1994, одломак)

Предраг Бребановић

IN MEMORIAM

АКАДЕМИК БЕРИСЛАВ БЕРИЋ

Академик Берислав М. Берић рођен је 1927. године у Београду. Матурирао је у Новом Саду 1946. године. Студирао је медицину у Загребу и Београду, где је дипломирао 1952. године. Гинекологију и акушерство је специјализовао на Гинеколошко-акушерској клиници и Хируршкој клиници Медицинског факултета у Скопљу, као и Хируршком одељењу Опште болнице у Битољу од 1952. до 1956. године. Завршни специјалистички стаж и специјалистички испит положио је у Београду 1956. године са највишим оценама. За време специјализације провео је 3 месеца на студијском боравку на гинеколошко-акушерским клиникама Медицинских факултета у Женеви, Лозани и Килу. Од 1956. до 1958. године провео је на стручном усавршавању на гинеколошко-акушерским клиникама Медицинских факултета у Хамбургу, Килу, Штокхолму, Хајделбергу и Бону. Године 1957. хабилитирао је на Медицинском факултету у Београду као први кандидат са подручја гинекологије и акушерства на територији тадашње Југославије. Од 1958. до 1960. године је асистент, а потом доцент на Медицинском факултету у Сарајеву. Године 1960. докторирао је, по свој прилици први из своје струке у оквиру тадашње Југославије, на Медицинском факултету у Београду са докторском тезом *Хистотопохемијска испитивања полисахарида и нуклеинских киселина епителијалних тумора оваријума с обзиром на питање њихове номенклатуре, класификације, хистогенезе и терапије*. Од 1960. до 1961. борави као специјалиста Фондације Александра фон Хумболта на Гинеколошкој клиници Медицинског факултета у Килу. Од 1960. је доцент (1960-1967), потом ванредни професор (1967-1972), а од 1972. редовни професор на Медицинском факултету у Новом Саду.

Од 1968. до 1974. године био је шеф катедре и управник Клинике за гинекологију и акушерство Медицинског факултета у Новом Саду, а потом до краја свог радног стажа начелник Завода за хуману репродукцију на Клиници за гинекологију и акушерство у Новом Саду. Од 1968. до 1988. године био је стални консултант и експерт Светске здравствене организације за подручје здравствене заштите мајке и детета и планирање породице и у том својству у мисијама СЗО је провео дуже или краће време у различитим земљама Азије, Африке, Латинске Америке и Океаније. Управо овим својим радом (предавања, изузетна стручна и научна компетентност и комуникативност, успешно организовање одговарајућих стручних семинара Светске здравствене организације) унео је име Гинеколошко-акушерске клинике Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду у медицинску карту света. На дужим студијским боравцима у овом периоду био је у Енглеској, Немачкој, Финској, а предавао је (1976-1979) на Високој школи за народно здравље Републике Француске у Рену предмет Увод у хуману репродукцију. Године 1974/75. провео је као директор, шеф катедре и редовни професор на Медицинском факултету Универзитета у Шербруку у Канади.

За дописног члана Војвођанске академије наука и уметности изабран је 1984. године, за редовног члана 1990. године, а исте године је изабран и за генералног секретара ВАНУ. Изузетно је значајан његов допринос спајању ВАНУ и САНУ, као и конституисању Одељења САНУ у Новом Саду чији је председник био до краја живота. Био је члан Медицинске академије, Српског лекарског друштва и Медицинске академије ЗЛХ, редовни члан Интернационалне акаде-

мије за цитологију у Њујорку и Академије за репродуктивну медицину у Рио де Жанеиру. Био је стални члан сарадник Матице српске, секретар Одељења за природне науке, уредник посебних издања Одељења, члан редакције *Зборника Матице српске за природне науке*, Управног и Извршног одбора Матице. Био је почасни члан гинеколошко-акушерских друштава Египта, Мађарске, Румуније, Чешке и Словачке, као и редовни члан Краљевског колеџа хирурга Канаде, Краљевског медицинског друштва у Лондону (Енглеска), затим Друштва гинеколога и опстетричара Француске, Немачке и Швајцарске, а 1993. године је изабран у Европску академију наука и уметности у Салцбургу (Аустрија).

Академик Берислав Берић објавио је преко 500 монографија, уџбеника, приручника, научних и стручних радова у иностранству и у нашој земљи. Носилац је и добитник преко 80 међународних, страних и наших диплома, медаља и признања. Двоструки је носилац медаље „Др Никола Хаџи-Николић" Гинеколошко-акушерске секције СЛД.

Од 1958. године интензивно и стално се бавио проблемима здравствене заштите жена и деце, планирања породице и популационом политиком. Треба нарочито истаћи да је у области планирања породице и популационе политике био један од првих који је скренуо пажњу на животну важност ових питања и за светске, а посебно за наше просторе. У вези са популационом политиком био је на различитим дужностима у Покрајини, Републици и Федерацији, као и многобројним међународним организацијама и агенцијама Уједињених нација (WAD, IPPF, IRCAR, UNICEF). У Матици српској посебно је значајна његова делатност у области изучавања историје и развоја медицинских наука у нас. Покренуо је изучавање историје медицине и здравствене културе на тлу данашње Војводине, сматрајући да историја медицине представља нераскидив део интегралне историје једног мултинационалног, али и националног простора. Више од две деценије академик Берић био је један од најплоднијих сарадника, најумнијих саветника и најактивнијих чланова Издавачког одбора најстаријег југословенског часописа за здравствено васпитање и популаризацију медицинске науке *Еликсир*. Последњих година био је и веома цењени председник тог одбора. Био је креативан човек, један од ретких који уме и разуме, који осећа и предосећа, види и предвиди не само оно што је непосредно везано за струку већ и много шире и много даље од тога. Његове две деценије плодне сарадње у *Еликсиру* то најбоље и доказују.

Будући лично велики хуманиста, што је пре свега изразио својим животним опредељењем, исказао је ту страну своје богате личности и у ефикасном и упорном раду на обнављању хуманитарног фонда „Привредник". Тако је учествовао у обнављању традиционалне форме школовања талентоване и сиромашне деце. Разумео је најтананије чежње и жеље младих и покушао да помогне најталентованијим да уз вредан и поштен рад досегну свој животни циљ и на тај начин постану носиоци оживљавања привреде као основног предуслова за напредак земље. Управо стога је, са запаженим успехом, био једна од тројице потпредседника Патроната фонда.

Можда је тако рано и брзо отишао из живота јер је у сваком свом послу, нимало не штедећи себе, био до краја предан и изузетно савестан.

Академик Берислав Берић преминуо је 8. августа 1994. године.

ПРЕМИНУЛИ ЧЛАНОВИ МАТИЦЕ СРПСКЕ У 1994. ГОДИНИ

АЛЕКСАНДАР РИСТОВИЋ, књижевник, члан сарадник, Београд (31. I 1994)

Академик РАДОВАН САМАРЏИЋ, историчар, члан Уређивачког одбора Српског биографског речника, стални члан сарадник, Београд (2. II 1994)

МИЛОШ СТОЈАНОВИЋ, библиотекар, редовни члан, Београд (2. II 1994)

ЖИВКО С. ЛАЗИЋ, земљорадник, редовни члан, Лазаревац (24. II 1994)

МАРА ХАРИСИЈАДИС, историчар уметности, стални члан сарадник, Београд (20. III 1994)

Др РАДОМИР МАРИЋ, лекар, редовни члан, Нови Сад (28. III 1994)

Академик ЖИВОЈИН ТЕШИЋ, професор универзитета, члан сарадник, Београд (25. IV 1994)

Академик ПАВЛЕ САВИЋ, физичар, почасни члан, Београд (30. V 1994)

СВЕТОЗАР ПЕРВАЗ, столар, редовни члан, Нови Сад (4. VI 1994)

Проф. др БРАНКО ПЕТРАНОВИЋ, историчар, члан Одбора Одељења за друштвене науке и Лексикографско-биобиблиографског одељења МС, стални члан сарадник, Београд (18. VI 1994)

ЂУРА ЏАКУЛИН, земљорадник, редовни члан, Бечеј (27. VI 1994)

ВИДА РАДИВОЈЕВИЋ, службеник, редовни члан, Нови Сад (2. VIII 1994)

Др ВЕЛИМИР МИХАЈЛОВИЋ, филолог, стални члан сарадник, Београд (5. VIII 1994)

Академик БЕРИСЛАВ БЕРИЋ, лекар, секретар Одбора Одељења за природне науке МС, члан Управног, Извршног и Економског одбора Матице српске, стални члан сарадник, Нови Сад (8. VIII 1994)

СОТИРИС К. КИСАС, историчар уметности, члан сарадник, Солун (25. VIII 1994)

Др СТАНКО КОРАЋ, историчар књижевности, члан Управног одбора Матице српске и Одбора Лексикографско-биобиблиографског одељења МС, члан сарадник, Београд (13. X 1994)

Проф. др БОРИВОЈ САМОЛОВЧЕВ, професор универзитета, редовни члан, Београд (23. X 1994)

Др МИЛАН ЈОВАНОВИЋ, адвокат, редовни члан, Нови Сад (31. X 1994)

Проф. др МИЛОШ АРАНИЦКИ, лекар, редовни члан, Нови Сад (25. XI 1994)

НАДА ЧЕРЕВИЦКИ, библиотекар, члан сарадник, Нови Сад (3. XII 1994)

МАРИН ДУДАН, лекар, редовни члан, Зрењанин (11. XII 1994)

ВОЈВОЂАНСКА БАНКА

ЗНАК ПРАВИХ ВРЕДНОСТИ

ЗНАК ЦЕЛЕВЫХ ВЫБРОСОВ

ВОЛГОГРАДСКУЮ ЭКОНОМИКУ

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Члан 3.

Циљеви Матице српске су неговање духовног и културног живота и развијање и популарисање књижевности, уметности и науке.

Матица српска негује и развија културу српског народа као и његове везе са југословенским, словенским и другим народима у свету.

Члан 4.

У остваривању својих циљева Матица српска обавља следеће задатке:

– изучава и подстиче српску књижевност, српски језик и књижевност других народа;

– организује и обавља научно-истраживачку делатност у области друштвених и природних наука;

– издаје Летопис Матице српске, као и књиге и часописе из књижевности, уметности и науке;

– штити и трајно чува архивску грађу насталу у раду Матице српске и архивску грађу откупљену или поверену Матици српској завештањем, поклоном или на други начин;

– сарађује са академијама наука и уметности, универзитетима, матицама, институтима, организацијама у области културе и образовања и другим друштвима у земљи и иностранству, у књижевном и научном раду и другим активностима друштвеног и културног живота;

– додељује Змајеву награду за поезију и друге награде;

– популарише књижевност, уметност и науку;

– остварује права и дужности оснивача у односу на организације које је основала.

(Из Статута Матице српске)

ИСПРАВКЕ

3. страна – 8. ред одозго стоји спрчске, а треба *српске*
3. страна – 3. пасус, 5. ред одозго стоји Његошевих, а треба *Његошевих*
4. страна – 2. ред одозго стоји предузћа, а треба *предузећа*
7. страна – 3. пасус, 1. ред одозго стоји освновној, а треба *основној*
9. страна – 9. ред одозго стоји Змејеве, а треба *Змајеве*
16. страна – 4. пасус, 8. ред одозго стоји Surhidae incesta, а треба *Syrphidae insecta*
17. страна – 17. ред одозго стоји Пребражај, а треба *Преображаји*
18. страна – 4. ред одозго стоји Вурна, а треба *Вуруна*
19. страна – 3. пасус, 6. ред стоји Лексикографско-библиографско, а треба *Лексикографско-биобиблиографско*; 10. ред стоји Библиографијам, а треба *Библиографија*
29. страна – 4. ред одозго стоји срспке, а треба *српске*
34. страна – 10. пасус, 2. ред одозго стоји Бракову, а треба *Бранкову*; исти ред стоји срспке, а треба *српске*
36. страна – 23. ред одозго стоји Репбулике, а треба *Републике*
37. страна – 2. пасус, 7. ред стоји Слбодан, а треба *Слободан*
37. страна – 5. пасус, 5. ред одозго стоји председника, а треба *председник*
38. страна – последњи пасус, 4. ред одозго стоји финансирању, а треба *финансирању*; 6. ред стоји остваривању, а треба *остваривању*
39. страна – 5. ред одозго стоји Бишко, а треба *Бошко*
39. страна – последњи пасус, 2. ред стоји Дуђин, а треба *Дунђин*
40. страна – последњи пасус, 4. ред иза Вранешевић стоји тачка, а треба *зарез*
41. страна – 8. пасус, 3. ред стоји омогућаване, а треба *омогућавале*,
42. страна – 5. пасус, 1. ред стоји расхода, а треба *расходи*
46. страна – 5. пасус, 6. ред одозго стоји финансиер, а треба *финансијер*
50. страна – 8. пасус, 2. ред одозго стоји аутомтизацији, а треба *аутоматизацији*
55. страна – 5. пасус, 8. ред одозго стоји издавчкој, а треба *издавачкој*
56. страна – 2. пасус, 12. ред одозго стоји изрдили, а треба *израдили*
57. страна – 6. пасус, 3. ред одозго стоји Карловчке, а треба *Карловачке*
59. страна – 2. ред одозго стоји псотављена, а треба *постављена*
59. страна – 2. пасус, 1. ред стоји богородице, а треба *Богородице*; 4. ред стоји Успење богородице, а треба *Успења Богородице*
60. страна – 3. пасус, 2. ред стоји фототека, а треба *фототеке*
61. страна – 4. пасус, 2. ред стоји покон, а треба *поклон*, 3. ред стоји Јовна, а треба *Јована*
62. страна – 6. пасус, 2. ред стоји четроворгодишњем, а треба *четворогодишњем*
63. страна – 9. ред одозго стоји обезбди, а треба *обезбеди*
64. страна – 3. ред одозго стоји кустор, а треба *кустос*
71. страна – 2. пасус, 2. ред одозго стоји Живовићу, а треба *Живковићу*
71. страна – последњи пасус, 6. ред одозго стоји Применкова, а треба *Пријменкова*
73. страна – 4. пасус, 5. ред одозго стоји пословаљу, а треба *пословању*
74. страна – последњи пасус, 6. ред одозго стоји Петрфи, а треба *Петефи*
75. страна – 4. пасус, 4. ред одозго стоји Зборика, а треба *Зборника*

77. страна – последњи пасус 2. ред стоји срспке, а треба *српске*
86. страна – последњи пасус, 10. ред одозго стоји днашњих, а треба *данашњих*
87. страна – последњи пасус, 5. ред стоји Inseceta, а треба Insecta
88. страна – 2. пасус, 8. ред одозго стоји завршила, а треба *завршили*
93. страна – последњи пасус, 6. ред одозго стоји институт, а треба *институт*
94. страна – 4. пасус, 5. ред одозго стоји Лауара а треба *Лаура*
97. страна – последњи пасус, последњи ред стоји моногрфских, а треба *монографских*
101. страна – 6. ред одозго стоји Предствљање, а треба *Представљање*
101. страна – 2. пасус, 4 ред одозго стоји сараднике, а треба *сарадник*
102. страна – 7. ред одозго стоји диригенством, а треба *диригентством*
102. страна – 4. пасус, 3. ред одозго стоји додатака, а треба *додатак*
104. страна – 6. ред одозго стоји напознат, а треба *непознат*
114. страна – 3. ред одозго стоји романатизам, а треба *романтизам*
114. страна – 2. пасус, 4. ред одозго стоји Котића, а треба *Костића*
115. страна – 2. ред одозго стоји додидрује, а треба *додирује*
115. страна – 5. пасус, 12. ред одозго стоји Ивана, а треба *Иван*
116. страна – претпоследњи ред стоји (Оломак) а треба *(Одломак)*
120 страна – 3. пасус, 5. ред стоји срског, а треба *српског*
122. страна – 3. пасус, 4. ред одозго стоји Проводио, а треба *Преводио*
123. страна – 3. пасус, 1. ред одозго стоји превопис, а треба *правопис*
124. страна – 8. ред одозго стоји осаврмени, а треба *осавремени*
124. страна – ред испод фотографије стоји Предствављање, а треба *Представљање*
126. страна – 14. ред одозго стоји пе-риодима, а треба *периодима*; 15. ред стоји про-сторима, а треба *просторима*;
127. страна – 14. ред одозго стоји публи-кацији, а треба *публикацији*
129. страна – 3. пасус, 2. ред одозго стоји ситематици, а треба *систематици*
129. страна – последњи пасус 3. ред стоји социлогија, а треба *социологија*
132. страна – 7. пасус, 5. ред стоји „Славица Верлаг", а треба *„Slavica Verlag"*
138. страна – 3. пасус, 1. ред стоји разарешавају, а треба *разрешавају*
143. страна – 2. пасус, 2. ред одозго стоји застуљени, а треба *заступљени*
146. страна – 6. пасус, 1 ред одозго стоји ауаторска, а треба *ауторска*
147. страна – последњи пасус 2. ред одозго стоји одивјао, а треба *одвијао*
148. страна – 20. ред одозго стоји Лаваи, а треба *Леваи*; – 21. ред одозго стоји Флаута, а треба *флаута*
151. страна – 3. пасус, 10. ред одозго стоји урпаво, а треба *управо*
151. страна – последњи пасус, 11 ред одозго стоји Марквића, а треба *Марковића*
152. страна – последњи пасус, 2. ред стоји српкој, а треба *српској*
153. страна – последњи пасус, последњи ред стоји Богорадица, а треба *Богородица*
156. страна – 4. пасус, 2. ред одозго стоји меркетинг а треба *маркетинг*
157. страна – 2. пасус, 36. ред стоји Последњьи, а треба *Последњи*
159. страна – 2. пасус, 1. ред одозго стоји међутимм, а треба *међутим*; 3. ред стоји апесма, а треба *песма*
161. страна – 9. ред одозго стоји прлику, а треба *прилику*

YU ISSN 0350-042 / UDK 061.229(497.113)(06)